dienos ir naktys

GILBERT SINOUÉ

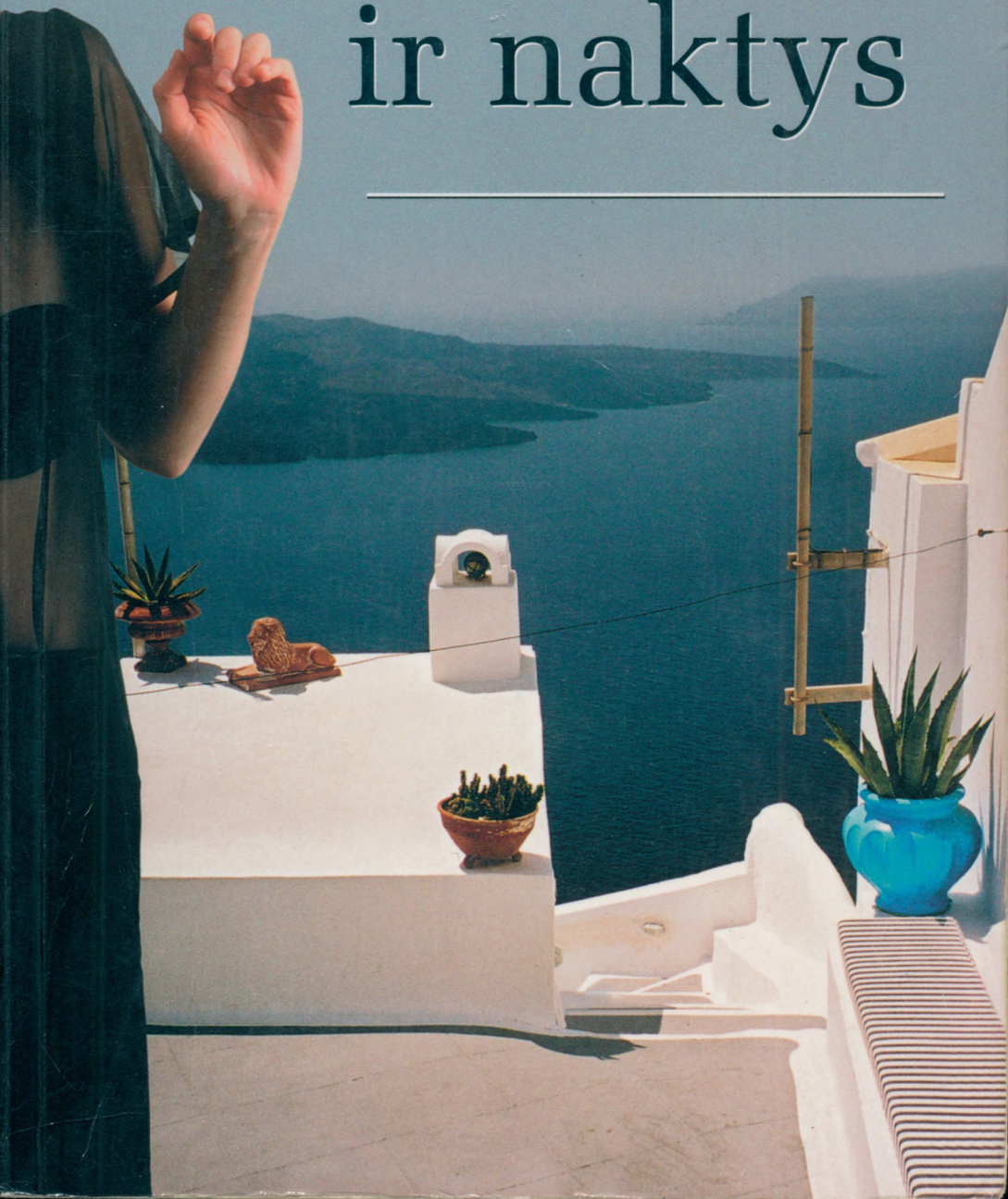

GILBERT SINOUÉ

dienos ir naktys

ROMANAS

Iš prancūzų kalbos vertė
Liucija Baranauskaitė

VILNIUS

UDK 840-3
Si-104

Gilbert SINOUÉ
DES JOURS ET DES NUITS
Gallimard, 2001

Viršelyje panaudotos
Tanios Serket ir *Arūnės Tornau*
nuotraukos

© Éditions Gallimard, 2001
© Liucija Baranauskaitė, vertimas
į lietuvių kalbą, 2002
© Ilona Kukenytė, Daumantas
Každailis, viršelio dizainas, 2002
© „Tyto alba“, 2002

ISBN 9986-16-274-2

1

Ji čia, laukianti, karšta.

Ji tiesia rankas švelnioje prieblandoje.

Jos šlaunys prasiskečia, kaip skiriasi bangos prieš laivo pirmagalį...

Vis dėlto jos pilvas nėra tobulas.

Virš gaktos išilgai yra randas. Ir būtent šis netikėtoje vietoje esantis randas, kurio tarsi neturėtų būti, taip jaudina.

Jos balsas prikimęs.

– Mano gyvenimo aušra, pažvelk į mane.

– Aš esu čia.

– Kodėl gi tu dvejoji?

– Bijau.

– Bijai? Ko?

– Pati gerai žinai. Jie mūsų tyko. Jie nepaleis savo grobio.

– Vyk šalin tą baimę. Nuo šiol tai, kas nedraudžiama, nebebus gėdinga.

– Jie pavydūs, plėšrūs.

– Mano gyvenimo aušra, sakau tau dar kartą: nuo šiol tai, kas nedraudžiama, nebebus gėdinga. Eikš. Arčiau manęs. Liepsna virpa. Aš pasirengusi priimti tave. Žiūrėk, kaip keliu tuniką virš šlaunų. Stebėk tai, kas teikia tau malonumą.

– Pakentėk.

– Liaukis! Girdžiu tave, bet muša karštis ir kyla geismas, ir jie nesiklauso. Ateik. Ateik į sudrėkusį sodą. Pasigailėk jo!

– Meile mano...

– Pasigailėk, išvaduok mane nuo šio alpulio! Tu esi šeimininkas. Tu mano valdovas.

Kyla vėjas. Stiprėja. Galima įsivaizduoti, kaip jis gena bangas, kaip jūros puta tyška ant vakaro pažadų. Žvakių dagtys tirta prieblandoje, apšviečia purpurinę tuniką.

Anga į jos kūną siaura ir nepasiekiama, kaip mano kantrybė ir mano gyvenimas. Keista. Net stengdamasis galiu tik pusiau į ją įsismelkti.

– Kodėl dūsauji, mylimoji?

Suvirpa jos blakstienos. Lūpose – nenusakoma šypsena. Ji sudejuoja.

– Kodėl? Kad būtum visas manyje, mano akių šviesa! Eikš!

Prašymas iš pačių šaltinio gelmių.

Aš šaukiu. Mano kūnas įaudrintas.

Taip! Šį kartą kliūtys pašalintos. Niekas nebegalėtų mūsų sustabdyti.

Aš esu joje.

Šaltinis pasigriebia mane, užlieja mane, užtvindo mane. Srautas, ribų nebėra, sprogsta žvaigždės.

Tramdomą geismą keičia jėga. Esu pačioje jos gilumoje, pakeliu jos šlaunis, kad visas ištirpčiau šitoje antrojoje savo paties pusėje.

– Tu teisi, mano meile. Kas mums tie dievai!

– Taip, daryk tai, ko trokšti. Mylėk mane! Imk mane! Duok man! Viską ar kaip nors kitaip. Per mano gyvenimą tavyje.

Į vandens trankomų uolų papėdę triukšmingai sudūžta banga. Tačiau ar tai tikrai banga?

– Giliau, giliau, taip bus geriau, nei sava ranka įstumčiau jį į save ir nuraminčiau savo įsčias!

Malonumas ir beprotybė drauge, degančiam glėby. O gal tai jau Hado ugnis?

Nebegirdžiu jos. Laikas sustojo.

– Kas ten vyksta?

– Paklausyk...

Neaiškus dundesys kyla iš kažin kokių bedugnių ir šėlsmas nustelbia mūsų žodžius.

Kambarys siūbuoja.

Ant stalo svyruoja statulėlė. Ryškus veido ovalas, be akių, be lūpų. Tik nosis marmurinio veido centre.

Nuo stiprėjančios vibracijos dreba sienos.

Dundesys virsta baisiu triukšmu. Krinta statulėlė, dūžta naktis, – dūžta ant grindis dengiančio dryžuoto marmuro.

– Dievai...

– Nutilk! Tai netiesa! Tik nejudėk. Nepasitrauk...

Virš mūsų skilinėja lubos. Jos įgrius, palaidos mus. Aš žinau, kad jos bus mūsų sarkofago dangtis.

Netrukus mes mirsime. Palaidoti gyvi.

– NE!

– Rikardai! Pabusk! Pabusk, maldauju!

Apimtas siaubo jis pašoko. Prakaito išpiltu veidu, drebančiomis rankomis ir kojomis. Išsigandęs karštligiškai ranka bando apčiuopti jungiklį. Apverčia lempą, kuri dusliai krinta ant žemės, ir suaimanuoja tarsi persekiojamas žvėris.

– Nurimk, *guerido*, nurimk. Tai buvo tik košmaras. Jis baigėsi.

Moteris atsikėlė. Uždegė šviesą. Ji stovi prie durų ir žvelgia į savo draugą taip, tarsi matytų jį pirmą kartą. Ji pusnuogė ir beveik taip pat išblyškusi, beveik taip pat dreba. Jis bando nurimti, kvėpuoti lygiau. Vos vos sumurma:

– Neįtikėtina. Niekada nesu taip sapnavęs... Taip...

Ieško tikslaus žodžio. Ji jam padeda:

– Taip realiai.

– Taip. Aš ten buvau. Aš iš tiesų ten buvau.

– Kurgi tu buvai? Ką tu sapnavai? Atrodei siaubingai išsigandęs.

Jis neatsako. Keliasi ir netvirtu žingsniu eina kambario durų link.

Paprastai Rikardas Vakareza atrodydavo kaip tikras aukštuomenės žmogus, kartais beveik arogantiškas: *el guapo*. Tokią pravardę jam sugalvojo geriausi draugai, be abejonės, pavyzdžiu paėmę tuos pusiau biznieriško, pusiau pagyrūniško tipo vyriškius, kurių pilna plebėjiškuose miesto rajonuose. Tačiau dabar, be kita ko, dar ir įkopęs į keturiasdešimtmetį, *el guapo* buvo veikiau panašus į pasimetusį berniūkštį. Priėjęs prie moters, Rikardas atsainiai pakštelėjo jai į skruostą.

– Atleisk, kad pažadinau.

– Kur tu eini?

– Man reikia išgerti.

Ji nuėjo iš paskos į svetainę ir tylomis stebėjo, kol jis pylėsi sklidiną taurę vyno – kabernė, subrendusio po jo vynuogienojų saule, ten, San Chuane, La Riochos slėnyje. Rikardas pakėlė taurę prie lūpų ir susmuko į fotelį; fotelis, kaip ir kiti baldai, buvo Liudviko XV stiliaus; tos epochos, to laikotarpio, kurį tuomet taip aistringai mėgo turtingi miesto gyventojai.

– Rikardai, papasakok man savo sapną.

– Tikras absurdas. Regis, ruošiausi mylėtis.

– Su manimi?

– Kita moterimi...

– Jau? Nors mes tik susižadėję? Graži pradžia. Vis tiek papasakok.

– Sapnas neaiškus. Jame buvo toji nuoga būtybė. Auganti įtampa. Nerimas. Nerišlūs sakiniai apie baimę, dievus...

– Dievą?

– Ne, dievus, daugiskaita.

– Ar tik mano draugas staiga nepersimetė į pagonybę?

Rikardas ne visai nuoširdžiai nusijuokė.

– Juk visuomet toks buvau, ar ne?

– Ir tai viskas?

– Siaubingas triukšmas. Toks pat kurtinamas kaip ir Iguazu krioklių šniokštimas. Pasaulio pabaigos triukšmas. Paskui viskas pradėjo suktis. Man pasidarė aišku, kad netrukus mirsiu, būsiu sutraiškytas.

Duslus klegesys kilo nuo Rio de la Platos. Pro plačiai atvertas duris, už kurių driekėsi sodas, nedvelkė nė menkiausias vėjelis. Regis, Buenos Airėse dar niekuomet nebuvo tokio slogaus, drėgno oro; uosto drėgmė, nuo kurios gali ir numirti, jei nepasisaugosi.

Ji nervingai ištiesė ranką ant staliuko padėto cigarečių pakelio link. Prisidegė, lengvai įtraukė, pažvelgė į kylančius melsvus ratilus ir sušnibždėjo:

– Kad ir ką tu sapnavai, mirtinai mane išgąsdinai.

– Juk sakiau, atleisk. Žinai, ką reiškia sapnuoti košmarus. Negali valdytis.

– Rikardai, kalbu ne apie *tavo košmarą*, bet apie *tavo balsą*.

– Mano balsą?

– Tu rėkei. Bet tai nebuvai tu.

– Ką čia kalbi?

– Tu rėkei, bet *kito žmogaus balsu*.

– Juokinga.

– Juokinga? Niekada gyvenime nebuvau taip išsigandusi.

– Vadinasi, pasidariau pilvakalbis.

– Rikardai! Liaukis! Aš nejuokauju.

Rikardas nustebo – toks rimtas buvo jos tonas.

– Nagi, nurimk. Ką aš sakiau?

– Nežinau. Tu vis kartojai ir kartojai. Nesuprantamus žodžius. Esu tikra, kad kalbėjai ne ispaniškai. Tarsi kažkokiu dialektu. Šiaip ar taip, nepasakei nieko, ką būtų galima suprasti.

Rikardas pakilo iš fotelio ir nuėjo prie stiklinių durų, atsiveriančių į sodą. Prakaitas srovele tekėjo jo kūnu. Oras išties buvo troškus. Atrodė, net ybiškės ir glicinijos kamuojasi agonijoje. Jis pažvelgė į savo dievinamą medį – nuostabią araukariją. Tai buvo tikra kvailystė! Dar blogiau: pamišimas. Jis iškasė tą medį savo žemėse, Patagonijoje, ir atgabeno čia už šimtus tūkstančių pesų. Visi jį tikino, kad šis nelaimėlis spygliuotis neprigis svetimoje žemėje. Šiandien, prabėgus trejiems metams, medis vis dar žaliavo ir buvo užaugęs beveik iki penkiolikos metrų. Tikriausiai šis Rikardo žingsnis galutinai subrandino jam mintį, užgimusią žvelgiant į duobėje išnykstantį tėvo karstą: palikimas, kurį jis gavo iš seno savo tėvo, suteikė jam nuostabią valdžią – valdžią, kurią duoda pinigai.

Rikardas nesąmoningai pridėjo ranką prie kaktos, mąstydamas, ar tenai upei, *el mar dulce*, vis dar užtenka jėgų prasiveržti į žiotis.

Bet kokiu atveju dabar jis mielai būtų išvykęs kelioms dienoms į savo namus prie Atlanto vandenyno, į Mar del Platą, kuo toliau nuo šitos drėgmės ir nuobodulio, gaubiančių viską. Deja, neįmanoma. Negalima praleisti numatytų susitikimų. Taip pat numatoma pasirašyti stambų sandorį. Jis turėtų uždirbti apie pusę milijono dolerių, jei viskas vyks taip, kaip turėtų. O kita vertus, argi kada nors sėkmė buvo nuo jo nusigręžusi? Fortūna šypsojosi jam visą laiką. Ir kodėl gi senovėje žmonės suteikė šiai deivei pavidalą moters, užrištomis akimis, laikančios rankoje gausybės ragą? Fortūna negalėjo būti akla, nes ji dalydavo būdama absoliučiai

šališka ir pagal savo pačios norus. Beveik nesąmoningai Rikardas ėmė šnabždėti:

Vinieron de Italia, tenían veinte años
Con un bagayito por toda fortuna

Tolesnės eilutės pasakojo vienos emigrantų grupelės istoriją: jie paliko Italiją ir atkeliavo į Argentiną dvidešimties metų. Jie vis kartojo ir kartojo: *hacerse América!*, „susikrauti turtus Amerikoje". Argi jų nebuvo patikinę, kad šiame žemyne pilna aukso? Argi viena jo upių nepavadinta Río de la Plata? Sidabro upė! Tikėdamiesi turtų dauguma šių pionierių patyrė skurdą ir vienatvę. Diena po dienos tos be medžių, be akmenų lygumõs – pampos – širdyje mažėjo jų viltys. Iš tiesų šalis pasirodė esanti nepaprastai turtinga tik daug vėliau. Šiems pionieriams nepavyko – tik todėl, kad jie buvo pirmieji. Kad ir kaip ten būtų, daina buvo ne apie Rikardą, ir jis kartais ją niūniuodavo norėdamas apsidrausti nuo nesėkmės, o ne prisimindamas savo paties likimą.

– Tu dainuoji?

– Atleisk, užsigalvojau.

Ji nervingai užgesino cigaretę pirmoje pasitaikiusioje peleninėje.

– Visiškai aišku, neatrodai sukrėstas to, ką tau ką tik pasakiau.

Rikardui prireikė kelių akimirkų atsakyti. Jis aiškiai prisiminė, kad šį košmarą sapnavo keletą kartų per pastaràsias savaites, be to, dar ir naktį prieš. Gali įsivaizduoti sergąs Dievas žino kokia liga!

Sunerimęs jis sumurmėjo:

– Paklausyk manęs, Flora, nebekalbėkim apie tai. Aš jau ir pamiršau.

– Taigi kalbėti svetima kalba kito žmogaus balsu tau atrodo absoliučiai normalu?

Suirzusi ji pakėlė akis į dangų.

– Tai beprotybė!

– Sutinku. Kažką murmėjau. Tačiau juk dauguma sapnuojančių žmonių taip daro. Jie kažką niurna, lemena, kalba kvailystes.

– *Savo ar ne savo balsu*? Balsu...

Prieš tęsdama mintį ji sudvejojo:

– Balsu iš anapus!

– Anapus! Brangioji, ar nemanai, kad šiek tiek perlenki lazdą?

Rikardas dėjosi traukiąs ją į miegamąjį.

– Nagi, eikš. Dar tik penkios valandos. Mielai truputį pamiegočiau prieš kelionę.

– Tu išvyksti?

– Turiu susitikimą ūkyje. Reikia baigti vieną svarbų reikalą.

– Kada grįši?

– Po keturių ar penkių dienų.

– Bet juk rytoj vakare turėjome vakarieniauti pas Genarus!

– Atleisk. Turėsi eiti viena.

– Rikardai, *guerido*, negali taip elgtis. Ir jau ne pirmas kartas...

Jis priėjo prie jos ir švelniai apkabino:

– Nepyk. Tai svarbu.

Ir nuėjo į miegamąjį.

Pasilikusi viena, Flora klestelėjo ant sofos šalia raštuotų pagalvėlių.

Kurių velnių ji vis dar susitikinėja su šituo žmogumi? Ji, Mendoza! Ar ji suvokė, ką daro, kai paaukojo jam savo skaistybę ir sutiko už jo tekėti. Flora buvo jauna, vos sulaukusi dvidešimt septynerių; ji buvo graži – kaip ją nužvelgdavo vy-

rai, kai ji eidavo pro šalį – ir beveik tokia pat turtinga kaip Rikardas. Ir, be viso šito, ji buvo vienintelė moteris šalyje, galėjusi pasigirti, kad vienas iš jos protėvių yra garsusis Pedras de Mendoza, *Šventosios–Gero–Oro–Marijos*, Buenos Airių, įkūrėjas. Žinoma, tai įvyko XVI amžiuje, o dabar buvo 1930 metai. Tačiau koks skirtumas! Nerastum nė vieno argentiniečio, kuris nežinotų Pedro de Mendozos vardo.

Iš kur šita aistra? Jam buvo visiškai nusispjaut į tai, ką ji jautė. Dar blogiau, jis niekada nebuvo jai ištaręs „Aš tave myliu“, net pačiame mylėjimosi įkarštyje. Pažinojo jį jau beveik metus, o taip ir negalėjo suprasti, ar Rikardas Vakareza apskritai bejausmis, ar jį stingdė baimė, net jo paties atvaizdo baimė. Jis buvo prisirišęs tik prie savojo ūkio, kuriame augino galvijus ir kuris buvo toks didelis, kad nė pats Rikardas nežinojo, kur jis baigiasi. Regis, be arklių, be galvijų bandų, niekas daugiau jo nedomino, niekas, gal tik *pato*; tas kvailas žaidimas, kurio Flora taip nekentė. Kaip galima įsijausti į žaidimą, kai raiteliai kraujuoja ir prakaituoja, kad tik įmestų odinį kamuolį į geležinį lanką, pakabintą ant stulpo? O kai pagalvoji, kad iš pradžių žaidimas buvo žaidžiamas su vargše antimi, ne kamuoliu! Krepšinis ant arklių. Absurdas!

Flora smiliumi perbraukė skruostą. Paskendusi savo mintyse ji net nepajuto, kad juo rieda ašara.

2

Buenos Airės – ne miestas, Argentina – ne šalis. Tai laivai, užplukdyti ant tvirtos žemės. Ant jų denių užsimezga, gimsta, gyvena, dainuoja ir miršta pusė planetos gyventojų.

Kiekvieną kartą, kai Rikardas Vakareza važiuodavo keliu, vedančiu į jo ūkį ir kertančiu visą miestą, mąstydavo apie vieną ir tą patį.

Kaip ir jo senelis – Emilijus Vakareza, atkeliavęs čia prieš aštuoniasdešimt metų, – šimtai tūkstančių emigrantų atvyko ieškoti laimės į šitą šalį tarp kalnų ir estuarijos.

Visa užtvindanti banga, našlaičių galaktika, išbarstyta mozaika – kaip dar apibūdinti tą plūstančią minią žmonių, ryžtingai nusiteikusių statyti naują pasaulį? Žinoma, dauguma jų italai, tačiau buvo ir ispanų, prancūzų, lenkų, anglų, libaniečių, vokiečių, sirų, ryšulėliuose atsigabenusių savąsias tartis: graikiškąjį „o“, slaviškąjį „č“, rytietiškąjį „cha“. Tuose ryšulėliuose skambėjo ir muzika, patys įvairiausi negrų ritmai, Vienos valsas, polka. Tikri planetinio masto lėbavimai mokamose viešnamių įsčiose, drėgname *villa miseria*, La Bokos lūšnynų skurde, barbariškos sutuoktuvės, pasibaigusios mišria sueitimi, iš kurios gimė nuostabus pavainikis. Euforijos apimti žmonės pakrikštijo pavainikį afrikietišku *tambo* var-

du. Vėliau, pripažinus jį kilmingu ir teisėtu, jam buvo suteiktas meilus tango vardas.

Net ir šiandien, 1930 metų rugsėjo pradžioje, trys gyventojai iš keturių buvo europietiškos kilmės. „Galų gale, – kaip mėgo kartoti velionis Rikardo tėvas, – kas gi mes esame, jei ne prancūziško stiliaus namuose gyvenantys italai, laikantys save anglais?“ Laikas kantriai maršino šaknis ir šis sąmojis prarado savo prasmę. *Porteño*, „vartų į jūrą“ gyventojas, vis rečiau stebėdavo vandenyną melancholijos spaudžiama širdimi: jis žinojo, kad yra šitos šalies gyventojas. Jokios kitos.

Šį rytą, kaip ir visus kitus rytus nuo 1536 metų, išsitiesusios palei Paranos krantą Buenos Airės, atsukusios pampoms nugarą, žavėjosi savimi estuarijos vandenyse, apibūdinamuose „liūto spalva“, kad nereikėtų tiksliai įvardyti rusvo, pilno sąnašų jų atspalvio.

Luisas Ageras, jaunas juodaodis vairuotojas, kurį Rikardas neseniai priėmė į darbą, žvilgtelėjo į galinio vaizdo veidrodėlį prieš pasukdamas į dešinę, į Majo avenidą. Netrukus pasirodė prašmatnūs paryžietiško XIX amžiaus stiliaus* pastatų siluetai. Jie taip pat buvo Buenos Airių dalis – Paryžiaus kvartalas prie Ugnies Žemės vartų.

Vos tik pasirodė „Tortoni“ kavinė, Rikardas uždėjo ranką Agerui ant peties.

– Luisai, stabtelkite minutėlę. Norėčiau...

Jis nebaigė sakinio.

– Ne, dar per anksti, jie dar neatidarė terasos. Gaila. Kaip mielai aš dabar išgerčiau kavos.

– Sustosime kur nors pakelėje.

* Paryžiaus Senos prefektas G. Haussmannas (1809–1891) vadovavo dideliems darbams, pakeitusiems miesto architektūrinį išplanavimą. Autorius kalba būtent apie šios epochos stiliaus pastatus (*vert. past.*).

– Žinoma, tačiau tik pavažiavę kokį šimtą kilometrų.

Rikardas atsilošė ant užpakalinės sėdynės ir tęsė:

– Matyti, kad jūs pirmą kartą leidžiatės į šitą kelionę.

Ir sykiu paklausė:

– Ar jūsų brolis rado darbą?

– Gaila, dar ne.

– Aš jį įspėjau. O jis vis tiek norėjo išeiti. Kvaila. Paskalis buvo mano tėvo vairuotojas, taigi galėjo būti ir mano. Tikriausiai manė, kad jam nemoka tiek, kiek jis vertas. Juk taip, ar ne?

Ageras atrodė sutrikęs.

– Aš... Aš iš tiesų nežinau, kodėl jis išėjo iš jūsų.

– Nagi nagi, neapsimeskite. Koks nesąmoningumas! Išeiti taip avantiūristiškai penkiasdešimt penkerių metų, turint žmoną ir tris vaikus! Ak, Viešpatie! Kada gi žmonės supras, kad jie negali reikalauti daugiau, nei nusipelno? Jei būčiau nusileidęs, man būtų tekę nusileisti ir dėl daugybės kitų dalykų.

Luisas pasikasė pagurklį ir nieko nepridūrė.

– Trys šimtai keturiasdešimt kilometrų, – atsiduso Rikardas. – Tiksliai – trys šimtai keturiasdešimt septyni iki pampos pakraščių.

– Juk tai nedaug, senjore Vakareza. Važiuodamas tokiu automobiliu kaip šis, neturėtumėte pavargti.

– Jūs dar nežinote: aš nežinau, kas yra nuovargis, paprastai aš miegu.

Mašina riedėjo pietvakarių link, Atlanto pakrantė tolo.

Mano gyvenimo aušra, sakau tau dar kartą: tai, kas nedraudžiama, nėra gėdinga.

Keistas buvo tas sapnas, kuris vis netikėtai sutrikdydavo jo miegą. Pirmą kartą regėjo jį, kai buvo ūkyje. Tą dieną, vos atvykęs, jis pajuto kaži kokį nerimą ir vakare susapnavo košmarą.

Rikardai, kalbu ne apie tavo košmarą, o apie tavo balsą.

Flora perlenkė lazdą. Verčiau apie tai nebegalvoti. Argi nėra sakoma, kad *sapnai apgaulingi*?

Jis paėmė pirmą pasitaikiusį laikraštį iš krūvos, gulinčios ant sėdynės, ir atsainiai permetė akimis straipsnį pirmame puslapyje. Jis buvo skirtas perversmui, kurį prieš savaitę įvykdė aukštesnio rango kariuomenės karininkai, vadovaujami generolo Uribūro. Po keturiolikos valdymo metų radikalų prezidentas Ipolitas Irigojenas, kurį liaudis vis dėlto buvo neseniai perrinkusi, buvo nušalintas nuo valdžios. Jo priešininkai manė, kad jis klydo neliesdamas stambių žemvaldžių ir kad visuomenėje vyravo pernelyg didelė turtinė nelygybė. Galima pamanyti, kad atėmus turtus iš turtuolių pralobs vargšai. Absurdas! Keisti vyriausybę, kai ateitis regėjos ir taip per daug nestabili. Praėjusių metų Volstryto krachas turėjo milžiniškų padarinių viso pasaulio ekonomikai. Po bankų žlugimo buvo uždarinėjamos gamyklos, kiekvieną dieną vis augo nedarbas, niekas nežinojo, kur link eina pasaulis. Viena buvo aišku: kariškiai niekada nepasitrauks. Tai žinoma istorija. Jei jau armija užgrobia valdžią, ji ten patogiai įtaiso sau guolį ir lieka jame iki mirties. Galų gale visa tai nebuvo itin reikšminga; radikalai, socialistai, despotai ar demokratai, visos vyriausybės buvo geros, – kad tik jos nekištų nagų prie Vakarezų imperijos.

Prakalbo Luisas ir Rikardas liovėsi skaitęs:

– Nepatikėsite manimi. Aš visą gyvenimą svajojau vairuoti būtent tokią mašiną.

– Tai jūs ne iš tų jaunuolių, kurie dievina diusenbergus, kadilakus ir kitokius amerikietiškus žaisliukus?

– O ne, senjore! Mano galva, niekas pasaulyje negali prilygti „Panarui–Levasorui“. Ir ypač jūsiškiui. Sedanas X67! Šeši cilindrai. Deimantas grynuolis. Hidrauliniai stabdžiai, pneumatinis amortizatorius ir...

– Užteks, Luisai. Aš juk nieko apie tai nenusimanau. Pirkau ją tik todėl, kad motina norėjo. Ji neįsivaizdavo galinti sėsti į neprancūzišką mašiną.

– O kodėl?

– Ji buvo prancūzė.

– Tai jūs kalbate prancūziškai, senjore?

– Ne taip gerai kaip ispaniškai.

– O jūsų tėvas?

– Jis italų emigranto sūnus. Tačiau taip pat buvo labai įsimylėjęs Prancūziją. O jūs, Luisai, kur jūs gimėte?

Jaunuolis nustebo.

– Neatspėjote? Net iš mano odos spalvos?

– *Un cabecita negra*? Vergų palikuonis?

– Būtent. Mano proseneliai atvyko iš Afrikos prieš du šimtus metų; juos atgabeno ispanai. Ir tai nebuvo turistinė kelionė. Senjore, jūs net įsivaizduoti negalite. Atrodo, kad net mirties neįmanoma prilyginti tų žmonių kančioms. Juos išlaipino Peru ir varė Čilės šiaurės link, kaip gyvulius, pėsčiomis. Tik pamanykit: prieš šimtą metų mano broliai sudarė trisdešimt procentų visų gyventojų! Šiandien šioje šalyje likęs gyvas tik vienas afroargentinietis...

Ir jis išdidžiai padaužė sau į krūtinę.

– Aš! Ir, žinoma, mano brolis Paskalis. Dažnai savęs klausdavau, kaipgi gali visa rasė šitaip išnykti nuo žemės paviršiaus.

– Ateiskite, Luisai. Man reikia pamiegoti. Maždaug po šešiasdešimties kilometrų turėtumėte išvysti užeigą. Tada mane ir pažadinkite.

Rikardas pusiaugulomis įsitaisė ant odinės sėdynės ir užmerkė akis. Po minutės jis jau knarkė.

Pro priekinį langą bėgo peizažas – tai rusvas, tai žalias, dangus ir vario spalvos kalvos, kartais išdygdavo į dangaus

žydrynę besistiebiančios varpinės ombu šešėlyje, – to medžio–paskutinio–mohikano, kuris vienintelis gali išgyventi pampoje dėl labai paprastos priežasties – nežinia kodėl skėriai nenori juo misti. Nors visa kita – laukiniai ir kultūriniai augalai, liucernos – ryjami be gailesčio. *Ombu* tikriausiai buvo prieštvaninis monstras, išlikęs dinozauras, o jo šaknys atstojo jam letenas: jos glūdėjo giliai po žeme ir tik suakmenėjusios, susiraizgiusios jų dalys išlįsdavo į paviršių. Iš tiesų šis medis išliko todėl, kad jis niekam netinkamas, net kūrenti.

Toliau driekėsi tabako laukai, platūs, pusės žmogaus dydžio augalų lapai temdė akinamą dienos švytėjimą. Buvo matyti ir kažkokios tamsios formos. Kaimas? Javų stirtos? Formos artėjo, aiškėjo jų kontūrai. Netrukus tarsi juodą dėmę blyškiame horizonte buvo galima įžiūrėti milžinišką jaučių bandą, varomą į nežinią, į patį pasaulio kraštą, – žvelgiant į juos apima nerimo jausmas, kokį sukelia šitokie neaprėpiami plotai.

Po trijų ketvirčių valandos Ageras pranešė:

– Senjore Vakareza, manau, kad jau privažiavome užeigą, kurią minėjote.

Rikardas žvilgtelėjo pro langą. Kelio pakraštyje stūksojo mažytis plytinis pastatas. Drėgmės apgadintoje iškaboje buvo galima perskaityti ranka užrašytą pavadinimą – „Florida“.

– Gerai, sustokite.

Sugirgždėjo žvyras ir „Panaras“ sustojo prie įėjimo į namuką. Luisas puolė atidaryti durų, bet Rikardas jau buvo pastatęs koją ant žemės. Jis palygino švarką, vikriai pasitaisė kaklaraiščio mazgą ir tarė:

– Luktelėkite. Ilgai neužtruksiu.

Užeiga buvo beveik tuščia, tačiau viduje vis tiek buvo stipriai prirūkyta. Jis atmintinai žinojo šitą vietą, nes visuomet stabteldavo pailsėti būtent čia. Keli kinivarpų išėsti medžio

stalai, kalkėmis baltintos sienos, senas paveikslas, neva vaizduojantis Santa Rosą.

Atsainiai alkūne pasirėmęs į barą savininkas stebėjo besišnekučiuojančius tris vyrus ilgais švarkais, su cigarais dantyse. Tabako dūmai iš lėto kilo į viršų, vyniojosi aplink virš jų galvų kabančią spingsulę ir nyko ore. Ketvirtas vyras sėdėjo. Atrodė pats vyriausias. Vėjų nugairintas tamsus veidas, lygūs standūs plaukai. Indėnas.

Rikardas priėjo prie baro:

– Prašom vieną kavos.

Savo prašymą sustiprino rankos judesiu, tiesiu, greitu ir sausu, kuris šiuo atveju buvo tarsi kodas, reiškiantis „riešutų skonio kavos".

– Jums nepasisekė. Kavos aparatas jau dvi dienos kaip sugedęs. Turime matės.

Rikardas pyktelėjo:

– Jei jau nieko geresnio neturit...

Jis prisėdo prie kampinio stalo, prisidegė cigaretę ir įsisvajojo. Žinoma, pirmiausia prieš akis jam iškilo Floros veidas. Švelnioji Flora. Kartais jis elgdavosi su ja neteisingai. Ji jį mylėjo. Ji aistringai jį mylėjo. Kodėl jis taip elgėsi? Tikriausiai tai meilės disharmonija? Senasis mitas apie poras, kur vienas dažnai myli labiau nei kitas?

Keista, tačiau kiekvieną kartą, kai jis apie ją galvodavo, įsivaizduodavo ją tik apsirengusią, toks jau liguistas buvo jos drovumas ir taip ją gąsdino viskas, kas susiję su seksu; negali sakyti, kad Rikardui tai būtų nepatikę: pernelyg mėgstanti seksą moteris juk gal nueitų klystkeliais. Mąstydamas apie visa tai, jis gerai suprato, kad jis su Flora buvo priešingybės. Taigi, pagal paradoksalią Rikardo teoriją, jų vedybos turėtų būti vykusios. Jis visą laiką buvo įsitikinęs, kad dauguma susituokusių porų sunkiai betveria kartu dėl didžiulio nuobo-

dulio. Ar gali būti kas nors pragaištingiau, nei praleisti savo gyvenimą šalia moters, kurios interesai lygiai tokie patys? Visą savo gyvenimą jis vengė tokių būtybių, kurios, tikėdamosi, kad jį sužavės, šnibždėdavo jam, *kokie jie panašūs*. Nejaugi jos nežinojo, kad esti tas paslaptingas džiaugsmas, kai atrandi kitame žmoguje nežinomus pasaulius, jaudulys, kurį sukelia nuostaba? Taip, tai būtų geros vedybos. Flora jam pagimdytų dailių vaikų, pirmiausia, jei pavyktų, žinoma, berniuką. Ko dar gali norėti viską turintis keturiasdešimtmetis vyriškis?

– Jūsų *yerba a mate*, senjore.

Savininkas padėjo ant stalo mažytį ilgamoliūgio indelį su tamsiai žaliu užpilu ir *bombilla*, atstojančia šiaudelį.

Prieš pakeldamas *bombilla* prie lūpų Rikardas užtraukė dūmą. Jam patiko kartus arbatos skonis, sumišęs su tabaku; Dievas žino kodėl tas skonis jam priminė Floros bučinius.

Nuaidėjo fleitos garsai. Šaižūs, kerintys, kupini melancholijos. Tarsi vaiskus vanduo muzika čiurleno tyloje. Rikardas apsidairė ieškodamas muzikanto. Tai galėjo būti tik tas senas indėnas, kurį jis pastebėjo įėjęs. Iš tiesų, pasirėmęs alkūnėmis į stalą vyras grojo, tarsi būtų vienui vienas užeigoje. Kokiai išblaškytai genčiai jis priklausė? Čarviams? Gvaraniams? Ką gi jis veikė čia, taip toli nuo plynaukščių?

Jis nusisuko ir toliau siurbčiojo matę. Ta melodija turėjo kažką labai jaudinamo, tarsi vaiko rauda. Kurį laiką muzika buvo užpildžiusi visą užeigą. Paskui nutilo.

– Koks tavo vardas, bičiuli? Aš vardu Janpa.

Rikardas krūptelėjo. Kada indėnas prie jo priėjo?

– Nebūtinai turi man atsakyti. Vardai pasimiršta. Juos galim pakeisti, jei norim. Aš Janpa. Esu iš tehvelčių genties.

Rikardas atsitokėjo. Dar vienas nevisprotis, neturintis su kuo pabendrauti, kuris netruks iškaulyti iš jo keleto pesų.

– Tu manai, kad aš senas beprotis, ar ne? Gal net manai, kad esu *heyoka*? Kas žino? Juk galėčiau ir būti.

– Aš nežinau, kas yra *heyoka*, – pro sukąstus dantis iškošė Rikardas.

– Mano broliai, gyvenantys lygumose, ten, pačioje šiaurių šiaurėje, *heyoka* vadina žmogų, kuris viską daro atvirkščiai nei kiti. Jis užlipa ant arklio veidu į arklio užpakalį, atsisveikina, kai reikia pasisveikinti, sako „eisiu išsipurvinti“, užuot „eisiu nusiprausti“, ir daro daug kitokių keistenybių. Iš jo tyčiojamasi, juokiamasi, bet, patikėk manimi, gentyje būtų be galo liūdna be *heyoka*. Jei tehvelčiai būtų turėję ką panašaus, jie būtų lengviau pakėlę skriaudas.

Rikardas įkišo ranką kišenėn ir ištraukė saujelę pesų.

– Ne! Drauge! Nedaryk to.

Indėno tonas buvo toks keistas, kad Rikardas sustingo. Jis juokais švystelėjo monetas ant stalo ir jau bandė stotis.

– Palauk!

Grublėta ranka indėnas neįtikimai stipriai sugriebė Rikardo riešą; jo ranka buvo tarsi šiurkštus ir tvirtas išdžiūvęs molis.

– Palauk. Atsakyk man. Man reikia žinoti. Tai svarbu: ar tu jau buvai išvykęs į Didžiąją kelionę?

– Apie ką tu kalbi?

– Koks aš kvailys! Tu miestų gyventojas. Jau seniai dvasia nebesikalba su miestų gyventojais.

– Matyt, tikrai, – mestelėjo Rikardas stengdamasis išlikti kantrus. – Man jau reikia eiti. Laukia ilgas kelias.

Indėnas švelniai pakraipė galvą, o jo lūpų kampučiuose žaidė vos pastebima slaptinga šypsena.

– Tavo kelias išties bus ilgas.

– Gal paleisi mane!

– Nebijok. Nenoriu tau daryti nieko pikta.

Jis pasilenkė, prikišo lūpas prie Vakarezos ausies:

– Tu priklausai išrinktiesiems. Tu turi galią.

Toks jo rankų stiprumas atrodė išties neįprastas.

– Tu esi šamanas, šamanas. Iš karto pamačiau. Vos tik įėjai.

Savininkas riktelėjo iš už baro:

– Ei! Kas ten vyksta? Tas senas kvailys jums trukdo?

Tarsi neišgirdęs indėnas šnibždėjo toliau:

– Tu esi šamanas, tik paprasčiausiai šito dar nežinai. Tau tereikia įeiti į ratą.

– Įsidėjau galvon. Gal dabar paleisi?

Švelnia mina indėnas atleido savo gniaužtus.

Pačiu laiku. Rikardas metė į jį kupiną įtūžio žvilgsnį ir puolė išėjimo link. Kai žengė per slenkstį, už nugaros pasigirdo indėno balsas:

– Kad ir ką darytum, atmink: sapnas yra vieno žmogaus protas. Realybė yra visų žmonių beprotystė!

3

– Kaip verslininkas, jūs baisus žmogus, Vakareza. Dėkoju dangui, kad kasdien neturiu reikalų su tokiais tvirtais ūkių savininkais, koks esate jūs.

Rikardas pripylė savo pašnekovui antrą taurę vyno ir bespalviu balsu jį pataisė:

– Jūs klystate, Džonai. Šiose derybose, kurias ką tik baigėme, kiekvienas gavo, ko norėjo. Jūs amerikietis. Turėtumėte žinoti, kad amerikiečio nesuvystysi, ir ypač amerikiečio iš Teksaso.

Džonu pavadintas vyras atsilošė ir nusikvatojo taip, kad net jo kūnas sudrebėjo.

– O! Jūs dar baisesnis, nei maniau. Žinote, kodėl? Jūs turite žavesio, Rikardai Vakareza, žavesio, kuris gali sunaikinti. Apie tokius žmones sakome: *You're so magnetic*!

Rikardas nupurtė cigaro pelenus už medinės verandos tvorelės.

– Priimu komplimentą. Vis dėlto norėčiau pridurti, kad magnetas traukia tik geležį, tai yra kietą kūną. O jūs toks, mano brangusis Džonai.

Amerikietis pridėjo ranką prie skrybėlės, nes akino rausva besileidžiančios saulės šviesa.

– Rikardai, jūsų ūkis nuostabus. Šiaip jau galiu jus užtikrinti, kad Teksase rančos gali konkuruoti dydžiu su bet kokiu jūsų šalies ūkiu. Kai kurios tokios pat didelės. Tačiau jūsų ūkis nuostabus ne vien todėl, kad didelis.

Jis spragtelėjo pirštais.

– Čia yra kažkas, aš nežinau kas, – kažkas magiška.

Ir bedė į Rikardą pirštu:

– Jei vieną gražią dieną nuspręsite jį parduoti, neužmirškite, kad aš pasiruošęs pirkti. Jūs man pažadėjote!

– Nepykite. Tai būtų tas pat, jei jums pažadėčiau pirmąjį šarvuočio jauniklį, kurį atsivestų telyčia. Niekada nesiskirsiu su šiuo ūkiu. Jis priklausė mano seneliui, paskui mano tėvui. Visa mūsų šeimos istorija glūdi šiose žemėse.

– Suprantu. Vis dėlto leiskite jums priminti, kad jūsų motina mirusi, o jūs pats nevedęs, neturite vaikų. Na, kol kas. Nėra nieko, kam būtų galima palikti šias valdas. Taigi...

– Štai kur link jūs sukate! Įsivaizduojate mane senį – suvytusį, nebetekusį jėgų? Tikriausiai jus nuvilsiu, jei pasakysiu, kad aš ne tik turėsiu vaikų, bet ir turėsiu jų daug. Be to, patikėkit, nenoriu jūsų įžeisti, bet atminkit, kad esu jaunesnis už jus mažiausiai dvidešimčia metų.

– Žinau, žinau, mano drauge. Kur kas didesnė tikimybė, kad pirmas iškeliausiu anapus. Vis dėlto esu užsispyręs: neužmirškite savo pažado.

Nenuleisdamas akių nuo peizažo amerikietis paklausė:

– Jūs niekuomet man nepasakojote, kaip jūsų seneliui, regis, Emilijui, pavyko uždirbti šitokius turtus. Iš tiesų mane žavėjo ne tiek jo sėkmė, kiek tai, kad jis praturtėjo nepaprastai greitai. Aš pats pradėjau tuščiomis kišenėmis. Žinau, ką reiškia kovoti, ypač pas mus, Teksase. Ir netrukus, kaip jūs ir pastebėjote, sulauksiu šešiasdešimties metų. Man prireikė daugiau nei keturiasdešimties metų, kad sukaupčiau šiandien turimus turtus. O šit jūsų senelis...

– Paaiškinti galima keliais žodžiais: prakaitas, atkaklumas, ambicijos ir ypač sėkmė. Mano senelio sėkmė vadinosi Teljė. Šarlis Teljė.

– Mecenatas?

Saulės rutulys dar šiek tiek pasislinko už horizonto ir lyguma pamažu jau skendo tamsoje. Netrukus naktis apgaubs viską aplinkui ir tai šen, tai ten tesigirdės negarsus jaučio bliovimas, žvengimas, kažkur toli prašuoliuos arklys.

– Viskas prasidėjo apie 1865 metus. Viename kažkokio italų laikraštėlio skelbime buvo parašyta, kad Argentinoje ieškoma žemkasių geležinkelių statybai už dešimt pesų per dieną, be to, maistas ir pastogė. Tikras lobis jaunajam Emilijui Vakarezai, gyvenusiam visiškame skurde Abrucyje, neturėjusiam tėvo. Kaip ir tūkstančiai kitų jaunų italų, jis greitai apsisprendė palikti nepaprastai vargingą savo kraštą ir iškeliauti į Eldoradą. Tuometinė Argentina ne veltui buvo taip vadinama. Tai buvo nauja šalis, dydžio kaip dešimt Italijų, dydžio kaip visa pasaulio viltis. Emilijus, teturėjęs vos dvidešimt metų, visa galva pasinėrė į naująjį gyvenimą. Labai greitai būti žemkasiu jam pakyrėjo ir jis griebėsi įvairiausių darbelių, vienas už kitą sunkesnių, iki tos dienos, kai jam bedirbant vienoje fermoje netoli Buenos Airių, o tiksliau – Asulyje, gimė mintis pastatyti vandens malūną grūdams malti. Be abejonės, tai buvo pirmasis vandens malūnas šalyje. Galite įsivaizduoti, kaip tuo metu pasiteisino ši idėja ir kiek pelno ji atnešė. Gana greitai apylinkių fermeriai pradėjo vežti jam grūdus ir... pesus. Paskui jis pastatė antrą ir trečią malūną. Po penkerių metų pardavė savo įmonėlę ir nusprendė auginti galvijus – tai irgi buvo nauja. Tikriausiai jis buvo vienas pirmųjų, supratusių, kokius turtus slepia bekraštės pampos.

Amerikietis kilstelėjo skrybėlę.

– Bravo! Tuo labiau kad tuo metu žmonės manė, jog prekinė jaučio mėsos vertė iš esmės lygi nuliui!

– Būtent. Arkliai ir galvijai, kuriuos paliko po savęs pirmieji persikėlėliai, nusivylę, jog nerado aukso, dauginosi didžiuliu greičiu ir po dviejų amžių jų priviso nežmoniškai daug; kas tik norėjo, galėjo pareikšti į juos nuosavybės teisę. Be to, gyventojų poreikiai buvo akivaizdžiai mažesni už pasiūlą, nes naudojama buvo tik jaučių taukai ir oda.

– Du produktai, kuriuos galima eksportuoti. Bet ne mėsa...

Rikardas patvirtino amerikiečio žodžius:

– Jūs ką tik užčiuopėte, kur slypėjo tikroji Vakarezų imperijos pradžia. Tiesa, pamiršau jums paminėti dar vieną svarbų dalyką. Mano senelis buvo įsimylėjęs Prancūziją. Nežinau priežasties; jis tik kartojo ir kartojo: „Prancūzija“. Per visą savo gyvenimą jis saviškiams skiepijo šitą meilę, ir, tarp kitko, pastatydino tuos rūmus, matėte juos, pagal paryžietiško būsto planus, kuriuos jam parengė žymusis architektas Žiulis Dormalis, pagal kilmę tikras paryžietis.

– Tie rūmai nuostabūs. Tačiau aš vis dar nesuprantu, kur ryšys tarp jo aistros ir sėkmės.

– Tuojau pasakysiu. Mano senelis dažnai lankydavosi pas prancūzus emigrantus, įvairaus plauko žmones. Vieną kartą, 1876 ar 1877 metais, jis susipažino su tokiu Šarliu Teljė, puikiu inžinieriumi iš Amjeno, barono Osmano giminaičiu.

Amerikietis švilptelėjo iš susižavėjimo:

– Barono?

– Būtent. Aristokrato. Jų buvo ir vis dar yra Prancūzijoje bei Senojo žemyno senosiose monarchijose. Osmano patartas, Teljė pradėjo tyrimus – kaip galima sukurti ir panaudoti dirbtinį maistui skirtą ledą. Jis sukūrė įvairių aparatų, pavyzdžiui, šaldymo kompresorių, kuriame galima laikyti gendančius maisto produktus. Mano senelis tučtuojau sumetė, ko-

kios naudos galima turėti iš tokio įrenginio. Nenustebkite, štai dar ką pasakysiu: jis įlipo į pirmąjį laivą, plaukusį į Havrą, kad susitiktų prancūzą inžinierių.

– O šis nukrito iš dangaus!

– Nežinau sandorio detalių. Žinau tik tiek, kad po kelerių metų Emilijus nusprendė finansuoti laivo, pavadinto ta proga „Šaldytojas“, kelionę Ruanas–Buenos Airės. Į laivą, į šaldymo kameras su 0° temperatūra, Teljė pakrovė toną šviežios mėsos. Mėsa atkeliavo į uostą po dvidešimties dienų puikiai išsilaikiusi. Tačiau jos skonis buvo nekoks. Mano senelis dėl šios menkos nesėkmės rankų nenuleido ir nusprendė dirbti toliau: investuoti į kito prancūzo inžinieriaus, tokio Ferdinando Karė, darbus. Garlaivis „Paragvajus“ savo ruožtu dar kartą pabandė atlikti žygdarbį. Šįsyk, įrengus naują sistemą, mėsa buvo laikoma ne 0°, o -30°C laipsnių temperatūroje. Pasisekimas buvo absoliutus. Tą dieną atsirado įmonė *Karė, Vakareza ir Kompanija*. Ji pradėjo gaminti laivus su šaldymo kameromis. Kas buvo toliau, galite numanyti.

– Dolerių lietus!

– Žinote, kaip pas mus sakoma? „Pasaulį sukūrė Dievas, o Argentiną – žmonės“. Gal tai šiek tiek perdėta, tačiau tiesos yra. Juk ne Dievui kilo mintis gabenti per jūras olandišką karvę ir kryžminti ją su argentiniečių buliumi. Ir ne Dievas nusprendė pradėti tiekti argentiniečių gamintojams Šarolė jaučius, – juk jie buvo įpratę auginti tik angliškos veislės galvijus.

– Ne Dievas, bet Emilijus Vakareza.

– Būtent!

– Manau, kad jūsų tėvas palikimą dar padidino.

– Su tokiu pačiu talentu.

Ir tylesniu balsu pridūrė:

– Gal net per dideliu.

– Jūsų tonas kritiškas.

Rikardas apsimetė neišgirdęs.

Amerikietis tarė:

– Sakykit man, ką jauti, kai esi vienturtis sūnus ir toks turtingas?

– Pasitenkinimą. Nors man ir labai gėda, pripažįstu, kad darbas man kelia nuobodulį. Todėl turiu tik dėkoti dievams, kad gavau šitą palikimą. Tarp kitko, be visų gėrybių, kurias jis man suteikia, jaučiu jam didžiausią pagarbą. Akmenys, žemė yra šventi; ne dėl tos galios, kurią man duoda, o todėl, kad čia įspausti tų dviejų žmonių, kurių šiandien jau nebėra, kovų pėdsakai.

Su šypsena veide pasiskubino paaiškinti:

– Dar viena priežastis, kodėl niekuomet nesiskirsiu su šituo ūkiu. Yra dar vienas dalykas, taip pat simbolinis. Žinote, už bažnyčios yra kapinės. Paskutinės šią vietą įkūrusių misionierių jėzuitų liekanos, joms trys šimtai metų.

– Šįryt jūsų laukdamas aplankiau jas.

– Jose ilsisi mano šeima. Jie norėjo būti palaidoti būtent ten. Man būtų sunku vien nuo minties, kad jų kapus prižiūri pašaliniai žmonės.

Amerikietis linksmai nusijuokė:

– Nenorėčiau jūsų šokiruoti, mano drauge; kad ir kur jie būtų, mirusiesiems tikrai visiškai vis tiek visi šie dalykai.

– Mirusiesiems galbūt, Džonai. Bet ne gyviesiems. Jūs piktybiškai atsisakote pripažinti, kad *aš esu gyvas*.

– Senjore Vakareza, gal reikia trupučio šviesos?

Klausimą uždavė jauna moteris, *china*, taip buvo vadinamos gaučų moterys. Ji stovėjo – trapi, linine suknele, su žvake rankoje. Įsijautę į pokalbį abu vyrai nepastebėjo, kad visiškai sutemo ir beveik nieko jau nematyti.

– Žinoma, Sarita, žinoma.

Jis paėmė žvakę ir jos liepsna uždegė kitą, įtaisytą gaubte – aplinkui šešėliai pradėjo šokti sarabandą.

Jaunoji moteris pridūrė:

– Paolas man dar liepė jums pasakyti, kad vakarienė paruošta, senjore.

– *Great!* – sušuko amerikietis.

Ir kad veiksmingiau išreikštų savo pasitenkinimą, gausiai ir garsiai nusispjovė už verandos tvorelės.

– Geras sandoris, geras *asado*, ko dar norėti, klausiu jūsų?

Rikardas pritariamai linktelėjo galva. Tikriausiai iš mandagumo jis nepasakė, kad čia, Argentinoje, mašinos vokiškos, geležinkelis ir rūbai angliški, žemkasiai – italai, architektūra prancūziška, o blogas išsiauklėjimas atkeliavo iš *North America*. Ačiū Dievui, džentelmenas rytoj turėjo išvykti.

*

Pirmiesiems saulės spinduliams vos sušvitus lygumoje, gaučai ir peonai jau buvo pradėję dirbti. Reikėjo ženklinti telyčias ir veršelius, varyti gyvulius į naujas ganyklas, prižiūrėti bandas, be to, jei būdavo sezono metas, kirpti avis; tarsi dūzgiančiame avilyje ūkyje virė įprastas gyvenimas.

Rikardas panėrė pirštus į savo kumelės karčius. Amerikietis buvo teisus – jo nuosavybė nuostabi. Jis mylėjo šitą žemę, jos skleidžiamus kvapus, jos žavesį.

– Senjore, ar nenorėtumėte pažvelgti į svajonių būtybę?

Rikardas žvilgtelėjo per petį. Prie jo buvo prijojęs raitelis. Oracijus... Šio gaučo Rikardas jau buvo senokai nematęs. Šešis mėnesius. O gal ir daugiau? Iki šios akimirkos gaučas jam buvo tvirtai sudėtas šaunuolis jaučio sprandu. O dabar sakytum kažkoks senis. Jau kuris laikas Oracijaus ir jo arti-

mųjų veidus temdė debesis. Iš kur tas tylus nerimas? Kas galėjo slypėti už šio sustingusio veido? Ir vis dėlto Oracijus, be jokios abejonės, iš visų ūkyje dirbančių darbininkų Rikardui buvo arčiausiai širdies, kaip ir tas „pasipūtėlis" Paskalis. Jie abudu pažinojo jo tėvus ir užaugo Vakarezų šeimoje. Abu tarnavo Rikardo tėvui kaip reta ištikimai.

– Koks netikėtumas, drauge. Taigi sugrįžai pas mus?

– Žmonės sugrįžta, išvyksta. Iki tos dienos, kai jau nebenori sugrįžti. Toks yra gyvenimas. Eisite pažiūrėti, senjore?

– Kur tas gyvulys?

Oracijus parodė pirštu aptvaro link į juodą, kupiną energijos eiklų žirgą.

– Jis tikrai nuostabus. Kada jį sugavote?

– Vakar vakare, keletas mylių nuo čia.

Rikardas prijojo prie aptvaro ir nušoko nuo kumelės. Laukinis eržilas pajuto atvykėlį, nes sužvengė ir visas suvirpėjęs puolė blaškytis po aptvarą.

– Tikras velnias, – toks buvo Oracijaus komentaras.

Keista išraiška pasirodė Vakarezos veide.

Oracijus suprato iš karto.

– Senjore, ne!

– Kodėl ne?

– Duokite mums nors šiek tiek laiko jį sutramdyti. Jis kieto būdo.

– Sugadintumėte man visą malonumą.

– Senjore Vakareza!

Rikardas įsakė:

– Pabalnokit jį!

– Senjore...

– Pabalnokit!

Oracijus labai jau nenoriai į pagalbą pašaukė tris peonus, kad padėtų nuraminti eržilą, o pats stengėsi uždėti jam

pakinktus. Tai padaryti nebuvo lengva. Gyvulys bandė ištrūkti, puldinėjo į visas puses, šokčiojo kartkarčiais spigiai sužvingaudamas iš įsiūčio. Pamatęs jo link einantį Rikardą eržilas taip stipriai pasimuistė, kad vos neparvertė peonų.

Gaučas įspėjo paskutinį kartą. Tačiau jau buvo per vėlu.

Vidury aptvaro, dulkių sūkuryje, Vakareza sėdėjo ant arklio. Netrukus pabalnotas juodu odiniu balnu žirgas ne juokais pašėlo, tarsi iš jo būtų išsiveržęs viso pasaulio įniršis. Eržilas dūko, bet raitelis liko ramus. Rikardas manė, kad toks eržilo pasipriešinimas natūralus, todėl jautė jam ne agresiją, o pagarbą. Pagarbą šitai būtybei, kuri niekam nenorėjo nusileisti, pagarbą jo apsisprendimui, jo norui išsaugoti patį brangiausią turtą – laisvę.

Eržilas sukinėjosi, išdarinėjo įvairiausias figūras – net žemė drebėjo. Jis spardėsi, stojosi piestu. Tūkstantį kartų bandė numesti Rikardą, tūkstantį kartų šis atsilaikė. Aplink aptvarą susibūrė žmonių grupelė. Jie stebėjo kovą žinovų žvilgsniais. Kova, rodės, niekada nesibaigs. Ir tik vieną vienintelį kartą pasirodė, kad raitelis balne susvyravo, tarsi tuoj kristų ant žemės. Tačiau taip neatsitiko. Rikardas atsilaikė ir po truputį stengėsi suvaldyti eržilo pasipriešinimą. Dar vienas pasispardymas, dar kartą arklys atsistojo piestu. Tuomet Rikardas giliai įkvėpė, lengvai atleido vadeles ir vienu staigiu smūgiu paragino gyvulį pentinais. Gal būtent šito ženklo gyvulys ir laukė? Eržilas išdidžiai metėsi priekin pro vartus ir nuskriejo milžiniškos lygumos link.

Kai jie lėkė pro mažą gaučų grupę, nebuvo nei plojimų, nei pergalės šūksmų. Žmonės–kentaurai pritariamai linkčiojo galvomis. Jie žinojo, kad niekas nieko čia nenugalėjo, – tai tebuvo sutuoktuvės, tokios pat senos, kaip žmogaus ir arklio pažintis.

Vos tik Rikardas išjojo pro vartus, vėjo gūsis dar labiau jį apsvaigino. Šuoliuojantį Rikardą apėmė džiugesys. Jis dievi-

no tokias trumpalaikes akimirkas, kai jausdavosi esąs vienas visame pasaulyje, kupinas jausmų, kokių nė vienas žmogus, nei vyras, nei moteris, ir nė viena kliūtis, kurią jis turėjo įveikti, negalėjo jam suteikti!

Jis skriejo, skrido ir tik ramios pampos lygumos supo jį. Visas apsvaigęs ne iš karto suvokė, kas jam darosi...

Iš pradžių blykstelėjo žaibas. Paprastas žaibas. Akinama šviesa, atsklidusi nežinia iš kur. Gal iš jo smegenų.

Akinančios dėmės. Griaustinis. Griausmas, tačiau ne iš dangaus, o iš nežinomų bedugnių.

Virš lavos upių užsiliepsnojo horizontas.

Lyguma jau nebebuvo lyguma. Didžiulis vandenynas. Besilydančio metalo jūra.

Ir ten, už kelių žingsnių, tarp dangaus ir ugnies, sala. Jis matė apvalią salą. Visiškai apvalią. Plūduriuojančią.

– *Kodėl dvejoji?*

– *Bijau.*

– *Bijai? Ko?*

– *Pati gerai žinai. Jie mūsų tyko. Jie nepaleis savo grobio.*

– *Mano gyvenimo aušra, pažvelk į mane.*

Kalbėjo moteris. Ką tik iškilusi iš liepsnojančios jūros gelmių. Ar ji išties dėvėjo purpurinę tuniką, ar tiesiog tai buvo ją gaubiančių liepsnų atšvaitai? Jis nematė jos veido. Ar ji atėjo iš gyvenimo, ar iš mirties? O gal ji pati buvo mirtis?

Košmaruose regėta statulėlė – pailgas vaiduokliškas veidas, be akių, stebintis jį ir jo nematantis, – gulėjo prie jo kojų.

Jis krito ant žemės. Kakta atsitrenkė į akmenį. Jį apgaubė tamsa.

4

Pirmas vaizdas, kurį atgavęs sąmonę išvydo Vakareza, buvo sidabriniai pentinai, pritvirtinti prie Oracijaus batų.

– Jums geriau, senjore?

Rikardas pasirėmė ant alkūnės.

– Geriau.

Gaučas pažvelgė į arklį, sukantį ratus už kelių žingsnių.

– Perspėjau jus. Kodėl užsispyrėte? Tačiau tai pirmas kartas, kai jus nugali arklys. Juk didi diena. Kas atsitiko?

Stodamasis ant kojų Rikardas nervingai atšovė:

– Nieko nežinau. Tikriausiai akimirką nukreipiau dėmesį. Grįžkime.

– Iš tiesų taip bus geriau. Matėte dangų?

Gaučas pirštu parodė pilkus debesis, didžiuliu greičiu plaukiančius į šiaurę.

– Pamperas. Nepatartina slankioti lauke, kai jis pradeda pūsti.

Jis pasisuko į užsispyrėlį arklį, tačiau Vakareza griežtai jį sustabdė:

– Tu juk nerimtai...

Gaučas vis tiek susiruošė sėsti į balną.

– Ne, – sušuko Rikardas. – Pasitrauk!

Gaučas suraukė antakius. Niekada Džuljano sūnus nedrįso kalbėti su juo tokiu tonu.

Vakareza užlipo ant eržilo, kuris išliko stebėtinai ramus. Ar jis suvokė, koks sutrikęs Rikardas? Ar gyvulys mokėjo skaityti, kas dedasi žmogaus širdyje? Ar jis taip pat matė apvalią salą? Ir jūrą?

Saulėlydžio šviesa užliejo ūkį. Pamperas praūžė nunešdamas debesis kartu su savimi ir dangus tapo vaiskus.

Sklido prieskonių ir kitokių malonių kvapų aromatas, kepėjas pūtė į anglis. Paskui, tarsi koks pikadoras, jis įsmeigė šakutę į vieną iš storų apskrudusių jautienos kepsnių. Matyt, nusprendęs, kad kepsnys iškepęs puikiai, kepėjas garsiai sušuko:

– Galite valgyti!

– Ar ne per greitai? – sušuko kažkas.

– Tikiuosi, kad mėsa gerai iškepusi, *amigo*, – pagrasino kažkuris kitas. – Vakar tavo kepsnys labai tiko vampyrams.

– Amžinai nepatenkintas, – suburbėjo kepėjas. – Tai perkepta, tai nevisiškai iškepta, tai kepsnys per platus, tai per storas. Rytoj pat atsisakysiu šito darbo.

Ir paprašė Rikardo pritarimo:

– Visuomet sakiau, senjore, kad jūsų darbuotojai prasti.

Vakareza tingiai pritarė:

– Tėvas buvo mane perspėjęs.

Rikardui reikėjo pasistengti, kad prisidėtų prie šio žaidimo. Jis labai mylėjo šituos vyrus, jam patiko šios bendros broliškos akimirkos, tačiau dabar nieko negalėjo sau padaryti. Kad ir kiek suko galvą, niekaip negalėjo suprasti, kas jam atsitiko. Jei viskas būtų apsiribojęs tik regėjimu, nes jis tikrai matė regėjimą, būtų galėjęs paaiškinti, kad taip atsitiko dėl tos nepaprastai didelės įtampos jam kovojant su eržį-

lu. Tačiau viskas tuo neapsiribojo. *Jis girdėjo žodžius*. Tuos pačius, kuriuos girdėjo, kai sapnavo košmarą. Rikardas pridėjo ranką prie kaktos ir jam palengvėjo – karščio neturėjo.

– Senjore, norite, įdėsiu jums valgyti?

Rikardas šiltai uždėjo ranką kepėjui ant peties.

– Dėkui, Migeli. Aš nelabai išalkęs. Be to, turiu darbo.

Mostelėjo ranka atsisveikindamas su visais ir nuėjo namų link.

Langai buvo atviri ir pro juos palengva vidun plūdo vakaro prieblanda. Rikardas uždegė šviesą ir kurį laiką, tarsi dvejodamas, pastovėjo vietoje. Juk jis labai gerai pažinojo visus šio didžiulio, patogaus „british“ stiliaus kambario kampus: staliukus, minkštasuolius, galinę sieną, apkabinėtą įvairiausiais kūriniais, romanus, visokiausias knygas, pripildžiusias kadaise jo vaikystės vienatvės valandas. Jis atmintinai žinojo, kur kokie paveikslai, kur dešimtys įrėmintų medalių, gautų gyvulininkystės parodose.

Rikardas nuėjo prie gramofono, padėto ant vieno iš stalų, ir jį įjungė. Milongos melodija užliejo kambarį. Rikardas susimąstęs kurį laiką stebėjo plokštelės grioveliu bėgančią adatėlę, paskui susmuko ant aptrintos Česterfildo sofos. Priešais jį, virš akmeninio židinio, kabojo senelio portretas, tapytas metus, diena po dienos, prieš jo mirtį. Sidabrinė barzda gaubė jo veidą iki skruostikaulių. Akyse galėjai įžvelgti laukinę Abrucio kalnų jėgą ir veik pamišėlišką troškimą gyventi. Viską sudėjus į krūvą – matinę odą, tamsius vyzdžius – galėjai palaikyti Emilijų Vakarezą tikru rytiečiu. Jo sūnus Džuljanas buvo beveik tikras tėvo portretas.

Keista, bet Rikardas nebuvo panašus nei į vieną, nei į kitą; jis buvo panašus į savo motiną Virginiją: vyriškas jos atvaizdas. Toks pat pailgas veidas, tokia pati ereliška nosis, truputį

apvalėjanti ties šnervėmis. „Jūs, Vakarezos, esate tikri stačiokai! O mes, Grimo, mes esame aristokratai!“ Kiek kartų jis buvo girdėjęs šį „sąmojį“ iš jaunos moters lūpų, vos tik jos vyras ją suerzindavo. Iš tiesų Grimo šeimoje mėlyno kraujo buvo neką daugiau nei Vakarezų. Tačiau taip jau atrodė tai moteriai. Tai buvo tarsi poros žaidimas, kuris šiaip jau visados baigdavosi paprastu ginču. Jo tėvų santuoka buvo šeimos patriarcho aistros Prancūzijai vaisius. Jaunuoliai susitiko 1888-ųjų vasarą Žydrojoje pakrantėje, Kanuose, kur Emilijus nusivežė savo šeimą. Tai buvo meilė iš pirmo žvilgsnio. Po trijų mėnesių Džuljanas ir Virginija susituokė.

Kas šiandien belikę iš to, ant ko buvo pastatyta Rikardo vaikystė? Pusbroliai, pusseserės, tetos ir dėdės buvo jam svetimi. Jis tapo jiems abejingas lygiai prieš dešimtį metų, vieną 1920-ųjų balandžio rytmetį. Išvakarėse Rikardo tėvas atšventė savo penkiasdešimtmetį, užpūtė žvakutes, apsuptas visos giminės. Gimtadienis buvo didingas – toks, kokia buvo Vakarezų imperija.

Jis atsigulė labai vėlai ir nebeprabudo.

Rikardas niekuomet neužmirš persikreipusio motinos veido. Iš jos išplėšė dalį jos pačios, jos sūnų, jos meilužį. Visuose namuose nuaidėjo sužeisto laukinio žvėries riksmas – jos riksmas. Paskui prasidėjo raudos – lyg iš tuštėjančios sielos gelmių, lyg agonijos apimto žmogaus dusulys. Ir tyla. Siaubinga tyla, slepianti savyje visus žodžius, visus gestus, kurie jau niekada nebus pasakyti, nebus parodyti vyrui, su kuriuo ji praleido trisdešimt savo gyvenimo metų.

Rytojaus dieną velionis buvo pašarvotas, prasidėjo atsisveikinimas. Reikėjo ištverti užuojautos reiškimus. Jie truko dvi dienas ir buvo dramatiškai žiaurūs. Nesibaigiančios eitynės artimųjų, nepažįstamųjų, banalios kalbos ir bučiniai... Ir visą tą laiką sielvartas vis graužė moterį.

Kai trečią dieną karstas buvo išneštas, ji sustabdė kunigus maldaujamu rankos mostu ir pareikalavo atvožti dangtį, kad paskutinį kartą galėtų pabučiuoti savo vyrą. Ji sukniubo žvelgdama į katafalke išnykstantį karstą, – kaip sakė medikai, jai buvo aneurizma. Rikardas žinojo, jog ji pati prisišaukė mirtį, nes negalėjo pakelti minčių apie beprasmį jos laukiantį egzistavimą. Būtum galėjęs pamanyti, kad stebi prastą melodramą, tačiau įvykiai susiklostė būtent taip. Tą dieną Rikardas suprato, kad mirtis yra ganėtinai kilni, jog pasigailėtų vilties netekusios sielos. Taip pat suvokė, kad pinigai gali tapti visa naikinančia pabaisa. Vos tik baigėsi laidotuvės, įsiplieskė kova dėl palikimo. Kiekvienam reikėjo dalies – kiekvienas jos reikalavo, ypač tie, kurie iš viso neturėjo jokių teisių į turtą. Testamentas buvo užprotestuotas. Kai pagaliau byla baigėsi Rikardo naudai, jo širdyje buvo likęs tik kartėlis ir pasibjaurėjimas. Šiandien, prabėgus dešimčiai metų, ausyse vis dar skambėjo advokato žodžiai, kuriuos šis jam sumurmėjo po nuosprendžio: „Būna pergalių, kurios daug liūdnesnės nei pralaimėjimas“.

– Nesutrukdysiu jums, senjore Rikardai?

Tarpdury stovėjo Oracijus.

– Visai ne. Kuo galiu tau padėti?

Gaučas dvejojo, eiti į kambarį ar ne. Apsigaubęs ponču, su klostytomis iki kulkšnių susagstytomis kelnėmis, balto šilko skarele ant kaklo, jis laikė rankose skrybėlę ir virvių ryšulį: prie kiekvienos virvės galo pririšta po tris odinius maišelius, kurių viduje buvo metaliniai rutuliai. *Boleadoras.* Patikimas ginklas.

Rikardas ironiškai nusišypsojo:

– Ateini su manimi atsiskaityti?

– Juokaujate?

– Ne taip jau labai.

Jis žinojo, kaip mikliai senasis gaučas valdė šitą medžioklinį ginklą. Gerai paleisti *boleadorai* supainiodavo aukoms – jaučiams, avims, ožkoms – kojas ir šios prarasdavo pusiausvyrą. Ginklas puikiai tiko ir apvynioti žmogaus kaklą.

Oracijus žingtelėjo į priekį.

– Aš išeinu.

– Vėl? Juk ką tik grįžai!

– Jau sakiau jums: „Žmonės sugrįžta, vėl išeina“. Iki tos dienos...

– Taip, žinau. Nestovėk ten kaip įkaltas. Įeik!

Gaučas tarsi katė įslinko į kambarį.

– Nagi? Paaiškink.

– Man reikia erdvės.

Rikardas vos nenusikvatojo.

– Tau nebeužtenka šešiasdešimt penkių tūkstančių hektarų? Nagi, pasakyk, juk pyksti, kad šiurkštokai kalbėjausi su tavimi, kai aptikai mane nukritusį. Aš pažįstu tą jūsų, gaučų, nepakenčiamą išdidumą! Jei klystu, prašau atleisti man. Buvau sutrikęs.

– Aš esu išdidus, bet ne kvailas. Aiškiai matau, kad šiuo metu kažkas jums darosi. Bet tai jūsų problema, ne mano. Mano problemos jūs negalite suprasti.

Rikardas mostelėjo ranka fotelio link.

– Prašom sėstis. Juk žinai, kokie šilti mano jausmai tau. Tu matei, kaip aš gimiau. Pasikalbėkime.

Šiek tiek padvejojęs gaučas atsisėdo.

– Nori taurės vyno?

– Jei norite, kad aš kalbėčiau, mano galva turi būti šviesi.

– Labai gerai. Klausau tavęs.

– Žinote, anksčiau aš buvau laisvas žmogus. Anksčiau lygumos priklausė man, taigi priklausė visiems mano broliams gaučams. Anksčiau buvau nesutramdomas. Buvau gyvas. Nei vieš-

pats, nei šeimininkas. Visa tai baigėsi. Išnyko! Gimė naujas pasaulis. Regis, tai vadinama progresu. Lygumoje pridygo tiek ūkių, kad tuoj nesimatys nė pačios lygumos. Ir dar tos spygliuotos vielos, metaliniai spygliai, nustatantys sienas netgi vėjo gūsiams. Sužeidę žemę, jie sudarkė ir mūsų pačių gyvenimą.

Gaučas trumpai nutilo.

– Juk žinote, kad aš esu – kaip ir dauguma mano brolių – *metisas*. Indėno ir ispano mišinys. Vienu žodžiu, pavainikis. Pagalvokit apie indėnus. Jie nebeturi pasirinkimo: arba išsaugo išdidumą ir tampa parijais, arba leidžiasi uždaromi į kalėjimus. Tuos kalėjimus vadina rezervatais; terminas, skirtas į nelaisvę sugautiems gyvuliams. Eržilas, kurį parvedžiau vakar, tikriausiai yra vienas iš paskutinių laukinių eržilų. Netgi gyvuliai turi paklusti – tokie dabar laikai. Todėl, senjore, aš dūstu. Jei pasilikčiau, nebūčiau jums daugiau naudingas. Išmušė valstiečių ir ūkių darbininkų valanda. Man reikia iškeliauti!

Rikardas pabandė protestuoti:

– Kiek žinau, nei aš, nei mano tėvas niekada neprimetinėjom tau savo valios. Tu visados gyvenai kaip laisvas žmogus.

– Aš nesu nei neregys, nei juolab nedėkingas. Tačiau laisvė – juk visai kas kita.

– Sulaukus beveik septyniasdešimties metų?

– Senjore Rikardai, koks jūs dar vaikas. Manote, kad senti – tai tarsi eiti pirmyn keliu, ir kuo toliau nueini, tuo labiau reikia pasiduoti ir toliau nebeiti.

Gaučas kelis kartus palingavo galva.

– Ne, senjore. Tik ne vyrui, tik ne tikram vyrui. Tuo labiau ne gaučui. Nenoriu mirti sustojęs.

– Kur manai keliauti?

Gaučas mostelėjo į duris:

– Tik mano žirgas žino. Ugnies Žemė. Patagonija. Kordiljeros... Argentina – didelė šalis.

Rikardas suprato, kad jokie žodžiai nieko nepakeis. Tokių žmonių kaip Oracijus neperkalbėsi.

Jis atsikėlė ir nuėjo prie inkrustuoto staliuko, ant kurio buvo sudėti įvairūs alkoholiniai gėrimai.

– Juk išgersi paskutinę taurę prieš iškeliaudamas?

– Mielai.

– Vyno? Viskio?

– Bus gerai vynas.

Įpylęs gaučui Rikardas įsipylė sau ir grįžo į savo vietą.

– Pamenu, – tarė jis nuvargusiu balsu, – man buvo vos penkeri. Tu užkėlei mane ant mano pirmojo žirgo. Ant sartos kumelaitės, vardu Izabelė.

– Tikrai, prisimenu. Vargšė jūsų mama vos nenumirė iš baimės.

– Prisipažinsiu, aš taip pat. Bet dar labiau bijojau senelio. Jis nebūtų pakėlęs mano silpnumo.

– Jis buvo geras žmogus. Džentelmenas. Žinojo, kas yra garbė, buvo išdidus. Tarsi koks gaučas.

– Taip... Ir visos tos gerosios jo savybės nesutrukdė jam numirti.

– Mirtis neturi jokios reikšmės. Svarbu, kaip nugyvenai gyvenimą. Žinokit, senjore, kad pragaras – tai vieta, kur žmonės sutinka tuos, kurių nesutiko gyvi būdami.

– Įdomu, nemaniau, kad esi toks išmintingas. Pirmą sykį girdžiu tave taip kalbantį.

– Klystate. Jūs tiesiog pirmą sykį manęs klausotės.

Rikardas nuleido akis. Kambarį užliejo tyla. Po kurio laiko gaučas nusprendė, kad jau metas eiti.

– *Hasta luego*, senjore. Tegul Dievas jus saugo.

Rikardas taip pat atsistojo.

– Tu tikrai sugrįši.

Oracijus apsimetė neišgirdęs. Jis ištiesė ranką. Rikardas ją paspaudė – iš pradžių švelniai, paskui stipriau.

– Tu sugrįši, – pakartojo jis. – Esu tikras.
– Pasirūpinkite savimi.
– Palauk!
Dvejodamas Vakareza nuleido akis.
– Kas yra, senjore?
– Tu ką tik man sakei, kad turi indėnų kraujo?
– Taip.
– Tai pasakyk, ką reiškia *heyoka*.
Oracijus pažvelgė į jį išpūtęs akis:
– Kas kas?
– Gerai išgirdai: *heyoka*.
– Neturiu nė menkiausio supratimo.
– O šamanas?
– Kas yra šamanas, žinau. Be abejo. Tai svarbiausias genties narys. Jam vienam duotos tam tikros savybės. Jis gali numatyti ateitį, išgydyti, be to, jis moka susikalbėti su mirusiaisiais.
Rikardas užgniaužė nervingą juoką:
– Moka susikalbėti su mirusiaisiais?
– Taip, senjore. Nesityčiokite. Tai tiesa.
– Įdomu. O kaip jis tai daro?
Oracijus atsakė iš karto:
– Jis sapnuoja. Jis sapnuoja, senjore, ir mato vizijas...

5

– Nemanai, kad būtų laikas nustatyti vestuvių datą?

Rikardas linktelėjo galvą dėdamasis į burną šaukštelį pieniško deserto. Jis dievino šitą desertą, patiekiamą su kimštais pyragaičiais. Išbandęs beveik visus Buenos Airių restoranus – „Floridą“, „Palermą“, „La Recoletą“, galų gale nusprendė, kad būtent čia, „Piola“ restorane, bjauriame La Bokos kvartale, gaminami geriausi *dulce de leche*.

Flora tęsė:

– Kaip manai, jei ceremonija vyktų gruodžio dvidešimtą? Turėtume maždaug tris mėnesius pasiruošti.

– Nebijai, kad netrukus po to prasidės šventės? Dalis mūsų draugų bus išvykę.

– Tuo blogiau jiems. Jei ne, tuomet reikėtų nukelti į sausio penkioliktą. Tai yra į kitus metus. Tokia mintis man nepakeliama. Jau metai, kai visas miestas žino, kad gyvename kartu. Net mano tėvai jau pradeda nerimauti.

Jaunoji moteris paėmė laisvą Rikardo ranką ir ją pabučiavo.

– Ar nori?

– Neatleisčiau sau, jei tave prarasčiau. Sutinku.

Floros akys nušvito džiaugsmu.

– O dabar pasakyk, kad myli mane.

Ji dar kartą paprašė:

– Nors kartą. Vieną vienintelį kartą.

– Mano meile, aš...

Rikardas nebaigė sakinio. Į restoraną įėjo pagyvenęs, tačiau tiesus tarsi I raidė vyriškis. Jis buvo apsirengęs nepriekaištingo kirpimo vilnoniu kostiumu su liemene. Po prisegama kruopščiai iškrakmolyta apykakle spindėjo nuostabi šilkinė peteliškė. Kaip visada, Anzelmo Toledano kilmingumas ir elegancija išsiskyrė iš kitų. Rikardas būtų jį atpažinęs tūkstantinėje minioje.

Jis atsiprašė Floros:

– Atleisk. Atėjo mano tėvo draugas. Tuojau grįšiu...

Rikardas priėjo prie vyro kaip tik tuo metu, kai padavėjas siūlė jam stalą.

– Daktare Toledanai, kaip laikotės?

Nustebęs vyras įdėmiai pažvelgė į jį užkalbinusį Rikardą. Buvo akivaizdu, kad jam sunku jį atpažinti.

– Aš esu Rikardas. Rikardas Vakareza.

Gydytojas vis tiek atrodė nepažįstąs Rikardo.

– Džuljano sūnus.

– Dieve mano! Kokia bausmė ta senatvė! Žinoma, Džuljano Vakarezos sūnus! Dieve mano! Kiek laiko nutekėjo...

– Dešimt metų...

– Dešimt metų. Tikrai. Tai buvo per laidotuves. Kokia liūdna diena!

Toledanas suėmė Rikardą už pečių ir pabučiavo.

– Dešimt metų! Kiek tau metų?

– Greitai bus keturiasdešimt vieneri.

– Keturiasdešimt vieneri. Trisdešimčia jaunesnis už mane! Tik pamanyk: mačiau tave ropojantį keturiomis po moterų sijonais!

– Aš nepasikeičiau, – pajuokavo Rikardas. – Tik dabar viskas truputį sudėtingiau. Jūs ko nors laukiate?

– Ne. Atėjau tik dėl savo saldžiosios nuodėmės.

– *Dulce de leche*, – sąmoksliškai sušnibždėjo Rikardas. – Tuomet prisidėkite prie mūsų. Norėčiau jums pristatyti savo būsimąją žmoną.

– Su džiaugsmu!

Ir po kelių akimirkų Toledanas skubiai pasakojo Florai:

– Aš juk beveik užaugau su Džuljanu Vakareza. Mes lankėme tas pačias mokyklas, tą patį Palermo kvartalą. Jis man buvo tarsi brolis. O tikrų brolių turėjau net tris! Tik vėliau viskas pakrypo į blogąją pusę.

Flora suraukė kaktą:

– Kas atsitiko?

– Bėgant metams jis tapo puikiu ūkininku. O aš pasirinkau mediciną. Tada vos mirtinai nesusipykome.

Jis mokytojiškai iškėlė pirštą:

– Gydytojas niekada negali gydyti draugo. Pacientas neturėtų rinktis gydytojo iš savo draugų. Jei norite išsaugoti ir draugystę, ir sveikatą, nepatikėkite jų vienam ir tam pačiam žmogui.

Rikardas paaiškino:

– Mano tėvas buvo hipochondrikų karalius. Kiekvieną dieną jis visiems, kas tik jo klausėsi, tvirtindavo sergąs kokiu tuzinu ligų.

– Todėl visai suprantama, – pridėjo Toledanas, – kad visą laiką jis mane vadino nieko vertu gydytoju, šarlatanu, trumpai tariant, visais įmanomais vardais, kurie tik šaudavo jam į galvą. Vieną gražų rytą išmintis paėmė viršų. Džuljanas nusprendė nebesigydyti pas tokį gydytoją kaip aš, o aš – atsisakyti tokio paciento, koks buvo jis. Patariau jam pasirinkti vieną savo kolegą, jis paklausė ir daugiau joks debesėlis nebetemdė mūsų draugystės.

– Kur jūs buvote tuos dešimt metų? – pasidomėjo Vakareza. – Po tėvų mirties kelis kartus bandžiau jūsų ieškoti, bet veltui. Net buvau pas jus namuose. Buvote išsikraustęs ir nepalikęs adreso.

– Tikra tiesa.

Toledanas švelniai kilstelėjo galvą ir jo žvilgsnis praslydo pro Rikardą – tarsi jo nematytų, o žiūrėtų į kažką labai tolima, nematoma, anapus Rikardo.

– Tai jau kita istorija... Praeitis.

Ir Toledanas pakeitė temą:

– Taigi netrukus judu susituoksit?

– Dvidešimtą gruodžio! – pasakė jaunoji moteris. – Jūs esate pirmas pakviestasis.

– Liudininkas, – patikslino Rikardas. – Suteiksite man šią garbę? Tuomet man atrodys, tarsi šalia būtų ir mano tėvas.

Toledanas šiltai paplekšnojo pašnekovui ranką:

– Būtų nemandagu atsisakyti.

– Nuostabu! – nudžiugo Flora.

Ir kaltinamai parodė pirštu į savo sužadėtinį:

– Nuo šiol jokių košmarų! Ši laimė turėtų visiškai nuvyti šalin piktąsias pabaisas, kurios lanko tave naktim.

– Žinoma, žinoma.

Buvo justi, jog Rikardas sutrikęs ir jam sunku tai nuslėpti.

Toledanas sunerimo:

– Jus kankina nemiga?

– Kodėl tau nepapasakojus? – pasiūlė Flora. – Juk senjoras Toledanas gydytojas.

– Juk tai visiškai nereikšminga.

Nepaisydama Rikardo dvejonių jaunoji moteris paklausė Toledano:

– Jūs esate mokslo žmogus, turite patirties...

– Flora, prašau tavęs, liaukis...

Ji nesiklausė:

– Ar jums atrodo normalu, kad žmogus kalba per miegus?

Ir patikslino:

– *Kito žmogaus balsu.*

Toledanas sumirksėjo:

– Prašyčiau, gal galėtumėte pakartoti?

– Ar jums atrodo normalu, kad žmogus miegodamas kalba, tačiau kito žmogaus balsu? *Ir nežinoma kalba.*

– Flora! Juk tai absurdas. Tarp kitko, atmink, ką sakė mūsų draugas: „Jei norite išsaugoti ir draugystę, ir sveikatą, nepatikėkite jų vienam ir tam pačiam žmogui". Taigi keiskime temą.

– Rikardai, palaukite. Verčiau pasakykit, ar tai tiesa? Jūs iš tiesų sapnuodamas kalbate kažkokia kalba?

Rikardas pamėgino nuslopinti susierzinimą:

– Kaip galiu žinoti, jei miegu? Be to, kad tai svetima kalba, – taip sako Flora. Man atrodo, kad aš tiesiog neaiškiai kažką murmu.

– O tavo balsas? Kaip tu paaiškinsi, kad tai ne tavo balsas?

– Flora. Liaukis. Maldauju.

Susierzinęs ir sutrikęs Rikardas atsisuko į Anzelmą Toledaną:

– Atleiskite jai. Toks tas jaunystės veržlumas. Apgailestauju. Visa tai juokinga.

– Gal ir nustebinsiu jus, tačiau pasakysiu, kad visa tai kur kas mažiau juokinga, nei atrodo. Ką tik klausėte manęs, ką aš veikiau tuos dešimt metų. Viena atsakymo dalis priklauso tik man, kitą galiu jums patikėti. Aš keliavau. Pervažiavau visą Europą. Galbūt nesąmoningai ieškojau savo šaknų. Juk jūs žinote, kad mano protėviai buvo išvyti iš Ispanijos 1492 metais. Kur jie nukeliavo iš Grenados? Į Turkiją? Į Graikiją? Tačiau nenukrypkime nuo temos. Keliaudamas Paryžiuje suti-

kau nepaprastai įdomų žmogų. Kilimo iš Elzaso prancūzą, pavarde Laforgas. Renė Laforgas. Kai su juo susipažinau – maždaug prieš trejus metus – jis buvo ką tik atidaręs pirmąjį psichoanalizės konsultacijos kabinetą Šv. Onos ligoninėje Paryžiuje.

– Psi-cho-a-na-li-zės? – išvebleno Flora. – Kas tai?

– Žinoma, jūs negalite nieko apie tai žinoti. Gimusi Senajame žemyne psichoanalizė dar nėra paplitusi mūsų šalyje. Tačiau – turite manimi patikėti – jos laukia didi ateitis; ypač šiame mieste, kur kiekvienas tremtinys ieško savosios sielos. Negali vaikštinėti Buenos Airėse negalvodamas apie gimtuosius Neapolio ar Madrido kvartalus, o kai įsikuri Paryžiuje ar Londone, tos pačios Buenos Airės ima traukti atgal. Pamatysite. Prisiminsite, ką jums čia pasakojau.

– Jūs kalbėjote apie tą Laforgą, – pertarė Flora.

– Taip. Jis pirmasis parodė man, nors, tiesa, tik dalį, kokie šio mokslo privalumai ir nauda. Tai naujas terapinis klinikinės psichologijos metodas.

– Terapinis klinikinės psichologijos metodas? – kupina abejonių pakartojo Flora.

– Tad gal tuo ir baikim? – staiga pasiūlė Rikardas.

Jis pasižiūrėjo į savo kišeninį laikrodį.

– Aš pavėluosiu.

– Dar truputį, brangusis. Tik truputį.

Ir Flora paprašė daktaro tęsti pasakojimą.

– Be abejonės, jūs žinote, kad mūsų smegenys sudarytos iš dviejų pagrindinių dalių: sąmonės ir pasąmonės. Manau, neverta jums priminti, kas yra sąmonė. Tai tiesiog jūs, jūsų būtis, įkūnyta jumyse, visiškai gyva, – tai ji geria, valgo, išreiškia save. Suvokia visą savo aplinką. Pasąmonė – kas kita. Įsivaizduokite tamsos apgaubtą grotą. Tai tokia tamsi vieta, kad ma-

noma, jog ten nieko nėra, nes nieko negalima įžvelgti. Ir tai klaidinga nuomonė. Viskas yra netgi visiškai priešingai. Šiandien vieno gydytojo iš Vienos, kaip, beje, ir kitų gydytojų, dėka yra žinoma, kad toji grota pilna: pripildyta iki pat kraštų ankstesnių mūsų patyrimų, gyvenimo paliktų žymių, visų mūsų kada nors patirtų jausmų, visų mūsų nepatenkintų troškimų. Tai tarsi Ali Babos ola, kurios lobis – tai mūsų išnykę prisiminimai. Suprantate, ką sakau?

– Kuo puikiausiai. Tik turiu jums prisipažinti, kad neužčiuopiu ryšio tarp šios olos ir Rikardo sapnų.

– Netrukus suprasite. Laikui bėgant beveik visi tą lobį sudarantys dalykai yra išmetami iš sąmoningo mūsų gyvenimo. Nes atlikę savo vaidmenį mūsų būčiai jie tampa nebereikalingi. Kiti yra nesuderinami su priimtomis visuomenės normomis ir, jei individas juos išviešintų, būtų niekinamas, kaip niekinami tie, kurie nesilaiko visuomenės įstatymų.

– Tai tarsi aš staiga nuspręsčiau paklusti savo instinktui, – ištarė Flora, – ir pasivaikščiočiau nuoga Majo avenidoje.

Rikardas išpūtė akis.

Gydytojas Toledanas pasikasė pagurklį:

– Hmm... Taip. Tam tikra prasme.

– Kas jiems atsitinka? Kalbu apie visus tuos prisiminimus.

– Jie nustumti į pačią olos gilumą. Ten jie ir lieka. Paslėpti prieblandoje.

– Ir viskas?

– Žinoma, ne! Kartais jie atgyja, pradeda bruzdėti, karščiuoti. Jie pasireiškia. Jie mums kalba.

– Jie mums kalba?

– Būtent. Koduota kalba.

Rikardas atsistojo.

– Atleiskite, daktare. Mums tikrai reikia eiti.

Flora jau buvo bepraverianti burną protestuoti, bet jis tarsi kirviu nukirto:

– Tu gali pasilikti, jei nori.

– Ne, ne! – šūktelėjo Toledanas. – Man taip pat laikas eiti.

Jis išsitraukė iš piniginės vizitinę kortelę ir padavė ją Rikardui.

– Dabar tikrai nebepasimesime.

– Dėkoju jums. Paskambinsiu. Ateikite kurią dieną pas mus pavakarieniauti.

– Tikrai paskutinis klausimas, – nepaliko jo ramybėje jaunoji moteris. – Jūs sakote, kad praeitis mums kalba iš tos olos gelmių koduota kalba. Kokia tai kalba?

Toledanas švelniai suėmė Rikardo ranką.

– Tai sapnas. Tiesiog sapnas...

Išėję iš restorano jie tylėdami pasiekė mašiną ir tik tuomet Vakareza išliejo savo įtūžį:

– Kaip tu drįsti? Kokią turi teisę kalbėti apie mano intymų gyvenimą ir dar taip begėdiškai?

Flora nustebusi žiūrėjo į jį.

– Kalbėti apie tavo intymų gyvenimą? Aš?

– Tik ne tai! Viešpatie, pasigailėk manęs! Nevaidink naivios. O kas papasakojo Anzelmui apie mano košmarus? Kas?

Flora pradėjo muštis ranka į krūtinę:

– Aš! Ir ką? Tas žmogus, kuriam parodei tiek šilumos, kurį beveik vadinai savo tėvu, ar jis staiga tapo svetimas? Jis gydytojas. Sakau todėl, kad bene būsi užmiršęs. Gydytojas!

– Man nusispjaut! Nesu ligonis – mano gyvenimas priklauso man!

Rikardas su tokiu įtūžiu trinktelėjo per vairą, kad Flora staiga atsitraukė. Daugiau nieko neišdrįso pasakyti. Tik ste-

bėjo Rikardą. Jos veidas buvo nepaprastai išblyškęs; visa jos esybė atrodė apimta kažkokios skausmingos įtampos. Ji norėjo bėgti, bandė save sulaikyti, ranka sugniaužė durų rankenėlę, pasiruošusi ją nuspausti.

Po akimirkos tylos, kuri, jai atrodė, niekados nesibaigs, Rikardas pareiškė:

– Parvešiu tave namo.

6

Ji mirusi.

Kodėl? Kodėl taip anksti?

Kapo akmuo ledinis. Jame net nėra jos vardo.

Šviesa. Jis ką tik rūke uždegė lempą. Išniro vaiduokliškas siluetas – permatomas, trapus, efemeriškas. Veik nuogos moters siluetas. Jos veidas uždengtas. Jam sunku įžvelgti jos bruožus. Ji artėja.

Ne. Tai neįmanoma. Ten negali būti ji.

– Mano meile?

– Taip, mano gyvenimo aušra. Tai iš tikrųjų aš.

Iliuzija, miražas?

– Aš nesu nei iliuzija, nei miražas. Paklausyk manęs. Tai svarbu. Tau negalima sėstis veidu į vakarus. Pasisuk į rytus.

– Į rytus?

– Taip. Juk aš vis dar esu šioje žemėje. Aš eisiu į kačina kaimą tik pasibaigus ketvirtajai dienai.

– Aš noriu tave palydėti.

– Tai pavojinga.

– Aš to noriu! Maldauju tavęs.

– Jei taip, turi grįžti į mūsų namus. Apsivilk pačius gražiausius savo drabužius, tarsi eitum į laidotuves. Pasiimk mo-

kasinus, keturias poras, taip pat erelio plunksną, kad galėtum įsegti ją man į plaukus. Sugrįžk čia auštant ketvirtajai dienai.

Vis dar naktis. Tačiau jau įžvelgiami pirmieji aušros spinduliai.

Ar tai jau ketvirtoji diena?

Ji čia. Ištikima žodžiui.

Matau pro jos tuniką taip pažįstamą randą, tiesiai virš gaktos. Dievinamoji krūtinė kilnojasi. Audinys aptempęs jos krūtis. Stebuklingos dvynės, dviguba auka. Taip jos noriu, kad galiu numirti, sunaikinti pats save, subyrėti į pelenus, kaip tada, kai išvydau ją pirmą sykį, kaip tada, kai mūsų pirštai susipynė ir kai žvelgdamas į jos lūpų šaltinį supratau, kad tik ji vienintelė gali numalšinti tūkstančius metų trunkantį mano troškulį.

Taip, kaip ji ir prašė, kruopščiai susuku jos plaukus ir persmeigiu erelio plunksna.

Ji sumurma:

– Taip tu nepamesi mano pėdsakų. Sek paskui mane.

– Kur mes einam?

– Į vakarus.

Eiti reikia ilgai, eiti sunku. Smėlis degina padus, jame pilna smulkių akmenėlių. Kaktusų stiebai meta baugius šešėlius virš mūsiškių.

Ji man patarė pasiimti keturias poras mokasinų. Dabar suprantu kodėl. Pirmosios poros padai jau susidėvėjo. O ji, ji eina taip lengvai, o mano kojos jau kraujuoja. Stengiuosi nepaleisti iš akių erelio plunksnos.

Aušra nušviečia horizontą. Prieblanda nustelbia šviesą. Ir taip keturis kartus.

Štai mes ant bedugnės krašto.

Ji žengia nesvyruodama. Atrodo, tarsi pleventų ore. Aš pasilenkiu. Dugno nematyti.

– Kur tu eini? Aš negaliu eiti paskui tave!

Ji manęs nebegirdi. Ji išnyksta, naktis ją praryja.

Aš šaukiu. Dūstu nuo raudos.

Voverė. Pasirodė voverė.

– Ką tu čia veiki?

– Atėjau padėti tau nusileisti žemyn. Lipk man ant nugaros.

– Tu juk nesugebėsi!

– Lipk!

Aš paklūstu. Ji mane neša, aš nežinau kaip.

Dabar jau aš smengu žemyn.

Nebėra dangaus, nei žvaigždžių, nei mėnulio.

Vėl apsipilu ašaromis.

– Liaukis verkęs, – barasi voverė. – Įsakau tau. Nereikia. Žiūrėk!

Priešais mus išnyra lyguma ir ežeras. Lyguma didesnė nei pampa. Ant šlaito guli statulėlė, nenormaliai ištįsęs marmuro veidas – be akių, be burnos.

Štai ir ji! Matau ją. Greičiau. Turiu ją ištraukti iš šios kitos pasaulio pusės.

Rankos mostu ji sustabdo mane. Mirtinai išsigandusi.

– Ne! Mano švelnioji meile. Neik toliau! Tu negali įžengti į kačina kaimą.

– Kodėl?

– Nes tu esi gyvas. Tu nemirei. Palauk. Palauk manęs ant šlaito.

– Kiek?

– Keturias dienas. Tik keturias dienas.

Krintu ant žemės. Spaudžiu rankomis galvą ir pagaliau duodu visišką valią savo ašaroms.

Sielvartas graužia mano širdį.

Pakeliu galvą kaip tik tuo metu, kai ji žengia į ežerą. Ne-

trukus vanduo pasiekia jos juosmenį. Esu įsitikinęs, kad kažkas traukia ją prieš jos valią. Ji nuskęs.

– Ne! Ne! Grąžinkit ją man! Pasigailėkit!

Rikardas pažvelgė į savo pamėlusius pirštus. Tikriausiai jis taip stipriai per miegą spaudė kumščius, kad kraujas nustojo tekėti. Jam pavyko atsiremti į lovos viršų. Abidvi pagalvės voliojosi ant žemės ir buvo panašios į dvi pieno balutes ant parketo. Lyg migloti jo košmaro prisiminimai.

Tarsi rūko aptrauktose jo smegenyse vienas po kito slinko sakiniai.

„Kad ir ką darytum, atmink: sapnas yra vieno žmogaus protas. Realybė yra visų žmonių beprotystė!"

„Šamanas... Jis gali numatyti ateitį, išgydyti, be to, jis moka susikalbėti su mirusiaisiais".

Ramus daktaro Toledano veidas išniro tarp žodžių.

Ant naktinio staliuko stovintis žadintuvas rodė šeštą valandą ryto. Saulės spinduliai po truputį skverbėsi pro žaliuzes. Reikia keltis; stipri kava nuvys šalin blogo sapno vaizdinius. Jis atsisėdo ant lovos krašto, apgraibomis susiieškojo šlepetes ir sustingo. Namuose kažkas sujudėjo. Jis buvo tikras. Kažkas buvo viduje. Nuo to laiko, kai apsigyveno čia, jam buvo pažįstamas kiekvienas krepštelėjimas.

Rikardo širdis stipriai plakė, jis tyliais žingsniais ėmė sėlinti durų link. Buvo užrakinta. Kai būdavo vienas, visuomet užrakindavo duris du kartus. Taip jausdavosi ramiau. Rikardas pasuko raktą ir lėtai pravėrė duris.

Ji stovėjo priešais jį, apgaubta švelnios šviesos aureolės.

Jo sapno moteris.

Pasibaisėjęs jis atsitraukė atgal, tarsi skydu ranka prisidengęs veidą.

– Rikardai!

Siluetas išniro iš prieblandos.

Netikėdamas savo akimis jis sumikčiojo:

– Flora? Ką tu čia veiki?

– Vos nenumiriau iš nerimo ir liūdesio. Kai parvežei mane, negalėjau rasti sau vietos. Baisiai ant savęs pykstu. Aš tikrai neturėjau...

– Kaip... Kaip tu įėjai?

– Tai tu pamiršai? Juk pats davei man raktus. Prieš mėnesį. Netgi pasakei: „Jauskis čia kaip namie".

Flora tęsė nutrauktą mintį:

– Tu buvai teisus, neturėjau pasakoti daktarui Toledanui to, ką papasakojau. Atleisk man.

Rikardas neatsakė. Visiškai netekęs jėgų parkrito ant lovos.

– Nori, išvirsiu kavos?

Jis linktelėjo.

Kas jam darosi? Ta moteris netrukus visiškai apsės jį. Kad tik jis galėtų įžiūrėti jos veidą! Įtūžęs Rikardas trenkė kumščiu į čiužinį ir šoko iš lovos.

Virtuvėje garsiai gurguliavo itališkas kavos aparatas. Flora palaukė dar kelias sekundes, paskui pripylė puodelį ir pastatė jį ant stalo. Tada įsipylė sau ir atsisėdo prie Rikardo.

– Nori, paskrudinsiu duonos?

Jis išsisuko klausimo:

– Kiek laiko praleidai už durų?

– Nežinau, aš ką tik atėjau.

Ji melavo.

Jis pakartojo klausimą bejausmiu balsu, tačiau įsmeigęs žvilgsnį į jaunosios moters akis.

– Gal kelias minutes, – prisipažino ji.

– Ar aš kalbėjau?

Flora nuleido galvą ir tyla buvo jos prisipažinimas.

– Ar tai buvo mano balsas?

– Ne, Rikardai.

– O žodžiai?

– Vis tokie pat nesuprantami.

Jis giliai įkvėpė.

– Manau, būtų tikras absurdas ir toliau neigti tai, kas akivaizdu. Tarp kitko, kalbu ne vien apie košmarus. Atsitiko keistas dalykas, kai buvau ūkyje. Aš jojau. Pamačiau ar tariausi matąs horizonte išnyrančią salą. Statulėlę, kurią jau buvau sapnavęs anksčiau. Apvalią salą. Ir išgirdau moters balsą, ji šnibždėjo man žodžius; žodžius, kuriuos tuoj mokėsiu atmintinai.

– Ką ruošiesi daryti?

– Nežinau.

Jis pabandė nusišypsoti.

– Ar mane reikėtų uždaryti?

– Jei būtų uždaromi visi žmonės, kurie sapnuoja košmarus, nedaug žmonių liktų laisvėje. Gal tu pervargai, gal tave kankina nerimas, ką aš žinau!

– Košmarai, ryškios vizijos, be to...

Jis nutilo ir puolė į svetainę.

– Kur tu bėgi? – išsigandusi paklausė Flora.

– Skambinti.

*

Šviesos spindulėlis įlindo pro langą ir atsimušęs į tvarkingai įrištų knygų lentyną sudužo į tūkstančius kibirkštėlių.

Anzelmas Toledanas, ramiai kalbėdamas, iš lėto prisikimšo pypkę:

– Mano drauge, jūsų sužadėtinė teisi. Visa tai, ką jūs man ką tik papasakojote, neturi nieko bendra su beprotybe, ir apskritai terminą *beprotybė* sunku apibrėžti. O tie vyrai, trokš-

tantys valdžios, tie, kurie nori ją išsaugoti bet kokia kaina, tie godišiai, neatlaikantys *auri sacra fames*, to prakeikto aukso troškulio, ar visi jie sveiko proto? Iš esmės tada visus galima pavadinti bepročiais, net jei ir nėra akivaizdžios beprotybės poreiškių. Štai ką jums pasakysiu apibendrindamas: ne visuomet galima atpažinti beprotybę, tačiau bepročius atpažinti galima. O jūs nesate beprotis, Rikardai Vakareza.

– Man palengvėjo. Tačiau palengvėtų dar labiau, jei paaiškintumėte nors šiek tiek daugiau.

Anzelmas Toledanas įtraukė dūmą ir įsitaisė fotelyje:

– Gerai pasakėte: nors šiek tiek. Aš labai dėl to gailiuosi, tačiau per visus ilgus ir daug darbo reikalaujančius medicinos mokslų metus niekas manęs nemokė pasąmonės paslapčių. Tarp kitko, į pasąmonę ilgą laiką niekas apskritai nekreipė dėmesio arba iš viso ją neigė. Aš moku numalšinti fizinį skausmą. Kartais galiu pristabdyti mirtį. Tačiau dvasios skausmus galiu apraminti tik duodamas pacientui migdomųjų.

– Vis dėlto vakar tariausi supratęs, kad turite tvirtą nuomonę šiuo klausimu. Argi nekalbėjote apie olą ir koduotą kalbą?

– Taip, kalbėjau. Tačiau aš tik kartojau tą menkutę informaciją, kurią surinkau Paryžiuje. Iš tiesų tai, kas su jumis vyksta, nėra ypatinga. Milijonai žmonių sapnuoja, ir daugybė jų sapnuoja tuos pačius sapnus. Vis dėlto turiu pripažinti, kad yra vienas dalykas, kuris mane trikdo, kai mąstau apie jūsų sapnus. Vienas dalykas, kurio nesuprantu.

Gydytojas nuėjo prie knygų lentynos ir netruko susiieškoti reikalingą rinkinį.

– Nagi? – sunerimusiame Rikardo balse pasijuto įtampa.

Toledanas neatsakė. Jis užsidėjo akinius – tuos senoviškus akinius, kurie laikosi ant nosies galo, – ir pradėjo atsargiai versti puslapius.

Tyla užtruko ilgai, paskui jis grįžo prie savo stalo.

– Ar esate kada nors girdėjęs kalbant apie zunjus?

Rikardas sumirksėjo:

– Zunjus?

– Niekada? Esate tikras?

– Žinoma! Pirmą sykį girdžiu šitą žodį. Kas jie tokie?

– Jūs nežinote, kad aš visuomet aistringai domėjausi indėnų religijomis ir papročiais. Mūsų, taip pat Šiaurės Amerikos indėnų. Kai papasakojote paskutinį košmarą, man iš karto pasirodė, kad tai kai kas pažįstama.

– Pažįstama?

– Zunjai yra pavadinimas: *pueblo*, indėnų kaimo pavadinimas. Taip pat vadinama ir tame kaime gyvenanti gentis. Jis yra pačiuose Naujosios Meksikos vakaruose, prie pat Arizonos sienos. Ši gentis žinoma kaip išradusi pačią sudėtingiausią ritualų sistemą iš visų Šiaurės Amerikos indėnų genčių. Jų istoriją jau užklojo laiko dulkės. Dar keisčiau tai, kad zunjų kalba nėra giminiška jokiai kitai kalbai. Niekas nežino, iš kur ji kilusi.

Rikardas žiūrėjo į gydytoją kupinas abejonių:

– Ar tai jų dialektu aš galėjau kalbėti per miegus?

– Vienintelis būdas tai sužinoti būtų pasikviesti indėnų dialektų specialistą ir praleisti su juo vieną ar keletą naktų.

– Juk jūs nerimtai? Apie tai negali būti nė kalbos. Be to, juk gali prabėgti ištisos savaitės ir aš nesusapnuosiu to košmaro. Juolab niekas negali garantuoti, kad sapnuodamas aš kalbėsiu.

– Yra dar viena galimybė: pritaisyti prie jūsų galvūgalio vieną iš tų naujų aparatų, kurie, regis, įrašinėja garsus plieninėje juostelėje. Jei tik tokį kur nors gautume.

– Kodėl gi ne?

Toledanas linktelėjo:

– Pagalvosime apie tai...

Jis paėmė popieriaus lapą, ant kurio buvo kažkas prirašinėta, ir balsiai apibendrino:

– *Tau negalima sėstis veidu į vakarus. Eisiu į kačina kaimą tik po keturių dienų. Pasiimk savo mokasinus, keturias poras, ir erelio plunksną. Liaukis verkęs, barasi voveraitė. Įsakau tau.* Įsidėmėkite, žodis „kačina“ reiškia dvasią. Tiksliau – mirusiųjų dvasią. Jie ateina arba iš aplinkinių kalnų, arba – tai svarbi jūsų sapno vieta – iš kačina kaimo, kuris yra šventojo ežero gelmėse, į vakarus nuo zunjų.

Gydytojas pakartojo:

– *Į vakarus nuo zunjų...* Manau, kad ir žodžio „kačina“ reikšmė jums taip pat nežinoma?

– Visiškai!

– Kačina taip pat reiškia „mirusiųjų buveinę“. Tai paaiškina, kodėl jūsų sapnuose matoma moteris pataria *nebežiūrėti į vakarus*. Tai reikštų: aš dar nemiriau, tu taip pat ne.

– Kodėl ji kalba apie „keturias dienas“?

– Nes pagal zunjų papročius velionis virsta kačina tik praėjus keturioms dienoms po laidotuvių ir tuomet gali keliauti į šventąjį ežerą. Iš tiesų, jei mes remsimės šios genties tikėjimu, jūsų sapną galima aiškiau suvokti. Velionė eina į vakarus, taigi šventojo ežero link, mirusiųjų miesto link. Mirtingieji nebegali jos matyti, nes ji jau tapo dvasia. Ir tik erelio plunksna jums padeda eiti paskui ją, nes erelio plunksna priklauso gyvųjų pasauliui. Jūsų kojos kraujuoja, jos – ne. Nes dvasios nejaučia fizinio skausmo. Todėl ji jums ir pataria pasiimti keturias poras mokasinų.

Rikardas ir toliau abejojo:

– O voverė? O ašaros?

– Nedrįsčiau teigti, tačiau man atrodo, kad pravirkdamas, nors moteris ir voverė uždraudė verkti, jūs sulaužėte sutartį. Taip, jūs sulaužėte sutartį ir todėl praradote bet kokią gali-

mybę susigrąžinti savo mylimąją. Iš tiesų zunjams šventvagiška apraudoti mirusįjį, nes taip išnyksta bet kokia galimybė su juo bendrauti. Todėl moteris ir išnyksta jums iš akių. O voverės atsiradimas tikrai simboliškas. Ją jums atsiunčia moteris. Ji nori jus nuraminti duodama suprasti, kad jos meilės jėga yra tokia didelė, jog gali jus nešti, nors iš pažiūros atrodo tokia trapi.

Rikardas pakilo galutinai ištampytais nervais.

– Ir kas mane taip užkerėjo, kad susapnavau legendą, apie kurią dar prieš kelias minutes visiškai nieko nežinojau?

Toledanas žvelgė į jį pro akinių viršų:

– Būtent to aš ir nežinau. Tai mane ir trikdo.

– Mes neaptarėme dar vienos detalės. O kuo čia dėta statulėlė, nuolatos pasirodanti mano sapnuose?

– Atsakysiu tą patį – nė nenutuokiu.

Vakareza sukniubo fotelyje. Jo burna staiga išdžiūvo.

– Kaip sužinoti?

– Manau, neužmiršote, kad La Bokos restorane kalbėjau apie pasąmonę. Pasąmonė kalba mums. Tačiau mes galime ją išgirsti tik tuomet, kai miegame. Kodėl? Todėl, kad tik užmigę tampame pralaidūs, o mūsų gynybinės sistemos nebeveikia. Išraiškai pasąmonė pasitelkia sapnus ir savuosius simbolius. Aš jums viską aiškinu šiek tiek primityvokai. Realybėje viskas daug sudėtingiau. Mes nieko neišmanome apie sapnų mechanizmą. Mes susiduriame su fenomenu, kuris, regis, neturi funkcijų. Tai ir yra įdomiausia.

– Daktare, ką norite tuo pasakyti?

– Aš klausiu savęs, ar šiais pasikartojančiais sapnais jūsų pasąmonė nesistengia kartais perduoti jums ypač svarbaus pranešimo.

Gydytojas nutilo, paskui tęsė:

– Jei tai tiesa, jums būtų visai naudingos psichoanalizės specialisto konsultacijos.

– Psichoanalitiko? – nusiminęs pakartojo Rikardas.

Ir staiga užsiplieskė:

– Ir kas, po velnių, tas psichoanalitikas? Apvaizdos siunčiama būtybė, turinti aiškiaregystės dovaną? Minčių magas? Stebukladarys? Aš neįsivaizduoju, kaip kažkoks psichoanalitikas paaiškins man, kodėl sapnuoju legendas, apie kurias ničnieko nežinau!

Gydytojas neatrodė susijaudinęs:

– O ką jūs prarasite? Pagalvokite nors akimirksnį, ką turėjo jausti, pavyzdžiui, Kristupas Kolumbas, išplaukdamas ieškoti *Terra incognita*. Jūs taip pat galit leistis į panašią avantiūrą, tik turėsite daugiau šansų už Kolumbą.

– Daugiau šansų? Kodėl?

– Nes visos jūsų kelionės metu šalia jūsų bus patyręs jūreivis, kad nuramintų ir padėtų jums nepasiklysti.

– Tarkim, paklausysiu jūsų patarimo. Kiek laiko užtruktų šita... kelionė?

Toledanas atrodė susikrimtęs:

– Štai čia ir yra skaudi vieta. Metus, dvejus, penkerius... Trukmės nenumatysi.

– Penkerius metus! Man reikia išspręsti šitą problemą dabar! Ne po penkerių metų! Dabar!

Rikardo veide nebuvo nei pykčio, nei nusivylimo – jis tiesiog buvo prislėgtas.

– Suprantu, mano drauge. Niekas jūsų neverčia klausyti mano patarimo. Be to, juk jūsų sveikatai niekas negresia. Jūs ne pirmas ir ne paskutinis sapnuojantis žmogus, tik jūsų sapnai, reikia pripažinti, iš tikrųjų yra ypatingi.

Rikardas žvilgtelėjo į jį pavargusio žmogaus akimis:

– Norite išgirsti tiesą? Aš jaučiuosi dar labiau sutrikęs, nei prieš keldamas koją per jūsų kabineto slenkstį.

Toledanas atidarė vieną stalčių ir ištraukė kažkokią vizitinę kortelę.

– Imkite. Paimkite ją. Niekada negali žinoti.

Rikardas įsidėjo ją į vidinę švarko kišenę ir nenoromis atsistojo:

– Dėkoju. Aš pagalvosiu.

– Pagalvokite. Jei nuspręsite vykti į šią kelionę, galite praturtėti atradimais. Juk Kristupas Kolumbas net neįtarė, kad plaukdamas į vakarus ras Naująjį pasaulį.

Rikardas pabandė nusišypsoti:

– Žinoma. Ir jūs žinote, kaip jis baigė gyvenimą.

7

Apsiblaususiu žvilgsniu Rikardas sekė, iš tikrųjų net nematydamas, poras, vaikštinėjančias žaliuojančiomis Palermo parko alėjomis.

Metropolitanos katedroje išmušė vidurdienį.

Drėgmė gaubė viską. Medžiai, fontanai, tvenkinys, observatorija buvo persisunkę drėgmės ir išglebę. Netoliese hipodrome žirgai tikriausiai apverktinai risnojo takeliais.

Iki šių dienų Rikardui atrodė, kad jis gyvena tvirtovėje, įsitikinęs, jog joks priešas niekada neįveiks jo gynybos. O štai jau kelios dienos sargybiniai pasitraukę, įėjimas paslaptingam Trojos arkliui, persirengusiam moterimi – pusiau indėne, pusiau deive – laisvas. Kokia kariuomenė išlįs iš jos pilvo?

Rikardas atidžiai apsižvalgė aplinkui, tarsi tikėdamasis bet kurią akimirką išvysti paslaptingą savo košmarų siluetą. Jam reikėjo daugiau negalvoti apie visa tai – negalvoti apie pasakas, apie indėnų gentis ir kitokius niekus. Jis puoselėjo šiltus jausmus daktarui Toledanui, jautė jam didžiulę pagarbą, tačiau argi nėra žinomas faktas, kad gyvenimo saulėlydyje net patys protingiausi žmonės staiga įtiki chimeromis?

Rikardas pakilo nuo suolo ir pasuko mašinos link. Vairuotojas tikriausiai jau bus pradėjęs nerimauti.

O jei šį vakarą viskas pasikartos? Prisėlino nerimas ir sugniaužė jam širdį – nerimas, atsirandantis, kai kenti nuo ligos, kurios gydytojai nesugeba įvardyti.

– Jūs gerai jaučiatės, senjore Vakareza?

Luisas Ageras atsargiai žvelgė į Rikardą.

– Grįžtam namo.

Rikardas sudribo ant galinės sėdynės.

„Panaras–Levasoras“ lėtai pajudėjo namų link. Buvo šeštadienis, dauguma uosto gyventojų pabėgo nuo šitos drėgmės, tačiau Korjento avenidoje vis tiek buvo pilna žmonių. Ši miesto arterija ilgą laiką buvo tiesiog nežymi gatvelė, o dabar, visai neseniai, atrodė tarsi apimta kažkokios karštinės. Pilna kavinių, restoranų, knygynų ir teatrų – gatvę jau pakrikštijo „niekada nemiegančia gatve“.

Jie pasiekė Chuano Chusto sankryžą.

Senas vyriškis standžiais lygiais plaukais stovėjo ant šaligatvio. Rikardui pasirodė, kad širdis iššoks iš krūtinės. Ar tai įmanoma? Indėnas! Buenos Airėse? Šiame turtuolių kvartale?

– Luisai, sustokite!

– Čia?

– Taip. Sustokite!

Apimtas keistos būsenos Rikardas išlipo iš mašinos ir pripuolė prie senojo žmogaus, kuris jau buvo beeinąs per gatvę.

– Ei! Palaukite!

Indėno veide neatsispindėjo nė lašelio nuostabos.

– Tu mane prisimeni? Mes buvome susitikę...

– Taip. „Floridos“ kavinėje. Tą dieną tu pabėgai taip greitai, kaip sprunkama nuo gaisro.

Dabar Rikardas jau jautėsi juokingai. Būtų buvę geriau grįžti į mašiną. Tačiau staiga jis išgirdo savo paties balsą, nors jam ir atrodė, kad prašo kažkas kitas, ne jis:

– Galime pasikalbėti?

– Žinoma. Tačiau prieš tai parodyk man kelią į uostą. Jau valandą suku čia ratus. Šitam mieste gali visai galvą pamesti.

Rikardas vos jam neatšovė, kad Buenos Airėse susiorientuoti gali ir vaikas, nes miestas padalytas į kvadratus ir kiekviena gatvė baigiasi stačiu kampu; vis dėlto jis atsakė:

– Palydėsiu tave į uostą.

Ir mostelėjo ranka į juos stebintį, prie „Panaro“ stovintį Luisą.

– Čia mano vairuotojas. Greičiau nukaksim į uostą mašina.

– Kodėl? Tu skubi?

Indėnas atsakymo nelaukė:

– Aš norėčiau eiti pėsčias.

– Bet mes eisime apie tris ketvirčius valandos!

– Viena valanda, viena minutė, viena diena. Tai miesto žmogaus žodžiai, *amigo*. Geriau papasakok man apie metų laikus. Argi nežinai, kad laikas tik iliuzija, sukurta tų, kurie gyvena uždaryti?

Rikardas gestu liepė Luisui sekti jiems iš paskos ir pasidomėjo:

– Primink savo vardą.

– Janpa. Aš taip pat pažinau laikrodžio rėmų kalėjimą. Tai buvo šiaurės vakaruose, netoli nuo Rio Hondo. Pupmedžių miškuose. Baltieji žmonės ten statė namus prie ežero.

Rikardas nutarė jį pertraukti:

– Noriu užduoti tau vieną klausimą. Kodėl tuomet kavinėje užkalbinai mane? Kodėl pavadinai mane „šamanu“? Kodėl kalbėjai man apie didžiąją kelionę?

Janpa vos nepaspringo juoku:

– Tu mane perspėjai: „Noriu užduoti tau vieną klausimą“. Jau suskaičiavau tris. Priėjau prie tavęs todėl, kad tokius kaip tu atpažinčiau tarp tūkstančio žmonių. Tu turi dovaną.

– Kokią dovaną?

– Matyti toliau, nei mato akys. Kiekviena pasaulio dalelytė matoma dvasia. Tik dauguma žmonių yra apakę. Kai kurie todėl, kad jiems visko užtenka, kitiems akis temdo ambicijos, treti pasinėrę į kasdienybės tuštumą. O tu gali matyti. Tau tik reikia išmokti. Jau sakiau: esi šamanas. Tiltas tarp dvasių ir gyvųjų pasaulio.

Indėnas pakartojo:

– Tu gali matyti.

– Matyti! Ką matyti?

– Paprasčiausiai gyvenimą! Galingą gyvenimo tėkmę. Vakarykštę, šios dienos, rytojaus dienos. Tas, kuris atsisėda ant kranto, gali stebėti, kas vyksta aukštupyje ir kas vyksta žemupyje. Tai nėra lengva. Tik tikram šamanui pavyksta.

– Ar tik nenori man pasakyti, kad galima nuspėti ateitį?

– Ateitį *ir* praeitį.

– Visi mes žinom savo praeitį. Kam to reikia?

– Praeitis, apie kurią kalbu, yra praeitis prieš praeitį ir prieš visas kitas praeitis.

– Praeitis prieš praeitį? Nesuvokiu tavo minties.

– Ar tik nesi toks naivus, kad manai, jog gyvenam tik vieną kartą? Gimstam, mirštam, ir viskas?

– Aš...

– Ne. Gimstam, mirštam, gimstam, mirštam... Iki begalybės.

Vakareza gūžtelėjo pečiais.

– *Reinkarnacija... Atgimimas*. Pas mus tokias teorijas gina tik šarlatanai.

– Jei esti kitokių žmonių, jei tie žmonės kitaip mąsto, nereiškia, kad jie klysta. Paimkim pavyzdį. Įsivaizduokim, kad tu duodi mano broliams vieną tų jūsų brėžinių, kokius mačiau statybose. Ar supranti, apie ką kalbu? Apie tas spalvotas linijas, vingiuojančias dideliuose baltuose languoto po-

pieriaus lapuose, su galybe skaičių. Kaip tau atrodo, ką jie įžiūrės? Nieko. Tik beprasmius brūkšnius. O šit miestietis – gal tu – žvelgs į tuos pačius piešinius sunerimęs, nes jie vaizduos jo gerovės likimą; ar jis gaus daugiau pinigų, ar mažiau. Juk aišku, ar ne?

Rikardui nebuvo laiko įsiterpti.

– O dabar priešingai. Paimk tuos du žmones ir nuvežk juos į miškus. Mano broliai ištemps ausis ir klausysis medžių kalbos. Taviškiai mąstys, kaip iškirsti medžius ir pastatyti kalėjimus, kad galėtų juose uždaryti visus žmones, kurie išprotėjo, kadangi nebemato medžių. Visi pastatai yra kalėjimai. Tu tai gerai žinai.

– Tu minėjai statybas. Dirbai jose?

– Argi neminėjau, kad buvau uždarytas? Taip. Varginau savo rankas statydamas namus iš akmens, viešbučius, restoranus.

Jie buvo nuėję pusę Korjento avenidos. Gale laukė estuarija ir uostas.

– Taigi tu nemanai, kad žmonės, gyvūnai – visa, kas gyvena ir kas miršta, – gali atgimti ir mirti dar kartą.

– Gal tau ir bus skaudu – ne. Visa tai paistalai.

Indėnas staiga sustojo.

– Tuomet atsakyk man. Kodėl jūs, krikščionys, nuolatos kartojate: „Kristus pasakė „taip", Kristus pasakė „ne". Jūs jį pažinojote?

– Mes negalėjome jo pažinoti. Jis gyveno prieš du tūkstančius metų.

– Tad kaip gali būti įsitikinęs, kad jis nėra...

Ir indėnas tyčia trumpam nutilo.

– Paistalai?

– Nes viskas užrašyta Biblijoje, tais laikais gyvenę žmonės jį matė ir mums aprašė.

– Prieš du tūkstančius metų! Kas tos knygos autorius?

– Pripažįstu, nedaug apie tai žinoma.

– Kai pamąstau apie tavo Bibliją, tai tarsi istorija apie žmogų, kuris matė žmogų, kuris matė žmogų, kuris matė lokį. O jūsų Dievas? Kur jis yra? Ar jūs galite jį paliesti? Pamatyti?

– Tavo klausimas beprasmis. Negalima pamatyti Dievo ir juo labiau jo paliesti. Dievas yra nesuvokiamas.

– Nesuvokiamas? Ką reiškia šis žodis?

– Dievas yra aukščiau už mūsų suvokimą.

– Aš vis dar nesuprantu.

Rikardui pradėjo trūkti kantrybės:

– Dievas mūsų akims nematomas. Negalima konkrečiai apibrėžti to, kas nematoma!

– Tai neprotinga. Aš, mano drauge, netikiu tuo, kas „nesuvokiama“, – aš tikiu Žeme, Saule, Mėnuliu. Matau juos kiekvieną dieną. Man nereikia skaityti dviejų tūkstančių metų senumo istorijas pasakojančių knygų. Aš matau. Žemė man duoda maisto. Galiu ją paliesti, vaikščioti ja, atsigulti ant jos. Užuodžiu jos kvapą. Man užtenka apsižvalgyti, kad suprasčiau, kas tikra. Net gyvūnai turi šiek tiek dvasios.

– O vis dėlto tu juos medžioji, – ironiškai ištarė Vakareza.

– Tik tuomet, kai jų mirtis reikalinga, kad išgyvenčiau. O ne kvailam malonumui turėti visko kuo daugiau.

– Kiekvienas gyvena kaip išmano.

„Panaras“ ir toliau važiavo jiems iš paskos.

– Ar uostas dar toli?

– Tiesiai prieš mus, už šitų pastatų. Bet yra du uostai: Riačuelas ir Sostinės uostas. Tau į kurį reikia?

– Iš kur galiu žinoti? Aš noriu nueiti į uostą, ir tiek. Į vietą, iš kur išplaukia laivai.

Rikardas sumurmėjo:

– Gal paaiškintum man tiksliau, ko tu nori?

– Jei aš ieškau uosto, tai noriu lipti į laivą.

– Kur plauksi?

– Man reikia laivo, kuris išplaukia, ir tiek!

– Tačiau turėsi nusipirkti bilietą. Taip paprastai neįlipsi!

– Aš užsimokėsiu. Turiu pinigų.

Indėnas įkišo ranką tarp dviejų marškinių sagų ir ištraukė margą į mazgelį surištą nosinę. Atsargiai atrišo. Viduje galėjai įžvelgti pluoštelį banknotų ir mažą melsvai žibantį akmenuką, panašų į akvamariną.

– Tai mano triūso metų pas baltuosius žmones uždarbis.

– O brangakmenis?

– Jis priklausė mano proseneliui. Šis jį perdavė mano seneliui, o šis – mano tėvui, kuris savo ruožtu atidavė jį man. Jis neparduodamas. Jis šventas. Jame – mano šeimos atmintis.

Indėnas pasiteiravo:

– Kiek bilietų man duos už šitą sumą?

– Iš kur galiu žinoti; viskas priklausys nuo to, kur plauksi; kuo toliau plauksi, tuo daugiau reikės mokėti.

Jie pasiekė pirmuosius uosto statinius. Į dangų, kuriame plaukiojo debesėliai, stiebėsi siloso bokštai, grūdų elevatoriai. Toliau stūksojo malūnas; uosto gyventojai gyrėsi, kad tai pats didžiausias malūnas pasaulyje. Aplinkui tebuvo vien girnos, kuriose pilkieji pampos avižų grūdai virsdavo miltais. Išilgai dokų buvo rūšiuojama vilna, mėtėsi ryšuliai, prikimšti baltos milijonų nukirptų avių vilnos. Dar toliau, ašutų ir ragų kupinų angarų šešėlyje, tarp netvarkingai išmėtytų lynų, kilo jaučių ir avių odų rietuvės.

Krantinėje stovėjo garlaivis.

– Taigi tu tiki reinkarnacija...

– Tai akivaizdu, *amigo*! Įrodymų gali aptikti kiekvieną dieną. Pakanka stebėti žmones. Tereikia truputį intuicijos, kad atpažintum tuos, kurie egzistavo kituose tavo gyvenimuose.

– Įdomu, – patraukė per dantį indėną Rikardas. – Ir kaip gi išmokti pamatyti?

– Tik vienas pats gali to išmokti. Iš savo paties paslapčių, mokydamasis pralenkti pats save. Nereikia mokytojo. Niekada! Pažinimas slypi kiekvienoje žmogiškoje būtybėje. Reikia leisti jam pasireikšti. Mūsiškius būsimuosius šamanus moko gamta. Jie turi nueiti ilgus kelius, kopti į kalnus, skverbtis į nežinomas žemes iki tos dienos, kol suranda stebuklingą elnią Tamaciną.

– Stebuklingą elnią?

– Taip. Jis tau suteikia kvėpavimą. Kai jį sutinki, pamatai, kuo gali remtis tave supančioje aplinkoje.

– Ar esi kada nors matęs stebuklingą elnią?

– Ne. Bet aš jį pajutau.

– Vadinasi, tai istorija apie žmogų, kuris matė žmogų...

– Gali ironizuoti. Tačiau vis dėlto vienintelis Tamacinas gali išmokyti tave suprasti sapnus. Nes tu juk sapnuoji, ar ne? Tu sapnuoji, bet nesugebi suprasti žodžių, kuriuos tau kužda tavo sapnai.

Indėnas staiga paklausė:

– Ar tu kada nors žiūrėjai į dangų naktį?

– Žinoma.

– Taigi pastebėjai tai, ką jūs vadinate Paukščių Taku.

Rikardas linktelėjo.

– Žinok, Paukščių Takas nėra vien tik žvaigždžių sangrūda. Tai vienas iš kelių, kuriuo eina mirusieji, kad susitiktų su gyvaisiais.

Jie pasiekė pagrindinę krantinę.

„Panaras“ stovėjo už kelių žingsnių.

– Paklausyk manęs. Aš tau nurodysiu kryptį, kuria turi žengti pirmuosius savo žingsnius. Tavo likimo raktas slypi tavo sapnų girioje ir niekur kitur. Kai pagaliau turėsi tą raktą sa-

vo rankose, galėsi juo atverti savosios istorijos duris ir patekti į didįjį ratą. Mes, indėnai, supratome šią tiesą senų senovėje. Mes žinome, kad sapnuodama mūsų siela mums nurodo troškimus, kuriuos ji nori patenkinti ir kurie yra būtini norint pasiekti sielos pilnatvę.

Indėnas iškėlė viršun pirštą:

– Ligos, mirtis, neviltis, vienatvė – tai nepatenkinti mūsų sielos troškimai. Tas, kuris nesiklauso savo sapnų, nesiklauso savo sielos. Tai baisu. Nes siela nuliūsta, taip nuliūsta, kad vieną gražią dieną nusprendžia mus palikti. Ir tuomet žmogus miršta. Miršta dėl pernelyg nuliūdusios sielos. Taigi jei tu nori pasiekti nors šiek tiek nemirtingumo, klausyk savo sapnų.

Ir pabaigė:

– Dabar turiu tave palikti. Manęs laukia laivas.

8

Jis buvo Floroje. Flora atrodė tokia trapi, nepanaši į naktinę „šokėją“... Ji nesutramdė trumpo riktelėjimo, kai Rikardo varpa įsiskverbė į ją. Ji norėjo atsitraukti, bet Rikardas sugriebė jos klubus. Riksmas virto skausminga dejone. Rikardas mylėjosi, tačiau jo judesiai buvo beveik mechaniniai. Kūnas atsiliepė, o protas – ne. Gal norėdamas, kad atsilieptų ir protas, jis elgėsi šiurkštokai? Jo pirštai dar tvirčiau suspaudė jaunosios moters klubus, o pats mintimis dar labiau nutolo nuo jos. Staigiai, tarsi žaibas, šmėstelėjo plėšraus paukščio vaizdas: nagai įsikibę į lygią nematomo grobio odą. Flora judėjo blaškydamasi tarp skausmo ir malonumo, galvodama, ką padarius, kad malonumas nebūtų per daug begėdiškas.

Netrukus kančios jausmas išnyko ir liko tik laukinis pažįstamas artėjančio orgazmo džiaugsmas. Jaunoji moteris tūkstančius kartų buvo uždavusi sau klausimą, kas gi neleido jai pabėgti nuo šito vyro, tačiau atsakymo ji taip ir nerasdavo. Atsakymas buvo čia – tarp jos šlaunų, kaip įkaitusi žarija, ryjanti prieš jos valią pilvą, pilvo apačią, krūtis. Ji buvo šioje būtybėje, kuri ją valdė, kuri nepaisė jos draudimų, ir dėl to jai buvo labai malonu (nors paskui ir atgailaudavo), nors ir prarasdavo protą.

Ji pajuto orgazmą ir atsitraukė nuo Rikardo, kurio geismas liko nepatenkintas; ir vėl. Jau dvi savaites Rikardas nejuto orgazmo. Mylėdamasis jis stengdavosi iš paskutiniųjų, tačiau sėkla neišsiliedavo. Kas buvo dėl to kaltas? Jis? Jo draugės drovumas? Įtampa, kurioje dabar gyveno? Keista, tačiau po pokalbio uoste su indėnu jis liovėsi sapnuoti ir jo miegas dabar buvo gilus, pranašaujantis išgijimą. Janpa. Įdomus vyras. Kodėl jis norėjo iškeliauti? Vienas, be konkretaus tikslo, į pasaulius, kurie tikrai buvo jam svetimi. Jei jis ir būtų pakláusęs indėno, šis jam būtų kartojęs tą pačią giesmelę: privalau, privalau.

Įsigilinęs į mintis jis vos pajuto, kad Flora atsitraukė ir susirangė jam ant krūtinės. Dar neatsikvapsčiusi, ji sušnibždėjo:

– Man patinka mylėtis su tavim.

Rikardas neatsakė, tik švelniai glostė jaunosios moters plaukus.

Pro langines skverbėsi aušra.

– O tau?

– Man taip pat, – patikino jis stengdamasis, kad skambėtų kuo įtikinamiau.

– Aš ne tai norėjau pasakyti. Tu... Tu ne...

Jai visuomet buvo sunku ištarti tą žodį nemikčiojant:

– Tu nepatyrei orgazmo?

– Ne. Bet labai noriu.

Jis švelniai ją atstūmė:

– Paimk mane. Paimk mane burna.

Ji paklaiko:

– Rikardai!

Tarsi jai būtų liepę priimti Komuniją nenuėjus išpažinties.

Nekreipdamas dėmesio į protestus Rikardas ir toliau stūmė jos veidą tiesiai prie savo pilvo apačios.

– Rikardai, – sumikčiojo Flora. – Juk gerai žinai, kad aš...

– Tu nemyli manęs?

– Beprotiškai, bet...

Jis suėmė jos pakaušį. Iš paskutinių jėgų norėdama pasipriešinti Flora pradėjo trauktis, tačiau Rikardas jai sutrukdė. Iš pradžių ji dar dvejojo, tik palietė lūpomis dar standžią jo varpą, kelis kartus baikščiai ją pabučiavo ir galų gale, po dar vieno partnerio įsakymo, pravėrė burną ir lūpomis ją apglėbė.

Rikardas užsimerkė. Tūkstančiai nepadorių vaizdų, tūkstančiai neatkartojamų žodžių perskrodė jo smegenis. Jis norėjo pasiekti orgazmą bet kokia kaina.

Floros lūpos ritmingai kilnojosi, Rikardas visai nepaisė, kad kartais iš nepatyrimo ji jam įkąsdavo ir, kaip keletą minučių prieš tai Flora, dabar jis balansavo ant skausmo ir malonumo ribos.

Kambario tylos apgaubtas kylantis krioklys. Rikardas laukė išsiveržimo. Jis laukė užgniaužęs kvapą, laukė įsitempęs jo kūnas. Kiekvieną kartą, kai malonumas, regis, pasiekdavo aukščiausią tašką, orgazmo jis nepajusdavo. Tuomet nejučiom jo sužadėtinės veidas virto paslaptingosios jo sapnų moters veidu. Floros veidas išnyko taip natūraliai, kad galėjai pamanyti, jog ne įsibrovėlė, o Flora buvo ta svetima moteris. Svetimoji moteris jį užvaldė, sugrįžo ten, kur ir turėjo būti.

Jis besąlygiškai leidosi užvaldomas, atsiduodantis, parsidavęs. Jis atsidavė jai visoje savo vienatvėje, kaip vedliui, kai jauti, kad jis tave veda į šviesą.

Sėkla nepaprastai smarkiai išsiliejo Floros burnoje.

Paklaikusi ji atsilošė ir paknopstomis puolė į vonią.

O jis liko gulėti kupinas dėkingumo tai fantazijų moteriai.

Flora grįžo į kambarį. Ji panėšėjo į mažą susižavėjusią mergaitę. Rikardas ištiesė jai ranką.

– Eikš. Eikš pas mane.

Ji atsigulė ant jo rankos.

– Aš laiminga, – sušnibždėjo.

– O aš dėkingas.

Ir pratęsė savo mintį:

– Nenorėtumei išvykti kelioms dienoms?

– O, norėčiau! Man labai patiktų.

– Ką manai apie namus Mar del Platoje?

– Nuostabi mintis! Juk žinai, kaip man ten patinka.

Rikardas numetė šalin užklotą.

– Važiuojam! Turi pusvalandį pasiruošti.

– Pusvalandį? Tiek man reikia nusiprausti ir išsidžiovinti plaukus!

– Pusvalandį!

*

Nacionalinis kelias Nr. 2 ėjo ne palei jūrą. Nutiestas visai neseniai jis tarsi milžiniškas randas vinguriavo tarp kalvų ir slėnių. Dėl šio kelio atstumas akivaizdžiai sumažėjo ir jau nebereikėjo galvoti apie tuos keturis šimtus kilometrų traukiniu arba automobiliu, kurie skyrė sostinę nuo kurorto. Kelionės pabaigoje už vairo sėdo Flora. Jai nepaprastai patiko vairuoti.

Kai pora privažiavo prie namo, violetinė besileidžiančios saulės šviesa jau buvo užliejusi banguojančią putotą Atlanto pakrantę, į kurią pūtė brizas. Namas buvo be ypatingų gražmenų, pastatytas ant kalvos šlaito, Mar del Platos pietuose, be demonstratyvios Palermo Čiko namų prabangos; tokios buvo ir kitos kvartalo rezidencijos, kurias pasistatė didieji uosto buržua. Taip norėjo Džuljanas Vakareza. Keletas

medžių, įlankėlė ir kiek akys užmato – jūra. Dar vienas širdžiai brangus turtas, su kuriuo Rikardas niekada nesiskirs. Net jei jam tektų elgetauti, vogti, jis iki mirties saugos šią priebėgą ir savo ūkį. „San Nikolas“ šaldymo įrengimų gamykla, San Chuano vynuogynai, odų prekyba, visa kita galėjo išnykti. Galėjo padaryti laimingą amerikietį džentelmeną ar bet kurį kitą žmogų...

Rikardas priėjo prie Floros, įsitaisiusios viename iš verandos šezlongų. Ant mažo pinto staliuko jis padėjo ilgmoliūgio indus, pripiltus dar karštos matės, uždegė aliejinės, tikriausiai praėjusio amžiaus, lempos dagtį ir atsisėdo šalia jaunosios moters.

Oras buvo švelnus, nors jau artinosi naktis. Dešinėje neryškiai matėsi iškyšulio uolų kontūrai; uolos kilo iš vandenyno. Tolumoje suposi žvejų valtelė. Nei vienas, nei antras nenorėjo nutraukti tylos ir žavėjosi reginiu. Galų gale tyliu balsu prakalbo Flora:

– Kiekvieną kartą, kai čia atvažiuojame, man atrodo, kad esu pasaulio pakraštyje. Kito pasaulio – ne Argentinos ir apskritai ne kokios nors egzistuojančios šalies.

– Aš jaučiu tą patį. Dar viena tėvo dovana. Niekada nesugebėsiu būti jam pakankamai dėkingas už visą gerą, kurį jis man paliko.

– Apskritai, Rikardai, tau labai pasisekė. Tą dieną, kai gimei, viso pasaulio gerosios fėjos turėjo būti susitarusios susitikti prie tavo lopšio.

Rikardas nedrąsiai pridūrė:

– Tikriausiai vienos trūko. Meilės nešėjos.

– Na jau na! Tik jau ne meilės tau labiausiai trūko. Moterys...

– Aš mąsčiau apie tėvą. Jis buvo tikrai apsėstas turto, kurį norėjo man palikti, didinimu, tad manau, net nepastebėjo,

kaip aš augau. O motina... Visa ryjanti aistra buvo taip ją pririšusi prie vyro, kad jos širdyje niekam daugiau vietos neliko. Dažnai stengiausi apsimesti mažu vaiku, tačiau niekuomet iš tikrųjų man taip ir nepavyko rasti vietos jos širdyje.

Staiga jis paklausė:

– Ar tu tiki, kad žmonės, kuriuos gyvenimas pernelyg lepino, anksčiau ar vėliau tampa juos supančio pasaulio skolininkais?

– Kodėl?

– Ar likimas jiems nepateikia sąskaitos vieną gražią dieną?

– Yra tokia patarlė, ji sako, kad dievai žmogui suteikia tik tiek kančios, kiek jis gali ištverti. Jei laimė turi kainą, toji kaina mažesnė nei džiaugsmas, kurį laimė suteikia.

– Tu, kaip visada, optimistė.

– Tai ne optimizmas, tai – dėkingumas. Aš, pavyzdžiui, esu pasiryžusi kentėti mėnesį, metus dėl vienos valandos palaimos. Pavyzdžiui, dėl šių akimirkų. Kad jos tęstųsi. Esu pasiruošusi sumokėti didžiulę kainą.

Rikardas paėmė jaunosios moters ranką nuoširdžiai sujaudintas jos prisipažinimo.

– Aš nevertas tavęs. Nevertas tokios meilės.

– Tuo blogiau. Turėsi ilgai ją tverti. Iki paskutinės mano gyvenimo dienos. Ar būsi šalia, ar ne. Net po mano mirties.

– O tu grįši manęs aplankyti.

Rikardas trumpai susimąstė.

– Ar tu tiki atgimimu, tai taip pat vadinama reinkarnacija?

– Nieko sau klausimas!

– Aš rimtai. Tau niekada nekilo klausimas, kad galima gyventi kelis gyvenimus?

– Žinoma. Manau, kad daugelis žmonių savęs to klausia ir klausė.

– Ir tavo išvada?

– Tai paslaptis. Bet net jei tai būtų tiesa, tokia mintis man būtų nepakeliama. Kodėl reikia gyventi amžinai kitų kailyje?

– Hinduistai apie tai turi sukūrę visą teoriją.

– Taip, taip, žinau. Po kiekvieno gyvenimo tampi vis geresnis, ramesnis, išmintingesnis, kyli aukštyn, artėji prie pilnatvės. Jei nori žinoti mano nuomonę, man tai primena tokią vietą, kur kiekvienas atsineša, kas jam patinka. Ar prisimeni Izabelę Chuarez?

– Ministro žmoną?

– Tą pačią. Ji aistringai domėjosi šiais klausimais. Vieną dieną ji pasikvietė mane į spiritizmo seansą. Ten buvo mediumas ir kokių dešimt moterų, kurios visos prisiekinėjo gyvenusios ir kitus gyvenimus. Ir nė viena, ar girdi, nė viena tų ponių anksčiau nebuvo buvusi tarnaitė ar varguolė. Visos be išimties buvo buvusios didžiosios actekų žynės, iš Montesumos giminės ar Nefertitės. Mediumas, savaime suprantama, jau gyveno ketvirtą gyvenimą. Ankstesniuose gyvenimuose jis buvo paeiliui Ramzis II, Sokratas, generolas Kusteris ir dar kažkoks žymus asmuo, jau nepamenu koks.

– Aš klystu? Tu visai tuo netiki?

– Patikėčiau, jei kurią dieną sutikčiau žmogų, kuris papasakotų man apie savo ankstesnį gyvenimą ir suteiktų informacijos, kurią jis vienas galėtų suteikti ir kuri paskui galėtų būti moksliškai įrodyta.

– Pavyzdžiui?

– Nežinau. Netikėtas klausimas.

Flora truputį pagalvojo ir atsakė:

– Įsivaizduokime, kad tu gyvenai kažkokioje konkrečioje vietoje prieš kokius kelis šimtus metų. Tarkime, Egipte, piramidžių papėdėje, nes tai įprasta ir mėgstama daugelio persikūnijusių žmonių gyvenimo vieta. Jei tu įstengtum parodyti

egiptologams vietą, kurioje būtų galima rasti, atlikus kasinėjimo darbus, kapą, daiktą, kurį tu būtum apibūdinęs su menkiausiomis detalėmis, ir jei niekas negalėtų nieko panašaus įsivaizduoti, tuomet gal aš ir pamąstyčiau.

– Tavo samprotavimai nepagrįsti. Aš galėčiau pats užkasti tą daiktą.

– Dešimtis metrų po žeme?

– O kodėl ne? Jei būčiau visai išprotėjęs.

– Ir ganėtinai gudrus, kad paslėptumei visus kasimo pėdsakus? Kai paskui tikrins specialistai? Na jau. Tu perlenki lazdą.

Rikardas nenorėjo jai prieštarauti ir Flora tęsė:

– Taip pat galima įsivaizduoti žmogų, kuris pirmą sykį savo gyvenime atvykęs į nepažįstamą miestą geba susiorientuoti jame be plano, be gido, iš anksto nurodyti vietas ir paminklus ar, pavyzdžiui, namus, kuriuose praleido savo vaikystę.

– Tačiau vėl: tas žmogus kuo puikiausiai gali iš anksto viską susižinoti. Nepyk, mano angele. Tu manęs neįtikinai.

– Po galais! Jei tu jau toks sumanus, kodėl pats nepasiūlai kokios minties? Anot tavęs, joks įrodymas nėra vertas dėmesio, kad būtų galima patikėti žmogumi, teigiančiu, kad jau anksčiau gyveno kitą gyvenimą.

Rikardas ramiai atsakė:

– Tai tik šiaip mintis...

Ir pakėlęs į Florą akis tęsė:

– Būčiau labai sujaudintas, jei tas žmogus laisvai kalbėtų kalba, kurios niekada nesimokė ir kurios šiame gyvenime mokytis galimybių neturėjo... Patenkinta?

Tylėdama Flora žvelgė į Rikardą.

Jie plaukiojo, juokėsi, pliuškenosi bangose. Šioje vandenyno pakrantės vietoje jie buvo vieni. Jie ją užgrobė ir visiškai nesi-

ruošė dalytis ja su bet kuo kitu. Jau tris dienas jie gyveno ramūs, be rūpesčių, apimti palaimos... Tos trys dienos jiems susiliejo į vieną.

Po nerimo kupinų savaičių Vakareza pagaliau galėjo laisvai atsikvėpti.

Jie išlipo iš vandens ir atsigulė ant smėlio. Saulė švelniai kaitino. Dangus buvo nuostabus.

– Aš išalkau, – sušnibždėjo Flora.

– *Pasta*?

– Skaitai mano mintis. „Mar del Plata"? Pas italą?

– Puiku.

– Ar padarysi man malonę? Šiandien sekmadienis. Po pietų, prieš grįžtant į Buenos Aires, norėčiau trumpai užsukti pamąstyti į bažnyčią. Nori?

Jis švelniai nusišypsojo ir greitai atsistojo.

– Eikš. Eikime Viešpaties link.

Kai „Panaras" buvo pastatytas prie „Mataderos", vieno prabangiausių miesto viešbučių, Rikardas pasiūlė:

– O jei išgertume bare aperityvo?

Jaunoji moteris sutiko.

Jiems lipant laiptais Flora sušuko:

– Pažiūrėk ten, į tą *cabecita negra*, tą juodaodį, pasilenkusį prie mašinos kapoto, ar tai ne senasis tavo vairuotojas? Luiso brolis?

Rikardas pažvelgė, kur jam rodė jaunoji moteris. Ten iš tiesų buvo Paskalis Ageras. Jo plikas pakaušis blizgėjo saulėje.

– Įdomu, – pareiškė Flora. – Esu tikra, kad jis matė, kaip mes atvažiavome. Ar jis supykęs?

– O kaipgi? Juk aš jį atleidau.

– Aš maniau, kad tai buvo draugiškas susitarimas.

– Tarkim, tai buvo priverstinis susitarimas. Negalėjau nusileisti jo reikalavimams. Jis užsispyręs kaip asilas.

Rikardas paėmė Florą už rankos.

– Eime. Tai per daug kvaila. Pasisveikinsiu su juo.

Jie priėjo prie pat vyriškio, tačiau šis ir toliau apsimetė jų nematąs.

– *Buenos días*, Paskali! Senokai nesi...

Ir tik tuomet vyras pakėlė galvą.

– *Buenos días*, senjore Vakareza! Jums gerai sekasi?

– Ką jūs veikiate Mar del Platoje? Maniau, kad gyvenate sostinėje.

– Vienam kolegai darau paslaugą. Taisau mašiną. Čia niekas nenusimano apie mechaniką.

Jis parodė į motorą:

– Šitie kadilakai verčia pasukti galvą. Gražios mašinos, tačiau ne visuomet patikimos.

Ir šyptelėjęs pridūrė:

– Niekas negali prilygti jūsų „Panarui".

– Paskali, tik nuo jūsų priklauso – vairuosite ją ar ne. Jei tik būtumėte sukalbamesnis!

Juodaodis rankove nusišluostė prakaitą nuo kaktos ir pasitenkino palingavęs galva, tačiau jo žvilgsnyje šmėstelėjo liūdesio šešėlis.

– Ar jums bent jau gerai moka?

– Ne, senjore. Čia už dyką.

– Už dyką? Visa ši kelionė? Kiek žinau, Buenos Airės ne taip jau arti.

– Jau sakiau jums – tai paslauga.

Ir nesivaržydamas gūžtelėjo pečiais:

– Nieko negaliu padaryti. Mane taip jau prastai išauklėjo jūsų tėvas. Ar pamenate jo mėgstamą posakį: „Kiekviena pastanga reikalauja atlygio". Bet malonumas ištiesti draugui pagalbos ranką – ne pastanga. Tad kaip galėčiau reikalauti, kad man dar ir sumokėtų?

– Jūs iš tiesų keistas ir šaunus žmogus. Kad ir kaip ten būtų, jei vieną dieną pakeisite nuomonę, žinokite, kad mano durys jums visuomet atviros.

– Visiškai nesuprantu jo elgesio, – tarė Rikardas žengdamas per viešbučio slenkstį. – Jam reikia išmaitinti šeimą, tačiau jis mieliau dirba už dyką, užuot pasitenkinęs atlyginimu, kurį jam mokėjau.

– Manau, nieko čia keista. Jis taip pat jaučia savo vertę. Argi tu nematai? O be to, tik neįsižeisk, aš manau, kad šiam nelaimingajam esi šykštokas. Kokius žaidimus žaidi? Derėtis dėl juokingos sumos, kai tavo rankose vieni didžiausių Argentinos turtų?

– Įsivaizduok, kad Paskalis ne vienintelis įsiminė tėvo pamokas. Tai principo reikalas.

Flora nusijuokė:

– Gerai, misteri Skrudžai. Kaip norite.

– Misteri Skrudžai? Tu lygini mane su tuo siaubingu Dikenso šykštuoliu? Mane? Rikardą Vakarezą!

– Pamirškim... Aš ištroškau. Kur baras?

Rikardas burbtelėjo:

– Koridoriaus gale.

Nors sezonas dar toli gražu nebuvo prasidėjęs, daugybė klientų jau vaikštinėjo didžiajame marmuro imitacija ir medžiu papuoštame hole: verslininkai, ūkių savininkai, menininkai, nuostabios moterys, besivaržančios viena su kita elegancija; jau maždaug metus visos Buenos Airės plūsdavo į šį kurortą, kur reikėjo būti pastebėtam, o neseniai atidarytas didžiausias pasaulyje kazino tik dar labiau padidino atvykstančiųjų antplūdį.

Prie įėjimo į barą Rikardas mašinaliai patapšnojo per šonines sportinės striukės kišenes.

– Tavo cigaretės? Tik be panikos. Padavėjas tikrai jų turės.

– Nežinia.

Rikardas apsidairė ir staiga sustingo.

– Kas tau? – sunerimo jaunoji moteris.

Rikardas nejudėdamas žvelgė į dešinę.

Ant sienos kabojo spalvotas plakatas. Ten buvo jūra ir galėjai perskaityti: „*Grecia, país del mar*“. „Graikija, jūros šalis“. Plakato centre buvo matyti maža marmurinė statulėlė – veidas be akių, be lūpų.

Statulėlės veide neatsispindėjo jokia išraiška, tačiau vis dėlto jis, regis, tyčiojosi iš Rikardo.

9

– Tai ji. Statulėlė. Visiškai tokia pati.

– Tu tikras?

Rikardo balsas tapo duslus:

– Įsitikinęs.

– Tai veikiausiai sutapimas. Gali būti, kad kur nors esi matęs šį plakatą. Buenos Airėse ar kitur.

– Būčiau prisiminęs ir iš karto susiejęs ją su sapnais.

– Kaip gali būti toks kategoriškas? Kiekvieną Dievo mums duotą dieną įvairiausiose vietose pastebime reklaminių plakatų, dalykų, kurie yra visiškai nesvarbūs. Ar manai, kad mūsų atmintis tokia talpi, jog gali viską išsaugoti?

Rikardas ramiai paprieštaravo:

– O indėnų legenda? O tie kažkur Meksikos šiaurėje gyvenančios genties papročiai? Ir tas balsas, kuris, – tą tu nuolatos man kartoji, – nėra mano balsas?

Jis mostelėjo jaunajai moteriai, kad sektų iš paskos.

– Eime.

– Kur mes einame?

Jis nusivedė Florą į viešbučio priimamąjį. Priėjęs prie durininko, pasidomėjo:

– Ar neturėtumėte dar vieno tokio plakato su Graikija?

– Nemanau, senjore. Galiu pasiteirauti: kodėl jums jo reikia?

– Norėčiau įsigyti.

– Nemanau, kad jis parduodamas. Tačiau pasidomėsiu.

Vyras nusisuko ir išnyko už mažų durelių.

– Kodėl nori jį nusipirkti? – paklausė Flora.

– Nes man patiktų turėti namuose vieną savo beprotiškų sapnų dalelę.

Ji šiek tiek kryptelėjo galvą, nelabai įtikinta jo atsakymo.

Durininkas sugrįžo, ir ne vienas. Jį lydėjo kokių keturiasdešimties metų ūsuotas ištįsęs vyriškis. Vos tik jis pastebėjo porą, jo veidas nušvito.

– Tu čia? – sušuko jis. – Palauk. Niekur neik.

Vyras dingo ir netrukus pasirodė jau kitoje stalo pusėje.

– Tu čia! – pakartojo, akivaizdžiai nudžiugęs.

Vakareza pristatė:

– Flora de Mendoza, mano sužadėtinė. Chuanas Faustinas, senas draugas.

Ir tęsė toliau:

– Dabar aš tau užduosiu klausimą. Ką veiki šitame viešbutyje? Jei gerai prisimenu, kai paskutinį kartą matėmės, tu buvai „Pedemonte“ valdytojas?

Pavadintasis Chuano Faustino vardu išpūtė krūtinę ir atsakė:

– Prieš tave stovi naujasis „Mataderos“ direktorius.

– Sveikinu. O „Pedemonte“?

– Darbas išvargino pernelyg didelę mano širdį ir gydytojas mane perspėjo. Jei būčiau ir toliau taip vargęs, mašina iš tiesų galėjo vieną dieną nebeužsivesti. Ko gi tu nori, „Pedemonte“ nėra paprastas restoranas, tai legenda, mitas! Neįsivaizduoji, kaip sunku išlaikyti mitą!

– Pasaulis mažas, – pralinksmėjęs tarstelėjo Rikardas.

– Taigi tu kolekcionuoji turistinius plakatėlius?

– Galima pasakyti ir taip.

– Gaila, bet tave dominantis plakatas ne mūsų. Jį mums atnešė vienas turizmo firmos darbuotojas.

Jis sąmoksliškai sušnibždėjo:

– Liepsiu jį nukabinti.

Rikardui nespėjus užprotestuoti, jis pasišaukė durininką ir liepė nukabinti plakatą.

– Blogai pasielgiau, – atsiprašė Vakareza. – Nereikėjo.

– Juk tai niekis, mano drauge.

Ir akylai su profesiniu susižavėjimu nužvelgęs Florą tęsė:

– Mano pagarba, senjora. Visuomet žinojau, kad mano draugas turi skonį. Jūs nepaprastai graži.

Jaunoji moteris padėkojo nežymiai linktelėdama galvą.

Faustinas pasisuko į Rikardą:

– Sakyk, ką dabar veiki?

– Ūkis, gamykla, viskas sekasi gerai. O užvis geriausia: aš vedu.

– Dvidešimtą gruodžio, – patikslino Flora.

Sužavėtas Faustinas sudėjo rankas:

– Ar prisimeni? Prisiekinėjai, kad niekados nevesi, o aš varginau savo plaučius tau aiškindamas, kad neįmanoma atsispirti grožiui ir gracijai, kai sutinkame tai savame kelyje.

– Pripažįstu, tu buvai teisus.

Rikardas nutilo pamatęs pasitempusį durininką, mosuojantį kruopščiai susuktu plakatu.

– Štai, senjore.

Rikardas pasikišo ritinį po pažastimi.

– Dar kartą ačiū. Labai greitai pasimatysime. Turiu namą pakrantėje, netoliese.

– Su džiaugsmu. Tik pasirodyk.

Ir supratingai šypsodamasis pridūrė:

– Prieš jūsų povestuvinę kelionę į Graikiją.

Nedidukė žvakė ant restorano staliuko skleidė virpančią šviesą. Flora pakėlė taurę ir iškilmingai paskelbė:

– Už mūsų povestuvinę kelionę į Graikiją...

– Tas Faustinas tikras Šerlokas Holmsas.

Rikardas susidaužė su jaunąja moterimi.

– Už Graikiją...

– Juk iš esmės tai visai nebloga mintis. Sako, kad Graikija labai graži šalis. Ar tu ten buvai?

Rikardas atsakė neigiamai.

– Tad kodėl gi mums po vestuvių ir švenčių ten nenukeliavus?

Ir šyptelėjusi pridūrė:

– Tuomet tavo draugas iš tiesų bus buvęs teisus.

– Tai ilga kelionė. Europa – pasaulio pakrašty.

– Tai gal galime nuvykti savaitei į Braziliją?

Jis linktelėjo galvą, tačiau jo akys buvo apsiblaususios.

– Tu vis galvoji apie statulėlę, ar ne?

– Ar tu manai, kad tokie sutapimai įmanomi?

– Žinoma. Mūsų gyvenime knibždėte knibžda atsitiktinumų. Truputį pamąstyk. Kiek kartų stengeisi prisiminti kokio nors žmogaus vardą, kai staiga suskambėdavo telefonas ir tavo pašnekovas kitame laido gale tau paminėdavo būtent tą vardą, kurį stengeisi prisiminti? Tai atsitiktinumas.

– Buenos Airėse sutinku tą patį indėną, kuris išūžia man ausis su savo sapnų koncepcija. Toledanas, kurį sutinku nematęs dešimt metų ir kuris, pasirodo, aistringai domisi indėnų ritualais. Statulėlė, kurią pamatau plakate čia, Mar del Platoje. Ar tu nemanai, kad visi šie įvykiai jau toli gražu nebe atsitiktinumas?

Flora laikėsi savo:

– O kaip mes susipažinome? Ar tai nebuvo keista pažintis? Reikėjo, kad tu susižeistum nugarą, žaisdamas *pato*, ir kad tave nuvežtų į ligoninę. Tave tiriantis gydytojas tau pasa-

koja apie savo aistrą vynui. Tu jam papasakoji, kad turi vynuogynus San Chuane. Kad jam atsidėkotum, nusiunti jam dėžę geriausio savo vyno. Jis tau paskambina ir pakviečia vakarienės. Iš tiesų tai jo gimtadienis. Draugai – tarp kurių esu ir aš – susirinkę pas jį, ir ta proga mes susitinkame. Dar patikslinsiu, kad tą dieną mane paguldė į lovą migrena, kurios paslaptį žino vienos moterys, ir kad aš net nesiruošiau eiti į tą vakarėlį. Jei sesuo nebūtų prie manęs pristojusi, kad ją palydėčiau, šiandien mes čia nesėdėtume. Kaip tu pavadintumei tokią įvykių seką?

Bejėgiškai, nuolankiai Rikardas mostelėjo ranka.

– Labai gerai... Aš pasiduodu.

Ir dar kartą pakėlė taurę.

– Už tave... Už mudu.

Jie tikėjosi patekti į tuščią bažnyčią, tačiau pataikė į Mišias. Atsirėmęs į sakyklos turėklus, suspaudęs rankomis medinį turėklo skersinį, kunigas sakė pamokslą.

Flora šiek tiek sutriko; ji žinojo, kad religija erzina jos sužadėtinį; tikriausiai jį atgrasė Buenos Airių koledže po jėzuitų jungu praleisti metai. Ji paskubom įkišo pirštų galiukus į švęstą vandenį ir persižegnojo.

Rikardas sukryžiavo rankas ir nutaisė tinkamą miną.

Iš sakyklos sklido žemas kunigo balsas:

– Taip, mano broliai, mes visi – vyrai ir moterys – esame lygūs prieš Dievą, juk kaipgi kitaip paaiškinsi pasitikėjimą, kurį jis visuomet rodė moterims, skirdamas joms ypač svarbius vaidmenis? Pagalvokite apie Rutą, Esterą, Juditą, Oną ir Mariją, Jėzaus motiną...

Kunigas minutėlę nutilo, paskui kalbėjo toliau:

– „(...) jie jam tarė: Kur tavo žmona Sara? Jis atsakė: Ten, padangtėje. Vienas jų jam tarė: Aš sugrįšiu tavęs aplankyti šituo laiku metams praslinkus, ir tavo žmona Sara turės sūnų.

Tai išgirdusi, Sara juokėsi už padangtės angos. (...) sakydama: Kada pasenau ir mano valdovas yra senas, argi dar užsiimčiau kūno malonumais? O Viešpats tarė Abraomui: Kodėl Sara juokiasi? (...) Sara gynėsi, tardama: Aš nesijuokiau! Ji buvo labai nusigandusi. Viešpats gi tarė: Netiesa! Tu juokeis."*

Dievo tarnas sudėjo rankas:

– Supraskit, kokie svarbūs šitie žodžiai. Viešpats stebisi, kad Sara juokiasi sužinojusi, jog taps motina. Ir vis dėlto įdomu yra tai, kad prieš keletą dienų Abraomas panašiai juokėsi, išgirdęs tą pačią naujieną, o Viešpats visiškai nekreipė dėmesio. Kodėl? Paprasčiausiai todėl, kad Viešpaties nestebina skeptiškas Abraomo elgesys. Jam visiškai aišku, kad vyras silpnas. O kai juokiasi Sara, jis nustemba. Jis nustemba, nes Sara yra moteris. Moteris žino, kad Dievui nėra nieko neįmanoma. Iš tiesų Viešpatį nustebina Saros reakcija todėl, kad jis nepaprastai ją gerbia.

Rikardas paslapčiomis kumštelėjo alkūne savo sužadėtinei:

– Eime?

Priebažnytyje juos apakino saulė, nors oras buvo švelnus, dangus taip pat.

– Grįžtame? – paklausė Flora.

– Taip. Iki Buenos Airių kelias tolimas, o man nepatinka važiuoti naktį.

– Pasikeisim. Aš vairuosiu iki Pilos.

*

„Panaras–Levasoras" monotoniškai riedėjo vingiuotu nacionaliniu keliu Nr. 2. Rikardas miegojo kaip užmuštas, atrėmęs galvą į langą. Jie jau važiavo maždaug dvi su puse

* Senasis Testamentas. Iš lotynų k. vertė arkivyskupas Juozapas Jonas Skvireckas (*vert. past.*).

valandos. Pila liko už jų, tačiau Flora nedrįso žadinti savo draugo. Be to, sunkiausia kelio atkarpa jau įveikta. Ji jautėsi puikiai ir manė, kad tikrai gali vairuoti iki pat Buenos Airių.

Išsiblaškiusiu žvilgsniu ji perleido į šiaurę galvijus varančių gaučų grupelę. Ir šis trumpas dėmesio atitraukimo akimirksnis tapo ilgos įvykių sekos, kurių paslaptis vadinasi atsitiktinumu, pradžia. Jaunoji moteris vėl pažvelgė į kelią ir kaip tik tuomet pastebėjo pailgą kūną, spindintį šviesoje aukso spalva: ten buvo šarvuotis. Nekaltas kvailas šarvuotis, raginiais skydeliais dengta nugara, kuris tik dėl jam vienam žinomų priežasčių užsižiopsojęs nejudėdamas tupėjo pačiame kelio viduryje. Kodėl jaunoji moteris taip išsigando, kad nebesuvaldė mašinos? Gal dėl nuovargio, gal iš baimės sutraiškyti gyvūnėlį? Ji stipriai pasuko vairą į dešinę. Be abejo, pernelyg stipriai. „Panaras" staigiai metėsi į šoną, kryptelėjo į dešinę, paskui į kairę. Norėdama išlyginti mašiną, Flora pasuko vairą į kairę ir automobilį tik dar labiau sumėtė. Rikardas pabudo tik tuomet, kai pro langą buvo matyti vien šokinėjantis peizažas. Paskui viskas paskendo tamsoje.

Pirmas veidas, kurį jis išvydo atgavęs sąmonę, buvo Floros. Ant jos kaktos buvo užvyniota binto juosta, ir Rikardas mintyse palygino ją su indėne. Tik po kelių minučių jis suvokė, kad ten tvarstis.

– Ačiū tau, Viešpatie, – sumurmėjo Flora imdama jo ranką. – Kaip jautiesi, *querido*?

Rikardas vos vos ištarė:

– Manau, kad esu gyvas.

– Nežinau, kas man atsitiko. Viskas įvyko taip greitai!

– Kur mes? Kiek valandų?

– Netrukus – aštuonios vakaro. Mus atgabeno į Chaskomuso ligoninę. Avarija įvyko keletas metrų nuo gaučų gru-

pelės. Jie iškart prisistatė ir sustabdė pirmą pro šalį važiavusią mašiną.

Rikardas norėjo pakelti ranką, tačiau negalėjo, nes jam buvo įsmeigtas kateteris su prie jo pritvirtinta lašine.

Palatos durys atsivėrė ir įėjo kokių keturiasdešimties metų vyras.

– Nagi, senjore Vakareza! Matau, kad atgavote sąmonę. Kaip jaučiatės?

Rikardas silpnai šyptelėjo:

– Gal geriau jūs man pasakykite. Daktare?

– Eduardas Sosa. Jums sukrėstos smegenys. Kaukolės trauma veikiausiai nepavojinga. Bet tai turės patvirtinti radiogramos.

– Kada galėsiu išeiti?

– Jei viskas klostysis gerai, po kokių keturiasdešimt aštuonių valandų. Pats elementariausias atsargumas verčia mus jus stebėti. Ilsėkitės. Rytoj ryte užeisiu.

Vakarezos veidas apniuko. Patyliukais jis nusikeikė. Rikardas nekentė ligų ir dar labiau – ligoninių. Paskutinį kartą lankėsi tarp tokių baltų sienų, kai jam operavo apendiksą. Tuo metu jis neturėjo nė dvidešimties. Ir vėliau taip niekad ir neišblėso ligoninės vaizdas. Rikardas norėjo mirti kaip jo tėvai. Iš karto. Elegantiškai, kaip dera aukštuomenės žmogui. Nieko nebuvo baisiau už ligas, kurios niekaip nenori leisti žmogui išeiti.

Rikardas užmerkė akis, nusiminęs tarsi vaikas, kuriam kitą dieną reikia grįžti į pensioną.

Moteris sugrįžo.

Dar niekuomet jis nebuvo taip aiškiai jos matęs. Ji dėvi plonos vilnos megztuką ir vos prasegtus baltus marškinius. Jis mato jos suknelę. Taip pat baltą, lengvos vilnonės me-

džiagos. Pirmą kartą jos bruožai nepaslėpti. Jos veidas ryškus, nušviestas saulės, žėrinčios juodos akys, gražios ir didelės, plaukai susukti į kuodą. Apgamėlis ant kairės šnervės. Matinė porceliano spalvos oda.

Aplinkui ją išvartytos kolonos. Akmenų blokai, gulintys ant žemės. Skalūnų gabalai, freskų likučiai. Sakytum milžino nusiaubtos šventyklos vaizdas. Visai prie pat moters matyti plokštėmis grįstas takas ir trys apvalios duobės. Vienos duobės dugne išmėtyti kaulai ir daiktai, kurių jis negali identifikuoti.

Jis pakelia galvą. Moters nebėra. Siaubingai išsigandęs ieško jos ir pamato, kaip ji išnyksta po vienu skliautu.

Netrukus jis puola jai iš paskos. Jis nori patikėti jai paslaptį! Ji privalo jį išklausyti!

Ji sustingusi blyškios geltonos šviesos apšviesto koridoriaus viduryje. Sakytum apžiūrinėja sienas. Ant vienos sienos – freska. Ji vaizduoja stovintį jauną vyrą, beveik nuogą, keista poza, dešinę ranką laikantį ant krūtinės, kairę – už nugaros. Ant kairiojo skruosto kybo juoda kasytė. Ant galvos – karūna, ant kaklo – lelijų pynė.

Pastebėjusi Rikardą moteris krūpteli. Iš nuostabos – o gal ir iš baimės – jos veidas išblykšta.

Jis mosteli ranka ją ramindamas. Sutrikusi ji žvelgia jam į veidą. Keista, galvoja jis, ji manęs nebeatpažįsta?

Jis jai kalba. Jis kalba ir kalba, kol ji pratrūksta vaikišku juoku, panašiu į švelnaus džiaugsmo protrūkį. Tačiau šis juokas žeidžia Rikardo širdį taip skaudžiai, tarsi įkaitinta geležis.

Rikardas pramerkia akis. Lėtai apsižvalgo vis dar tamsoje skendinčioje palatoje.

Flora miega.

Aušros dar teks palaukti.

10

Vakareza sustojo prie itališko stiliaus pastato Liepos 10-osios gatvėje. Paskutinį kartą žvilgtelėjo į vizitinę kortelę, kurią jam buvo davęs daktaras Toledanas. Įsitikinęs, kad adresas geras, jis įėjo į dengtą prieangį.

Adelma Maizani gyveno antrame aukšte. Kai ji atidarė duris, Rikardas vos nuslėpė nustebimą. Laiptinės prieblandoje jam pasirodė, kad prieš jį stovi paauglė. Mažytė, smulkutė, nedidukėmis krūtimis, jauna moteris beveik skendo margo muslino suknelėje, kuri buvo jai kiek per didelė. Ir vis dėlto daktaras Toledanas telefonu jam sakė, kad jai – arti keturiasdešimties.

– Įeikite, senjore Vakareza, laukiau jūsų.

Aiškus, skambus tarsi krištolas balso tembras dar labiau stiprino įspūdį, jog moteris jauna, nors už akinių paslėptose lyg sfinkso akyse negalėjai nieko įžvelgti.

Sumišęs Rikardas vis dėlto nusprendė įeiti vidun.

– Eime, – tarė ji. – Per čia.

Ji nuvedė Rikardą iki pat koridoriaus galo ir pirmoji įėjo į labai kuklų kambarėlį, apšviestą didelio lango; žaliuzės buvo nuleistos iki pusės, per tarpą sklido šviesa. Adelma Maizani pakvietė savo lankytoją įsitaisyti viename iš dviejų angliškų

fotelių, stovinčių kambaryje, ir pati atsisėdo į kitą. Šalia, ranka pasiekiami, ant mažo stalelio gulėjo mokyklinis sąsiuvinis ir pieštukinė su pieštukais. Ji paėmė pirmą pasitaikiusį pieštuką, paskui sąsiuvinį, pasidėjo juos ant kelių. Patylėjusi neutraliu balsu ištarė:

– Taigi jūs esate daktaro Toledano draugas...

– Taip. Nors veikiau jis mano tėvo draugas.

Vėl įsivyravo tyla.

Adelma atvertė sąsiuvinį ir, tarsi išsiblaškiusi, pradėjo pieštuku kažką rašinėti.

Tyla tęsėsi.

Rikardas užsikėlė koją ant kojos, pasitrynė smakrą, tarsi tikrintų, ar gerai nusiskutęs, taip ir nesuprasdamas, ar jam reikėtų tylėti, ar pradėti kalbėti. Bet kokiu atveju jis nelabai įsivaizdavo, nuo ko galėtų pradėti.

Galų gale, pasistengęs nutaisyti nerūpestingą miną, jis paklausė:

– Ar jūs esate garsiosios Maizani giminaitė?

– Dainininkės?

– Žinoma. Mūsų nacionalinio mito.

– Ne.

– Ji tikra dama, tikra menininkė.

Adelma sumirksėjo.

Pro langą skverbėsi tylus gatvės ūžesys. Dardėjo brikelė. Kažkas vienišas neskubėdamas ėjo mieguista popiečio gatve. Kažkas juokėsi.

Rikardas vėl sukryžiavo kojas, pasitaisė kaklaraištį ir pradėjo žvalgytis aplink save.

Biblioteka buvo visiškai kitokia nei pas Toledaną. Didžiulis vienuolyno stiliaus stalas stovėjo viename kambario kampe. Ant jo gulėjo kelios krūvelės knygų, bylos, šviesiai violetinės spalvos lempa stikliniu su rėželiais gaubtu. Netoliese

ant žemo kiniško stiliaus staliuko stovėjo palisandro statulėlė, vaizduojanti hinduistinę dievybę – sėdinti, parietusi po savimi kojas. Ant kilimo mėtėsi daugybė raštuotų pagalvėlių.

Kairėje priešais sieną buvo pastatytas mažas sekreteras. Dar viena lempa, stalinė, siaubingai negraži, skleidė blyškią šviesą. Kėdė. O ant kėdės – mažas ūsuotas gyvūnėlis mėlynomis akimis stebeilijo į Rikardą. Katinas. Jam pasirodė, kad tai Birmos katinas. Vos sulaikė virpulį; Rikardas nepasitikėjo katėmis. Ar šis vedė apskaitą skęstančių sielų, atėjusių išsipasakoti į šią vietą? Ar jautė jis gailestį tiems trapiems žmonėms? O gal jis linksminosi stebėdamas, kokie jie išdidūs, jei nori bet kokia kaina suvokti pačią daiktų esmę?

Audinio šiugždesys nutraukė Rikardo apmąstymus. Adelma atsirėmė į fotelio atlošą žvelgdama į savo keverzones.

Šita moteris ne juokais jį nervino.

– Klausykit, – pradėjo Rikardas. – Manau, bus geriau, jei išeisiu. Neturiu ką jums pasakyti. Aš netgi klausiu savęs, ką apskritai čia veikiu.

– Tikriausiai turite svarių priežasčių. Iš tiesų, kodėl atėjote?

– Pats nelabai suprantu. Tai dėl sapnų... Košmarų.

– Pasikalbėkim apie juos?

Paklaususi vogčiomis žvilgtelėjo į jį.

– Apie paskutinį sapną?

– Nesvarbu. Apie tą, kuris pirmas ateis jums į galvą.

Rikardo balse buvo justi nepasitikėjimas:

– Jūs gydytoja?

– Psichoanalitikė. Tiksliau, Jungo krypties atstovė.

– Atsiprašau?

– Tai viena šiandien pripažintų mokyklų. Kita pirmenybę teikia Froido mokymui.

– Ar galėtumėte paaiškinti? Priešais jus sėdi pats tikriausias psichoanalizės srities analfabetas. Jungo? Froido?

– Pabandysiu bendrais bruožais viską paaiškinti: tarkime, psichoanalizės tėvas yra vyras, pavarde Froidas. O maždaug prieš penkiolika metų vienas jo mokinių, Karlas Gustavas Jungas, atsiribojo nuo savo mokytojo ir sukūrė savas teorijas. Pirmasis šiandien gyvena Vienoje, antrasis – Šveicarijoje. Ir turiu privilegiją retkarčiais su juo susirašinėti.

– Kuo šios dvi mokyklos skiriasi?

– Jos nėra priešingos viena kitai, veikiau viena kitą papildo; juk ir Froidui, ir Jungui sapnas yra pats tiesiausias kelias.

– Kelias, kuris veda...

Rikardas ieškojo tinkamo žodžio:

– Į pasąmonę?

– Taip. Ypač Jungas gerbia sapną, sapno turinį – ką jis mums praneša. Jam simboliai, kuriais sapnai išreiškia esamą situaciją, – ne vien ženklai, metaforos, sukurti vadinamosios vidinės „cenzūros" (tokia froidizmo koncepcija), tai vaizdai, kurie savaime egzistuoja ir turi savą dinamiką.

– O jūs, senjora Maizani, ar galėtumėte iššifruoti mano vaizdus ir duoti man konkretų paaiškinimą?

Bejausmiame psichoanalitikės veide lyg ir šmėstelėjo šypsena.

– Ar nemanote, kad dviese mes turėtume daugiau galimybių?

Rikardas pamąstė, paskui tarė:

– Bet kokiu atveju problema ne vien tie mane apsėdę sapnai.

Ir jis pradėjo skaičiuoti ant pirštų:

– Paskutiniuose košmaruose, kaip sako mano sužadėtinė, kalbėjau nežinomu dialektu ir kito žmogaus balsu. Sapnuoju kažkokios Šiaurės Meksikoje gyvenančios indėnų genties ritualus, tikriausiai turėčiau patikslinti, genties, apie kurią pirmą sykį išgirdau iš daktaro Toledano. Jodamas arkliu mačiau viziją. Viziją, kai lyguma ištirpo, ir vietoj jos pačiame

lavos jūros viduryje iškilo apvali sala ir vis tos pačios moters, apsivilkusios purpurine tunika, siluetas. Nuolat sapnuoju statulėlę, apie kurią neturėjau žalio supratimo, kol vieną kartą aptikau plakatą, reklamuojantį Graikijos grožybes.

Ir tarsi mesdamas iššūkį Rikardas pabaigė:

– Jūs vis dar manote galinti man padėti?

Net jei Adelma ir buvo sukrėsta, jos veide neatsispindėjo joks jausmas. Būtum galėjęs prisiekti, kad ji tūkstantį kartų buvo susidūrusi su panašiomis problemomis. Ramiu balsu ji tarė:

– Mes turime problemą, senjore Vakareza.

Nustebęs Rikardas pažvelgė į ją:

– Mes?

– Taip, *mes*. Man atrodo, jūs ne visiškai supratote, koks ryšys turi atsirasti tarp paciento ir analitiko. Aš...

– Paciento?

Ir jis ironiškai nusišypsojo:

– Taigi aš sergu?

– Ieškantis žmogus, nusprendęs keliauti jame pačiame miegančioje galaktikoje, neturi nieko bendra su ligoniu. Jis turi sielą, tai viskas, ir jis nusprendė įsiklausyti į ją. Liga tikrąja žodžio prasme – kitas dalykas. Aš...

– Įdomu, – pertraukė ją Rikardas. – Vienas indėnas man sakė visiškai tą patį: „Tas, kuris nesiklauso savo sapnų, nesiklauso savo sielos“.

Adelma apsimetė neišgirdusi:

– Taigi pratęsiu mintį. Visų pirma tarp paciento ir analitiko turi atsirasti pasitikėjimas. Taip pat būtina, kad pacientas būtų galutinai apsisprendęs pradėti analizę. Ir pagaliau – o tai tikriausiai taip pat labai svarbu – jūs turite žinoti, kad psichoanalitikas nėra santechnikas, kuriam pasakai: „Greičiau atvykite! Mano vonioje trūko vamzdis. Praneškite man, kai pataisysite. *Adiós!*“

Ir liūdnai pridūrė:

– Aš ne santechnikas, senjore Vakareza. Jei ieškote santechniko, apsirikote – ne tas adresas.

Keista, tačiau kad ir griežti buvo jos žodžiai, Rikardui nepasirodė, kad Adelma Maizani ketina parodyti jam duris.

– Labai gerai, – pamąstęs ištarė. – Ko jūs iš manęs tikitės?

– Paprasčiausiai to, ko jūs tikitės iš manęs: mainų. Taip jau yra, kad esu iš tų psichoanalitikų, kurie teikia pirmenybę monologui *stricto sensu*. Mes iškeliaujame dviese. Mes keliaujame dviese. Ir dviese tiesiame nematomą giją, kuri susies mūsų pasąmones.

– Norite pasakyti, kad mūsų abiejų (atrodė, jis ieško tikslaus žodžio) dvasios pradės bendrauti?

– Toks būtų apibendrinimas. Ir iš esmės jis tikslus. Nemanykite, kad analitiko pasąmonę saugo aukštos sienos. Būtinai įvyksta interkomunikacija.

Apstulbęs Rikardas pakartojo:

– Interkomunikacija...

– Duosiu jums vieną pavyzdį. Prieš kiek laiko vienas pas mane reguliariai besilankantis asmuo papasakojo man sapną, kurį regėjo seanso išvakarėse ir kuriame pagrindinis vaidmuo atiteko deivei, vardu Ištarė. O tą pačią naktį aš rašiau straipsnį apie asirų ir babiloniečių mitus, kuriame aptarinėjau ir... Ištarę. Skeptikams sunku suvokti tokio pobūdžio situacijas ir jie iš anksto linkę vadinti jas sutapimais. Taip ramiau.

Rikardo juokas buvo ne visai natūralus:

– Nebijote, kad sujauksiu jūsų vidinį pasaulį?

– Ne, senjore.

Adelma atsakė nesusvyravusi nė sekundės.

Rikardas tarstelėjo:

– Mane gąsdina kelionės trukmė.

– Tai panašu į audrą – negali žinoti, kada ji prasidės ir kada nurims.

Rikardo akys žvelgė į tolį – taip stebi vandenyną žmogus tikėdamasis išvysti išgelbėtoją. Dusliu balsu jis tarė:

– Tai žemina.

– Atsiprašau?

Rikardas pakėlė balsą:

– Ateiti pas nepažįstamą moterį, atverti savo intymų gyvenimą, lyg vemtum ant savo švarko, patikėti paslaptis, kurios visuomet priklausė tik mums vieniems, atskleisti mūsų silpnybes – nes aš ne mulkis, juk reikės ir to – taip, tai žemina. Ir apskritai, kuo jūs skiriatės nuo manęs? Aš irgi iš kūno ir kraujo. Kas jums suteikia savybių, kurių aš tarsi neturėčiau?

– Tikrai niekas, tai tiesa. Niekas, gal tik dešimt metų to, ką jūs vadinate „pažeminimu“. Dešimt metų psichoanalizės. Aš tai perėjau.

– Dešimt metų?

– Dešimt metų – tuo laiku patyriau baimę, norą pabėgti, gėdą, nuovargį ir net neviltį.

Rikardas ilgai į ją žiūrėjo, nustebęs ir sujaudintas.

– Labai gerai, – pasakė jis, pakeldamas galvą. – Aš pagalvosiu.

Jis ateidavo pas Adelmą Maizani tris kartus per savaitę, reguliarus kaip metronomas.

Nugrimzdusių į užmarštį kvapų ir veidų sugrįžimas, pamiršti jauduliai ir judesiai, atviros žaizdos, panašios į ugnikalnių kraterius, iš kurių liejasi beformė lavos masė, gilėjantis pernelyg ilgai širdyje nešiotas skausmas, taip stipriai užgniaužtas sielvartas, kad jau nebeįmanoma jo išrėkti. Neapsakomai lėtai, išplėštos iš siautulingų praeities prieš praeitį

bedugnių sužeistos jo – tokio, kokio iki šiol jis savęs nepažinojo – sielos šukės kilo į paviršių.

Toledanas kalbėjo apie olą. Diena po dienos Vakareza vis giliau į ją skverbėsi, o šešėliai kėlė jam baimę, kurios jis nesitikėjo.

Niekuomet jis tiek daug nesapnavo, kaip nuo tos dienos, kai pradėjo savo kelionę. Iš pradžių tie sapnai atrodydavo beprotiški, beprasmiai, tačiau tik iš pradžių. Iš tiesų jis mokėsi suprasti, kad jie prasmingi. Nuolatiniai jo sapnai lankė jį kiekvieną naktį; ypač paskutinis, tas, kuriame moteris šventykloje juokėsi iš jo žodžių. Maizani sakė, kad šie besikartojantys sapnai turi branduolį. Įsismelkti į tą branduolį reikštų rasti raktą, kaip aiškinti kiekvieną tų nuolatinių sapnų. Tačiau užduotis nebuvo lengva. Sapnų seką buvo galima palyginti su nesąmoningai kuriamu monologu. Tas monologas, turintis prasmę sapne, tūnojo pasąmonėje nemiegant ir buvo keblu jį iš ten išplėšti, tuo kebliau, kad turėjo praeiti savaitės, mėnesiai ir net metai, kol jie išsiaiškins kai kurių sapnų turinį.

Seansai tęsėsi tarsi įprastas ritualas.

Artėjo gruodis. Birmos katinas tapo neatskiriamu Rikardo bendrininku. Niekas tiksliai nebūtų pasakęs, kuris iš jų kurį prisijaukino. Vos tik Vakareza atsisėsdavo, katinas palikdavo savo vietą ir ateidavo pasitrinti jam palei kojas. Paskui likdavo ten iki seanso pabaigos.

Tą rytą, atėjęs kaip įprasta laiku į seansą, Rikardas pajuto, kad psichoanalitikė jaučiasi nejaukiai. Tarsi stovėtų kryžkelėje ir nežinotų, kuriuo keliu eiti. Kai ji prakalbo, Rikardas iš karto suprato, kaip nekantriai ji laukė to momento.

– Aš daug mąsčiau apie tris nuolatinius jūsų sapnus. Mes nėrėmės iš kailio stengdamiesi juos suprasti, taikydami me-

todą, kurį pavadinčiau „klasikiniu“. Dabar jūs jau supratote, kad esti maždaug keturi galimų sapno reikšmių traktavimai.

Ji uždėjo pieštuko smaigalį ant nykščio, kad išraiškingiau sunumeruotų:

– Pasąmonės reakcija į sąmonės suvokiamas aplinkybes. Konfliktas tarp sąmonės ir pasąmonės. Pasąmonės noras pakeisti sąmoningą elgesį. Galiausiai yra kai kas, ką primityvios gentys vadino „didžiaisiais sapnais“. Jie atskleidžia pasąmonėje vykstančius procesus, kurie atrodo neturį jokių sąsajų su sąmoningu dabarties suvokimu. Senovėje juos laikydavo pranašiškais, *somnia a deo missa*, dievų siųstais sapnais.

Rikardas ją pertraukė:

– Ar tik jūs nenorite man įteigti, kad mano klajonės sapnuose yra taip pat tie „didieji sapnai“?

Ji mažumą pasilenkė priekin, laikydama ant kelių mokyklinį sąsiuvinį.

– Duosiu jums vieną pavyzdį, tai atsitiko maždaug prieš dvylika mėnesių. Pas mane reguliariai lankėsi vidutinio amžiaus pacientė. Seansai vyko sėkmingai. Jei galima sakyti – normaliai. Ir štai vieną dieną ji ateina pas mane giliai susijaudinusi. Ji susapnavo sapną, sukrėtusį ją iki širdies gelmių.

Adelma trumpai atsikvėpė ir kalbėjo toliau:

– Sapne toji pacientė, kurią mes pavadinsime ponia X, buvo viena kažkokiame name. Buvo vakaras. Ji ėjo iš kambario į kambarį, kad uždarytų visas duris. Staiga prisiminė, kad dar vienų neuždarė. Ji nuėjo prie tų durų ir pamatė, kad jose nėra spynos. Pradėjo mąstyti, ką jai dabar daryti, paskui puolė ieškoti baldų ir dėžių, norėdama užremti duris. Aplinka kuo toliau, tuo labiau slėgė ir kėlė nerimą. Staiga durys atsidarė, į kambarį įlėkė juoda kulka ir pataikė tiesiai į ją. Moteris atsibudo klaikiai rėkdama.

– Kuo šis sapnas ypatingas?

– Namas priklausė senai tos moters tetai, gyvenusiai Amerikoje. Mano pacientė ten buvo gyvenusi prieš dvidešimt metų. Po vieno ginčo šeima išsibarstė, o ponios X ir jos tetos santykiai pašlijo. Tad ji buvo nemačiusi tetos dvidešimt metų ir nepalaikė su ja jokių ryšių. Ji net nežinojo, ar teta dar gyvena tame pačiame name ir ar apskritai ji gyva. Aš pasitikslinau pas ponios X seserį, ar pastaroji sako tiesą, ir ji man viską patvirtino. Tuomet patariau tai poniai aprašyti sapną ir pažymėti datą. Po trijų savaičių iš Amerikos ji gavo laišką, kuriame buvo pranešama apie jos tetos mirtį. Mirtis tetą ištiko būtent tą dieną, kai ponia X regėjo savo sapną.

– Tikriausiai minčių perdavimas? – paklausė Rikardas.

– Šis sapnų tipas man priminė Šiaurės Amerikos indėnus, kuriems *medecine man* turi galių paveikti žmones per atstumą, nusiųsdamas jiems, pavyzdžiui, kokį kenksmingą daiktą.

– O kaip atsitiktinumas? Tetos mirtis – vienas iš sutapimų.

– Jei neprieštarausite, atsitiktinumą aptarsime vėliau.

Ir ji tęsė:

– Papasakosiu jums vieną įvykį, kurio liudininkė pati buvau ir kuris nutiko vienam mano draugui gamtininkui. Tėvas pažadėjo jam kelionę į Ispaniją, jei šis sėkmingai išlaikys egzaminus. Egzaminų išvakarėse jis susapnavo tokį sapną: jis buvo kažkokiame Ispanijos mieste ir ėjo aikštės, netoli kurios stovėjo katedra, link. Jis pavaikštinėjo po tą aikštę, paskui nusprendė pasukti į dešinėje esančią gatvelę. Vos pradėjęs ja eiti, sutiko karietą, traukiamą dviejų sartų arklių. Tuomet jis pabudo.

Adelma padėjo sąsiuvinį ir pieštuką ant staliuko ir atsistojo. Pirmą kartą per du mėnesius ji pakilo iš savo fotelio.

– Po trijų savaičių, išlaikęs egzaminus, jis išvyko į Ispaniją. Iš ten gavau žinutę, kad sapnas išsipildė. Mano draugas atsi-

dūrė Ispanijos mieste, aikštėje, neapsakomai panašioje į sapne matytąją, kurią jis iš karto prisiminė. Jis tarė sau: „Pažiūrėkim, ar toj gretimoj gatvelėj yra arklių“. Ir pasuko į tą gatvelę... Sarti arkliai buvo ten. Skubu jus patikinti, kad mano draugas vertas pasitikėjimo.

Ji nutilo ir atsisėdo vėl į fotelį.

Rikardas kurį laiką atidžiai į ją žiūrėjo, o paskui su įtampos gaidele balse paklausė:

– Ką norite man pasakyti, senjora Maizani?

– Norėčiau pasidalyti su jumis savo pačios teorija, aiškinančia tokio pobūdžio sapnus ir tokias įvykių sekas, kurios paprastai vadinamos atsitiktinumu.

Tarsi perspėdama ji kilstelėjo ranką:

– O! Tai tik teorija. Priimkit ją taip, kiek ji verta. Tai abstrakti, neįrodyta idėja. Pavadinau ją „Laiko lūžis“. Tai būtų tarsi „perkeltas“ laikas. O pasąmonė galėtų peržengti normalią dabarties laiko tėkmę, taip nuspėdama ateities įvykius. Esu įsitikinusi, kad visa ko esmė yra mumyse ir kad kartais, ypatingais momentais, atsiveria plyšys. Tuomet mes patenkam į kitų matavimų lauką, kur nebėra mums įprasto trukmės suvokimo, abejingi bet kokiems priežastiniams ryšiams tarp daiktų.

– Pripažįstu, kad jūsų teorija gana gundoma. Tik ji, man regis, turi trūkumų. Aš nesapnuoju ateities įvykių; *aš sapnuoju įvykius, kurie visi, regis, įvykę praeityje*, ir netgi, teigiu, tolimoje praeityje. Jūsų ponia X sapnuoja pranašingą sapną. Kaip ir jaunasis studentas, keliaujantis į Ispaniją; o mano atvejis kitoks. Tarp kitko (jis mostelėjo ranka, lyg atsiprašydamas), nuo to laiko, kai pradėjau pas jus lankytis, daug domėjausi jūsų pasauliu. Aš skaitau. Ką ten, ryju viską, kas tik nors šiek tiek susiję su psichoanalize. Taigi buvau mažų mažiausiai nustebęs, kai aptikau, kad jūsų idėjinis mokytojas

apgynė disertaciją apie „vadinamojo okultizmo fenomenų psichopatologiją“.

Rikardo lūpose žaidė klastinga šypsenėlė.

– Jūsų ponas Jungas nėra labai rimtas, senjora Maizani.

– Jūs klystate. Skirtingai nei daugelis bukų priplėkusiomis smegenimis mokslininkų, jis yra smalsus ir atviras viskam; tai rodo, jog jis neeilinio proto. Tačiau ką jūs norėjote tuo pasakyti?

– *Kriptomnezija*... Argi jis nevartoja šio termino?

– Jūs kalbate apie tai, kad pasąmonė mums primena dalykus, kuriuos esame matę ar skaitę, bet seniai pamiršę?

– Būtent. Ir jauno studento, išvydusio sartus arklius, pavyzdys kuo puikiausiai tai patvirtina.

– Primenu jums, kad prieš tai jis kojos nebuvo įkėlęs į Ispaniją.

– O gal jis buvo skaitęs to miesto aprašymą? Kriptomnezikams kaip tik būdinga užmiršti praeities vaizdus, todėl visiškai nuoširdžiai jis jums tvirtino, kad nieko nebuvo matęs.

Adelma ramiai sumirksėjo.

– Labai gerai. Tad džiaukimės. Turime atsakymą į visus jūsų klausimus. Vaikystėje perskaitėte knygą apie indėnų mitus. Net išmokote keletą jų dialekto žodžių. Tikriausiai per Kalėdas jums padovanojo nuotraukų albumą apie Graikiją ir vienoje tų nuotraukų buvo jūsų pailgo veido statulėlė.

Ji atsistojo ir nuėjo prie vienuolyno stiliaus stalo. Ten gulėjo viena knyga ir Adelma ją paėmė. Jai nereikėjo vartyti knygos. Vienas lapas buvo pažymėtas žymekliu. Ji ištiesė knygą Rikardui.

– O štai? Tai taip pat išnykęs prisiminimas?

Vakareza pasilenkė. Išsigandusiomis akimis jis žvelgė į freskos, vaizduojančios nuogą jauną vyrą, reprodukciją. Dešinė ranka buvo uždėta ant krūtinės, kairė – už nugaros. Juoda

kasytė kabojo ant kairiojo skruosto. Ant galvos – karūna, ant kaklo – lelijų pynė.

– Ar šitą personažą sapnavote paskutinį kartą?

Jis patvirtino.

– Manau, kad mielais jaunystės metais jūs perskaitėte ne tik zunjų mitus, bet ir rijote krūvas knygų apie Kretą?

– Kretą?

– Kretą, – pakartojo Adelma. – Ši freska vaizduoja „Princą su lelijomis“.

Šiek tiek veidmainiaudama ji paklausė:

– Vis kriptomnezija?

Rikardas narsiai atšovė:

– O kodėl gi ne?

– Sunku sutikti.

– Na?

– Šią statulėlę atrado Kretos mieste Knose anglų archeologas Evansas. Maždaug prieš dvidešimtį metų. Ši nuotrauka pradėta platinti maždaug prieš dešimtį metų. Ši meno knyga išversta į ispanų kalbą ir išleista Argentinoje prieš penkerius metus. Ar tikrai manote, jog atmintis šitaip jus išduoda: visiškai ištrina tokią nuostabią nuotrauką, matytą vos prieš penkerius metus?

11

Aplinkui stalą susėdę svečiai kalbėjo visi vienu metu. Be abejo, apie politiką ir daugelis vienas kito nesiklausė.

Rikardas paslapčiomis žvilgtelėjo į Florą. Dar niekada jis nebuvo matęs jos tokios švytinčios. Tikriausiai ji jau galvojo apie tą didžią taip svajotą dieną, kuri buvo taip arti. Mažiau nei už dviejų savaičių ji turėtų tapti senjora Flora Vakareza.

Jai iš kairės sėdėjo ir vakarienei vadovavo Marselis de Mendoza, jos tėvas. Kampuoto veido, želė suteptais plaukais, kumpa nosimi – vyras atrodė kaip tikras aristokratas. Kai jis klausydavosi lėtai glostydamas viršutinę lūpą puošiančius ūsus, jo žvilgsnis nenukrypdavo nuo pašnekovo, ir tas pasijusdavo esąs pasaulio centras. Jis niekados nepertraukinėdavo, o jei prieštaraudavo, tai labai pagarbiai, tarsi atsiprašinėtų. Ir aforizmas „žavesys yra tai, kas kitus žmones priverčia pasijusti patenkintus savimi" kuo puikiausiai tiko Marseliui. Natūraliai kildavo klausimas, kodėl jo šeima ir artimieji davė jam „caudillo" pravardę. Jis visiškai nebuvo panašus į karo vadą, ir tuo labiau į politiką. Gyvenimas taip jau surikiuotas, kad jums sugalvojamos pravardės ir niekas nežino kodėl. Juk ir Vakarezos draugai „priklijavo" jam juokingąjį *el guapo*... Dievas žino kodėl – juk jis nieko bendra su *guapo* neturėjo. Pri-

simindamas pačius ankstyviausius savo metus Rikardas niekuomet nejautė potraukio į pavojus ir ypač perėjūnų pasauliui. Šį vakarą, jeigu jo kas nors būtų paprašęs sugalvoti sau pravardę, būtų pasirinkęs *guacho* – vyro, kurio tėvas nežinomas ir kuris gyvena vienišas pasaulyje. Nes pirmą kartą per visą savo gyvenimą jis pajuto, kas yra vienatvė; tokia nepakeliama; tokia, kai vis tiek niekuomet nesi vienas; tokia, kuri jus uždaro tarp žmonių, kurie jums nebeįdomūs, žmonių, kurie jums kalba, bet kurių jūs nebesuprantate, kurie nori būti jums artimi, o yra tokie tolimi. Nei garsai, nei tyla, nei ašaros, nei juokas, niekas, dėl ko pasaulis yra gyvas, jūsų nepasiekia.

Nuo to laiko, kai pradėjo lankytis pas Adelmą Maizani, jautėsi pasikeitęs. Jam atrodė, tarsi jis leistųsi į milijono metų senumo ugnikalnio kraterio dugną. Kiekvienas žingsnis sukeldavo truputį juosvų, lengvų it pelenai dulkių. Kiekvienas jo žingsnis vos vos praskleisdavo praeities šydą, ir jam būdavo lengviau suprasti dabartį. Kraterio dugne mirgėjo šviesos aureolė, pranašaujanti naujas aušras. Jis jautėsi negalįs niekam papasakoti apie tą šviesą, juolab paaiškinti, iš kur ji. Jo niekas nebedomino, tik tas žygis, kurį jis pradėjo, iš pradžių priešindamasis, šiandien – karštligiškai ir aistringai. Košmarai jo nebekamavo, netgi priešingai – jis laukė jų su tokiu įkarščiu, kokio apimtas laukia sargybinis pasiuntinio sugrįžimo.

Per paskutinį seansą pas Maizani jis tik prieštaravo jos teorijoms. Tačiau iš tiesų viskas jam sakyte sakė, kad jo paskutinių mėnesių patirtis neturi nieko bendra su kriptomnezija. Tarp kitko, Adelma pamokomai jam tai išaiškino. Tad kur glūdėjo paaiškinimas? Toje „Laiko plyšio" teorijoje? Ar buvo galima įsivaizduoti, kaip laiko sienoje atsiveria plyšys, pro kurį matyti ankstesnių gyvenimų šukės? Virpulys perbėgo jo kūnu. Tai absoliučiai iracionalu. Atsakymas kažkur kitur.

– Jūs šiandien labai susimąstęs, Rikardai. Gal jums nuobodu?

Stalo kaimynės balsas grąžino jį ant žemės ir Rikardas pajuto liūdesį. Prakalbusi moteris buvo Floros motina. Apvalutė moteris, apsikarsčiusi papuošalais – kiekvieną kartą, kai ji pakeldavo ranką, suskambėdavo daugybė jos riešą juosiančių apyrankių.

– Ne, senjora. Kaipgi galėčiau nuobodžiauti šalia jūsų. Tačiau politika manęs visai nedomina.

– Juk turite savo nuomonę apie tai, kaip pasikeitė mūsų šalis?

Klausimą uždavė kokių keturiasdešimties metų vyriškis, sėdintis kitame stalo gale.

– Man gaila, kad taip atsitiko, ir viskas.

– Jums gaila, kad prezidento Irigojeno nebėra valdžioje?

Valgomajame kilo šurmulys, tarsi būtų įvykęs koks nesusipratimas ar visi susirinkusieji nepritartų Rikardui.

Vyras garsiai tęsė:

– Ipolitas Irigojenas nesugebėjo valdyti. Šiandien šalį gali valdyti tik armija. Ji viena gali numalšinti maištaujančius, ir pamatysite, ateinančiais mėnesiais Argentina taps tokia pat didi, kokia buvo anksčiau.

– Ginklais malšindama žmonių pasipriešinimą? Gniauždama spaudos laisvę? Skatindama žmones skųsti vieniems kitus? Leisdama kankinti? Abejoju, senjore.

Vyras pasipiktinęs vos nepašoko:

– Kankinimai? Įskundimai? Koks jūs greitas! Nieko panašaus nebus. Generolai įves tvarką pagal įstatymus, ir viskas.

– Vis dėlto nevertėtų labai pasitikėti.

– Kuo, senjore?

– Kartais būna kur kas daugiau kraujo įvedant tvarką nei pačių didžiausių riaušių metu. Nurimkite, neturiu jokio no-

ro dėstyti jums savo būgštavimų. Pamatysime, kokie aktai bus priimti, ar ne?

– Jūs tikras pesimistas, senjore...

Ir vyras nutilo, atseit stengdamasis prisiminti vardą, tarsi jo nežinotų.

– Vakareza.

– Taip, tikras pesimistas. O gal net visuomet pasiduodantis. Laikotarpiu, kuris laukia Argentinos, pasiduodantieji...

– Gal eikime į svetainę? – netikėtai pasiūlė šeimininkas. – Mūsų laukia kava.

Visi suprato. Marselis de Mendoza nusprendė, jog bus geriau ginčą nutraukti.

Svečiai pakilo vienu metu.

Flora priėjo prie Rikardo ir sušnibždėjo jam į ausį:

– Ar tu bent žinai, su kuo kalbėjaisi?

Rikardas papurtė galvą.

– Su generolo Uribūro pusbroliu. Tuo pačiu, kuris sukurstė kariškius perversmui.

– Tuo blogiau. Blogiausiu atveju susituoksime kalėjime.

– Liaukis, tu mane gąsdini. Tie žmonės visai neturi humoro jausmo.

– Būtent tai jiems ir prikišu.

Rikardas mostelėjo terasos, atsiveriančios į sodą, link:

– Mums išeis į naudą gaivaus oro gūsis.

Viduje tvyrojo mėtos, melisos kvapas, keisti susimaišę aromatai.

– Tavo tėvas išties pats subtiliausias iš visų mano pažįstamų sodininkų.

– Kolekcionuoti retas rūšis – vienintelė jo aistra.

– Palyginti su šiais nuostabiais medžiais, maniškė araukarija tikras niekas.

– Kas gali būti natūraliau? Tau reikia žygdarbių, mano tėvui rūpi malonumai.

Rikardas suraukė antakius. Net ne šiurkštokas palyginimas jį taip nustebino, o sausas jaunosios moters tonas.

Ji netikėtai paklausė:

– Vis lankaisi pas psichoanalitikę?

Ji paklausė nerūpestingai, tačiau buvo justi, kad apsimetinėja.

– Taip, žinoma.

– Na, ir?

Rikardas suraukė kaktą.

– Na, ir; tikrai nenoriu tavęs įskaudinti, bet man sunku apie tai kalbėti.

Jis parodė parką.

– Tarkime, tavo tėvas turi sodą. Aš turiu savąjį.

– Paslaptingą sodą? Tu neteisingas. Argi ne aš padrąsinau tave, kad kreiptumeis į gydytoją?

– Esu tau dėkingas. Tu stumtelėjai mane, kad peržengčiau Maizani kabineto slenkstį, tačiau negali įeiti drauge su manimi. Nepyk. Kas yra? Ar tik tu netyčia nepavydi?

– Pavydžiu? Ne, – atsakė Flora. Be abejonės, nusivylusi.

Rikardas norėjo dar kažką sakyti, tačiau netikėtai pasirodė Floros tėvas ir jam neužteko laiko.

– Na, mano vaikai, kaip vyksta pasiruošimas vestuvėms?

– Senjore, manau, kad jūsų duktė į šį klausimą atsakys geriau už mane. Suteikiau jai visišką laisvę.

– Tuo geriau. Moterys pranoksta pačios save, kai reikia organizuoti šventes.

Ir jis kreipėsi į dukrą:

– Ar ir aš galėčiau vienas pasikalbėti su tavo būsimu vyru?

– Jis visas tavo.

Ir pasisukusi ant kulniukų pridūrė:

– Ilgai tu jo neištversi.

Kai ji nuėjo, Mendoza linksmai ištarė:

– Tikras motinos portretas...

Ir paėmė būsimąjį žentą už rankos.

– Ar galėtume pasikalbėti akis į akį? Eime. Eikime į mano kabinetą. Ten mums niekas netrukdys.

Marselis ėjo pirmas iki erdvaus medžiu iškalto kambario durų. Uždaręs duris jis nuėjo prie mažos medinės dėžutės, atidarė ją ir išėmęs cigarą padavė Rikardui.

– Prašom sėstis. Rasite cigarų kirtiklį ir degtukų ten, dėžutėje ant kampinio stalelio.

Savo ruožtu Mendoza pasirinko „Londrės" cigarą, kaip žinovas jį pauostė, prie ausies susuko tabako lapą ir klestelėjo ant sofos.

– Nagi, mano drauge, kaip jaučiatės? Noriu pasikalbėti apie jūsų vestuves, savaime suprantama.

– Man regis, Flora laiminga. Viskas vyksta taip, kaip ji nori.

Marselis pažvelgė tiesiai jam į akis:

– Jums telieka maždaug dešimt dienų apsigalvoti.

– Apsigalvoti? Kodėl turėčiau apsigalvoti?

Rikardui vis sunkiau sekėsi suvokti pašnekovo mintis.

Mendoza įtraukė cigaro dūmą, kelias akimirkas palaikė jį burnoje ir paskui išpūtė.

– Galiu užduoti klausimą kaip vyras vyrui? Jei tik galite, užmirškite, kad sėdite priešais būsimos žmonos tėvą, ir atsakykite man kuo atviriau, neišsisukinėdamas. Ar galite?

– Pasistengsiu, senjore.

– Ar jūsų gyvenime yra kita moteris?

Rikardas apstulbęs žvelgė į Mendozą:

– Kita moteris?

– Jūs gerai išgirdote.

– Tuomet atsakau: ne. Tūkstantį kartų ne.

– Neįsižeiskite, kad elgiuosi taip nediskretiškai. Aš jums uždaviau šitą klausimą todėl, kad žiūrėdamas į jus matau ki-

tą žmogų, nei pažinojau anksčiau. Jūs tarsi nutolote. Pasikeitėte ir aš nesuprantu kaip.

Rikardas mašinaliai ranka perbraukė plaukus, tarsi norėdamas juos atmesti atgal.

– Jei norite žinoti, kokie mano jausmai Florai, galiu iš karto jus patikinti, kad tokie patys kaip pirmą dieną, kai ją pažinau.

– Tuomet kitaip suformuluosiu klausimą. Ar jūs laimingas?

Rikardui kažkas čia buvo neaišku.

– Taip. Toks laimingas, koks tik gali būti žmogus.

– Jūs tikras?

– Atleiskite man, senjore, bet nelabai suprantu, ko jūs siekiate?

– Pasakysiu jums. Man šešiasdešimt metų. Aš daug keliavau. Beveik tiek pat kiek jūsų senelis. Buvo ir gerų, ir prastų momentų gyvenime, malonės ir nemalonės valandų. Nespręskite apie mane tokį, kokį matote dabar, patogiai sėdintį, rūkantį prabangų cigarą ant šios itališkos sofos, kuri kainavo neapsakomus pinigus; tarp kitko, geras klausimas – kodėl žmonės išleidžia tiek pinigų, kad padėtų savo užpakalį. Tačiau tęskime... Aš keliavau. Aš gyvenau ir, svarbiausia, *manimi taip pat gyveno*. Ir dabar, senatvėje, man atrodo, kad tai labiausiai mane praturtino. Suprantate, ką kalbu?

– Atrodo...

– Kai kažkas gyvena tavimi, vadinasi, kažkam tu buvai svarbus. Kažkokiam žmogui buvai visko pradžia ir kažko pabaiga. Dieną, valandą. Nesvarbu. Buvo gyventa *kažkam ir per kažką*.

Akimirką Mendoza žvelgė į Rikardą – susijaudino jis ar ne, paskui kalbėjo toliau:

– Gal ir klystu, tačiau man atrodo, kad tai nėra jūsų atvejis. Stebiu jus kelis mėnesius; jūs iš tiesų labai artimas mano

dukrai. Jūs suprantate ją taip gerai ir tiek, kiek vyras apskritai gali suprasti moterį. Juk nieko nauja jums nepasakysiu teigdamas, kad mes visuomet esame kažkur anapus jų troškimų. Jūs vertinate Florą. Ji to nusipelno. Tačiau vis dėlto – jūs jos nemylite.

Tvirtinimas ištartas, tiesmukas. Iš pradžių Rikardą pervėrė mintis, kad galbūt jo pašnekovas nori jį išbandyti, tačiau ji buvo trumpa kaip žaibas, nes viena buvo absoliučiai akivaizdu – Marselis de Mendoza neabejotinai buvo iš tų žmonių, kurie mokėjo įžvelgti kituose žmonėse dalykus, kurių jie patys nesugebėdavo suvokti.

– Ar jūs manote, kad sėkmingai santuokai būtina tokia meilė, kokia aprašoma pasakose? Esti ir kitokių ryšių. Šiluma, švelnumas, net, pridurčiau, draugystė. Kadangi jūs kalbate apie pagarbą, šis jausmas taip pat yra tų ryšių dalis. Galiu jus patikinti, kad Flora nebus nelaiminga.

– Bet laiminga ji taip pat nebus. Žinote, kodėl? Nes jūs nebūsite. Patikėkite kuklia mano patirtimi. Nė viena žmogiška būtybė negali nugyventi gyvenimo, vieną gražią dieną nesutikusi to, kas visuotinai vadinama *didžiąja meile*. M iš didžiosios raidės. Milžiniška. Neišmatuojama. Kai kas galėtų pasakyti, kad painioju meilę su aistra. Gal jie ir būtų teisūs. Tačiau kai ši liga – o tai juk išties liga – sužeidžia dar nepasenusį žmogų tiesiai į širdį, prasideda apokalipsė. Kasdienybė apsiverčia aukštyn kojom. Ribos išnyksta. Štai ko aš taip bijau.

– Jei teisingai supratau jūsų minčių seką, jūs bijote, kad vieną rytą, jau vedęs, pajusiu tokius jausmus kitai moteriai, ne Florai.

– Nes jūs pažeidžiamas, trapus.

– Įdomu. Kalbėjote apie neįamžėjusio žmogaus širdį. O kas jums sakė, kad nesu išgyvenęs tos... apokalipsės?

– Tiesiog mano intuicija. Šešiasdešimtmečio vyro instinktas, vyro, sutikusio daugybę įvairiausių žmonių savo gyvenime. Yra būtybių, kurių veidas negali apgauti; matyti, kad jie buvo apsaugoti. Vieni nuo kančios, kiti – nuo gilių jausmų. Jų veidų išraiška – lyg rami jūra. Lygi.

– O jums labiau patinka audros...

Atsakymo Rikardas nesulaukė.

Patylėjęs jis tarė:

– Nežinau, ar jūsų baimė turi pagrindą, senjore Mendoza. Pasak jūsų, individas, pažinęs didžiąją meilę, yra tam tikra prasme paskiepytas. O aš nemanau, kad yra skiepų, kurie apsaugotų nuo šito jausmo. Galima mylėti kelis kartus gyvenime. Jei aš aistringai mylėjau prieš sutikdamas Florą, dar nereiškia, kad esu apsaugotas.

– Sutinku. Tačiau žmogus, kuris niekuomet nebuvo apsvaigęs, rizikuoja pasigerti nuo pirmos taurės vyno. Taip kaip girtuoklis, žinantis, kokią kančią kelia gėrimas, apsvarstys visus taip ir ne prieš atidarydamas pirmą butelį.

Ir Mendoza greitai išdėstė savo išvadas:

– Mano vyresnės dukters santuoka nevykusi. Ji ištekėjo už vaiduoklio. Ji gera motina. Pagimdė nuostabių vaikų. Tačiau ji tėra motina. Jos vyras žiūri į ją ir jos nemato. Ji kalba jam, o jo mintys kažkur kitur. Bijau, kad Floros neištiktų toks pat likimas.

– Ko jūs norite? Kad ją palikčiau?

– Noriu, kad būtumėte laimingas jūs ir kad būtų laiminga ji. Tai didžiausias mano troškimas. Norėjau iš širdies su jumis pasikalbėti, bet ne todėl, kad primygtinai siūlyčiau nutraukti santykius. Net negalvojau apie tai. Taip jau yra, kad mano jausmai jums labai šilti ir kad myliu Florą labiausiai už viską pasaulyje. Ji mano vaikas. Mano mažoji duktė. Norėčiau, kad rimtai pamąstytumėte apie tai, ką čia su jumis kal-

bėjomės. Būkite visiškai tikras dėl savo veiksmų. Kad jūsų sprendimas būtų priimtas be dvejonių. Pagalvokite apie gresiančią riziką... Tai vienintelis mano noras.

Marselis žvaliai atsistojo:

– Svečiai turbūt nerimauja. Eime pas juos.

Likusi vakaro dalis praėjo ramiai. Apie vidurnaktį kalbos išseko. Balsai ėmė tilti. Buvo girdėti mažiau juoko, o veidai darėsi mieguisti. Tik vienam Rikardui sunkiai sekėsi įveikti vidinę įtampą. *Yra būtybių, kurių veidas negali apgauti; matyti, kad jie buvo apsaugoti.*

Vadinasi, jo veidas buvo *lygus*? *Širdis subrendusi*? O juk prieš sutikdamas Florą jis mylėjo. Jis pažino gilius jausmus, beveik aistrą. Buvo ne viena nugalėta moteris. Tiesa, jos nebuvo to vertos. Rikardas buvo neblogai sudėtas, taisyklingų veido bruožų ir – tą jam nuolatos kartodavo – turėjo žavesio. Tačiau iš tiesų visų pirma jis buvo Džuljano Vakarezos sūnus. Paveldėtojas. Tad ir moterys jo gyvenime praplaukdavo pro šalį kaip laivai. Jis šiek tiek pabūdavo denyje ir išlipdavo po pirmo škvalo. Jis su jomis mylėjosi: su vienomis geriau, su kitomis – prasčiau. Veikiau gerai, nes jam patiko mylėtis. Jis nesakė joms: „Myliu tave“, nes tas žodis buvo beviltiškai užstrigęs jo gerklėje, be to, Rikardas manė, kad jis nuvalkiotas.

Ar yra kita moteris jūsų gyvenime?

Dėl kokios paslaptingos priežasties jo būsimasis uošvis uždavė šitą klausimą?

Tarsi žaibas blykstelėjo priešais jį sapnų moteris ir jam pasirodė, kad jis girdi, kaip ji šnibžda: „Mano gyvenimo aušra, pažvelk į mane“.

12

Vyras mandagiai nusiėmė fetrinę skrybėlę, dengusią jo galvą. Buvo nesunku pastebėti, kad jis nepatogiai jautėsi prabangiuose namuose.

– Įsitaisykite, – pasiūlė Rikardas. – Atleiskite, kad taip apsirengęs. Tiesiog dar ankstyvas rytmetys...

– Žinau, žinau, senjore Vakareza. Man nepatogu, kad taip įsibroviau.

– Nieko tokio. Norėtumėte kavos?

– Mielai... Na... Jei galima. Nenorėčiau jūsų trukdyti.

Rikardas pasisuko į tarną, įvedusį vyriškį, ir įsakė:

– Du kavos, Migeli.

Ir paprašė:

– Gal malonėtumėte pakartoti savo vardą?

– Alvaresas Solanas.

– Ir esate iš policijos.

– Taip, senjore. Inspektorius.

– Puiku. Kuo galiu jums padėti?

– Tai kad... Tai tokia labai jau paini byla.

– Meldžiu jūsų, eikime tiesiai prie reikalo. Kas atsitiko?

– Ar jūs pažįstate tokį Janpą? Indėną?

– Janpą? Jūs tikrai pasakėte „Janpa“?

Vyras patvirtino.

– Taip, pažįstu. Net buvau sutikęs jį gatvėje prieš kelias savaites.

– Kur tiksliai?

– Chuano Chusto ir Korjento gatvių sankryžoje. Kodėl? Kas atsitiko?

Inspektorius vengė atsakyti. Paslaptingu žvilgsniu primygtinai stengėsi susidurti tiesiai su Rikardo akimis.

– Įtariu, kad tai buvo ne pirmas kartas, kai jūs matėte tą žmogų? Ar jis buvo jūsų draugas?

– Jokiu būdu. Mačiau jį tik du kartus. Pirmą kartą mažoje Santa Rosos kelio kavinėje. „Floridos“ kavinėje.

– Vis dėlto jus kažkas siejo? Pakankamai stipriai, jei lydėjote jį iki uosto.

Rikardas pradėjo nekantrauti.

– „Siejo“ – netinkamas žodis. Tarkime, tas personažas mane domino.

– Atleiskite, tačiau ką gali turėti bendra jūsų aplinkos žmogus su tokiu čiabuviu kaip Janpa?

– O gal man pasakysite, koks reikalas, inspektoriau?

Vyras nervingai patrynė savo skrybėlę ir pranešė:

– Jis mirė, senjore.

Net žaibas, trenkęs į kambarį, nebūtų padaręs tokio įspūdžio.

– Mirė?

– Taip. Jį nužudė.

– Kaip? Kodėl?

– Jo lavoną radò pagrindinėje krantinėje, šalia grūdų elevatoriaus. Jis buvo nudurtas peiliu.

Kambarys paskendo migloje.

– Jūs atrodote labai sujaudintas. Dėl žmogaus, kuris nebuvo jūsų draugas...

– Nebūtina dvidešimt metų pažinti žmogų, kad pajustum liūdesį išgirdęs, jog jis mirė.

Ir tyčia kapodamas žodžius pridūrė:

– Net jei jis čiabuvis.

Inspektoriaus skruostus užliejo raudonis.

– Suprantu.

Įėjo tarnas. Tyliai padavė kavą ir dingo taip pat greitai, kaip ir buvo atėjęs.

– Ar žinoma, kas jį nužudė? – paklausė Rikardas. – Ir kodėl?

– Neturime jokio pėdsako. Todėl ir atėjau pas jus. Pagal mūsų duomenis, jūs – vienas iš paskutinių, matęs jį gyvą. Jūs turite „Panarą–Levasorą"?

– Turiu.

– Eismo reguliuotojas, dirbęs toje vietoje, jus pastebėjo. Jis mums pranešė apie mašiną, tik jam neužteko proto užsirašyti numerius. Mums labai sunkiai pavyko jus surasti... Taigi jūs su indėnu...

– Jis ieškojo kelio į uostą. Pasisiūliau jį palydėti.

Solanas kilstelėjo antakius:

– Pėsčiomis?

– Taip, inspektoriau, pėsčiomis.

– Juk galėjote pavežėti savo mašina?

– Jis atsisakė į ją lipti.

– Suprantu... Tie čiabuviai. Visi jie vienodi.

Rikardas puikiai suprato, kad jo aiškinimai buvo mažų mažiausiai nerišlūs. Tačiau ar jis turėjo pasirinkimą? Kalbėti apie šamanus, reinkarnaciją, indėnus, kurie kalbasi su medžiais? Šitas tipas dar pamanys, kad jis beprotis.

Staiga jam šovė mintis:

– Sakykit, inspektoriau, ar pas Janpą rado pinigų?

– Nė vieno peso.

– Tuomet gal turite motyvą. Kai jį palikau, jis turėjo pluoštą banknotų ir brangakmenį, man regis, mažą akvamariną.

– Jūs matėte tą akmenį? Ir pinigus?

– Labai aiškiai. Būtent už tuos pinigus jis norėjo pirkti bilietą į laivą.

– Kur jis rengėsi plaukti?

– Nežinau. Jis tiesiog norėjo įsėsti į pirmą pasitaikiusį garlaivį.

– Ar jums tai neatrodo keista?

Rikardas šaltai nusišypsojo:

– Visas mūsų gyvenimas keistas, inspektoriau.

– Gal pasirodysiu nemandagus, senjore Vakareza, bet man reikia žinoti. Man reikia žinoti, kokie ryšiai siejo jus su auka.

– Jokie. Nesiejo jokie ryšiai.

– Ar tik prieš kelias minutes nesakėte, kad tas vyras jus domino?

Rikardas atlaikė policininko žvilgsnį.

– Tarkime, kad mano susidomėjimas buvo susidomėjimas gamtininko, kuriam rūpi nykstanti rūšis. Nieko nauja jums nepasakysiu pareikšdamas, kad mūsų teritorijoje beliko nedaug indėnų.

Staigus nuovargis pasirodė Solano veide, kai jis pažvelgė į Rikardą:

– Mes nedaug pasistūmėjome.

– Priešingai. Jau sakiau jums. Jūs turite motyvą. Pinigai.

– Iš tiesų gal tai įmanoma. Kai buvote uoste, nepastebėjote nieko įtartina?

– Ką, pavyzdžiui?

– Ar jums nepasirodė, kad jus kas sektų?

– Nepasirodė. Bet kokiu atveju nebūčiau pastebėjęs.

– Nepastebėjot įtartinų tipų? Keistų žmonių?

– Juk jūs tikriausiai jau buvote nuvykęs į uosto zoną. Geriau už mane žinote, kokia ten fauna karaliauja.

– Tikrai.

Truputį pamąstęs inspektorius tarė:

– Tikriausiai jį užpuolė keli *compadres*, kurie jus pastebėjo, jam rodant savo turtą.

– Nerasčiau kito paaiškinimo.

Inspektorius iš lėto palingavo galvą.

– Manau, kad tuo ir baigsime. Dėkoju jums, senjore Vakareza.

Taigi Janpa miręs. Kas būtų galėjęs pagalvoti? O gal būtent tai jis ir darė: ėjo į mirtį? Gal visur jos ieškojo, po audringu šiaurės vakarų dangumi, beprotiškoje Patagonijoje, Buenos Airėse, iki tos dienos, kai jos nerasdamas įsitikino, kad ji jo laukia kažkur kitur, kitame žemyne.

Keista paralelė. Oracijus, gaučas, jis taip pat išėjo nežinia kur. Argi jis nesakė kelionės išvakarėse: „Tai baisu. Nebebus laukinių eržilų. Netgi gyvuliai turi paklusti – tokie dabar laikai. Man reikia iškeliauti“. Ir kai Rikardas jo paklausė, kur jis ruošiasi keliauti, gaučas jam atsakė beveik tą patį, ką Janpa: „Ugnies Žemė. Patagonija. Kordiljeros. Argentina – didelė šalis“.

Tas, kuris atsisėda ant kranto, gali stebėti, kas vyksta aukštupyje ir kas vyksta žemupyje.

Ar indėnas nujautė artėjantį galą? Ar jis tikėjosi peilio dūrio?

Kad taptum kariu, turi nueiti ilgus kelius, kopti į kalnus, skverbtis į nežinomas žemes iki tos dienos, kol surandi stebuklingą elnią Tamaciną.

Tamacinas. Stebuklingas elnias. Iš esmės Janpa jau seniai nebepriklausė šiam pasauliui; jis priklausė pasibaigusiai epo-

chai, tai, – iki vieno 1526 metų ryto, – kai balti geležimi apsidangstę žmonės, įlindę į blizgančius šarvus, paleido pelenais jo protėvių gyvenimą.

Gimstam, miršta m, gimstam, miršta m... Iki begalybės.

Rikardas nusišypsojo, prisiminęs šiuos žodžius. Kur dabar gyveno Janpa? Kokiame naujagimyje apsigyveno jo siela? Baltojo vaiko kūniškame apvalkale ar metise? Nebent stebuklingasis elnias nusprendė nunešti jį į lygumas, iš kurių negrįžtama.

Jis išgėrė paskutinį gurkšnį kavos ir nuėjo į kambarį. Po valandos turėjo būti pas Adelmą Maizani.

Luisas Ageras pasuko raktelį ir motoras tyliai, lygiai suburzgė.

Rikardas netrukus paklausė:

– Ar neturite naujienų iš brolio? Paskutinį sykį, kai jį mačiau, jis dar nebuvo radęs darbo.

– Jūs jį matėte? Kur?

– Mar del Platoje prieš kelias dienas.

Vairuotojas beviltiškai mostelėjo ranka.

– Kad ir kaip ten būtų, nieko panašaus į darbą kol kas jis nerado ir vargiai tikėtina, kad greitai rastų.

– Man jo reikia. Tegul man paskambina.

– Jums reikia Paskalio?

– Tikrai taip.

– Bet... Senjore, aš esu jūsų paslaugoms. Kam įdarbinti dar vieną vairuotoją?

– Ne man reikia, bet šaldymo įrenginių gamyklos direktoriui. Jis neturi mašinos, o be mašinos jam sunku.

– Jei jis neturi mašinos...

– Turės. Tik nepamirškite perduoti Paskaliui, kad jis gaus tokį atlyginimą, kokio prašė prieš išeidamas. O drauge – kad būtų teisinga – jums paskirsiu tokį patį.

Luisas padėkojo šiek tiek nerangiai. Jis nežinojo, ką ir galvoti apie tokias permainas. Atsargiai užmetė akį į galinio vaizdo veidrodėlį. Rikardas buvo pasinėręs į laikraštį ir Luisui pavyko pamatyti tik palinkusią jo kaktą.

Jie pasuko į Nepriklausomybės avenidą, paskui nukako iki Metropolitanos katedros. Vaiskus ir rausvas pavasaris spindėjo Buenos Airėse.

Po ketvirčio valandos „Panaras" sustojo prie Šv. Ignaco de Lojolos gatvės 14 numerio.

– Atvykome, senjore.

Rikardas išlipo iš mašinos, perėjo gatvę ir įžengė į knygyną.

– Senjore Vakareza! Štai ir jūs!

Už kasos aparato stovėjo įdomus tipas. Pailgo kampuoto veido, kurio didžiąją dalį užėmė nosis; didžiulė strazdanota nosis, ant kurios buvo uždėta pensnė. Ant smakro žėlė mažytė ožio barzdelė.

Vyras papriekaištavo:

– Jau buvau pradėjęs manyti, kad pamiršote savo užsakymą.

– Tikrai ne. Tik neturėjau nė minutės laisvo laiko. Įsivaizduokite, aš kartais taip pat dirbu. Jau kuris laikas esame pažįstami, turėtumėte tai žinoti.

– Greitai bus dešimt metų. Visas gyvenimas! Todėl ir leidžiu sau iš anksto jums pasakyti, kad jūs darote klaidą. Jei būčiau jūsų vietoje ir turėčiau tiek pinigų, jau senų seniausiai būčiau susikrovęs daiktus.

– Ir kur keliautumėt?

– Į pasaulio kraštą! Bet kur. Rojų netrūksta.

Vyras įsitikino, kad niekas negali jų išgirsti, ir konfidencialiai pareiškė:

– Man įgriso. Įgriso tie beraščiai, kurie prašo ką tik išleistų madingų knygų vien todėl, kad jos madingos, įgriso tie apsimetėliai skaitytojai, tie netikri intelektualai, kurie nuodija

man gyvenimą savo sofistiniais išvedžiojimais, patenkinti savimi, man įgriso siūlyti Felipės Fernando eiles ir išgirsti klausimą: jis futbolininkas?

Ir jis niekinamai papūtė lūpas.

– Futbolas ir Karlosas Gardelis – štai du opiumai liaudžiai.

– Atsargiau, bičiuli! Nesakykit nieko bloga apie *El Francesito*. Gardelis – vienas iš mano stabų. Ar girdėjote, kaip jis dainuoja „Liūdna mano naktis"? Tai nuostabu.

– O kodėl vadinate jį *El Francesito*?

– Kas per klausimas! Juk žinote, kad jis gimęs Prancūzijoje. Tulūzoje.

– O lia lia! Tik nepapulkite į šituos spąstus! Tik jau ne jūs, senjore Vakareza. Jūsų stabo kilmė tokia pati miglota kaip Marino kūriniai. Vienintelis tikrai žinomas dalykas, kad jis užaugo *Abasto* kvartale. O dėl viso kito... Absoliuti migla. Gimė 1887 ar 1890? Urugvajietis? Prancūzas? Jo testamente, regis, buvo parašyta: „Prancūzas, gimęs Tulūzoje 1890 metais". Tačiau dauguma įtaria, kad testamentas suklastotas.

– Tarkim, jūs teisus. O ką jo kilmė gali pridėti ar atimti iš jo talento? Ar jis iš Urugvajaus, ar prancūzas, jis Karlosas Gardelis. Virtuozas!

Pardavėjas iš apmaudo iškėlė rankas į dangų:

– Kaip norite, tačiau įsikalkite galvon, kad kiekvieną kartą, kai klausaisi Gardelio ar žiūri futbolą, prarandi progą skaityti.

– Ar tik jūs, senjore Pintosai, nesate šiek tiek nesąžiningas? Truputį truputį?

– Galbūt. O kas?

– Nieko. Galų gale turite tokią teisę. O jei dabar atiduotumėte tai, ką užsakiau?

Pintosas greitu žingsniu nuo kasos aparato nuėjo prie atokiau stovinčio stalo, ant kurio gulėjo krūvos knygų. Jis nusiė-

mė pensnė, skubiai nuvalė stiklus abejotinos švaros nosine ir patikrino pavadinimus. Patenkintas ištiesė Rikardui du prancūzų kalba parašytus kūrinius: profesoriaus Šarlio Rišė *Šeštasis mūsų pojūtis* bei *Metafizikos traktatas*, Kamilio Flamariono *Sapnas, Mirtis ir Pasaulis*. Trečioji knyga buvo angliška: Viljamas Džeimsas, *Vieno psichologo patirtis*.

– Neįsivaizduojate, kaip sunkiai jas gavau. Ypač Rišė knygą. Nieko nebuvau girdėjęs apie to mokslininko gyvenimą. Ar jūs žinojote, kad prieš penkiolika metų jis gavo Nobelio medicinos premiją?

– Taip, atsitiktinai perskaičiau, sklaidydamas savo velionio tėvo *Encyclopædia Britannica*.

– Nenorėčiau pasirodyti netaktiškas, tačiau vis dėlto... Jungas, Froidas, o dabar Rišė, Flamarionas ir Džeimsas. Gal jūs pradėjote smegenų tyrimus? Gyvenimo po mirties?

Rikardas sąmokslišKai pažvelgė į jį:

– Nekartokite to antrą kartą.

– Jei jums rūpi mano nuomonė, veltui gaištate laiką. Nuo to laiko, kai pasaulis tapo pasauliu, žmogus bando atskleisti mirties paslaptį. Patys didžiausi mąstytojai mėgino tai padaryti. Ir visi atsitrenkė į sieną. Niekada niekas nieko nesužinos.

– Ar tai eksperto nuomonė? Kaip dėl Gardelio?

– O! Galite tyčiotis. Tai vis tiek akivaizdu.

Knygininkas pasisuko ant kulnų ir nuėjo prie eile sustatytų lentynų. Paėmęs vieną knygą sugrįžo.

– Imkite. Šis žmogus taip pat mąstė apie mirtingą likimą. Ir dar taip genialiai!

– Platonas, *Puota*? Ir dviem kalbom! Taigi norite grąžinti mane į mokyklos suolą?

– Nurimkite, nesu sadistas. Viena dalis graikiškai, kita išversta į ispanų kalbą. Tuomet, kai skaitėte šitą veikalą,

tikriausiai buvote kaip aš, besmegenis paauglys. Iš naujo pasinerkite į šį kūrinį, tikrai būsite sužavėtas. Aš jums jį dovanoju.

– Priimu dovaną.

– Pažadate perskaityti?

– Taip. Bet ne anksčiau už šitas knygas.

Rikardas sumokėjo už pirkinius ir išėjo iš knygyno.

Dar girdėjo, kaip už nugaros senjoras Pintosas tarsi teatre deklamuoja: „Nes vos tik nuvysta kūno gėlė to, kurį jis mylėjo, akimirksniu dingsta ir jis“.

13

– Aš išeinu, – pranešė Flora. – Tau ko nors reikia?

– Ne. Dėkoju. Lieku čia. Aš skaitysiu.

Ji mostelėjo ant mažo svetainės stalelio išmėtytų užrašų link:

– Grįžti į mokyklą?

– Šiek tiek.

– Iš tiesų, – atsiduso. – Jei būčiau žinojusi... Net negalėjau įsivaizduoti, kad dalysiuos savo dienas ir dalį savo naktų su ponais Jungu ir Froidu.

Šiltai, bet priekaištaujamai Rikardas paklausė:

– Meile, kodėl taip staiga suirzai?

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Šiaip sau...

Ir paniurusi išėjo iš kambario.

Vos tik ji išėjo, Rikardas išsitiesė ant sofos ir ėmė sklaidyti mažą mokyklinį sąsiuvinį – tokio paties formato, kokį turėjo Adelma Maizani. Jame buvo perrašytos kai kurios Jungo mintys ir labiausiai jam įstrigusios ištraukos.

„Ko bijoti? Kodėl? Negalėjau rasti jokio paaiškinimo. O gal vis dėlto mintis, kad galbūt kai kurie įvykiai išsprūsta iš laiko, erdvės, priežastingumo ribų, nėra tokia jau netikėta,

kad sudrebintų pasaulį. Argi nėra gyvūnų, kurie nujaučia audras ir žemės drebėjimus? Pranašiškų sapnų? Laikrodžių, kurie sustoja mirties valandą? Stiklų, kurie dūžta kritiniais momentais?“

Rikardas pakėlė galvą. Aplinkui vyravo tyla. Namai buvo tušti; tarnas išėjęs; šiandien jo poilsio diena. Jam nereikėjo slėpti nuo savęs, kad buvo laimingas, likęs vienas.

Rikardas pasinėrė į užrašus.

„Man ypač didelį įspūdį padarė vieno ligonio atvejis. Ištraukiau jį iš psichogeninės depresijos. Jis grįžo namo ir vedė. Po metų depresija pasikartojo. Buvau sutaręs su juo – nes numačiau tokią galimybę, – kad sugrįš pas mane, vos tik pastebės nuotaikų kaitą. Bet jis to nepadarė, ir jo žmona taip pat dėl to kalta, nes nemanė, jog jo būklė rimta. Taigi jis nieko man nepranešė.

Tuo metu turėjau surengti konferenciją B. mieste. Apie vidurnaktį grįžau į viešbutį. Po konferencijos buvau pavakarieniavęs su keliais draugais, todėl netrukus atsiguliau. Tačiau negalėjau užmigti. Apie antrą valandą – buvau ką tik užmigęs – pabudau nuo išgąsčio, įsitikinęs, kad kažkas įėjo į mano kambarį; man taip pat atrodė, kad staiga atsivėrė durys. Uždegiau šviesą, tačiau kambarys buvo tuščias. Gal kas nors apsiriko. Pažvelgiau į koridorių – mirtina tyla. „Keista, – pagalvojau. – Juk kažkas vis dėlto buvo įėjęs į mano kambarį“. Pasistengiau prisiminti, ir prisiminiau, kad pabudau nuo neaiškaus skausmo, tarsi kažkoks daiktas būtų atsimušęs man į kaktą ir paskui kliudęs pakaušį. Kitą dieną gavau telegramą, kurioje pranešama, kad mano pacientas nusižudė. Jis šovė sau į galvą. Vėliau sužinojau, kad kulka atsitrenkė į pakaušį. Jei turėsim omeny laiko ir erdvės

reliatyvumą pasąmonėje, tikėtina, kad jutau tai, kas iš tikrųjų vyko kitoje vietoje."

Laiko ir erdvės reliatyvumas pasąmonėje? Ar tai įmanoma?

Rikardas išsitiesė ant sofos. Užtraukė ilgą cigaretės dūmą.

Į kokią paslaptingą planetą jis pateko per tokį trumpą laiką! Niekada nebūtų galėjęs įsivaizduoti, kad ji šitaip jį patrauks. Tai buvo šalia esantis pasaulis, kuriame niekas nevyko pagal senas nustatytas taisykles. Tarsi individai, daiktai, įvykiai paklustų kitokiems dėsniams. Kokiems dėsniams? Ar galima jais tikėti? Iki šios valandos Rikardas netikėjo prietarais, kvailomis su astrologija susijusiomis istorijomis ir kitokiais niekalais. Dabar viskas buvo kitaip.

Jis užgesino cigaretę peleninėje, sunėrė rankas už pakaušio ir mąstė toliau.

Lengvas vėjelis vos vos judino užuolaidas. Araukarija žaliavo sode, vis tokia pat didinga ir kupina gyvybės.

– Aš esu čia, prie tavęs. Ar girdi mane?

Rikardas krūptelėjo. Ar jis sapnavo, ar viskas buvo realu?

– Ar girdi mane?

Neįmanoma. Tai negalėjo būti jis. Rikardas vos ne vos pratarė:

– Janpa?

– Taigi tu gali mane girdėti. Tačiau ar matai mane?

Jis pirštais suspaudė kaklą, neapsakomai sunkus svoris užgulė krūtinę, kvėpuojant skaudėjo.

– Ar matai mane?

Rikardas meldžiamai pakartojo:

– Janpa?

Akimirksnį pagalvojo, kad jam širdies priepuolis. Jis daž-

nai girdėjo pasakojant, kaip artėjant galui, agonijoje, žmonės regi haliucinacijas. Taip. Jis tikrai miršta. Jis išeis kvailai, nepalikęs vaikų, vienas, visai vienas. Kas bus su ūkiu? Kas prižiūrės kapines, kuriose ilsisi jo tėvai? Ar ir jis ten atguls?

– Auksinio tunelio gale aš pastebėjau Tamaciną. Esu laimingas, kad galiu tau pasakyti, jog tai nebuvo chimera.

Tirštas rūkas pasklido po svetainę ir sodą, viską apgaubė prieblanda. Araukarija išnyko. Nebėra gėlių, nebėra medžių. Tik rūkas. Viskas nyksta...

– Atėmiau iš jų godulio šventąjį akmenį. Surask mano atmintį. Maldauju tavęs, surask ją.

Vaikiško reflekso pagautas Rikardas griebėsi už širdies, kad nuslopintų jos plakimą ir sulaikytų pykinimą, kylantį iki gerklės.

– Tu neturėtumei bijoti, mano broli. Pagalvok apie Tamaciną.

Jam reikėjo atsikelti. Kviesti pagalbą. Kas nors išgirstų.

Nežmoniškomis pastangomis jis atsistojo. Grindys siūbavo po kojomis, sienos tirpo, lyg būtų iš vandens. Galva svaigo ir jis nieko nebegalėjo padaryti. Rikardas nukrito ant staliuko, ir šis nuo smūgio suskilo.

– Janpa!

Kambarys buvo tuščias. Vėjas ir toliau pūtė į užuolaidas. Araukarija žaliavo kaip žaliavusi. Sienos stovėjo kaip stovėjusios.

Netyčia pamatė savo atvaizdą stiklinėse duryse: sėdi paklaikęs ant sofos krašto. Peleninėje gulėjo paskutinės surūkytos cigaretės nuorūka, jis ją surūkė prieš užsnūsdamas.

Rikardas atsistojo ir mašinaliai nuėjo prie telefono. Nukėlė ragelį ir operatorės paprašė Maizani numerio. Mokėjo jį atmintinai.

*

– Gal norite taurės konjako? Manau, jums jo reikia.

Rikardas atsisakė.

– Man svarbu suprasti, kas atsitiko. Esu tikras, kad jis buvo kambaryje. Tikrai jutau jo buvimą.

Rankos mostu ji jį nuramino.

– Pamėginkime nesikarščiuoti. O gal jus paveikė perskaitytas Jungui tame viešbučio kambaryje atsitikęs įvykis? Vos prieš kelias akimirkas teigėte, kad ši ištrauka padarė jums nepaprastą įspūdį.

– Aš girdėjau Janpos balsą! Turite manimi patikėti! Tai buvo daugiau nei paprastas sapnas.

– Vis dėlto tai buvo sapnas.

– Jūs abejojate mano nuoširdumu.

– Tikrai ne. Matau, koks jūs sutrikęs. Tačiau pasistenkite pamąstyti. Jūs ką tik buvote peržiūrėjęs savo užrašus. Prisiminkite Jungo žodžius, kaip jis aprašo savo jausmus: „Keista, – pagalvojau. – Juk kažkas vis dėlto buvo įėjęs į mano kambarį“. Savo sapne jūs susitapatinote su šiuo klausimu. Ar prisimenate, ką aiškinau jums vieną dieną: „Sapnas atvaizduoja intymią sapnuojančiojo padėtį, padėtį, apie kurią pasąmonė nieko nenori žinoti, ar kurios esamumą ir realybę ji pripažįsta nenoriai“. Jums toji realybė – Janpos mirtis. Nors jis nebuvo jums artimas, jūsų susitikimas vis tiek paliko jumyse gilų pėdsaką. Jūs neigiate, kad jo nebėra.

Ji pagarbiai palaukė, kol užsisklendęs savy Rikardas tylėjo, paskui tęsė:

– Kuo neįprastesnis yra sąmoningas elgesys, tuo labiau galime tikėtis jaudinančių, tą elgesį atliepiančių sapnų. Tarsi žmogaus viduje vyktų autoreguliacija.

Rikardas karštligiškai ištarė:

– O jei aš teisus? Jei jūs klystate?

– Paaiškinkite.

– *Atėmiau iš jų godulio šventąjį akmenį*, perspėjo mane Janpa. Jis tikrai kalbėjo apie tą akvamariną, kurį buvo paveldėjęs. Sakiau jums, ką jam reiškė tas akmuo. Kai buvome uoste, jis man patikėjo paslaptį: „Jame – mano šeimos atmintis“. Tai paaiškintų jo raginimą: „Surask mano atmintį“.

– Kalbėkite.

Rikardas pažvelgė tiesiai Adelmai į akis.

– Jūs palydėtumėte mane?

– Kur?

– Į uostą. Ten, kur mačiau Janpą paskutinį kartą.

– Ką jūs norite įrodyti, senjore Vakareza?

– Vairuotojas laukia apačioje. Vieną valandą. Skirkite man vieną valandą.

Maizani tylėdama žiūrėjo į jį. Buvo matyti, jog ji susirūpinusi. Rikardas prašė jos tokio dalyko, kuris prieštaravo pačioms svarbiausioms jos gydymo taisyklėms. Pacientas jos prašė atlikti tokį vaidmenį, kuris jokiu būdu negalėjo būti jos. Vis dėlto ji pasidavė:

– Labai gerai. Važiuokime.

Vos įsėdęs į mašiną, Rikardas paprašė Luiso važiuoti keliu, vedančiu estuarijos link. Po kokių dvidešimties minučių jie jau matė uosto statinius. Krovikai dirbo palei visą pagrindinę krantinę.

– Eikite paskui mane, – paliepė Rikardas. – Manau, kad sugebėsiu rasti tą vietą.

Vyno statinės, maišai, prikimšti grūdų, mėtėsi krovimo vietoje.

Kokį akimirksnį padvejojęs Rikardas pareiškė:

– Čia.

– Kaip galite būti toks tikras? Juk buvote jį sutikęs prieš tris mėnesius.

Rikardas bakstelėjo pirštu į didžiulį girgždantį ratą su loveliais.

– Inspektorius mane patikino, kad Janpos kūnas buvo rastas prie elevatoriaus.

Maizani laukdama įsisprendė rankomis į šonus. Prie milžiniško pastato ji atrodė dar smulkesnė.

– O dabar?

– Nežinau. Nebežinau.

Ji palingavo galva, toliau žvelgdama į jį su vis augančiu susidomėjimu.

Jis pakartojo:

– *Atėmiau iš jų godulio šventąjį akmenį.*

Paskui garsiau pridūrė:

– Jei, kaip mes įtariame, Janpa buvo užpultas, jis tikrai turėjo gintis. Nors ir senas, jis nebuvo iš tų vyrų, kurie leistųsi apiplėšiami ir nesigintų.

Rikardas sukosi aplinkui, lėtai, tarsi koks dervišas. Jis ieškojo kokio nors ženklo. Žengė kelis žingsnius į dešinę, paskui į kairę, pasisuko, nuėjo iki krantinės krašto, kur jo vos neparvertė darbininkas.

Tuomet ir išgirdo virpantį Maizani balsą:

– Nebeieškokite, senjore Vakareza.

Rikardas staigiai atsisuko. Baltu kaip lavono veidu psichoanalitikė drebančia ranka rodė į daiktą, žiburiuojantį tarp elevatoriaus, gelžgalių ir virvių krūvos.

Akvamarinas buvo čia. Vos galėjai jį įžiūrėti.

Rikardas žengė į priekį. Jis paėmė akmenį pirštų galiukais, apimtas baimės lyg išminuotojas.

14

„Tortoni“ kavinėje knibždėte knibždėjo žmonių, bet jiems pavyko surasti staliuką šiek tiek nuošaliau.

Rikardas prisidegė antrą cigaretę. Jis taip karštai troško prabusti, ištrūkti iš tos neapsakomai slegiančios atmosferos; tačiau kaip tai padaryti, jei vis dar jautėsi taip kaip vakar?

Maizani atsargiai sukaliojo rankose brangakmenį. Retkarčiais ji pasiekdavo sunkiai nustatomas pasąmonės ribas, – tokias sritis, kuriose staiga tai, kas yra neįtikėtina, tampa įmanoma. Paskutinį kartą toks ypatingas įvykis jai nutiko prieš kelerius metus Italijoje, Kapryje. Ji stovėjo ant pontoninio tilto ir laukdama į Neapolį ją turėjusio parplukdyti laivelio valgė persiką. Netyčia užsisvajojusi ji paspringo kauliuku, kuris įstrigo tiesiog jai gerklėje. Tikras siaubas! Jai trūko oro, ji duso ir jau manė, kad uždus. Po akimirksnio ji tarsi ištrūko pati iš savęs, *susidvejino* ir stebėjo *kito žmogaus* kančią be jokio jaudulio, jokių emocijų, stebėjo beviltiškas *to kito žmogaus* pastangas atsikratyti svetimkūnio. Sustingusi stovėjo vos per žingsnį pati nuo savo nuosavo kūno ir aiškiai matė, kaip vyko veiksmas: ji girdėjo išgąstingus šūksnius, įvertino vyro, daužiusio ranka jai per nugarą, pastangas. Galų gale po paties stipriausio iš visų trinktelėji-

mo kūnui, kurį ji stebėjo, pavyko išspjauti kauliuką ir tuomet ji vėl susiliejo pati su savimi.

– Taigi, – ironiškai pratarė Rikardas, – visa tai, kas mums atsitiko, priskirsime didiesiems atsitiktinumams?

– Žodis „atsitiktinumas“ netinka. Priminsiu jums, kad Jungui tai, ką mes vadiname „atsitiktinumu“, yra matomas ir apčiuopiamas kokio nors mūsų pasąmonės užprogramuoto įvykio ženklas.

– Sutapimas?

Adelma pasistengė atsakyti skrupulingai rimtai:

– Kodėl jums bet kokia kaina reikia apibrėžimo? Senosios civilizacijos pasitenkindavo ramiai priimdamos šiuos fenomenus tokius, su kokiais susidurdavo, ir nemėgino ieškoti racionalaus paaiškinimo. Jie...

– Dabar 1930 metai.

– Jūs neleidžiate baigti minties. Senosioms civilizacijoms tai, ką mes vadiname „sutapimu“, buvo įrodymas, kad fizinis ir dvasinis pasauliai sudaro vienovę. Indai, kinai – nė vienos šių tautų gyvenimo vizija neatitinka mūsiškės. Vakarų žmonėms atsitiktinumas – tai tie patys numeriai, iškrintantys žaidžiant rulete, tai vienas po kito įvykstą nenumatyti susitikimai, reguliariai iškrintantis tas pats kauliukų skaičius.

Ji nutilo, atidavė Rikardui akvamariną ir paklausė:

– Ar esate girdėję apie „Idzin“?

Rikardas papurtė galvą.

– „Idzin“ pirmiausia yra knyga. Karlas Jungas labai ja domėjosi. Tai nepaprastai nepaprastai sena knyga. Ji jau daugiau nei du tūkstančius metų – vienas iš kanoninių kinų tekstų. Dar ji vadinama „Permainų knyga“. „I“ – tai chameleonas, tai, kas keičiasi, kas vystosi, kas mainosi. „Dzin“ reiškia „audeklo ataudus“, tai, kas nesikeičia. Ši knyga grindžiama dviem principais, vadinamais *in* ir *jang*. *In* yra moteriškumo

pradas, *jang* – vyriškumo. „Idzin“ taip pat yra burtų įrankis, leidžiantis žmogui sužinoti savo likimą. Atskleisiu jums tuos metodus, kuriais vadovaujantis galima aiškinti sapnus. Visa esmė tai, kad šios sistemos kūrėjas suprato, jog nepaisant išorės pasaulis egzistuoja pagal tam tikrus dėsnius, tam tikras vertybes. Vis dėlto tos vertybės nėra stabilios ir savarankiškos – jos *priklauso viena nuo kitos ir išplaukia viena iš kitos*. Tai, kas įvyko su akvamarinu, – tai jūsų nuojauta; visa tai ir yra tas tarpusavio priklausymas.

Rikardas atsargiai į ją žvilgtelėjo, atrodė, tuoj kažką sakys; bet nutylėjo.

– Neatrodote įtikintas.

– Nesu abejingas jūsų paaiškinimams, mane jie net šiek tiek ramina. Nei atsitiktinumas, nei sutapimas, o tarpusavio priklausomybė. Nuostabu. Tik taip jau yra, kad po visko, kas atsitiko, aš numatau dar vieną galimybę.

Ir virpančiu balsu Rikardas ištarė:

– Moteris iš tiesų gyveno.

– Jūs kalbate apie savo sapnų personažą?

– Žinoma. Ar neužmiršote tos dienos, kai pakišote man po nosimi meno albumą su graikų statulos nuotrauka? Tą dieną jūs absoliučiai aiškiai atmetėte prielaidą, jog tai galėjo būti užmirštas matytas vaizdas.

– Tikrai. Tačiau neįžvelgiu ryšio...

Rikardas nutraukė ją ir tarė aiškiai skiemenuodamas žodžius:

– Moteris iš tiesų gyveno.

– Ar jūs suvokiate, ką reiškia tokio pobūdžio tvirtinimas?

– Žinoma.

Ir jis labai greitai išdėstė mintį – tarsi tas sakinys, kurį jis rengėsi ištarti, degintų jam krūtinę:

– *Reinkarnacija. Atgimimas.* Kažkoks gyvenimas prieš mano gyvenimą. Aš turėjau pažinoti tą moterį.

– Ir jūs priėjote šią išvadą po atsitikimo su akvamarinu...

– Tai jus stebina?

– Truputį.

Adelma pasilenkė:

– Paklausykite manęs. Esu pirmoji, pripažįstanti, jog jūsų košmarai, jūsų vizijos, jūsų nuojauta sunkiai priskirtini kokiai nors kategorijai. Tačiau juk dėl šios priežasties neturite pulti į iliuzijų pasaulį.

Jis parodė brangakmenį:

– Ar čia taip pat iliuzija?

– Stengiausi jums paaiškinti remdamasi „Idzin" pavyzdžiu, kad esti universali pasąmonė. Negaliu pateikti jums matematinių įrodymų; o vis dėlto toji pasąmonė egzistuoja. Niekas, kas tik sudaro mūsų gyvenimą, nėra izoliuota. Kiekviena pasaulio dalelytė nuolatos yra su kuo nors susijusi. Tai nėra apčiuopiama realybė, sutinku, tačiau jos dėka galime daryti prielaidą, kad reinkarnacija egzistuoja. Apsiriboti tik materialia realybe reikštų atimti iš būties didžiulius turtus. Dar kartą sakau jums: pasistenkite nebemąstyti vakarietiškai. Rytų pasaulio koncepcija – tai visa tai, ką Vakarai vadina „antgamtiška", „antžmogiška", „nepaaiškinama" ir taip toliau.

– Tuomet nesuprantu, kodėl nesutinkate su manimi. Jūs absoliučiai atsisakote įsivaizduoti, kad aš galiu būti teisus. Jūs norėtumėte, kad sutikčiau su jūsų teorijomis, nors pati pripažįstate, jog jos nėra materiali realybė. Kuo gi mano nuojauta mažiau apčiuopiama nei rytietiška filosofija?

Visiškai nesutrikusi ji atsakė:

– Aš nesakiau, kad jų filosofija „apčiuopiama". V amžiuje po Kristaus gimimo Bažnyčia paskelbė, kad reinkarnacija yra erezija; Rytai to nedarė.

– Tai kodėl tuomet nesutinkate su mano mintimis?

– Nes jūs neturite tenkintis vien intuicija! Intuicija negali būti ženklas, kad reinkarnacija iš tiesų egzistuoja.

– Jūs ką tik kalbėjote apie Bažnyčią. Kodėl ji atmetė šią prielaidą?

– Nes paskelbdama, kad reinkarnacija neegzistuoja, Bažnyčia žmonių galvose pasėjo pačią baisiausią mintį: mirties suvokimą. Galutinę negrįžtamą mirtį. Taip gimė pragaras. Vienintelis nuodėmingųjų, kurie turėjo tik vieną vienintelį gyvenimą, kad taptų šventi, taigi vienintelis jų išsigelbėjimas buvo priimti Bažnyčią, besąlygiškai laikytis visų jos priesakų ir diktatų: „Už Bažnyčios ribų nėra išsigelbėjimo“. Religija tapo puikiu valdžios įrankiu. Kai žmogui grasinama amžinu pasmerkimu, kai jo likimas sprendžiamas per vieną gyvenimą, mirtis, savaime suprantama, tampa pačiu baisiausiu ir pačiu svarbiausiu mūsų egzistencijos įvykiu. Ir vis dėlto...

– Vis dėlto?

– Visa mus supanti gamta mums kalba apie atgimimą.

Ir vis tokiu pačiu ramiu balsu Adelma pabaigė:

– Argi neparašyta, jog Dievas sukūrė žmogų pagal savo paties atvaizdą.

– Tad ko gi reikia, kad įtikinčiau jus, jog pažinojau tą moterį kitame gyvenime?

Ji įtariai pažvelgė į Rikardą:

– Regis, jūs pats turite apie tai savo nuomonę.

– Per pirmą mūsų seansą pasakojau jums, kad mano sužadėtinė girdėjo per miegus mane kalbant nežinoma kalba. Su daktaru Toledanu mes priėjome išvadą, kad galbūt tai galėjo būti zunjų dialektas. Pamenate?

– Aš nieko neužmirštu, senjore Vakareza. Nesu tobula, tačiau mano atmintis puiki.

– Toledanas man pasakojo, kad yra tokių aparatų, kurie

gali įrašyti garsus. Galėčiau pamėginti iš kur nors sužvejoti tokį aparatą ir nakčiai pastatyti jį galvūgalyje.

– Juk jūs nerimtai?

Rikardas atsakė klausimu:

– Jei jūs būtumėte mano vietoje, ką darytumėte, senjora Maizani?

Įsijautę į pokalbį jiedu – nei vienas, nei antras – nepastebėjo juodu stebinčios Floros. Atsistojusi už kavinės lango jaunoji moteris žvelgė į juos skausminga išraiška.

*

Rasti reikalingą aparatą nebuvo labai paprasta; tuo labiau kad jį įvardijo keistu ir netiksliu vardu. Galų gale, tarpininkaujant daktaro Toledano giminaičiui, pavyko jį užtikti. Jis priklausė tokiam Ronaldui Deni, airių emigrantui, aistringai besidominčiam garsų gaudymu ir jų atkūrimu. Vyras buvo tikras entuziastas, kalbėjo vien apie šią naują technologiją įsitikinęs, jog ji pakeis pasaulio ateitį. Centre, Demaria gatvėje, netoli botanikos sodo, jis turėjo sendaikčių krautuvėlę.

Ten Rikardas jį ir surado. Peržengęs slenkstį jis pamatė tokią netvarką, kokios tikriausiai joks žmogus dar nebuvo sugebėjęs padaryti. Visoje krautuvėlėje dešimtys keistų daiktų gulėjo suversti vienas ant kito. Lempos, kavinukai, sieniniai laikrodžiai, jūrų žemėlapiai, supamoji kėdė – vienu žodžiu, kuo tikriausias sąšlavynas.

Vyras iškišo galvą iš už kartonų krūvos ir griausmingu balsu paklausė:

– Jus siuntė daktaras Toledanas?

– Taip, – truputį apkurtintas atsakė Rikardas.

– Nieko neįmanoma nuo manęs paslėpti, – paaiškino airis, nutaisęs tokią miną, tarsi išties niekas jo negalėtų apgauti. – Prieikite, prieikite. Tik atsargiai, ten porcelianinė lėlė. Jei ją sudaužysite, jums kainuos dešimt tūkstančių pesų.

Su dulkėta skrybėlaite ant galvos toji lėlė buvo panaši į seną nugrimuotą beždžionę.

– Prieikit. Pamatysit, nepasigailėsit, kad atėjot.

Apėjęs, peržengęs, išsisukęs įvairiausių daiktų, Rikardas pagaliau stovėjo priešais vyriškį. Rusvi plaukai, rusva barzda, gudrios akutės, strazdanotas veidas – kas daugiau, jei ne airis.

Nieko daugiau nelaukdamas šis pasisuko, davęs ženklą lankytojui eiti paskui jį. Jie priėjo duris su dviem didžiulėm spynom; buvo galima pamanyti, kad ten sukrauti visi senosios Indijos kampanijos pargabenti lobiai. Veriamos durys vaiduokliškai sugirgždėjo.

Vyras įėjo pirmas.

– Pažiūrėkite, senjore. Pajuskite šiuos stebuklus. Niekuomet nebeturėsite progos taip arti prieiti prie tokių retų daiktų.

Prie sienos stovėjo pianinas; milžiniškoje patalpoje šmėkšojo keisti metaliniai vamzdžiai. Barberio ryla. Fonografas. Na, o kito inventoriaus identifikuoti Rikardas tikrai negebėjo. Bet, šiaip ar taip, ten buvo mašinos, skirtos skleisti garsams.

– Pradžioje buvo žodis! – pompastiškai sušuko airis uždėdamas ranką ant keistos mašinos. – Pažvelkite į šitą daiktą. Jis ypatingas.

– Kas tai? – burbtelėjo Rikardas.

– *Grafofonas*! Vienetinis egzempliorius. Jis pagamintas 1885 metais dviejų amerikiečių inžinierių, kuriems gimė geniali mintis įkišti fonografo cilindrą į vaškuotą kartoninę movą.

Rikardas nieko nesuprato, ką jis sau vapėjo. Veikiau iš mandagumo nei iš susidomėjimo jis parodė į siuvamosios mašinos pakojį:

– O kam tai skirta?

– Judinti ratą. Sumanu, ar ne?

Teigiamas Rikardo atsakymas skambėjo nelabai įtikinamai.

– Senjore Deni, o jei mes pasikalbėtume apie tai, dėl ko pas jus atėjau?

Užuot atsakęs, airis nuėjo prie Barberio rylos ir pasuko rankeną, įtaisytą vienoje rylos pusėje. Netrukus kambaryje pasigirdo verksmingos polkos gaidos.

– Dar vienas genijus! Ar žinote, kad tas Barberis iš pradžių buvo paprastas Modenos dailidė?

– Nežinojau. Daktaras Toledanas man sakė, kad...

– Taip. Taip. Žinau. Jums reikia aparato, įrašančio garsus. Turiu tai, ko jums reikia. Eikite paskui mane.

Jie priėjo prie keistos mašinos, kuri atrodė sukonstruota iš visokių niekniekių.

– *Telegrafonas*! – išdidžiai pareiškė airis. – Ar veikiau itin pagerintas *telegrafonas*. Tai akivaizdi evoliucija, jei lyginsime su Pulseno procesu, ir tikra revoliucija, jei lyginsime su Martenvilio *fonotografu*. Jis taip sukurtas, kad plieninis siūlelis gali rašyti ant plastikinės juostelės. Šedevras!

– O... Kaip jis veikia? Kokia įrašymo trukmė?

Airis pasikasė pakaušį.

– Tarkime... Kelios minutės.

– Ką? – priblokštas sušuko Rikardas.

– Penkios minutės. Gal šešios.

– Penkios minutės! Visiškai akivaizdu, senjore, kad jūs tikrai nesupratote, ko man reikia.

– Supratau. Garsus įrašančio aparato. O ką?

Ir jis parodė mažytį ragelio formos daiktą ant vieno mašinos kampo.

– Tik atsargiai, burną reikia laikyti dešimties centimetrų atstumu. Ne daugiau. Prieikite arčiau. Paaiškinsiu, kaip jis veikia.

Sukrėstas Rikardas papurtė galvą:

– Ne. Nebūtina.

– Nurimkite, tai labai paprasta. Užtenka...

– Ne, sakau jums. Man ne to reikėjo.

– Nesuprantu jūsų. Juk jums reikėjo garsus įrašančio aparato?

– Pamirškite. Atleiskite, kad sutrukdžiau. *Adiós*, senjore.

Vyras dar bandė sulaikyti Rikardą už rankos.

– Jei problemų kelia kaina...

– Ne!

Rikardo tonas turėjo būti ganėtinai įsakmus, nes vyras skubiai atsitraukė.

– Labai gerai, – sumikčiojo jis. – Neverčiu jūsų...

15

Reto vaiskumo dangus atsispindėjo tą rytą vandens plynėse. Saulė landžiojo po giraites, ore sklido karščiuojančios žemės kvapas. Pavasaris visiškai užkariavo šiuos Palermo parko kvartalus.

Rikardas pakvietė Florą prisėsti ant pievelės.

– Verčiau stovėsiu. Jei sakysi man žodžius, kurie skaudins, noriu būti pasiruošusi pabėgti.

Jis niekada net neįtarė, kad jaunosios moters bruožai gali taip stipriai pasikeisti per tokį trumpą laiko tarpą. Sublogusiame Floros veide atsispindėjo vidinė įtampa, kurios anksčiau jis niekuomet nebuvo pastebėjęs. O juk atvirai iš širdies pasikalbėti jis jai pasiūlė vos prieš pusvalandį. „Iš širdies? – tarstelėjo ji kreivai šypsodamasi. – Kai vienas iš partnerių pradeda tokias kalbas, jos nepranašauja nieko gera". Jis norėjo atsivesti ją čia, į parką, naiviai tikėdamasis, kad gaivus oras sumažins kančią. Užteko pamatyti, kokia ji sutrikusi, kad suprastumei, jog Rikardas apsiriko.

Jis giliai įkvėpė. Toliau išsisukinėti nebegalėjo.

Taip jau yra, kad mano jausmai jums labai šilti ir kad myliu Florą labiausiai už viską pasaulyje. Ji mano vaikas. Mano mažoji duktė.

Dėl žodžių, kuriuos prieš dvi dienas jam pasakė Marselis de Mendoza.

– Nagi, – nerimo jaunoji moteris, sukryžiavusi rankas ant krūtinės. – Tai taip sunku?

Jis greitai pasakė:

– Nebegaliu tavęs vesti, Flora. To nereikia.

Tik lengvas krūptelėjimas – Flora stovėjo tarsi ledinė.

– Tu pasakei: „To nereikia“, – ramiai pakartojo ji. – Galėčiau sužinoti, ką reiškia šie žodžiai?

– Mes padarytume rimtą klaidą, dėl kurios vėliau gailėtumės.

– Mes? Darau išvadą, kad įlindai į mano kailį ir mintis?

Ji liūdnai nužvelgė jį nuo galvos iki kojų:

– Ne, Rikardai. Jei kalbame apie mane, tai nebus klaida ir apgailestavimai po to. Ar tik nesi užmiršęs? Aš myliu tave. Žinau, tai „nuvalkiotas“ žodis, jei kalbėčiau tavąja kalba, tačiau aš tave myliu. Ir žinau, kad myliu tave, nes juk reta mylintis su vyru kiekvieną kartą, jam į tave įėjus, jausti beprotišką norą turėti jo vaiką. Pajutau tą norą patį pirmą kartą, kai mane palietei. Be abejonės, gal to ir per daug. Tačiau taip yra. Taigi nekišk man savųjų dvasinių būsenų. Aš tokių nepatiriu. Niekada nepatyriau.

– Aš nepatiriu jokių būsenų. Tiesiog suvokiau kai kurias tiesas, kurios iki šios dienos man buvo neaiškios. Kalbu ne vien apie mudu. Tai visas mano gyvenimas, mano mąstymo būdas, tai, kaip matau pasaulį, kuris pasikeitė. Aš praradau savuosius ženklus. Savąsias gaires. Vertybės, prioritetai, norai, ambicijos, mano būties esmė sudužo į šipulius, o man likęs kompasas nieko nerodo. Ir nesakau *mea culpa*, nes nejaučiu jokių sąžinės priekaištų. Gal apgailestavimą. Ir tai nežinau. Tačiau neturiu teisės sukčiauti toliau.

– Tu niekada nepasakei man, kad myli mane. Todėl net

negaliu tavęs klausti, ar buvai neteisingas man. Tačiau juk tu pats norėjai, kad būčiau tavo žmona, tu išreiškei tą norą. Tad ar sukčiavai?

– Ne. Aš buvau nuoširdus tuo metu; tačiau tik tuo metu. Suprantu, kad mano paaiškinimai migloti, ir vis dėlto prašau: pamėgink suprasti mane. Vos prasidėjus mano gyvenimui buvo nutiestas kelias ir buvau auklėjamas taip, kad niekados neišleisčiau jo iš akių. Žinoma, gražus kelias – papuoštas patogumais, nerūpestingumu, išsiuvinėtas tikrumu. Tačiau tai nebuvo tai, dėl ko tikras būčiau aš – man tai buvo nurodyta iš anksto. Iš esmės aš pernelyg ilgai dėvėjau drabužius, kurie nebuvo mano. Kad ir kaip gražiai jie sukirpti, jie tapo man per ankšti.

Jis atsiduso ir tęsė:

– Aš prisirišau prie tavęs, norėjau, kad taptum mano žmona, norėjau sukurti šeimą, turėti vaikų ir visa kita. Tiesiog to man nebeužtenka. Man reikia ištiesti rankas. Žinai, dėl kokios priežasties niekuomet negalėjau ištarti žodžių „aš tave myliu“? Nes niekuomet kaip reikiant ir nesupratau, ką jie reiškia. Visuomet maniau, kad, jei kalbėsi, jausmas bus ne toks stiprus. Bijodamas nesusipratimo, nusprendžiau tylėti. Vieną dieną kai kas man pasakė: „Kai myli, kasdienybė apsiverčia aukštyn kojom, ribos išnyksta“. Tas kai kas buvo ne kas kitas, o tavo tėvas. Su tavimi, Flora, aš priartėjau prie savo ribų; aš jų neperžengiau. Niekada jų neperžengsiu.

Išmušta iš pusiausvyros jaunoji moteris sukniubo ant pievelės. Jos veide neatsispindėjo jokie jausmai; tik akyse. Išgąsdinto žvirblelio akyse.

– Būčiau pasitenkinusi tuo, ką man būtumei davęs...

Patylėjusi pavargusiu balsu pridūrė:

– Ko man skųstis? Ar ne pati prisišaukiau nelaimę? Turėjau tylėti. Tai, dėl ko nerimavau, turėjau pasilaikyti sau. Jei

nebūčiau papasakojusi tavo košmarų daktarui Toledanui, šiandien mes čia nesėdėtume. Aš paleidau pragarišką mašiną net neįtardama, kad pati ir būsiu pirmoji jos auka. Kaip neapgalvotai aš elgiausi!

Ir labai greitai prisipažino:

– O dar aš pavyduliavau...

– Pavyduliavai?

– Taip. Žinau, tai vaikiška.

– Pavyduliavai? Tačiau kam?

– Tiesiog senjorai Maizani.

Rikardas švelniai į ją pažvelgė:

– Išprotėjai, meile mano... Visai išprotėjai.

Flora gūžtelėjo pečiais:

– Be abejonės. Argi nesu įsimylėjusi?

Su nuoširdžia baime balse ji paklausė:

– Ką tu rengiesi daryti?

– Nežinau. Kol kas.

– Saugok save. Žinau, kad tave užvaldžiusi jėga, kurios aš nepažįstu. Kur ji nori tave nutempti? Į kokį tikslą?

– Esu įsitikinęs, kad turiu eiti iki galo. Vieną dieną Oracijus, gaučas, dirbęs ūkyje, man papriekaištavo: „Matyti, kad jūs dar vaikas. Jūs manote, kad senti – tai tarsi eiti pirmyn keliu, ir kuo toliau nueini, tuo labiau reikia pasiduoti ir nebeiti toliau". Man keturiasdešimt metų. Aš niekada niekur nėjau.

Su liūdna šypsena veide Flora ištarė:

– Nekenčiu psichoanalizės. Nekenčiu sapnų. Nekenčiu atsitiktinumo.

Jaunoji moteris suspaudė Rikardo ranką:

– Ką tu rengiesi daryti?

– Mano ateitis priklauso nuo manęs. Pagalvok verčiau apie savąją. Tu laikai pasaulį ant savo delno. Baisiai supykčiau ant savęs, jei dėl manęs jį išmestumei.

Floros veide šmėstelėjo šypsena:

– Ar nebūsi pamiršęs, kad pirmiausia aš esu moteris? Man dvidešimt septyneri, tačiau intuityviai žinau daugybę dalykų, kurių nežino labiausiai subrendę vyrai. Man nereikėjo išgyventi vizijų, kad atsivertų akys. Nesirūpink. Išėjusi iš šio parko aš numirsiu, nugrimsiu į tamsą, pasieksiu bedugnės gelmes, per keletą naktų pasensiu tūkstančiu metų, tačiau anksčiau ar vėliau aš iškilsiu į paviršių.

Staigaus impulso pagautas Rikardas ją apkabino ir ilgai laikė glėby negalėdamas pratarti nė žodžio.

– Keista, – tyliai tyliai ištarė Flora. – Man būtų buvę geriau, jei tavo gyvenime būtų atsiradusi kita moteris. Tuomet bent jau galėčiau kovoti.

Sutrikęs Rikardas pažvelgė į ją.

– Taip, – patikino ji. – Mano instinktai būtų apginklavę mane kovai su ta kita moterimi reikalingais ginklais. Tai būtų buvusi kova lygaus su lygiu, kova su priešininku iš kūno ir kraujo, turinčiu vardą, tapatybę, ir galų gale liktų vienas nugalėtojas ir vienas pralaimėjusysis. Na o dabar... Kaip kovoti? Prieš mane – šešėlių armija. Priešas, neturintis kūno. Vaiduoklis.

Kimiu balsu Rikardas atsakė:

– Net neįsivaizduoji, kaip taikliai pasakei. Vaiduoklis.

*

Bėgančios savaitės buvo tarsi lėta Rikardo agonija; kartais jam trumpam pagerėdavo, tačiau dažniausiai buvo apimtas apatijos. Jis tikėjosi, kad viskas klostysis priešingai, kad nutraukęs santykius su Flora pajus laisvę, – tačiau nieko panašaus neįvyko; jis jautėsi palaužtas, bejausmis, silpnas. Jis nie-

ko nebenorėjo. Net vynas, kurį iki šiol taip mėgo, jam nebeteikė malonumo – Rikardas tik lengvai apkvaišdavo, o paskui jį pykindavo. Nei ūkis, nei gamykla, nei visi kiti reikalai nebeturėjo jokios svarbos; tarp kitko, imperija puikiai laikėsi ir be jo; tai liudijo, kad jo tėvas tobulai viską sutvarkė. Anksčiau kartais Rikardui ateidavo į galvą mintis, kad, be vienos ar dviejų būtybių, niekam iš tiesų nebuvo įdomu, ar tu gyvas, ar miręs. Dabar jis buvo beveik įsitikinęs: šios dvi būtybės iš tiesų neegzistavo. Kad ir kur jis žiūrėdavo, jo akys matydavo vien tuštumą. Jis ištisas valandas praleisdavo nejudėdamas savo fotelyje, užgesinęs šviesas, tarsi laukdamas kažkokio lankytojo. Gal jis beviltiškai tikėjosi, jog sugrįš Flora. Tačiau Flora nesugrįžo. Tikriausiai, kaip ji jam ir sakė, dabar turėjo gulėti mirties patale. Vėliau, daug vėliau, jis sužinos iš paties Marselio de Mendozos, kad ji išvyko iš Argentinos. Į Europą? Šiaurės Ameriką? Tolimuosius Rytus? Marselis neprasitars kur.

Rikardas nebevaikščiojo pas Adelmą. Kam? Juk iš esmės jo paieškos šiek tiek pravėrė duris, už kurių buvo kitos durys, jam kilo klausimų, kurie privesdavo prie naujų klausimų, dar labiau draskančių širdį. Kaip jis ir aiškino Florai, visos jo gyvenimo gairės išnyko. Dabar jis buvo panašus į Kolumbo laikų karavelę, kuri, nutolusi nuo kranto, galėjo pasikliauti tik pati savimi.

Išjungęs telefoną, užsibarikadavęs savuosiuose Palermo rūmuose, Kalėdas jis sutiko beveik vienas. Tą vakarą negalėdamas užmigti jis vartėsi nuo vieno šono ant kito ir prisiminė niekšingąjį Ebenezerą Skrudžą, su kuriuo vieną kartą jį palygino Flora. Jis išvydo lovos kojūgalyje tris šmėklas – praeitį, dabartį ir ateitį, tas pačias, kurios naktimis kankindavo šykštuolį Dikenso personažą:

„– Kas jūs tokie?

– Aš esu praėjusių Kalėdų dvasia.

– Seniai praėjusių?

– Ne, paskutinių jūsų Kalėdų.

Jis išdrįso paklausti, kokie rūpesčiai ją čia atvedė.

– Jūsų laimė, – atsakė šmėkla.

Ir tučtuojau pridūrė:

– Arba jūsų atsivertimas.

Kalbėdama ji ištiesė tvirtą savo ranką ir švelniai paėmė Rikardo ranką:

– Kelkitės! Ir eikite su manimi!"

Kaip ir misteris Skrudžas, Rikardas norėjo sušukti: „Veskite mane! Veskite mane! Naktis bėga greitai; man tai brangus laikas, žinau tai. Dvasia, veskite mane".

Deja, jo meldimai nesulaukė atgarsio. Jo miegamasis, kaip ir kiti namų kambariai, buvo tuščias.

– Atleiskite man, senjore Vakareza. Vienas žmogus primygtinai prašo, kad jį priimtumėte.

Rikardas suirzęs pažvelgė į tarną.

– Žinau jūsų nurodymus, – atsakė šis sutrikęs. – Tačiau jis jau dešimtą kartą beldžiasi į duris. Tai Paskalis Ageras. Jūsų buvęs vairuotojas.

– Paskalis? Ko jis nori?

– Nežinau. Aiškinau jam kelis kartus, kad jokiu būdu nenorite būti trukdomas. Jis nieko nenorėjo girdėti.

– Gerai. Įleiskite jį.

Rikardas atsikėlė, skubiai susirišo chalatą ir palygino plaukus.

Po kelių sekundžių ant slenksčio pasirodė Paskalis. Jis nusiėmė skrybėlę ir šiek tiek susvyravo, eiti į vidų ar ne.

– Įeikite, – padrąsino jį Vakareza. – Nagi, įeikite.

– Nepykite, senjore. Man būtinai reikėjo su jumis pasikalbėti.

– Sėskitės.

– Ne, senjore, taip bus gerai.

– Tikiuosi, neturite problemų su nauju viršininku?

– Jokių. Ponas direktorius – vienas maloniausių žmonių ir norėčiau išreikšti jums didžiausią dėkingumą. Buvote geras man. Dėkoju iš visos širdies.

– Aš nieko ypatinga nepadariau. Norėjau ištaisyti klaidą. Algos padidinimas buvo teisingas. Be to, šaldymo įrenginių gamyklos direktorius nebegalėjo išsiversti be mašinos. Jis būtų galėjęs už savo atlyginimą nusipirkti ne vieną mašiną, tačiau...

Šiek tiek pašiepiamai Rikardas pridūrė:

– Tikriausiai jis truputį panašus į misterį Skrudžą.

– Skrudžą, senjore?

– Nesvarbu. Geriau pasakykit, kas jus pas mane atvedė.

Vairuotojas kelis kartus perbraukė ranka per nuplikusį pakaušį ieškodamas žodžių.

– Esu sunerimęs, – po kurio laiko prisipažino. – Nepykite ant manęs, bet Buenos Airės tikras kaimas. Žmonės kalba. Jie prikalba daugybę dalykų, nesąmonių taip pat. Aš niekuomet nesiklausiau paskalų. Paskalos tarsi ugnis; nespėji nė žodžio ištarti, o tavo gyvenime, žiūrėk, jau ir nebėra kokio žmogaus. Tačiau aš pasitikiu savo broliu Luisu. Jis man papasakojo, kad savaičių savaites niekas jūsų nematė, kad jūs nutraukėte savo sužadėtuves, kad praleidote šventes čia, visiškai vienas, kad net nevažiuojate į ūkį.

– Iš tiesų. Tačiau nėra ko nerimauti.

– Žinau. Kiekvienas žmogus turi teisę gyventi savo gyvenimą. Ir te Dievas apsaugo mane nuo kišimosi į kitų reikalus, ypač jūsų! Tačiau norėčiau, kad nuramintumėte mane. Ar jūs bent jau nesergate?

Rikardas papurtė galvą. Buvusio vairuotojo dėmesys, kurį šis rodė, užklupo jį netikėtai. Anksčiau Paskalis buvo labai

artimas jo tėvui, tačiau jo ir Rikardo santykiai visuomet buvo tik profesiniai; Rikardas net manė, jog Paskalis nejautė jam ypatingų simpatijų. Jam rūpėjo vienintelis Džuljanas. Džuljanas buvo jų visų tėvas, jų vadas.

Rikardas mostelėjo ranka kelių butelių, pastatytų ant stalelio iš laukinės vyšnios, link.

– Gal norėtumėte ko nors išgerti?

– Ne, senjore. Dėkoju.

Paskalis ryžtingai kalbėjo toliau:

– Jūs negalite ir toliau taip nieko nedaryti...

Rikardas krūptelėjo:

– Ką?

– Meldžiu, senjore Vakareza, nepertraukite manęs, man ir taip nelengva. Toks žmogus kaip aš... Čia.

Jis atsikvėpė:

– Kai pažinau jus, turėjote dvidešimt metų, ne daugiau. Buvote jaunas labai žavingas vyras, gal truputį neryžtingas. Tačiau juk nelengva būti Vakareza, dar sunkiau būti tuo pačiu metu Emilijaus vaikaičiu ir Džuljano sūnumi. Vis dėlto aš atėjau pasikalbėti su jumis iš pagarbos jų atminimui. Mačiau, kaip kilo jūsų tėvas. Buvau jo iškilimo liudininkas. Be stebuklingos jo paties sėkmės, jam užvis labiau rūpėjo viena būtybė. Jis jus mylėjo.

Susimąstęs Rikardas nuleido galvą, tačiau nieko nepasakė.

– Juk ne jūsų patirtį sukaupusiam žmogui turėčiau aiškinti, kad yra žmonių, kurie išgyvena jausmus viduje ir kuriems nepaprastai sunku juos parodyti. Žinau, kad tokių žmonių yra; pats esu toks. Mano žmona ir vaikai dažnokai man dėl to priekaištauja. Galiu tvirtai pasakyti, kad senjorui Vakarezai jūs buvote pasaulio centras. Gyvenime jis turėjo tik dvi aistras: jus ir jūsų motiną.

Rikardo veidas apniuko. Gal Paskalis pajuto, kad jis tuoj

jam atsikirs? Todėl užbėgo Rikardui už akių, meldžiamai sudėjęs rankas:

– Ne, senjore, maldauju. Leiskite man pasakyti viską. Man ir taip labai sunku. Aš nežinau, kas jums atsitiko. Tik galiu perskaityti jūsų veide, kad turėjote būti susigrūmęs su visais Patagonijos vėjais, jei esate toks palaužtas. Dabar – baigta. Jūs turite suimti save į rankas, rasti jėgų, dėl Vakarezų vardo. Niekuomet, o niekuomet jūsų tėvas nebūtų keliu palietęs žemės. O juk Dievas žino, kiek audrų jis ištvėrė. Gyvenimas trumpas, senjore. Tai banalu, tačiau tai tikra tiesa. Jūs pačiame jėgų žydėjime. Galėtumėte nuversti kalnus, suskaldyti Kordiljeras vienu mačetės smūgiu. Tad kelkitės; dėl meilės savo tėvams.

Beveik įsakmus Paskalio tonas privertė Rikardą krūptelėti.

– Kodėl? Kodėl atėjai čia išsakyti visa tai? Taip, žinau... Iš pagarbos tėvo atminimui, tačiau ne tik dėl to...

– Tai dėl ištikimybės. Jūs Džuljanui Vakarezai buvote viskas. O jis man buvo viskas. Jei nebūčiau jums visko pasakęs, jausčiausi jį išdavęs.

– Suprantu...

Staiga jam pasirodė, kad svetainė skendi prieblandoje.

Vairuotojas nuleido galvą ir rankose maigė skrybėlę. Per jo nuplikusią galvą tekėjo plonytė prakaito srovelė.

– Galiu eiti? – paklausė jis dvejodamas.

– Taip, Paskali. Galite.

Jam einant pro duris, Rikardas jį pašaukė:

– Paskali!

– Senjore?

– Ačiū. Jūs esate geras žmogus.

Ir būtent tą patį vakarą jis susapnavo, kaip paaiškės vėliau, paskutinį savo sapną.

Ji sėdėjo prie žemo staliuko, panašaus į saloninius staliukus. Apvalus jo viršus buvo marmurinis. Ji dėvėjo tą pačią baltą, lengvą vilnonę suknelę kaip ir tą dieną šventykloje. Kaip ir pirmą kartą, jos plaukai buvo susukti į kuodą. Ant stalo stovėjo keisto balkšvo skysčio pripildyta taurė, gulėjo perlenktas laikraštis.

Rikardas priėjo. Pamačiusi jį, moteris atrodė nustebusi ir sutrikusi. Jis atsisėdo priešais. Jo lūpos karštligiškai bėrė kažkokius žodžius. Ir taip, kaip šventykloje, ji nusijuokė, bet jos juokas nebuvo pašaipus; tik džiugiai nepatiklus.

Paskui ji surimtėjo ir, norėdama paslėpti savo sutrikimą, paėmė laikraštį, atskleidė jį ir apsimetė, kad skaito. Didžiulėmis juodomis raidėmis pirmame puslapyje švietė išspausdintas dienraščio pavadinimas. Tai nebuvo lotyniškas raidynas, tačiau Rikardui jis pasirodė pažįstamas.

Jis perskaitė: Ελενθερον Βημα.

16

Adelma Maizani be perstojo kažką rašinėjo savo mokyklinio sąsiuvinio puslapiuose.

– Ar jūs įsitikinęs? – galų gale nepakeldama galvos paklausė.

– Aš beveik pamiršau graikų ir lotynų kalbas, kurias mums į galvas kišo jėzuitai. Vis dėlto galiu iššifruoti du žodžius. Galiu jus patikinti, kad iš tiesų perskaičiau Ελενθερον Βημα, šie žodžiai tariami „Elefteron Vima“. Teiravausi pas Graikijos ambasados kultūros patarėją – tai dienraščio pavadinimas.

Maizani atsiduso:

– Nežinau, ką ir galvoti, Rikardai (ji pirmą sykį pavadino jį vardu); žinoma, jūs suprantate, kad ne laikraščio pavadinimas man rūpi, o pati informacija, kurią gavote. Ar patarėjas tuo tikras?

Ji uždavė klausimą tik todėl, kad turėjo užduoti; juk atsakymas buvo iš esmės aiškus.

– Tikras. „Elefteron Vima“ buvo pradėtas leisti prieš devynerius metus. Tiksli data – 1922 metai.

– Įdomu. Aš...

Rikardas kilstelėjo ranką prašydamas išklausyti iki galo:

– Dabar tai jau ne praeitis ir nebe kriptomnezija. Mes abu įkėlėme koją į tuos matavimus, kuriuos abu iki šiol mėginome neigti. Patys teisingiausi jūsų žodžiai man pasirodė tie, kuriuos pasakėte „Tortoni“ kavinėje.

– Kurie žodžiai?

Jis pacitavo:

– „Senosioms civilizacijoms tai, ką mes vadiname „sutapimu“, buvo įrodymas, kad fizinis ir dvasinis pasauliai sudaro vienovę“. Kai kalbėjote apie „Idzin“, jūs patikslinote: „Tos vertybės nėra stabilios ir savarankiškos – jos *priklauso viena nuo kitos* ir išplaukia viena iš kitos“.

– Taip, prisimenu. Mes kalbėjomės po to, kai suradome akvamariną.

– Aš įsitikinau, kad šios prielaidos yra pagrįstos, be to, esu tikras, kad jos yra kur kas prasmingesnės, nei galite įsivaizduoti.

Jis paklausė:

– Ar buvote šalies pietuose? Ugnies Žemėje?

Adelma atsakė, kad ne.

– Buvau ten nukeliavęs, paauglys. Atsirėmusi į Ušuajos uostą plyti ledkalnių karalystė. Vis dar girdžiu balsą tėvo, aiškinančio man, kad matoma šių ledo kalnų dalis sudaro maždaug tik vieną aštuntąją viso jų aukščio. Pagrindinė masė glūdi po vandeniu... Kaip ir jūsų iškeltos prielaidos. Jūs negalite matyti nematomos dalies. O aš ją matau.

Adelma sustingo fotelyje sulaikiusi kvapą.

– *Moteris egzistuoja*. Ji buvo mano praeities dalis. Dabar žinau, kad ji *mano dabartyje*.

Maizani padėjo sąsiuvinį, pieštuką ir pakilo iš fotelio. Jai akivaizdžiai trūko oro.

– Neprieštaraujate, jei užsirūkysiu? – paklausė ji virpančiu balsu, stengdamasi likti rami.

– Ne. Aš taip pat rūkau.

Ji nuėjo prie vienuolyno stiliaus stalo, paėmė rudojo tabako cigarečių pakelį ir grįžo.

– Gal turite ugnies?

Šiame gydyme jis pralenkė savo gydytoją.

Pasigirdo trakštelėjimas. Žiebtuvėlio šviesa sumirguliavo kambario prieblandoje.

Maizani garsiai išpūtė dūmus.

– Nueitas ilgas kelias.

– Ir viskas atrodo logiška.

Ji vėl atsisėdo į fotelį.

– Sakote, logiška? Galbūt, tačiau lygiai taip pat vienas su kitu siejasi elementai, iš kurių susidaro miražai. Prieš jus miražas, Rikardai.

Pastaba, regis, Rikardo nesujaudino. Iš jo sklido beveik bauginama ramybė.

– Trumpai jums pakartosiu visus savo miražo elementus. Pastaraisiais mėnesiais naktimis sapnavau trijų rūšių košmarus. Pirmame mylėjausi su moterimi. Moterimi, kuriai virš gaktos yra randas. Ten veikė ir dievai, ir nerimas, ir ovalaus veido statulėlė. Taip pat mačiau purpurinės spalvos tuniką. Kažkokiu neapibrėžtu momentu įvyko kažkas baisaus. Sienos pradėjo siūbuoti. Niekuomet nepatyriau žemės drebėjimo, bet manau, kad tai labai panašu į žemės drebėjimą.

Rikardas atsikvėpė ir kalbėjo toliau:

– Kai jojau, regėjau viziją – salą. Apvalią salą. Tuo pat metu išgirdau ausyse skambantį moters balsą, ji rėkė man tuos pačius žodžius kaip ir per pirmąjį sapną. Ir vėl išvydau statulėlę. Paskui regėjau antrą sapną, kurį pavadinčiau *indėnišku sapnu*. Juk nebereikia jums priminti savo susitikimo su daktaru Toledanu ir klausimų, kilusių po to susitikimo.

Maizani pasitenkino linktelėjusi galvą.

– Tą naktį, kai patekau į avariją, vėl sapnavau moterį. Šį kartą viskas vyko apgriuvusioje šventykloje. Moteris įėjo į koridorių, kuriame buvo matyti „Princo su lelijomis“ freska. Ji dėvėjo jau nebe indėniškus rūbus. Jos drabužiai buvo šiuolaikiniai: megztukas, lengva vilnonė suknelė. Mes su jumis priėjome išvadą, kad veiksmas vyko Kretoje. Paskui tas... Atsitiktinumas Mar del Platos viešbučio hole, kuriame išvydau plakatą su užrašu: „Graikija, jūros šalis“. Sužinojau iš kultūros patarėjo, kad statulėlė yra ne kas kita, o žymiausias Kikladų salų simbolis. Tokių randama beveik visose graikų salose. Prabėgus šiek tiek laiko – istorija su akvamarinu, rastu Janpos nurodymų dėka.

Toliau jis kalbėjo ramesniu balsu, neišleisdamas psichoanalitikės iš akių.

– O štai ir paskutinis sapnas, kurį sapnavau vakar vakare. Nebėra šventyklų, nebėra indėnų kaimų, tik kavinė. Kavinė, ir ji turi būti kažkur Graikijoje.

– Tai dėl laikraščio?

– Ne vien. Ant stalo, prie kurio sėdėjo moteris, stovėjo taurė. Pripildyta balkšvo skysčio. Ar ne jūs pati mane išmokėte, kad analizuojant sapną net pati menkiausia detalė yra svarbi? Paklausiau patarėjo. Žinote, ką jis man atsakė? Vieną vienintelį žodį: uzo. Tai labiausiai paplitęs Graikijoje alkoholinis gėrimas, gaminamas iš anyžių. Ir galiausiai turime dienraščio pavadinimą: „Elefteron Vima“. Jis leidžiamas ir šiandien.

– Išvada?

Rikardas primerkė akis.

– Man vis tiek sunku patikėti. Jaučiu, kaip racionalioji mano paties pusė nenori eiti tuo keliu. Tačiau nepaisydamas šio vidinio priešinimosi turiu „įeiti“ į šią istoriją. Nes juk tai tikra istorija, turinti praeitį ir dabartį. Tik pabaiga šiuo metu yra miglota.

Visą tą laiką kažkas tarsi gniaužė Rikardui krūtinę. Dabar palengva jis atsipalaidavo, giliai įkvėpė ir tęsė:

– Vieną kartą gyveno vyras ir moteris, kurie beprotiškai mylėjo vienas kitą. Jie gyveno seniai. Labai seniai. Galbūt prieš mūsų erą ir tikriausiai kurioje nors Kikladų saloje, apvalioje saloje. Dėl nežinomų priežasčių jų meilė negalėjo visiškai atsiskleisti, todėl jiems kalbantis balsuose skambėdavo neviltis. Vieną vakarą jie žuvo, be jokios abejonės, kažkokio gamtinio kataklizmo metu, gal per žemės drebėjimą, gal per potvynį, nežinau žuvimo priežasties. Vėliau, daug vėliau, jie vėl susitiko – kitoje epochoje, kitoje vietoje. Visi faktai leidžia manyti, kad tai įvyko čia, tarp Šiaurės ir Lotynų Amerikų, regione, kurį manyčiau esant tarp Meksikos ir Argentinos šiaurės. Jie priklausė senai zunjų genčiai. Jie buvo indėnai. Jie vėl vienas kitą mylėjo. Tačiau ir antrą kartą jų ryšys buvo brutaliai nutrauktas. Iš naujo juos užgriuvo lemtis, kuri, regis, juos persekioja. Ji mirė. Kodėl? Kaip? Aišku, kad jie nebuvo išlaisvinti iš gyvenimo ir mirties bedugnės. Jų reinkarnacijos ciklas tęsėsi. Šiandien jie vėl pasirodo.

Pasikeitęs Rikardo balsas išdavė susijaudinimą:

– Ji Graikijoje, jis – Argentinoje. Jis vardu Rikardas Vakareza; ji... Kol kas dar nežinau jos vardo.

Maizani nuo pirmosios cigaretės prisidegė antrą. Jai staiga pasirodė, kad oras išretėjo. „Esu įsitikinusi, – kartą pasakė ji, – kad visa ko substancija yra mumyse ir kad kartais, ypatingais momentais, atsiveria plyšys“. Šis atvejis kitoks – tai nebuvo plyšys, o tikras atminties ir laiko skilimas.

Reinkarnacija... Senas kaip pasaulis mitas. Jokia kita tema tiek nediskutuojama.

Prieš savaitę ji gavo iš Jungo laišką, atsakymą į klausimus, griūte užgriuvusius ją nuo tos dienos, kai jos namų slenkstį peržengė šis ūkio savininkas. Ji aiškiai prisiminė vieną ją iš-

ties sukrėtusį komentarą. Jungas pasiūlė jai mintį: „Kai pakankamai ilgai žiūri į juodą skylę, galų gale tos skylės dugne pastebi į tave žvelgiančią akį".

Niūri nuojauta ją apėmė, kai Vakareza pradėjo savo pasakojimą. *Ji Graikijoje, jis – Argentinoje*, teigė jis. Nėra jokios abejonės, kad jis leisis nešamas srovės. Adelma pamėgino dar kartą:

– O gal yra taip, kad jūs norite perkelti į ateitį kokį nors nesąmoningą troškimą? Įsivaizduokite, nors akimirką, kad jūs tiesiog perkėlėte šios moters viziją į įsivaizduojamą ateitį...

Rikardas ramiai atšovė:

– Ateitį, kurioje taip pat užrašiau graikų dienraščio pavadinimą? Dienraščio, apie kurį nieko nežinojau, kuris net neplatinamas Argentinoje? Nagi, senjora. Jūs mane stebinate.

– Labai gerai. O dabar? – sunerimusi paklausė ji.

– Man regis, sprendimas aiškus.

Ji laukė tęsinio.

– Mano galva, būtų šventvagiška nieko nedaryti. Turiu eiti iki galo.

– Iki kokio galo?

– Iki savo istorijos galo. Iki *mūsų* istorijos. Jos istorijos. Savosios. Turiu ją surasti. Kol dar nevėlu. Kol likimas vėl neprivertė mūsų užrašyti žodžio „pabaiga". Ar jūs įsisąmoninote, kokia laimė atsiveria prieš mano akis? Kiek žmonių miršta gedėdami, kad nesutiko tų, kuriuos turėjo sutikti? Kiek jų būtų norėję pabaigti tai, ką pradėjo? Kiek agonijoje besiblaškančių žmonių prieš iškeliaudami yra pasakę: „Tik ne dabar, Viešpatie, duok man dar mėnesį, dar vieną dieną, vieną valandą, tiek laiko, kiek man reikia, kad užbaigčiau pradėtą darbą". Likimas siūlo man neįtikimą dovaną. Būtų šventvagiška jos atsisakyti.

Jis pažvelgė psichoanalitikei tiesiai į akis:

– Negali būti nė kalbos. Aš pavėlavau į daugybę traukinių. O į šitą tikrai tikiuosi nepavėluoti.

– Taigi jūs išvyksite...

– Į Graikiją. Kai tik sutvarkysiu kai kuriuos reikalus.

– Tarkime, ta moteris iš tiesų egzistuoja, tarkim, ji ne sapnų krečiamų kvailysčių vaisius. Graikija – ne kaimas. Kaip jūs bandysite ją surasti? Prireiks mėnesių, gal metų.

– Aš surasiu ją, senjora Maizani, nes pažįstu ją visą, nes žinau menkiausią jos bruožą. Nes ji – mano dalis, ir galiausiai todėl, kad turiu daugiau gairių, nei jūs numanote.

– Kiklados? Apvali sala? Manote, to užteks? Ar ne per mažai informacijos?

– Yra apgriuvusi šventykla. Taigi archeologinių kasinėjimų vieta. Kreta.

Adelma atlaidžiai pažvelgė į jį:

– Kreta nėra apvali.

– Senjora, aš ją surasiu. Net jei teks ieškoti visą likusį gyvenimą. Be to, yra dar viena galimybė, apie kurią nei jūs, nei aš nepagalvojome.

– O! Kokia?

Paslaptingai šypsodamasis jis atsakė:

– O jei ji taip pat manęs ieško?

17

Iš pasisukusio atviro vandenyno link „Le Malte“ dviejų dūmtraukių rūko juodų dūmų ratilai, sklido toks pažįstamas kelionės garsas – ūkianti sirena. Išilgai dokų tai šen, tai ten matėsi mažos dėmelės – plevėsuojančios nosinaitės, siunčiančios paskutinį atsisveikinimą.

Pasirėmęs alkūne į laivo bortą Rikardas Vakareza be jokio jaudulio žvelgė į tolstantį miestą. Tenai, laivui vis greičiau plaukiant, akyse mažėjo *Šventoji–Gero–Oro–Marija*. Jis nejautė nieko, gal tik didžiulį palengvėjimą. Puslapis užverstas; knyga padėta į jo atminties lentynas. Jis pradės naują pasakojimą, ir šį kartą niekas už rankos jo nelaikys. Keista, tačiau jo nekankino jokia abejonė. Jis vyko pasitikti savo paties dalies – dalies, kurią likimas iš jo buvo du kartus išplėšęs.

Sara. Jis nusprendė duoti jai tokį vardą, prisiminęs sapnuose girdėtą jos juoką ir Mar del Platos bažnyčioje klausytą kunigo pamokslą: „Tai išgirdusi, Sara juokėsi už padangtės angos. (...) sakydama: Kada pasenau ir mano valdovas yra senas (...)?“

Jam pasidarė ramiau, kai davė jai vardą. Dabar ji niekur nedings.

Ar ji jo laukė? Ar ji bus susitikimo vietoje? Jei tai, ką Mai-

zani kalbėjo apie „Idzin“, tiesa („Tos vertybės nėra stabilios ir savarankiškos – jos *priklauso viena nuo kitos* ir išplaukia viena iš kitos.“), tuomet yra daug vilties, kad Sara išgyveno tas pačias mirties kančias, kad ją degino toji pati ugnis. *Sara*. Dabar užtekdavo sumurmėti jos vardą ir jį apimdavo neapsakomas jaudulys. Ar įmanoma mylėti būtybę, kurios niekuomet nesi matęs, tik sapne? Ar galima jaustis antrąja nepažįstamos moters puse? Jis pakėlė galvą į žydrą dangų. Plaukiojo keli debesėliai. Tikriausiai atsakymas buvo ten.

Dvidešimt dvi dienos... Ilgas kelias. Jis taip skubėjo išplaukti, kad nieko geriau nerado, tik šį prancūzų laivą, priklausantį Frachtuotojų sąjungos flotilei. Jis nugabens jį iki Marselio. Iš ten Rikardas turės sėsti į kitą laivą, plaukiantį į Pirėją.

Dvidešimt dvi dienos Atlante, paskui vienas Dievas žino kiek dienų Vidužemio jūroje...

Koks skirtumas! Juk kiekviena valanda artino prie jos. Taigi jis turės išgyventi šitą kelionę – viskas priešingai, nei turėtų būti, iki to didingiausio momento, kai vaiduokliai jau niekados nebegalės valdyti jo likimo. Pagaliau jis bus patekęs į realybę.

Buenos Airės tebuvo mažytis taškelis horizonte.

Jis pasitraukė nuo borto ir atsisėdo ant vieno iš daugelio šezlongų, sustatytų pirmosios klasės keleivių denyje.

Vakarezų imperija turi kitą šeimininką. Ūkis taip pat. Dabar jis priklausė teksasiečiui. Rikardas niekuomet neužmirš, kokia buvo amerikiečio reakcija, kai išsakė jam savo norą parduoti nuosavybę; tokio efekto jam nebūtų sukėlęs nė tūkstančio naftos telkinių radimas. *Jesus!*, sušuko jis, *I can't believe it!* Tą akimirką Rikardas pagalvojo, kad jį tuoj tuoj ištiks priepuolis. Vis dėlto parduodamas jis iškėlė vieną sąlygą: bažnyčia ir kapinės, kuriose ilsisi jo tėvai, liks jo nuosavybė. Džo-

nas visiškai neprieštaravo, net priešingai. Pasirašęs sutartį Rikardas pavedė Paskaliui Agerui reguliariai lankytis ūkyje ir prižiūrėti bei apsodinti gėlėmis kapus. Jei jis nebegalės to daryti, šį darbą atliks Luisas. Pastarajam jis paliko „Panarą“, o abiejų vyrų sąskaita banke buvo daugiau nei dosniai papildyta. Rūmai ir viskas, kas juose buvo, taip pat parduoti. Mar del Platos vilą jis padovanojo Florai. Kol kas ji dar nieko nežinojo; jei būtų sužinojusi, būtų įnirtingai prieštaravusi. Vėliau, kai laikas apgydys jos žaizdas, ji sugebės įvertinti šį Rikardo poelgį. Ji aistringai mylėjo tą vietą, ir ne vien dėl kartu ten praleistų akimirkų.

Kiekvieną kartą, kai atvažiuojame čia, man atrodo, kad esu pasaulio pakraštyje. Kito pasaulio – ne Argentinos ir apskritai ne kokios nors egzistuojančios šalies.

Vieną gražią dieną ji ras savo laimę su kitu vyru.

Puslapis užverstas galutinai. Pataisymų nebebus.

18

Marselis jam pasirodė panašus į skruzdėlyną. Pirėjas – į turgų, kuriame tarsi katile virte virė gyvenimas.

Nieko nebuvo likę iš sienų, kurias senovėje buvo pastatęs Temistoklis, neliko tvirtovės, gynusios miestą nuo priešų, atplaukusių jūra; per čia praūžė Peloponeso karas; jis ir sugriovė anų dienų didybę. Šiandien galėjai pamatyti vien balsvus namukus, tarsi prilipdytus vienas prie kito, pusiau užtrauktas žaliuzes, per kurias skverbėsi užsispyrusi saulė, terasas, kuriose nuo jūros pučiantis vėjas nepailsdamas judino pakabintus džiūti drabužius. Uosto kavinėse vyrai atšiauriais veidais tarp žaidimo kauliukais partijų persimesdami sentencijomis įsivaizdavo keičią pasaulį. Kas gi čia stebėtina – šioje šalyje net vaikai mano esą filosofai.

Buvo gegužės pradžia, tik pasirodžius aušros spinduliams tučtuojau viską užliedavo švininės saulės spinduliai. Vos Rikardas išlipo ant krantinės, tučtuojau pajuto, kaip plaka širdis. Jis palietė Saros žemę. Galbūt ir Sara buvo čia, šioje garsiais balsais postringaujančioje ir plačiais mostais gestikuliuojančioje minioje. Galbūt ji buvo čia, sėdėjo kokioje nors kavinėje, prie žemo apvalaus staliuko, su pasimėgavimu gerdama uzo.

Paauglys angelo veidu ir juodomis spindinčiomis akimis patraukė jį už rankovės ir prakalbo keistu vietos kalbų mišiniu – Rikardas nesuprato nė žodžio. Jis švelniai atstūmė vaiką ir dairėsi ieškodamas kokios nors transporto priemonės, galinčios nuvežti jį į sostinę. Taip pat jam reikėjo nešiko. Lagaminas buvo sunkus. Prisiekė sau, kad įsikūręs atsikratys nereikalingų knygų ir drabužių, kurių tikrai buvo per daug. Aplinkui – neapsakomas triukšmas, tikra įvairiausių kalbų maišalynė, kurioje galėjai išgirsti kalbant graikiškai, prancūziškai, itališkai. Jis pažvelgė į grupelę žvejų, kurie užmesdavo savo tinklus ir akylai stebeilydavo ton pusėn. Įsispraudęs į savąjį kostiumą su liemene, galvą pridengęs fetrine skrybėle, su skėčiu rankoje ir perlenktu lietpalčiu ant kitos jis turėjo kelti ironiškas šypsenas ar bent jau smalsumą.

– Sveiki atvykę į dievų žemę!

Rikardas atsisuko. Priešais jį stovėjo kokių keturiasdešimties metų tipas su juoda nešvaria kepuraite ant galvos ir kelias dienas neskusta barzda.

– Jei ieškai nešiko, aš esu nešikas. Jei ieškai gido, aš esu gidas.

– Man labiausiai reikia taksi.

– Aš ir esu taksi! – nesuglumęs atšovė vyriškis.

Jis mostelėjo ranka į nebenaują brikelę:

– Visoje Atikoje geriau nerasi!

Ir ištiesė pūslėtą ranką:

– Aš vardu Stefanas. O tu?

Rikardas suburbėjo savo vardą.

Veikiausiai nusprendęs, kad viskas jau aptarta, vyras pakėlė nuo žemės lagaminą ir užsidėjo ant nugaros taip lengvai, tarsi jis būtų kokia niekinga žąsies plunksna.

– *Éla pedi mou!* Laikas spaudžia. Keliaukime!

Rikardas abejingai numojo ranka. Koks skirtumas – jis ar kas nors kitas...

Vos tik įsėdo į brikelę, vyras pakėlė gaubtą ir pareiškė:

– Užsieniečiams saulė negerai. Tau reikia pasisaugoti.

– Žinote, aš iš tokios šalies, kur saulė taip pat gali būti baisi.

Vyras įspėjamai bedė pirštu į Rikardą:

– Nežinau, iš kur tu, tačiau įsidėk galvon vieną dalyką, jei nenori iškepti kaip žuvis: įsidėk galvon, kad Graikijos saulei nėra lygių. Kai ji degina, ji degina. Kaip ir vietos žmonės. Nieko nebūna per pusę. Visko būna per daug. Kai geriau pažinsi mūsų šalį, suprasi, kodėl graikai nepanašūs į kitus pasaulio gyventojus. Jie išprotėję. Paklausk turkų, šitie nusimano apie tai.

Baigęs šiuos postringavimus jis padėjo lagaminą prie Rikardo ir užsiropštė ant vežėjui skirtos pasostės.

– Kur vykstam?

– Į Atėnus. Į „Didžiosios Britanijos" viešbutį.

Vyras, pasivadinęs Stefano vardu, susižavėjęs švilptelėjo.

– Tikiuosi, pinigų tu turi. Ten net dievai nebeapsistoja.

Daugiau nieko nepridurdamas jis garsiai riktelėjo ir brikelė pajudėjo.

Rikardas suposi brikelėje, traukiamoje risčia bėgančio arklio, ir žvalgėsi po šią naują šviesoje skendinčią šalį. Tačiau žvalgytis jam teko išties neilgai. Netrukus vežėjas nutraukė tylą:

– Iš kokios tu šalies?

– Iš Argentinos.

– Ji toli?

– Kitame pasaulio krašte.

– Toliau nei Kinija?

– Taip pat toli.

– Atleisk. Uždavinėju kvailus klausimus. Žinoma, viskas priklauso nuo vietos, kurią palieki. Aš esu iš šiaurės. Iš Chal-

kidikės. Kai buvau berniūkštis, man atrodė, kad Atėnai yra pasaulio kraštas. Ruošiesi ilgai čia užtrukti?

– Savaitę. Mėnesį. Gal daugiau.

– Gerai. Niekados nereikia kurti planų. Likimas sprendžia už mus. Jei papasakočiau tau, kiek planų buvau prikūręs... Ir nė vieno neįgyvendinau.

Ir jis paslapčiomis persižegnojo.

– Teatleidžia man Švenčiausioji Mergelė. Ten aukštai jos sūnus, manau, per daug užsisvajojo, taip užsisvajojo, kad pamiršo saviškius, nes kaipgi kitaip jis būtų galėjęs leisti šventai mūsų žemei kęsti bedievių jungą?

Neišmanydamas, kokios nelaimės kamavo Graikiją, Rikardas nusprendė, jog išmintingiau bus patylėti. Jis žinojo, – tačiau išties labai nedaug, – kad osmanų okupuota šalis ne taip jau seniai patyrė daug kančių. Daugiau jis nežinojo nieko.

Stefanas tęsė, apimtas staigaus kartėlio jausmo:

– Jie gėrė mano tėvo ir mano senelio kraują. Jie išniekino mūsų bažnyčias ir mūsų namus. Jie nuniokojo mūsų laukus. Mano akys viską matė, o ausyse vis dar skamba girdėti riksmai.

Pavargusiu balsu jis baigė pasakoti:

– Toks likimas. Ką gi gali padaryti?

Vėl įsivyravo tyla. Rikardas ja pasinaudojo, kad šiek tiek susivoktų savo paties mintyse. Pirmas dalykas, kurį jis turėjo padaryti, – tai susisiekti su Ernestu Ortizu, Argentinos ambasados Atėnuose kultūros patarėju, vildamasis, jog šis sugebės rasti jam Kikladų specialistą. Jam buvo svarbiausia rasti atsakymus į tris klausimus, kurie sudarė jo paieškų mazgą. Ar statulėlė gali ką nors reikšti? Ar egzistuoja apvali sala? Koks ryšys su „Princu su lelijomis“? Ar jis ras kelią pas Sarą – štai kas priklausė nuo atsakymų.

Laimei, šiose beprotiškose paieškose jam šypsojosi sėkmė. Pasirodo, Ortizas – tolimas Adelmos Maizani giminaitis. Tarp

kitko, ji pati pasiūlė Rikardui į jį kreiptis. Pasiūlymas Rikardą nustebino. Argi ji iš paskutiniųjų nesistengė parodyti jam, kaip skeptiškai yra nusiteikusi? Argi ji nesistengė iš visų jėgų atkalbėti jo nuo kelionės, įtaigiai įtikinėdama, jog jis – fantazijų auka? Ir galų gale, ko jis nė įtaręs nebūtų, ji jam padėjo. „Teatleidžia man Jungas“, – pasakė duodama Rikardui Ortizo koordinates. Rikardas priėjo išvadą, – gal teisingą, gal ne, – kad sielos gilumoje psichoanalitikė nepritarė Rikardo užmačioms. Atsisakydama sutikti su jo mintimis galbūt vis dėlto ji jautė tam tikrą susidomėjimą; kaip mokslininkė, kuriai nusišypso laimė patikrinti savas teorijas. Jei Saros jis nesuras, Adelma visiškai ramiai galės jam patvirtinti tai, ką pasakė jo išvykimo išvakarėse: visa ši istorija – jo pasąmonės vaisius. Nieko realaus joje nėra. Tik kažkokie atvaizdai, ir tiek.

Auksinės dulkės sklandė ore. Partenono frontonai jau iškilo horizonte ir priminė jam kelias eilutes, kurias jis perskaitė plaukdamas per Atlantą. Autoriaus vardo Rikardas neprisiminė. „Kai pirmą kartą atsidūriau priešais šitą šventyklą, po daugybės troškimo ją pamatyti metų ji pasirodė man sustingusi, tarsi senovinio plėšrūno skeletas“. Šią akimirką paminklas iš tiesų panėšėjo į aprašytąjį vaizdą. Senovinis plėšrūnas... Be abejonės, nuostabiai sumanytas, tačiau šaltas ir besielis.

Įprastu judesiu Rikardas įkišo ranką į vidinę švarko kišenę ir išsitraukė mažą odinę piniginę. Atrišo raištelį ir išsiėmė akvamariną. Jis mirguliavo šviesoje trumpais melsvais blyksniais. Mėlynas berilas, retas akmuo. Tačiau ir Janpa buvo toks žmogus, kokių nėra daug. Rikardas suspaudė rankoje akmenį, tarsi norėdamas pasisemti iš jo kažkokios paslaptingos jėgos.

Kai jie išvažiavo iš Pirėjo, jį apėmė keista nuojauta. Jam pasirodė kažkur matyti tie lyg pasidabruoti alyvmedžiai, tos

sužeistos pušys, iš kurių tekėjo sakai, tie rododendrai, išdžiūvusi, veik nevaisinga žemė, tie žemi namai. Niekas jo nestebino, niekas jam neužkliuvo, net siaubingai erzinantis svirplių čirškimas. Būtų galėjęs apibūdinti šiuos įspūdžius taip: galbūt jis kitados gyvenęs šiose žemėse kitame savo gyvenime. Tačiau apie tai galvoti jis neišdrįso.

Išvydęs „Didžiosios Britanijos" viešbutį Rikardas pajuto dėkingumą graikų diplomatui, rekomendavusiam čia apsistoti. Šie rūmai, senoji Triesto prekybininko nuosavybė, skleidė neapsakomą žavesį. Tas žmogus, akivaizdu, mokėjo gyventi.

– Štai tu ir vietoje, – pranešė Stefanas.

Jis nušoko ant žemės, pakėlė lagaminą, pastatė jį ant šaligatvio ir pasakė kainą. Nors Vakareza dar nežinojo, koks valiutos kursas, tačiau suma jam pasirodė astronominė. Tai buvo normalu. Kaipgi graikas galėjo paprašyti mažiau iš tokio viešbučio, į kurį net rezignavę dievai nenusileidžia, kliento? Rikardas sumokėjo nė nemirktelėjęs.

– *Yassou!* Tesaugo tave Švenčiausioji Mergelė. Jei tau manęs prireiks, būsiu Pirėjo uoste. Niekada negali žinoti.

Rikardas atsisveikino ir paliko lagaminą grupelei tučtuojau pasirodžiusių bagažo nešikų.

Po kelių akimirkų jis jau buvo savo kambaryje.

Karštis buvo slegiantis. Beveik toks pat nepakeliamas kaip ir Buenos Airėse vidurvasary. Jis įjungė ventiliatorių, pakabintą ant lubų, ir puolė į dušą. Šaltas vanduo šiek tiek sumažino įtampą ir nuovargį. Reikėjo susikaupti, nes jei jis jaudinsis, nieko dora iš to nebus. Reikia atsitokėti. Bet kokia kaina. Visos kelionės metu jis stengėsi tą padaryti, tačiau mažne veltui. Mintys virte virė jo galvoje.

Jis labai greitai nusišluostė ir nuskuodė prie telefono. Paprašė operatorės Ortizo numerio. Pasigirdo signalas, rodantis, kad linija užimta, ir Rikardui tai buvo tarsi agresijos žen-

klas. Jis pakartojo prašymą antrą kartą, dešimt kartų, kol pagaliau kažkas atsiliepė ispaniškai. Moteris.

– Norėčiau kalbėtis su senjoru Ernestu Ortizu. Mano vardas Rikardas Vakareza. Atvykau iš Buenos Airių. Esu Adelmos Maizani draugas.

Atsakymas buvo lakoniškas:

– Esu ponia Ortiz. Vyro nėra namuose. Kuo galėčiau jums padėti?

– Norėčiau susitikti su juo. Tai gana skubu.

– Turite problemų su valdžios organais?

– Ne, senjora. Man tik reikia pasikalbėti su jūsų vyru.

Tiesiog atsitiktinai jis dar kartą pakartojo:

– Esu jo pusseserės draugas. Adelmos Maizani.

– A! Žinoma. Kaip sekasi mūsų brangiajai Adelmai? Ji vis dar gydo bepročius?

Rikardas vos nepaspringo.

– Hmm... Taip, lyg ir taip.

– Vargšelė. Turbūt ji vis dar neištekėjusi?

– Bent aš nežinau.

Jis grįžo prie reikalo:

– Kada galėčiau paskambinti senjorui Ortizui?

– Nežinau. Dabar jis pas ambasadorių. Žinote, kas tai yra...

Ne, jis nieko nežinojo.

– Galiu paskambinti po valandos?

– Kodėl gi ne? Gal jums ir pavyks.

– Senjora, o gal jūs būtumėte tokia maloni ir perduotumėte jam, kad aš skambinau, jei jis grįžtų anksčiau? Esu apsistojęs „Didžiosios Britanijos“ viešbutyje.

– Žinoma.

Padėjęs ragelį Rikardas dirstelėjo į kišeninį laikrodį, kurį buvo pasidėjęs ant stalo. Rodyklės rodė dešimtą valandą. Jam liko tik laukti. Ką čia nuveikus, kaip užmušus laiką? Gal pa-

skaityti; jei pavyks susikaupti. Jis pabandė sulaikyti rankų drebulį ir pasirausė lagamine. Dvi knygos apie Graikiją. Viena apie Kretą. Raulio Skalabrinio paskutinio romano pavadinimas sukėlė Rikardui šypseną, nes labai atitiko dabartinę jo būseną: „*El hombre que está solo y espera*“, „Vyras, kuris yra vienas ir tikisi“. Paskutinė knyga patraukė dėmesį, nes jis neprisiminė, kad būtų ją ėmęs. Platonas, „Puota“. Iš kur, po galais, jis ją ištraukė? Rikardas turėjo gerokai pasirausti atmintyje, kol prisiminė knygų pardavėją.

Iš naujo pasinerkite į šį kūrinį, tikrai būsite sužavėtas.

Jis atvertė knygą. Ir vėl nusišypsojo: antrajame puslapyje buvo užrašytas pavadinimas „Puota, arba Apie meilę“. Kita vertus, kodėl gi jos nepaskaičius? Juk visai neblogai skaityti Platoną gimtojoje filosofo žemėje.

Jis išsitiesė ant lovos ir pasistengė užsimiršti.

Skaitydamas įvadą jis žiovavo. Prologą – taip pat. Susidomėjo tik pradėjęs skaityti Eriksimacho kalbą. Buvo dėl ko: šis savaip patvirtino Rikardo teorijas. Argi jis nebuvo visą laiką už tai, kad ilgai kartu ištveria tik skirtingi žmonės? Argi nebuvo jis teigęs, kad daugybė porų merdėjo dėl to, kad pernelyg nuobodžiavo ir kad nuobodulį sukeldavo panašus jų skonis? Taigi štai ką aiškino Eriksimachas: vienovė susideda iš prieštaravimo pačiai sau? Iš tiesų filosofas manė, kad susitaikymas yra būtinas vienovei susidaryti: „Tai, kas prieštarauja vienas kitam ir kas nėra sutaikyta, negali sudaryti vienovės“.

Kai skaitė toliau, Rikardo susidomėjimas vis augo. Kaipgi jis galėjo išlikti ramus skaitydamas žodžius, kurie jam buvo taip neapsakomai prasmingi: „Pačioje žmonijos egzistavimo pradžioje vyras, moteris ir hermafroditas buvo viena ir ta pati būtybė. Jie sudarė visumą. Patinas buvo saulės kūdikis; patelė – žemės; tas, kuris turėjo ir vieno, ir antro pradą, buvo iš

mėnulio. Jų jėga ir tvirtumas buvo tokie nepaprasti, tokia didi buvo jų puikybė, kad jie užmiršo atsargumą ir užsipuolė dievus. Tuomet dievai pasitarę nusprendė nubausti žmones. „Aš manau, – tarė nepatingėjęs pamąstyti Dzeusas, – kad yra būdas, kaip nesunaikinti žmonių, bet padaryti juos silpnus. Taip jie pamirš savo akiplėšiškumą. Kiekvieną perskirsiu į dvi dalis".

„Tokiu būdu nuo senų senovės žmoguje apsigyveno meilė, kurią jis jaučia kitam žmogui: primityvią mūsų prigimtį sugrąžinanti meilė; meilė, kuri iš dviejų būtybių stengiasi padaryti vieną, kitaip tariant, vėl sujungti į vieną žmogišką-ją prigimtį! Taigi kiekvienas iš mūsų yra papildoma kito žmogaus pusė, žmogaus, kuris, supykusių dievų padalytas į dvi dalis, yra panašus į plekšnę: vientisa būtybė, iš kurios padarė dvi".

Perskaitęs paskutinius labiausiai jį sujaudinusius žodžius Rikardas užvertė knygą: „Taip ir mūsų vadinamoji meilė yra vienas ir tas pats daiktas, kurio prigimtį sudaro troškimas ir paieškos".

Beveik tuo pačiu metu kambaryje suskambo telefonas.

– Senjore Vakareza? Kalba Ernestas Ortizas. Netrukdau?

– Ką jūs. Laukiau jūsų skambučio.

– O aš jūsų vizito. Maždaug prieš savaitę gavau iš mūsų mielosios Adelmos kablogramą, kuria ji pranešė, kad jūs atvykstate.

Rikardas vos sulaikė atodūsį – taip jam palengvėjo.

– Ar galėtumėte paskirti man truputį laiko, senjore Ortizai?

– Žinoma. Kodėl gi jums neatėjus pas mus šį vakarą vakarienės? Laukiame keleto draugų. Žinoma, jei esate neužsiėmęs.

– Man būtų labai malonu.

– Mes gyvename netoli nuo jūsų viešbučio. Maždaug dešimt minučių pėsčiomis. Pastatas beveik prie pat Bizantijos muziejaus. Karalienės Sofijos aveniu, numeris 30. Ketvirtas aukštas. Tarkim, aštuntą?

– Puiku.

Rikardas padėjo ragelį. Širdis daužėsi tarsi pašėlusi. Ne iš nerimo – iš džiaugsmo. Jis palipo dar vienu laipteliu į viršų.

Dabar reikėjo atsikvėpti. Jis plačiai atvėrė langą ir kelis kartus giliai giliai įkvėpė. Po jo kojomis plytėjo beveik tuščia Konstitucijos aikštė. Kairėje buvo matyti rūmai, monarchijos liekanos. Gal du ar trys praeiviai, daugiau nė gyvos dvasios. Stefanas buvo teisus aiškindamas, kad Graikijos saulė gali būti baisi. Oras, galima sakyti, degino.

Rikardas uždarė langą. Turėtų būti ne vėliau kaip trylikta valanda. Sunkumas, iki šio laiko slėgęs jo krūtinę, nukrito; jis buvo alkanas. Per kelias minutes apsirengė, nusileido į holą ir nuėjo pas durininką. Tas tikrai nurodys jam kokį restoraną netoliese.

Rikardas skubėjo ir nepastebėjo jaunos moters. Vis dėlto ji buvo čia, per žingsnį nuo jo, ir kalbėjosi su pagyvenusiu vyru.

Jis jos nepamatė net ir tada, kai ji ėjo pro šalį išėjimo link. Jos juodi blizgantys plaukai buvo susukti į kuodą, lūpos blyškios, nosis trumpa, apgamėlis ant kairiosios šnervės ir siaurokos akys...

19

Ernestas Ortizas buvo žavingas. Žmona mažiau. Aukšta, liekna, natūraliai elegantiška, Džulija Ortiz taip pat buvo žavi ir būtų galėjusi būti viena maloniausių pašnekovių, jei nebūtų turėjusi bjauraus įpročio pertraukti savo svečius, neklausyti jokių kalbų, jei jos nebuvo susijusios su ja pačia, ir jei nebūtų taip žavėjusis pati savimi. Ji priklausė toms būtybėms, kurių pilnas pasaulis ir kurios yra gimusios iš *omfalo*, akmens iš Delfų, žyminčio pasaulio centrą.

Viena iš porų buvo argentiniečiai, kita – graikai. Pirmosios poros vyras, pristatytas Niko Buhatzaro vardu, buvo ministro pirmininko Elifterijaus Venizelo patarėjas. Aistringai besidomįs politika, energingas, švytintis, akivaizdžiai mėgstantis metaforas. Jam Venizelas buvo alfos ir omegos įsikūnijimas. Tiesiog jis buvo žymiausias gyvas politikas. Netrukus Rikardas suprato, kad graikas neperlenkia lazdos. Paprasčiausiai jis nežinojo, kokias nelaimes išgyveno ši šalis. Nieko nebuvo girdėjęs apie Nausos moteris, kurios vieną 1821 metų dieną pasirinko mirtį ir šoko į upę nepasiduodamos turkams. Jis pirmą sykį išgirdo „Landų miesto“ pavadinimą – Misolungis; tai mažas miestukas prie Patrų įlankos, kuris išsilaikė trejus ilgus metus negailestingoje apsiaustyje, atkirstas

nuo viso pasaulio. Išbadėję gyventojai iš nevilties valgė šunis, arklius, paskui druskingas palei paplūdimius augančias žoles. Galiausiai miestas pasidavė ir buvo nušluotas nuo žemės paviršiaus; dauguma likusių gyvųjų buvo užbadyti.

Rikardas išgirdo, kokios didžiai bailios pasirodė galingosios Vakarų šalys ir kokia kurtinama buvo jų tyla stebint graikų tautos agoniją. Šioje kovoje dėl nepriklausomybės Venizelas, be jokios abejonės, suvaidino svarbiausią vaidmenį. Keturi *turkokratijos* šimtmečiai, keturis šimtus metų krikščionys stačiatikiai praleido engiami islamo. Ir daugybė kankinių, kurių pralietas kraujas dar ir šiandien tekėjo smėlingais krantais.

Argentina buvo toli. Rūpesčiai, kurie rodėsi jam itin svarbūs ir kurie metų metus jį kankino, dabar buvo panašūs į kelias smilteles.

Vakarienė užtruko iki antros valandos ryto, kai pakilo paskutinis svečias.

– Nagi, senjore Vakareza, kuo galiu jums padėti?

Ortizo profesija paliko atspaudą jo veide ir jo balso tone. Malonus, tačiau ne šiltas, atidus, tačiau tarsi bejausmis. Jis priklausė tam žmonių tipui, kurie greičiau leisis sudeginami ant laužo, nei atvirai, be išsisukinėjimų išsakys savo nuomonę.

– Man reikia tam tikros informacijos apie salas ir archeologiją.

Ortizas tučtuojau įsitempė.

– Noriu iš anksto jus įspėti. Aš šiek tiek išmanau Graikijos istoriją, tačiau nesu specialistas ir dirbu šiame poste tik metus.

Kaip tikras diplomatas, jis užsidėjo apsauginius šarvus.

– Suprantu, senjore. Vis dėlto pamėginkime, jei galima? Turbūt esate girdėjęs kalbant apie anglų archeologą, vardu Evansas?

– Seras Artūras Džonas Evansas?

– Būtent.

– Nežinau kažko ypatinga, tik tiek, kad karjeros pradžioje jis atliko archeologinius kasinėjimus Lapijoje ir Balkanuose ir kad apie 1880 metus Oksforde buvo paskirtas „Ashmolean Museum“ direktoriumi. Prieš trisdešimtį metų jis atrado Knosą. Nuo to laiko ir taip žinomas jo vardas dar labiau išgarsėjo.

– Jis vis dar gyvena Kretoje?

Ortizas neaiškiai mostelėjo.

– Tikriausiai. Tačiau, nors gal aš ir klystu, šiandien jam jau apie aštuoniasdešimt, todėl tikrai nustebčiau sužinojęs, kad jis vis dar kasinėja.

Ortizas nusileido:

– Gerai, galėsime pasidomėti. Pažįstu vieną archeologą, kuris dirba Švietimo ministerijoje. Jis vardu Marijus Stergiu. Galėčiau jus jam parekomenduoti, tačiau jokių garantijų neduodu. Tas vyras kieto charakterio, ir manau, kad yra šiek tiek mizantropas. Jį domina tik seni akmenys.

– Susitvarkysiu. Kada galėčiau su juo susitikti?

– Man reikia gauti jo sutikimą. Kad ir koks bus jo atsakymas, pranešiu jums.

– Dėkoju jums, senjore.

– Kaipgi kitaip turėtų elgtis tautietis? O be to, argi jūs ne Adelmos draugas? Labai ją myliu. Jūs seniai pažįstami?

– Kelis mėnesius.

– Kaip susipažinote?

Taip netikėtai užkluptas Rikardas sumurmėjo:

– Pas draugus. Vieną vakarą... Per vakarienę.

– Suprantu.

Rikardas pasinaudojo šia trumpute pertrauka ir vėl paklausė to, kas jį domino:

– Ar jums teko matyti statulėlę plokščiu veidu, be akių, be lūpų?

– Iš tiesų teko. Čia bet kur gali tokių pamatyti. Nė vienas keliautojas to neišvengia. Jos – Kikladų simbolis.

Tas pats atsakymas, kurį Rikardas girdėjo iš savo paties *alter ego* Buenos Airėse.

– Ar ji ką nors simbolizuoja? Ar žinoma, kam ji buvo naudojama?

Ortizas papurtė galvą.

– Įspėjau jus, nesu specialistas. Tačiau Stergiu tikriausiai galės jums paaiškinti.

Rikardas nervingai prikando apatinę lūpą. Iš tiesų jis nedaug pasistūmėjo.

– Paskutinis klausimas. Tikriausiai jums teko keliauti po kraštą, plaukti į salas.

– Nelaimei, ne taip jau daug, kiek būčiau norėjęs. Mano žmona sunkiai ištveria karštį, o dar sunkiau skurdą, kuris, jos manymu, yra blogo išsiauklėjimo požymis. O kai kurie Graikijos regionai dar labai vargingi. Ko gi norėti, ne taip jau greitai atsigaunama po keturių okupacijos šimtmečių. Mes kalbėjomės apie Kretą. Ji nepriklausoma tik aštuoniolika metų. Tačiau prašom užduoti savo klausimą.

– Kai jūs keliavote, ar neteko išgirsti apvalios salos pavadinimo?

Pilkose diplomato akyse atsispindėjo neapsakomas suglumimas.

– Apvalios? Ir tai viskas?

– Deja, viskas. Sala, kurioje galbūt seniai seniai įvyko žemės drebėjimas.

Ortizas prapliupo vaikišku juoku:

– Senjore Vakareza, ar jūs bent nutuokiate, kiek salų yra šios šalies jūrose? Vidutinio dydžio, didelių, mažų ir visiškai

mažyčių, gyvenamų ir negyvenamų – jų yra daugiau nei du tūkstančiai! Taigi galite neabejoti, kad tarp jų iš tiesų yra ir tokia, kuri atitinka jūsų apibūdinimą. Tačiau kur ji? Tai yra problema. Egėjo jūroje? Jonijos salose? Sarono įlankoje? O gal Dodekanese, kuris, pasakysiu jums, okupuotas Italijos. Pasirinkimas didelis.

Rikardui beliko sutikti, staiga jis suvokė, koks sudėtingas jo pradėtas žygis. Iki šios akimirkos jo protas sąmoningai atmesdavo bet kokią įtartiną mintį, galinčią susilpninti jo ryžtą. Jam net nešovė į galvą mintis, kad gali ir nepasisekti. Dabar viskas buvo nebe taip. „Daugiau nei du tūkstančiai salų“, – pasakė jo pašnekovas. Tikras žvaigždynas, ir tame žvaigždyne – maža žvaigždelė tarp žvaigždžių.

Diplomato balsas nutraukė jo apmąstymus.

– Senjore Vakareza, ko iš tikrųjų jūs ieškote?

Rikardo skruostai užsiplieskė. Suglumęs jis nusuko akis. O juk žinojo, kad anksčiau ar vėliau bus užduotas šis klausimas. Nieko gudresnio nesugalvojęs jis atsakė:

– Ta sala mane domina.

Ortizas suraukė antakius ir supratingai pakartojo:

– Ta sala... Ir niekas daugiau...

Paskui natūrali jo prigimtis paėmė viršų ir jis baigė mintį:

– Nurimkite. Tai ne mano reikalas. Atleiskite už nediskretiškumą.

Jis pažvelgė į laikrodį pakankamai pabrėžtinai, kad Rikardas suprastų, jog diplomatas nori baigti pokalbį.

Rikardas atsistojo:

– Dėkoju už pagalbą. Galiu tikėtis jūsų skambučio?

– Be abejo. Rytoj iš pat ryto susisieksiu su Stergiu.

Diplomatas palydėjo jį iki durų slopindamas žiovulį. Buvo beveik pusė trijų ryto.

Ortizas laikėsi žodžio, tačiau paskambino tik po trijų dienų. Per tas tris dienas Rikardas jautėsi tai apimtas didžiausio optimizmo, tai nugrimzdavo į juodžiausią pesimizmą, užsidaręs viešbučio kambaryje, nedrįsdamas nueiti nuo staliuko, stovinčio lovos galvūgalyje, krūptelėdamas nuo kiekvieno garso, kuris galėjo būti panašus į telefono skambutį. Tad kai diplomatas jam paskambino ir patikino, kad archeologas sutiko jį priimti, Rikardą naujiena neapsakomai nudžiugino.

Dešimtą valandą, trečiadienį, 109 kabinete, ketvirtame aukšte, Švietimo ministerijoje. Rikardas paskutinį kartą pasitikslino susitikimo laiką ir vietą, kuriuos buvo užsirašęs ant firminio „Didžiosios Britanijos" popieriaus lapo, ir peržengė pastato slenkstį.

Ortizas buvo labai tiksliai apibūdinęs tą vyrą. Kai Rikardas įėjo į kabinetą, tas žmogus vos vos sujudėjo. Jei veide atsispindi mūsų siela ir jei reinkarnacija egzistuoja, Stergiu siela tikriausiai buvo atkeliavusi iš neatmenamų laikų ir persikūnijusi iš rudojo lokio. Impozantiško stoto ir kūno, apvalaus veido, jis atrodė tikras galiūnas už akivaizdžiai jam per mažo darbo stalo.

– Sėskitės, – suburbėjo jis, nurodydamas kėdę.

Ir veikiau iš įpročio nei iš mandagumo pasiūlė:

– Kavos?

– Mielai.

– Su cukrumi? Trupučiu cukraus? Be cukraus?

– Trupučiu cukraus.

Atvykęs į Graikiją Rikardas jau spėjo pamėgti tą stiprią moka kavą, nuo jos sklindantį kardamono kvapą ir klausimų ritualą, būtiną ją siūlant. Ritualą, kuris galėjo baigtis nekaip (dera paminėti šią detalę), jei žmogus, kuriam siūloma kava, siaubingai apsiriktų (o taip atsitikdavo pirmą kartą atvykusiems į Graikiją), vietoj „graikiškos kavos" paprašęs „turkiškos".

Archeologas pakėlė telefono ragelį, kažką burbtelėjo ir padėjo.

– Jūs iš Lotynų Amerikos? – paklausė netaisyklinga anglų kalba labai aiškiai tardamas *r* raidę.

– Taip, iš Argentinos.

– Dabar ten ruduo.

Rikardui pasirodė, kad jo balse nuskambėjo kritiškos gaidelės.

Vyras kalbėjo toliau:

– Kaipgi norite, kad žmonės rastų bendrą kalbą, jei jie gyvena priešingose klimato juostose? Pas jus balta, pas mus – juoda. Saulė, lietus. Tikra maišalynė.

Vakareza nustebo, nes paskutinį žodį jis ištarė Moljero kalba, visiškai be jokio akcento.

– Jūs kalbate prancūziškai?

Dabar nustebo archeologas.

– Žinoma. Kaip matau, ir jūs.

– Tai ne mano nuopelnas. Mano motina buvo prancūzė. O jūs? Kaip jūs išmokote?

Įtūžęs archeologas pažvelgė į Rikardą:

– Pone, akivaizdu, kad nepažįstate Graikijos. Šeima, kurioje nekalbama prancūziškai, vadinama *vlákhos.*

– *Vlákhos?*

– Valstiečiai. Tamsuoliai! Kaip galima auklėti vaiką ir neišmokyti jo pačios gražiausios pasaulio kalbos!

Ir pamanė, jog būtina pridurti:

– Po graikų kalbos, žinoma.

– Be abejo.

Slapta nuojauta kuždėjo Rikardui, kad vyriškis atsipalaidavo ir kad tarp jų atsirado draugiškas ryšys. Tai, kad jie abu mokėjo prancūzų kalbą, tikrai padėjo atsirasti šiam ryšiui.

Archeologas pasiėmė gintarinį rožinį ir pradėjo mikliai leisti karoliukus per pirštus.

– Taigi jei aš gerai supratau, jums reikia žinių apie Knosą ir apie tą netikėlį Evansą?

– Reikia ir šitų. Taip.

– Klauskite. Tema plati.

– Pirmiausia norėčiau sužinoti, ką reiškia šis plokščias ir ovalus statulėlės veidas be akių. Veidas, kuris, man regis, plačiai paplitęs jūsų šalyje.

– Tai ne tik veidas, – tučtuojau patikslino archeologas. – Mes jas vadiname Kikladų statulėlėmis. Jos vaizduoja visą žmogų, vyrą ar moterį, stovintį sukryžiuotomis rankomis. Veikiausiai tai laidotuvėms skirtas daiktas arba Kiklados dievams skirta auka. Visiškai tiksliai apibūdinti šitų statulėlių mes negalime.

– Įdomu, niekada nesu matęs visos statulėlės, tik veidą...

– Nieko nuostabaus. Daugelis iškastų statulėlių buvo apdaužytos – gal atsitiktinai, gal kai kurios buvo per didelės dėti į kapą. Priminsiu jums, kad tie kapai buvo tik metro ilgio, nes velionius paprastai laidodavo suriestus gemalo poza. Tačiau įdomiausia yra tai, kad jos panašios į kitas statulas, surastas per tūkstančius kilometrų nuo šių vietų. Tarp kitko, netoli jūsų, Ramiajame vandenyne, priešais Čilę, Velykų saloje. Tikriausiai girdėjote apie jas. Žinoma, jų net negalima lyginti dydžiu; kai kurios akmeninės skulptūros sveria daugiau nei septyniasdešimt tonų! Tačiau jų veidų išraiška, ar veikiau tai, kad jie kaip tik yra be išraiškos, stebinamai panaši į mūsų Kikladų statulėles. Kodėl, šito mes taip pat nežinom. Kam skirtos tos akmeninės skulptūros? Kaip ir kokiu būdu buvo galima pernešti šitokius gigantiškus akmenų blokus saloje, kurioje gyveno vos tūkstantis gyventojų, iš kurių šiek tiek mažiau nei pusė buvo moterys? Paslaptis...

Jis pasistengė išsitiesti.

– Nukrypau nuo temos. Klauskite...

– Evansas? – ištarė Rikardas.

– Ikonoklastas. Barbaras! Ką jau padarysi: kai turi pinigų, kurie suteikia valdžią, niekas negali tau atsispirti.

Šypsena žaidė Vakarezos lūpose. Jis labai gerai tai žinojo.

– Dar gerokai prieš jį, – tęsė Stergiu, – daugybė archeologų domėjosi Kreta ir ypač Knosu. Juk žinote, kas yra Šlymanas? Heinrichas Šlymanas?

Pamatęs sutrikusią lankytojo miną, jis aiškino toliau:

– Tikras genijus. Pats tikriausias. Jis visų mūsų tėvas. Noriu pasakyti – ikihelenistinės archeologijos įkūrėjas. 1868 metais jis įrodė, kad Homero „Iliadoje" ir „Odisėjoje" aprašytos civilizacijos egzistavo. Neapsakomas užsispyrimas šį svajotoją nuvedė Odisėjo pėdsakais iki Itakės, paskui, 1870-aisiais, į Chisarliką, Azijos Dardanelų pakrantę, kur jis atrado – pripažįstu, padaręs ir kelias klaidas, – Trojos miesto griuvėsius. 1886 metais jis kibo į Kretą ir norėjo pradėti kasinėjimus Knose. Kad galėtų kasinėti, pamėgino įsigyti tą žemę; jo nelaimei ir didžiulei Evanso laimei, savininkai buvo reiklūs, prie visko prisidėjo dar ir Kretos sukilimas prieš turkų okupaciją ir archeologui teko atsisakyti minties tęsti projektą. Kiekvienas medalis turi dvi puses. Evansas buvo kita Šlymano medalio pusė. Po septynerių metų anglas įsigijo žemes.

Jis atsiduso:

– Deja...

– Kodėl jūs taip kritiškai nusiteikęs?

Stergiu pakilo visu stambiu savo kūnu taip greitai, kad Rikardas pamanė, jog kibs jam į gerklę.

– Kodėl? Jūs užduodate tokį klausimą, nes kojos nebuvote įkėlęs į Knosą! Jie ten dirbo ne atstatymo ir juolab ne restauravimo darbus. Jie ten viską gadino! Dažė violetinėmis,

rusvomis, geltonomis, žaliomis spalvomis, tarsi kokie valkatos! Ten jau nebe rūmai, ten tikras bordelis! Be to, jis leido pavadinti rūmų patalpas kažkokiais nesąmoningais vardais, pavyzdžiui: „Karaliaus tualetas“, „Karalienės megaronas“ arba „Sosto salė“! Dar galiu papasakoti apie besaikį betono naudojimą, apie nemokšiškas stratigrafijos klaidas, susijusias su minojiniu periodu.

Užduseęs ir išraudęs kaip vėžys jis klestelėjo atgal į kėdę.

„Tie archeologų ginčai, – pagalvojo Rikardas, – man nepadės“. Reikėjo išlikti ramiam.

– Ar Evansas dirbo vienas, ar turėjo ekipą?

– Žinoma, turėjo. Kur jis dings, kai jam tiek metų. Mane pasiekė naujausios žinios, kad jį pakeitė kažkoks Pendelbiuri. O kodėl jūs domitės šiuo ponu? Norite su juo susitikti?

– Galbūt.

– Jūs bent jau ne žurnalistas?

Net jei jis būtų paklausęs, „ar jūs ne gyvatė“, jo tonas būtų buvęs mažiau įtarus.

– Ne. Tikrai ne. Aš ieškau žmogaus ir tos paieškos absoliučiai privačios. Ar manote, kad dabar jis galėtų būti Knose?

– Išties įmanoma. Įtariu, jog jis nori mirti Graikijoje, kad vėl sudarytų konkurenciją nelaimingajam Šlymanui, kuris mirė Neapolyje, tačiau norėjo būti palaidotas čia.

– Kadangi kalbėjomės apie freskas, ką manote apie „Princą su lelijomis“?

– Nieko. Evansas ją atkūrė iš skirtingų freskų gabalų. Pavadino ją, tik neklauskit kodėl, „karaliumi–žyniu“, ir pagal laikotarpį tai galėtų būti vėlyvasis IA Mino kultūros periodas, maždaug 1580–1450 metai prieš mūsų erą.

– IA? – nustebo Rikardas. – Ką tai reiškia?

– Evansas sudarė lentelę, kuri žymi Mino civilizacijos chronologiją; Mino kultūros pavadinimas kilo iš legendinės Mi-

no karalystės. Evansas visą laikotarpį suskirstė į tris didelius periodus: ankstyvąjį, vėlyvąjį ir viduriní, kurių kiekvienas turi dar tris periodus – I, II, III.

– Ar tas Minas iš tiesų gyveno?

– Regis, tą patį vardą turėjo du vyrai. Žymiausias ne tas pirmasis, valdęs Knosą XV amžiaus prieš Kristų viduryje, o antrasis, pirmojo vaikaitis. Tai apie jį sklando legendos. Pati žinomiausia legenda yra apie architektą Dedalą, kuris pastatė labirintą, kad jame būtų galima uždaryti saulės dukters Pasifajės ir Dzeuso atsiųsto jaučio meilės vaisių – Minotaurą, monstrą žmogaus kūnu. Evansas tvirtina, kad tas labirintas tiesiog Knoso rūmai, ir tiek. Kad argumentuotų savo teiginius, jis kalba apie architektūrinę koncepciją pastato, kuris sudarytas iš miegamųjų, salių, koridorių, daugybės vestibiulių, kur pašalinis žmogus tiesiog lengvai pasiklystų. Asmeniškai aš pats netikiu nė viena versija. Esu įsitikinęs, kad labirintas yra ne kas kita, o pastatytų ar natūralių galerijų ansamblis, kuriame vykdavo tam tikros religinės apeigos. Atleiskite, aš ir vėl nukrypau nuo temos.

– Neatsiprašinėkite. Šios legendos savaip vertingos.

Rikardas pasilenkė priekin:

– O dabar paprašysiu jūsų būti kiek įmanoma man atlaidesnį. Paskutinis klausimas tikriausiai pasirodys pats kvailiausias. Ar yra Kikladose apvali sala?

– Apvali sala? – pakartojo suglumęs Stergiu. – Ar jūs žinote, kiek salų?..

– Taip, žinau, – leido sau pertraukti jį Rikardas. – Daugiau nei du tūkstančiai. Tačiau kvailai tikėjausi, kad neturi būti apvalių salų pertekliaus, kurios, be to, dar būtų patyrusios ir gamtinį kataklizmą.

– Apvali sala... *Iš tiesų* apvali?

Rikardas nusišypsojo žvelgdamas į sutrikusį archeologą.

– Iš tiesų apvali.

– Bet juk tai panašu, tarsi jūs manęs prašytumėte išrinkti porą ragų iš visos ožkų bandos. Žinote, aš tikrai apgailestauju, bet negaliu jums pagelbėti.

– Nereikia. Tikriausiai mano klausimas absurdiškas.

Rikardas jautėsi taip, tarsi viską, ar beveik viską, jam reikėtų pradėti nuo pradžių. Jam beliko atsisveikinti su archeologu.

– Dėkoju, kad skyrėte man laiko.

Stergiu kilstelėjo iš vietos ir ištiesė ranką:

– Nėra už ką, pone. Sudie.

Ir su humoro gaidele tarstelėjo:

– Tas idiotas užmiršo atnešti kavos...

Kai Rikardas uždarinėjo duris, išgirdo, kaip vyriškis sumurmėjo:

– *Apvali sala?..*

Apie ketvirtą valandą ryto viešbučio kambaryje suskambo telefonas ir Rikardas krūptelėjęs pabudo. Jis ką tik buvo užmigęs.

– Alio? Ponas Vakareza?

– Tas pats.

– Stergiu.

Gal archeologas išprotėjo, kad skambina jam tokiu laiku?

– Jūsų apvali sala. Aš ją radau!

20

Viešbučio restoranas buvo beveik tuščias, tik keli ankstyvi klientai.

Patogiai įsitaisęs priešais gausius pusryčius, Stergiu pakartojo trečią kartą:

– Jūs gimęs po laiminga žvaigžde, pone. Jumis dėtas, uždegčiau žvakutę *Panaghía.*

– *Panaghía?*

– Švenčiausiajai Mergelei.

Jis įtariai žvilgtelėjo į Rikardą:

– Juk jūs tikintis, ar ne?

– Taip, tikintis. Tik turiu prisipažinti, kad nesu religingas. Visiškai.

– Nesijaudinkite. Mes panašūs. Tačiau Šv. Mergelė šventa. Ji daug daug aukščiau už visus šventuosius ir visus sutanuotus varnus.

Rikardas mėgino neparodyti, kad nekantrauja. Jis taip ir nesumerkė akių po skambučio. Tad dabar negalėjo nustygti vietoje.

– Galų gale surasti jūsų apvalią salą buvo vaikų žaidimas. Kai kalbėjomės, nemačiau ryšio. Ir tik vėliau Apvaizda man padėjo... Ir ne be reikalo...

Jis nutilo, kad pasakojimas skambėtų kuo solidžiau.

– Apvali – tai jos pavadinimas.

Vakareza išpūtė akis.

– Taip, – dar kartą pakartojo Stergiu. – Apvali buvo jos pavadinimas. Graikiškai „apvali" yra *strongíli*. Taip vadinasi jūsų sala. Pavadinimas, be abejo, kilo iš ankstesnės jos formos. Ją dar vadino *Kallístė*, tai reiškia „graži". Šiandien ji labiau žinoma Tyros vardu, arba Santorino, tai iškreiptas Venecijos kilmės Santa Irenos pavadinimas.

– Neįtikėtina, – sumikčiojo Rikardas. – Apvali... O kodėl jūs sakote „iš ankstesnės jos formos"? Jos forma pakito?

Archeologas linktelėjo galvą ir iš kišenės išsitraukė rožinį.

– Tai patvirtina, kad aš neklystu. Kabinete sakėte, kad jūsiškę salą, regis, ištiko gamtos kataklizmas. Taigi žinokite, kad Tyroje buvo ugnikalnis. Jis išsiveržė apie 1500 metus prieš mūsų erą ir sala skilo. Tai buvo tikra apokalipsė. Absoliutus siaubas. Įprasta šį išsiveržimą lyginti su Krakatau ugnikalnio išsiveržimu.

Monotoniškai čiupinėdamas rožinį Stergiu tęsė:

– 1883 metų gegužės mėnesį Indonezijos ugnikalnis pradėjo veikti. Įsivaizduokite penkiolikos tūkstančių metrų dūmų stulpą, pemzos gabalus, nusviestus į septyniasdešimties kilometrų aukštį, juos buvo galima pastebėti Graikijos danguje ir dar toliau, Šiaurės Europoje. Kataklizmas sukėlė dvidešimties–trisdešimties metrų aukščio cunamius; Sundos ir šiaurės vakarų Javos salų pakrantės buvo visiškai nušluotos ir teko apverkti daugiau nei trisdešimt penkis tūkstančius žuvusiųjų. Maždaug toks likimas ištiko ir Tyros salą.

Apstulbęs, smarkiai plakančia širdimi Rikardas klausėsi.

Malonumas ir beprotybė drauge, degančiam glėby. O gal tai jau Hado ugnis?

Nebegirdžiu jos. Laikas sustojo.

– *Kas ten vyksta?*

– *Paklausyk...*

Neaiškus dundesys kyla iš kažin kokių bedugnių ir šėlsmas nustelbia mūsų žodžius.

Kambarys siūbuoja.

Ant stalo svyruoja statulėlė.

Nuo stiprėjančios vibracijos dreba sienos.

Dundesys virsta baisiu triukšmu. Krinta statulėlė, dūžta naktis, – dūžta ant grindis dengiančio dryžuoto marmuro.

Rikardas antžmogiškomis pastangomis paklausė:

– Kas liko iš Tyros?

– Apie šimto metrų aukščio pusapvalė sala iš raudonų ir juodų pelenų bei lavos. Žymus geografas Strabonas pakrikštijo tą vietą „geležine sala“. Jis paliko užrašus, liudijančius, jog paskutinis to istorinio laikotarpio išsiveržimas įvyko apie 197 metus prieš Kristų ir suformavo apie dviejų kilometrų skersmens apvalią salelę, kurią senovės gyventojai pavadino Iéra, šventąja. Ta salelė paskui nugrimzdo po vandeniu. 46 mūsų eros metais įvyko dar vienas išsiveržimas, paskui dar vienas, 700 metais. Pastarojo padarinys – Palea Kamenės salos atsiradimas, aukščiau Šv. Nikolajaus reido.

– Jūs sakėte, kad išsiveržus Krakatau ugnikalniui žuvo apie trisdešimt penkis tūkstančius žmonių. Įsivaizduoju, kad prieš tūkstantį penkis šimtus metų Tyroje nebuvo daug gyventojų. Ar neišliko gyvų?

– Tai visiškai įmanoma. Mes tik žinome, kad vėliau saloje niekas negyveno maždaug du šimtmečius. Paskui, regis, ten buvo apsistoję finikiečiai ir įkūrę sostinę, Firą.

– O prieš... išsiveržimą?

Prieš atsakydamas Stergiu prarijo plaktos kiaušinienės kąsnį:

– Žinoma tik tiek, kad Tyroje nuo trečiojo tūkstantmečio

gyveno dorėnai; tokia etninė žmonių grupė, apie kurios kilmę nedaug kas žinoma, paprastai laikomasi nuomonės, jog jie iš Peloponeso. Kalbant apie visa kita, salos istorija antikai nebuvo svarbi ir, jei nebūtų buvę šio kataklizmo, apie ją apskritai niekas nekalbėtų.

– Jūs puikiai išmanote savo sritį, pone Stergiu. Žinau, to reikalauja jūsų profesija. Tačiau vis dėlto... Jūs turėjote dirbti visą naktį.

Stergiu palinko priekin:

– Jūs klystate. Taip jau yra, kad pažįstu tą salą geriau nei pats save.

Įdomu, atrodė, kad jo balsas kažkur tolsta. Jis atsakė taip, tarsi kalbėtų pats su savimi.

Tyla.

Tyra... Taigi jis kitados gyveno ten. Ten jis pažino Sarą.

Staiga tarsi pavojaus signalas ausyse pasigirdo Maizani perspėjimas:

Nes jūs neturite tenkintis vien intuicija! Intuicija negali būti ženklas, kad reinkarnacija iš tiesų egzistuoja.

Juk tai buvo ne vien intuicija... Apvali sala nebuvo jo vaizduotės vaisius. Ji iš tiesų egzistavo. *Ji egzistavo.* Nušvito šviesa, šiek tiek išsklaidydama šešėlius. Šiek tiek. Koks ryšys tarp Tyros ir Kretos? Kodėl Kreta? Kodėl „Princas su lelijomis“?

– Ar jūs skaitėte Platono „Timają“? Arba „Kritiją“?

Ir nelaukdamas atsakymo paaiškino:

– Ten netiesiogiai užsimenama apie Tyros tragediją. Platonas mano, kad dėl šio kataklizmo kaltės dingo ištisas žemynas, apie kurio menamą buvimą buvo tiek daug kalbėta. Kalbu apie Atlantidą. Filosofas taip reziumuoja: „Buvo žemės drebėjimų ir nepaprastų potvynių ir per vieną vienintelę siaubingą dieną bei vieną vienintelę siaubingą naktį viską staiga prarijo žemė, o Atlantidos sala nugrimzdo į jūros gelmes“. Iš tiesų Platono

žodžiai – tai idėjų maišalynė. Jo tekstas tik įrodo, kad žodinė žmonijos tradicija plačiai paskleidė pasakojimą apie Tyrą užgriuvusią tragediją. Štai kad ir Senajame Testamente minimas tvanas – kiekvienas istorikas jums pasakys, kad jis tikrai įkvėptas babiloniečių mitų, ir ypač šumerų mitų. Šumerams Nojus buvo vardu Ziusudra; babiloniečių versijoje – tai sunkiai ištariamas žodis Utnapištis. Taip plinta legendos. Savaime suprantama, Atlantida egzistavo tik svajotojų mintyse. Veikiausiai Platonas painioja šį mitinį kontinentą su Kreta, kurioje tuo metu gyveno itin išsivysčiusios civilizacijos žmonės.

Stergiu išgėrė paskutinį kavos gurkšnį ir pasiteiravo:

– Ar turite dar klausimų?

– Vieną. Jeigu, kaip jūs pasakojote, nuo trečiojo tūkstantmečio Tyroje gyveno žmonės, argi neturėjo likti kokių nors pėdsakų? Paminklų? Namų? Šventyklų, ką aš žinau?

– Žinoma. Tačiau dabar, kai mes su jumis kalbamės, nė vienas archeologas, (jis karštligiškai pridūrė) *ar beveik nė vienas*, sala nesidomi. Tyra laukia savojo Šlymano.

Jis nusišypsojo:

– Galbūt jūsų?

– Arba jūsų, pone Stergiu.

Vyras krūptelėjo. Jo veidu nuslinko kartėlio šešėlis.

– Pradėti kasinėjimus brangiai kainuoja. Žinau, apie ką kalbu. Kodėl, jūsų nuomone, dirbu valdininko darbą? Kad ir Šlymanas su Evansu, užtenka paminėti šias dvi pavardes. Abudu buvo turtingi. Ne iš tokio menko atlyginimo, kurį man moka ministerija, galima pradėti šitokios apimties darbus.

Jis sunkiai pakilo:

– Atleiskite, turiu eiti. Laukia darbas.

Rikardas jį palydėjo iki viešbučio durų:

– Laikykitės, pone. Taip ir nesupratau, ko jūs siekiate; o jei sakyčiau teisybę – nesupratau nieko. Vis dėlto, kad ir koks

būtų jūsų tikslas, nuoširdžiai linkiu jums jį pasiekti, nes matau, koks jis jums svarbus.

– Jūs gerai matote, – toks buvo vienintelis Vakarezos komentaras.

Archeologas kurį laiką įdėmiai į jį žiūrėjo, tada ištarė:

– Kai būsite Tyroje, būtinai paragaukite baltojo salos vyno; tokio aromato niekur nerasi. Ir nueikite perduoti nuo manęs gerų dienų Aleksandrui Vlazakiui. Jis mano draugas. Kas žino? Gal galės jums padėti, juk jis kalba prancūziškai. Jis gyvena Firoje ketverius ar penkerius metus. Kai jį pamatysite, paprašykite jo nuvesti jus į pietinę salos dalį.

Jis vos ne vos ištarė:

– Į Akrotirį.

Paskui ilgokai žvelgė į Rikardą įdėmiu žvilgsniu:

– Juk jūs plauksite į Tyrą, ar ne?

*

Didžiuliai debesys skriejo virš Egėjo jūros, genami mažne tokio pat stipraus kaip *meltėmi* vėjo, nors dar prieš valandą dangus buvo vaiskus ir žydras. Gegužės mėnesio pabaigoje tokie staigūs oro pasikeitimai buvo neįprasti. Net seni visko matę jūrininkai negalėjo atsistebėti. Vargšas laivelis plaukė tarsi bangų svaidomas kamštis. Klausimas, ar tas senas kevalas ištvers dar kelis šimtus jūrmylių, skiriančių juos nuo Tyros. Perkreiptu, pageltusiu veidu Rikardas susirado užuobėgą laivelio paskuigalyje ir atsirėmė nugara į sušlapusių virvių ritinį. Prie jo prisėdo visiškai abejingas supimui jaunuolis ir ėmė groti keistu į mandoliną panašiu instrumentu. Jis lietė stygas vyšnios žievės lazdele ir instrumentas skleidė metalinius garsus, tokius pačius kaip vėjo šuorai ir jūros šniokštimas.

– Tu ne iš šių kraštų, – pareiškė muzikantas darkyta anglų kalba.

Rikardui reikėjo pasistengti, kad jam atsakytų:

– Taip labai matyti?

– Jei būtumei iš šitų kraštų, nesirgtumei. Visame kitame pasaulyje žmonės gimsta ligoninėse, namuose. Graikas gimsta jūroje.

– Nėra jokių abejonių, kad priklausau pirmajai kategorijai.

– Nurimk. Viskas priklauso nuo įpratimo. Kuo daugiau plaukioji, tuo rečiau sergi jūros liga. Kur plauki?

– Į Tyrą.

– Aš išlipsiu Pare.

Ir jis vėl ėmė groti.

– Koks čia instrumentas?

– Buzukis. Kur tik keliauju, visuomet imu jį su savimi. Tai mano dalis. Kai mirsiu, jį įdės į mano kapą. Taip bus geriau.

– Taip bus geriau?

– Tiek kvailysčių prikrėčiau per savo gyvenimą, kad turiu nedaug šansų patekti į rojų. Tačiau jei pagrosiu jiems buzukiu, gal tuomet... Kas žino?

Kad ir koks įsitempęs buvo Rikardas, nesusilaikė nenusišypsojęs. Jam taip pat reikėtų buzukio – kad įsigerintų likimui.

– Ką tu veiksi Tyroje? Sala beveik tuščia. Ten net nėra elektros.

– Kai ko ieškau.

– Veikiausiai moters... Joks vyras nekentės tokių kančių, kokias kenti, jei tos kančios ne dėl moters.

– Moters, tiesa.

– Yra tiek daug moterų pasaulyje. Kodėl reikia prisirišti prie vienos? Ar žinai, ką sakydavo mano senelis? Jis sakydavo: „Mažyli, atsargiai: niekada nesakyk, kad kokia nors moteris yra tavo gyvenimo moteris. Pagalvok apie tai, kad gyve-

nimas gali trukti šimtą metų“. Mano senelis buvo išmintingas vyras.

Rikardas linktelėjo.

Jei audra nesiliaus, jis niekuomet taip ir nepatikrins, ar šis aforizmas teisingas. Jis mirs čia, šito laivelio denyje.

Dievai, kurie kartais irgi parodo širdį, tikriausiai jo pasigailėjo. Likus valandai kelionės iki Tyros vėjas nurimo, jūra tapo beveik lygi, saulė išlindo iš už debesų.

Pirmasis atsigavusio Rikardo judesys buvo prisidegti cigaretę. Jis pasiūlė ir muzikantui.

– Matai, sakiau tau, kad muzika turi slaptų galių. Ji netgi sutramdo audras. Ar žinai, kad mūsų mitologijoje parašyta, jog toks personažas, vardu Orfėjas, savo lyros garsais žavėdavo laukinius gyvūnus ir judindavo medžius bei akmenis? Nelaimei, jis buvo truputį *bouboúnas*. Nelabai rimtas.

– Kodėl man tai sakai?

– Legenda byloja, kad jis neapsakomai mylėjo vieną moterį, Euridikę. Ją taip mylėjo Aristajas, kad ją persekiojo. Bėgdama nuo jo Euridikė užlipo ant gyvatės ir numirė. Kadangi Orfėjas buvo ne visai sveiko proto, nesusitaikė su jos mirtimi. Jis nusileido į Požemio karalystę, kad ją susirastų, ir savo muzikos grožio dėka įtikino Persefonę išleisti jo mylimąją. Persefonė iškėlė vieną sąlygą: kai Euridikė eis paskui jį, jis jokiu būdu neturįs atsisukti. Deja, tuo metu, kai jie jau buvo priartėję prie gyvųjų pasaulio, tas *bouboúnas* Orfėjas neįstengė laikytis sutarties. Jis atsisuko ir vienu savo judesiu prarado Euridikę amžiams.

Muzikantas labai jau nedarniai sugrojo vieną akordą, pabrėždamas savo žodžius:

– Kiekviena legenda turi moralą.

Nedrįsčiau teigti, tačiau man atrodo, kad pravirkdamas, nors moteris ir voverė uždraudė verkti, jūs sulaužėte sutartį. Taip, jūs

sulaužėte sutartį ir todėl praradote bet kokią galimybę susigrąžinti savo mylimąją.

Argi ne tą patį sakė jam daktaras Toledanas tą dieną, kai mėgino išaiškinti jam jo indėnišką sapną? Įdomu, kokios panašios gali būti legendos, kurias skiria tūkstančiai kilometrų...

– Kaip tu manai, – paklausė Rikardas, – koks Orfėjo dramos moralas?

– Pirmiausia – niekada nereikia nusileisti dievų primetamoms taisyklėms. Nuo jų priklauso gyvenimas ir mirtis. Tai tarsi šventvagystė. Anksčiau ar vėliau Dievas nubaudžia jo niekintojus. Antra, negalima leistis apakinamam aistros. Žinau, apie ką kalbu. Aistra panaši į audrą: kai ji siaučia, jokia ugnis prieš ją neatsilaiko, o kai pučia lengvas vėjelis, liepsna gali degti ilgai.

Rikardas išpūtė melsvą debesėlį.

– O jei Orfėjas nebūtų atsisukęs? Koks tuomet moralas?

– Tavo klausimas – tikras absurdas. Tai neįmanoma.

– Kodėl neįmanoma?

– Orfėjas nebūtų galėjęs neatsisukti. Ar gali įsivaizduoti? Žinoti, kad grįžta iš mirusiųjų pasaulio tavo tėvas, tavo motina, būtybė iš tavo kūno ir kraujo, kaip Euridikė buvo Orfėjo kūnas ir kraujas, ir atsilaikyti? Nepakelti į juos akių? *Éla file mou*! Tai neįmanoma! Tu juk nekalbi rimtai.

Rikardas nuoširdžiai nusijuokė.

– Manau, tu tikrai turi vidinės ugnies.

Bendrininko liepsnelės sužibo vyro akyse:

– O tu moki skaityti žmonių širdis.

Jis pakėlė ranką priešais Vakarezos ranką, tačiau šis ne iš karto suprato, kam toks judesys.

– Pliaukštelk į ją! Taip reikalauja paprotys.

Vienas į kitą dusliai pliaukštelėjo du delnai.

21

Tyra išniro iš vandens tarsi milžiniškas sužeistas paukštis. Po giedru dangumi vandens nugludintos, raudonai juodos uolos viršūnėje snūduriavo kalkėmis nubaltinti namukai mėlynais apvaliais stogais. Pačiame viršuje tarp plikų aukštų sienų dunksojo vienuolynas – be abejonės, senovinės tvirtovės liekanos. Laivui artėjant prie prieplaukos jūra keitė spalvą – įgaudavo keistų atspalvių, tai pilkšvos, vietomis beveik juodos, kai kur turkio spalvos. Tai, vadinasi, tas kitas Vakareza, *tas Vakareza iš praeities prieš praeitį*, miręs čia, po šiuo skysčio antkapiu? Šioje didingoje vietoje, suniokotoje prieš tris tūkstančius metų, jo siela kitados apleido kūną? Čia Sara ir jis iškeliavo anapus, likdami vienas kitame, užklupti vienas kito glėby? *Sara*. Kiekvieną kartą, kai mintyse tardavo jos vardą, pajusdavo nenusakomą skausmą pilvo apačioje. Skausmą, nes trūko jos, vienatvės skausmą, neiškentėtą skausmą, kurį Rikardas vis dėlto tverdavo jausdamas dėkingumą.

Rikardas pasilenkė, kad geriau įsižiūrėtų į šias vandens kapines, tarsi ieškodamas kokio ženklo, ko nors, kas jam primintų praeitį. Jo veido išraiška buvo tikrai keista – išraiška žmogaus, kuris žvelgia į savo paties kapą.

Kai Rikardas atsistojo ant prieplaukos, jam ėmė svaigti galva ir jis turėjo įsikibti turėklų, kad nenugriūtų. Pernelyg stiprūs jausmai užėmė jam kvapą.

Jis pažvelgė į laikrodį. Rodyklės rodė septynioliktą valandą. Pirmiausia jis turėjo rasti Vlazakio namą, kol dar nesutemo. Rausvos uolos šlaite vinguriavo takelis. Atrodė, kad jam nebus galo, kad jis kyla iki pat dangaus. Jau kopimo pradžia buvo sunki. Laimei, Rikardas dėvėjo tik marškinėlius, lengvo audeklo kelnes, sandalus ir buvo atsikratęs lagamino, paliko jį „Didžiosios Britanijos" durininkui; kitame mažame jo lagaminėlyje buvo tik būtini daiktai, ir jų užteko iki kaklo.

Kopti sekėsi daug sunkiau, nei Rikardas buvo vaizdavęsis. Tūkstantis ir vienas posūkis, didžiuliai akmenys, kurie, rodės, tuoj ims ir nuriedės, ir visa tai po negailestingai kepinančia saule. Po ketvirčio valandos, dešimtis kartų paslydęs ant riedančių akmenų, susižeidęs rankas, alkūnes ir kulkšnis į dagius, išblyškęs ir be kvapo, jis pasiekė viršūnę.

Iš tos vietos, kur jis stovėjo, galėjo matyti visą laivams priplaukti skirtą pakrantę. Dūmų debesis kilo iš Kalderos – tolimojo košmaro, sudrebinusio dangų, prisiminimas. Nors buvo labai karšta, Rikardą ėmė krėsti drebulys, gerklę sugniaužė, tarsi jis nujaustų kokią nelaimę.

Įžengęs į kaimą iš karto suprato, kad Fira buvo gatvelių, kiemų, laiptų ir terasų raizginys. Jo link ėjo šiek tiek sulinkęs senukas. Įdomaus veido, juodais galiukuose tobulai užriestais ūsais. Rikardas jį sustabdė:

– Vlazakis. Aleksandras Vlazakis?

Vyras, regis, nesuprato. Rikardas pakartojo ir pridūrė graikiškai *spíti*, tas žodis reiškė namą.

– *A! Katalavėno. O dhèfteros drómos. Aristerá.*

Rikardas iš jo gestų nusprendė, kad tai turėtų būti kita gatvė į kairę. Jis padėkojo ir pasuko nurodyta kryptimi. Jam

nepasirodė būtina atsisukti ir patikrinti, ar vyras jo nelydi įtariu žvilgsniu. Po kelių minučių jis pateko į mažą pavėsyje skendinčią aikštę, kurioje stovėjo apie dešimt stalų ir pintos kėdės. Vlazakis juk negalėjo gyventi užeigoje. Arba Rikardas pasiklydo, arba ūsuotasis vyriškis pritauškė niekų. Aplinkui šnekučiavosi vyrai leisdami per rankas rožinį. Du triktrako žaidėjai mėtė kauliukus ir karštligiškais judesiais dėliojo šaškes.

Rikardo įsiveržimas juos sutrikdė. Aplinkui tapo tylu ir visų žvilgsniai nukrypo į jį.

Sutrikęs jis paklausė:

– Aleksandras Vlazakis? *Spítí*?

Atsakymo iš karto nesulaukė. Paskui kažkas garsiai riktelėjo:

– Elèni!

Netrukus ant užeigos slenksčio pasirodė apvaloka juodai apsirengusi moteris.

Po trumpo pokalbio ji išnyko taip pat greitai kaip ir buvo pasirodžiusi.

Nežinodamas, ką dabar daryti, Rikardas nejudėdamas laukė, stengdamasis nenuleisti akių nuo visų į jį spoksančių vyrų.

Po kelių minučių juodoji moteris gestu pakvietė įeiti. Viduje krėsle drybsojo juodabarzdis vyriškis, be abejo, savininkas, abi kojas užsikėlęs ant stalo. Jis padrąsino Rikardą rankos mostu:

– Įeikite... *Élaté*... *Élaté*. Nebijokite, nesuvalgysiu, – ištarė maišydamas anglų ir graikų kalbas. – Jūs ieškote Vlazakio namo, ar ne?

Rikardas patvirtino.

Užeigos savininkas atsikėlė ir be žodžių paėmęs jo ranką nuvedė paskui save. Jis perėjo aikštę, pasuko į dešinę ir sustojo prie pat mažytės gatvelės, pasibaigiančios aklaviete. Jos gale matėsi mėlynai dažytos durys, papuoštos mažu kvadra-

tiniu tinkleliu, virš kurio kybojo metalinis žiedas. Nedvejodamas vyras tris kartus trumpai pabeldė į duris ir sušuko:

– Aleksi! Turi svečių!

Prabėgo šiek tiek laiko. Durys vos vos prasivėrė. Pasirodė sunerimęs veidas:

– Čia kažkas pas tave, – pranešė užeigos savininkas.

Jis pažvelgė į Rikardą, išspaudė šypseną ir grįžo į užeigą.

– Sveiki. Ar jūs ponas Vlazakis?

Vyras sudrebėjo. Iš pradžių jis buvo sunerimęs, dabar atrodė nustebęs. Kai kas nors tave užkalbina prancūziškai, ypač Tyroje, tai tikrai nėra įprasta.

Netaktiškai greitai jis sumurmėjo:

– Taip, tai aš. Aleksandras Vlazakis.

– Aš esu Marijaus Stergiu draugas. Jis mane pas jus atsiuntė.

– Marijaus?

Ir jis plačiai atvėrė duris:

– Prašom įeiti. Įeikite.

Jie stovėjo gėlių vazonais išpuoštame vidiniame kiemelyje, kurio viduryje žiojėjo juoda šulinio anga. Dešinėje į viršų kilo akmeniniai laiptai. Vyras pirmas pradėjo jais kopti, tačiau viršuje sustojo ir pasitraukė leisdamas Rikardui įeiti pirmam. Peržengęs slenkstį Rikardas sustingo iš nuostabos. Sienas puošė daugybė drobių. Prie stiklinių durų, atsiveriančių į terasą ir jūrą, stovėjo molbertas su tapomu paveikslu. Teptukai, puodeliai, paletės mėtėsi ant didžiulio stalo. Eskizai, anglimi piešti piešiniai. Tai buvo beveik visi kambaryje esantys daiktai. Dvi pintos kėdės. Lentyna su keliomis knygomis. Ir po sudžiūvusiais buksmedžio žiedais papuoštu krucifiksu vieną kambario kampą užėmė pintas suolas, ant kurio buvo primėtyta pagalvėlių. Dešinėje už vos vos praskleistų užuolaidų buvo mažas koridorius.

Vyras sutrikęs mostelėjo ranka, tarsi atsiprašydamas už kambario tvarką.

– Sėskitės, pone...

– Rikardas Vakareza, tikiuosi, jums netrukdau.

– Kai gyveni saloje, retai taip būna, kad neturėtum laiko.

Argentinietis atsisėdo ant arčiausiai stovėjusios kėdės.

– Taigi jūs Marijaus draugas...

– Draugas – gal per stipru. Tarkim, turėjau progą susitikti su juo du kartus.

– Kaip jam sekasi? Manau, jis vis dar dirba ministerijoje?

Graikas kalbėjo beveik be akcento.

– Jam sekasi gerai, nors jis ir leido man suprasti, kad darbas jam ne toks jau ir mielas.

– Manęs tai nestebina. Toks žmogus kaip jis nėra sukurtas būti valdininku. Ir kas gi iš tiesų galėtų mėgautis tokio pobūdžio darbu? Aplinkybės dažnai nepalieka mums pasirinkimo. Man gaila Marijaus.

Staiga, tarsi kokia mintis būtų šovusi jam į galvą, sumišęs jis išsitiesė:

– Atleiskite. Aš nieko jums nepasiūliau. Ar norėtumėte ko nors išgerti? Gal uzo?

– Vandens. Daug vandens. Prisipažinsiu, kol užkopiau, gerklė visai išdžiūvo.

– Tiesa, uola stati. Prie tokių dalykų nepriprantama.

Graikas išėjo kelioms sekundėms. Kai jis vėl pasirodė kambaryje, rankose laikė mažą varinį padėklą, ant kurio buvo stiklinė, grafinas ir dubenėlis su didelėmis juodomis alyvuogėmis. Jis viską pastatė ant stalo, tarp dviejų teptukų, ir pripylė vandens.

Visą tą laiką Rikardas jį stebėjo. Labai aukštas, lieknas, bebarzdis; šviesoje šmėsčiojo jo ištįsęs siluetas. Juodos, po keistai ilgomis blakstienomis žėrinčios akys priminė moters, ku-

rios kartais ilgimasi, akis. Jo plaukai buvo juodai mėlyno atspalvio. Storalūpė burna, regis, buvo visuomet pasiruošusi atodūsiui. Judesiai elegantiški, bet ne rafinuoti. Kiek jam galėjo būti metų? Trisdešimt? Keturiasdešimt? Rikardas nebūtų galėjęs tiksliai atsakyti. „Pačioje žmonijos egzistavimo pradžioje vyras, moteris ir hermafroditas buvo viena ir ta pati būtybė.“ Platono žodžiai puikiausiai tiko šiam žmogui apibūdinti.

– Jūsų vanduo.

Rikardas sutrikęs padėkojo, tarsi šeimininkas būtų perskaitęs jo mintis.

– Taigi, pone, kas jus atvedė į Tyrą?

– Vadinkite mane Rikardu. Nereikia tų mandagybių. Ar sutinkate?

– Žinoma. Man taip pat tai labiau patinka.

Ir jis priminė:

– Aš Aleksandras.

Kad ir kaip būtų keista, tačiau viso pokalbio metu nė vienas nepasinaudojo šiuo abiejų susitarimu.

– Aš ieškau vieno žmogaus, – pradėjo pasakoti Vakareza. – Moters. Gali būti, kad ji yra čia, Tyroje, arba Kretoje.

Vlazakis suraukė antakius:

– Tyroje? Nustebčiau.

– Kodėl?

– Sala nedidelė. Jos plotas – tik aštuoniasdešimt kilometrų, ir nedaug kur gyvenama. Be to, juk suprantate, kad užsieniečiai čia pro čiabuvių akis neprasprūsta; ypač moterys. Čia mes verdame savose sultyse. Mėgstamiausias salos gyventojų užsiėmimas – žiūrėti pro langą. Sklinda paskalos. Taigi jei užsienietė...

Staiga jis nutilo, paskui pasitikslino:

– Juk ji užsienietė, ar ne?

– Kaip čia pasakius... Nesu tikras. Gali būti, kad ji graikė.

Namų šeimininkas žvelgė į Rikardą nieko nesuprasdamas.

– Taip, mano atsakymas mažų mažiausiai dviprasmis. Tačiau kito atsakymo, deja, aš neturiu.

– Jei gerai supratau, ieškote žmogaus, kurio nepažįstate?

– Ir taip, ir ne. Žinau, žinau, jūs manote, kad mano paieškos nerealios. Tačiau, deja, nieko daugiau pasakyti jums negaliu. Nepykite.

– Dieve gink, pone. Aš tik galvoju, kaip jums padėti.

Įsivyravo tyla.

– Tą... Draugę, ar galite ją apibūdinti?

– Juodi plaukai, trumpa nosis, apgamėlis ant kairės šnervės ir įkypos akys.

– Kiek jai metų?

– Tarp trisdešimt ir keturiasdešimt...

Vyras nuleido akis. Buvo justi, jog jis atsargus.

– Ką galiu jums pasakyti? Eisiu paklausinėti. Ir jei mažumą pasiseks...

– Man reikia kur nors apsistoti. Nesvarbu kur.

– Jei nesate labai išrankus, galite likti čia. Turiu nedidelį kambarėlį svečiams, lova nėra labai patogi, tačiau...

– Jūs labai malonus. Tačiau nenorėčiau taip pas jus įsibrauti. Ne. Sakau nuoširdžiai. Jei gaučiau kokį nors kambarį...

Aleksandras rankos mostu jį nutildė:

– Aš taip noriu. Iš tiesų. Jei liksite čia, aš šiek tiek prasiblaškysiu, juk gyvenu vienas, ir turėsiu malonumą kalbėti prancūziškai. Tikiuosi, nedarau daug klaidų? Jau taip seniai nekalbėjau šia kalba.

– Jūs kalbate puikiai. Daug geriau už mane. Kur jūs mokėtės?

– Atėnuose. Ir gyvenau dvejus metus Paryžiuje. Man tada buvo gal dvidešimt treji metai. Ne daugiau. Dabar keturiasdešimt dveji.

Ir jo akyse šmėstelėjo melancholijos šešėlis.

– Menų akademija. Nuostabūs laikai. Deja, užgriuvęs karas viską sugriovė.

Jis mostelėjo ranka į tapybos įrankius:

– Būtų sunku nuslėpti mano pomėgius. Visuomet aistringai domėjausi menu, ypač daile.

Rikardas atsistojo ir priėjo prie vieno iš pakabintų paveikslų.

– Tai jūsų kūryba?

Graikas priėjo.

– Kūryba – skambus žodis. Tiksliau – bandymas, mėginimas.

Drobėje buvo pavaizduotas Tyros reidas nuo uolos viršūnės. Rikardas tikrai nebuvo tapybos ekspertas, tačiau menininko talentas buvo akivaizdus. Labiausiai stebino iš paveikslo sklindanti prievarta, visiškai nesiderinanti su autoriaus asmenybe. Juosvai rudi tonai nutapyti su įniršiu, specialiai sugriauta pusiausvyra tarp šviesių ir tamsių spalvų, kad, be abejonės, geriau būtų išreikštas įsivaizduojamas įsiūtis. Visur triumfavo jūros didybė.

– Nuostabu, – tarė Rikardas.

– Ak, jūs mielas. Tačiau aš nesu tas dailininkas, kurio laukia Kiklados. Nė viena spalva, nė vienas spalvų mišinys niekuomet pakankamai išraiškingai neperteiks mūsų gamtovaizdžio, dangaus spalvos kaitos kiekvieną dienos valandą. Kaip perteikti oro ir vandens spindesį, atoslūgio bangų baltai pilkas spalvas, juodos, nežinia ko laukiančios uolos vienatvę? Kaip parodyti mūsų žemių nevaisingumą ir jų žėrėjimą? Užduotis pranoksta žmogaus jėgas.

Kalbantis vyras jau nebebuvo tas atsargokas žmogus, ką tik pasitikęs Rikardą. Jo balsas virpėjo. Kitokia šviesa spindėjo jo akys. Kalbėjo menininkas, kurio vidinis pasaulis plūste

plūdo išorėn, nors jis puikiai mokėjo jį valdyti, tikriausiai daug geriau nei patį gyvenimą.

Gal staiga jis atitoko? Gal pamanė, kad nemoralu taip elgtis, ir dar stebint užsieniečiui? Jo balsas pritilo.

– Tikriausiai varginu jus pasiduodamas tokiam perdėtam jausmingumui. Kai kalbi apie meną, gali įkliūti į spąstus.

Rikardas nemanė, kad reikia jį nuraminti. Tokio jautrumo žmogus negalėjo apsirikti, jis suprato, kad Rikardas komplimentą pasakė nuoširdžiai.

Baigėsi diena. Į kambarį su ošiančios jūros garsais smelkėsi vėsa.

– Matote, kokios skirtingos mūsų dienos ir naktys, – suvirpėjęs ištarė Vlazakis.

Jis užvėrė stiklines duris.

– Reikėtų pastatyti židinį. Žiemos kartais būna labai šaltos.

Jis uždegė seną geltono vario žibalinę lempą.

– Seniai čia gyvenate? – paklausė Vakareza.

– Netrukus bus šešti metai. Laikas greitai bėga. Vis dar matau save išlipantį uoste, vos gyvą iš nuovargio ir karščio; veikiausiai kaip ir jūs šiandien.

Staiga jis pakvietė:

– Eime. Parodysiu jūsų kambarį. Paskui nueisim pavakarieniauti į užeigą. Aš jus kviečiu.

Jis praskleidė užuolaidas ir įėjo į mažą koridoriuką:

– Yra ir dušas, – pusiaukelėje paaiškino rodydamas į uždarytas duris. – Tai privilegija, kuria reikia naudotis labai taupiai. Tai lietaus vanduo. Juk puikiai suprantate, kad lyja čia retai.

Kambarys buvo kuklus, tačiau kartu ir žavus. Visi baldai – tik lova, užkalta skrynia, pastatyta kaip stalas prie galvūgalio, ant jos stovėjo žibalinė lempa. Sienoje buvo įrengtos lentynos daiktams susidėti.

– Puiku, – ištarė Rikardas. – Nieko geriau man nereikia.

Ir jis tai sakė nuoširdžiai.

Aleksandras uždegė lempą. Blyški šviesa pasklido po kambarį ir apšvietė paveikslą, buvusį šešėlyje. Jame buvo pavaizduota statulėlė be akių ir be burnos, ji tarsi šoko drauge su virpančia liepsna.

Kimiu balsu Rikardas pratarė:

– Kikladų statulėlė...

Vlazakis linktelėjo galva.

– Taip. Ar nemanote, kad ji įdomi?

22

Kai jis pabudo, kaime jau brėško. Namuose vyravo visiška tyla. Aleksandras tikriausiai dar miegojo. Rikardas pakilo nuo pagalvės. Pirmas daiktas, užkliudęs jo akis, buvo tas ovalus veidas. Taip jau buvo lemta, kad jis seks paskui šį kelrodį, nugrimzdusį laiko užmarštin.

Dar viena bemiegė naktis. O gal jis nebeprisimena, ką sapnavo. Jis nebesapnavo jau kelios savaitės, tarsi siūlas būtų nutrūkęs tą dieną, kai regėjo Sarą kavinėje. Be abejo, jo pasąmonė jam perdavė viską, ką jis būtų galėjęs prisiminti; dabar paplušėti turėjo pats Rikardas.

Keistas tipas tas Vlazakis. Kodėl jis gyveno lyg koks atsiskyrėlis šioje saloje? Visiškai akivaizdu, kad jis nepriklauso tam sluoksniui, kurį Stergiu vadino *vlákhos*; jis turėjo būti kilęs iš aukštų sluoksnių. Iš ko jis gyveno? Juk tikrai ne Tyros kaimiečiams pardavinėjo savo paveikslus. Ir ar apskritai jis juos pardavinėjo? Bent jau taip neatrodė. Jo diskretiškumas, kurį vakar rodė Rikardui, buvo ypatingas. Nė vieno klausimėlio apie Rikardo gyvenimą, nei apie jo kilmę, nei apie tai, ko jis ieško; jis nė kiek nesmalsavo. Per vakarienę jis kalbėjo apie viską ir apie nieką, apie bendrus gyvenimo dalykus, neperžengdamas tam tikros ribos.

Rikardas atvėrė langines. Lauke sutilindžiavo varpelis. Tikriausiai kažkur genama ožkų ar avių banda. Ryto rūkas virš tiršto jūros paviršiaus skleidė itin blyškią šviesą. Nė vėjelio virš šių tai tamsiai mėlynų, tai žalsvų, tai violetinių vandenų. Vien grožis ir ramybė. Žvelgdamas į šį vaizdą Rikardas geriau suvokė, ką kalbėjo dailininkas apie sunkumus perteikti tonų gausą.

Nutraukęs savo apmąstymus, jis išėjo iš kambario.

Naudoti taupiai, perspėjo Vlazakis dėl vandens. Tačiau šį rytą dušas jam buvo būtinas. Jis jautėsi purvinas, o dėl tris dienas neskustos barzdos jam atrodė, jog labai paseno. Jis paseno, jautė tai. Tačiau toji senatvė buvo kitokia nei ta, nuo kurios atsiranda raukšlės ir pražyla plaukai.

Rikardas skrupulingai laikėsi dailininko nurodymų, pats nustebo, kad šitaip rūpinasi dalykais, apie kuriuos dar prieš kelias savaites neturėjo nė menkiausio supratimo. Išėjęs iš dušo Rikardas užuodė stiprų verdamos kavos kvapą, sklindantį iš pagrindinio kambario. Jis ten nuėjo ir aptiko dailininką terasoje, žvelgiantį į horizontą taip įdėmiai, kaip žvelgia sargybinis nuo bokšto sienų. Nepasirodys joks dūmelis, joks keliautojas nepamos jam ranka. Gal nebent koks laivelis praplauks mirgančiu vandeniu ir išnyks horizonte. Tačiau atrodė, kad dailininkas kažko laukia.

– Laba diena.

Graikas iš lėto atsisuko. Nekrūptelėjęs.

– Gerai miegojote?

– Puikiai. Man tikrai reikėjo gerai išsimiegoti šią naktį.

– Išviriau kavos, – pasakė Vlazakis stodamasis. – Ne graikiškos. Itališkos. Maniau, jums patiks.

Jis išėjo ir po kelių akimirkų atnešė kavinuką ir du puodelius.

– Iš čia atsiveria nuostabus vaizdas, – pastebėjo Rikardas. – Čia jautiesi tarsi pasaulio pakrašty.

– *Tai ir yra* pasaulio pakraštys, – šyptelėjęs atsakė Vlazakis.

– Po Buenos Airių...

Graikas sumirksėjo.

– Tai, vadinasi, jūs gyvenate ten? Įdomu. Maniau, esate ispanas.

– Italas. Mano senelis gimęs Kietyje, mažame Abrucio kalnų kaimelyje. Tačiau mano tėvas ir aš esame gimę Argentinoje.

– Juk tai didelė šalis, ar ne?

– Tokia didelė, kad kartais gali ir pasiklysti.

Ir šyptelėjęs Rikardas sušnibždėjo:

– Tarp kitko, aš pats buvau pasiklydęs.

Net jei dailininkas Rikardo balse ir išgirdo intymaus prisipažinimo gaidą, apsimetė, kad nesuprato, ir pakeitė pokalbio temą.

– Ar jau pamąstėte? Noriu pasakyti, dėl jūsų draugės. Mes galėtume paklausinėti kaimo žmonių.

Rikardas pamąstė.

– Stergiu davė man vieną patarimą prieš mums išsiskiriant. Štai ką jis man apie jus pasakė: „Kai su juo susitiksite, paprašykite, kad palydėtų jus į pietinę salos dalį“. Jis minėjo ir kaimo pavadinimą, tačiau gaila, aš jo neprisimenu. Kažkas panašaus į Akrofirį, Akromirį...

– Akrotirį. Kaip keista. Jūs įsitikinęs?

– Visiškai. Jūs atrodote nusiteikęs skeptiškai.

– Ne skeptiškai. Aš nustebęs. Maniau, kad jis nori visiems laikams užmiršti tą pavadinimą. Kiekvienas iš mūsų turime po slaptą žaizdą; Akrotiris yra Marijaus žaizda.

– Kas gi atsitiko?

– Bloga akis. Nesėkmė. Nesvarbu. Maždaug prieš penkerius metus mūsų draugas nusprendė šiose vietose pradėti kasinėjimus; būtent keletas kilometrų nuo Akrotirio.

– O aš tariausi supratęs, jog jis niekuomet nesiėmė šio pobūdžio darbų. Bent jau apie tai nė žodeliu neužsiminė.

– Turėjo priežasčių. Sakiau jums, kad Akrotiris – jo žaizda. Marijus atsitiktinai sutiko labai dosnų žmogų, be to, itin įsimylėjusį archeologiją. Tas vyras, kurio vardą užmiršau, manė (ir turėjo tam priežasčių), kad Graikijai atėjo laikas susidomėti savo turtais. Jam buvo sunku susitaikyti su mintimi, jog kasinės užsienio mokslininkai. Tokie kaip Evansas, Šlymanas ir tokie kaip Kioleris ar Dorpfildas. O labiausiai jis buvo supykęs dėl to, kas įvyko Knose.

– Knose?

– Apie 1878 m., tai yra kur kas anksčiau prieš Evanso ir Šlymano tyrinėjimus, vienas graikas pirklys, vardu – juk tai, galima sakyti, lemtis – Minas, Minas Kalokerinosas atkasė kalvos, kurios papėdėje dunksojo Knoso rūmai, šlaite dalį kažkokio, kaip atrodė, labai seno pastato sienos. Ant vieno akmens buvo iškaltas dviašmenis kardas – Mino laikotarpio simbolis. Nors Prancūzų mokykla, įsikūrusi Atėnuose, ir patvirtino atrastos vietos svarbą, pirklys darbų tęsti negalėjo, nes pritrūko pinigų. O kas buvo paskui, pats puikiai žinote. Grobis atiteko Evansui. Dar niekados joks graikas nebuvo buvęs taip arti didingo atradimo.

– Štai kodėl mecenatas pyko...

– Ir štai kodėl jis taip spontaniškai pasielgė, kai Marijus jam papasakojo apie savo norą kasinėti čia, Tyroje. Jis nė kiek nedvejodamas sutiko finansuoti darbus. Juk žinote, kad sala patyrė siaubingą kataklizmą prieš tris tūkstančius metų.

– Ugnikalnio išsiveržimą.

– Būtent. Marijus – ir ne jis vienas laikėsi šios hipotezės – buvo įsitikinęs, jog, kaip ir Pompėja, dorėnų miestas buvo palaidotas po storu *téphra*, pelenų, sluoksniu. Pelenai dengia beveik visą salą. Jis apskaičiavo, kad tas miestas turėjo stovėti netoli Akrotirio. Taigi jis atvyko čia 1925 m. sausio viduryje. Pasamdęs keletą vietos darbininkų, jis visa galva pasinėrė į vietovės kasinėjimą. Po kelių mėnesių atkasė pirmuosius kelis namus. Jie buvo pastatyti mažomis grupelėmis iš mažų akmenų ir plaušaplyčių, išorinės sienos puoštos medinėmis lentelėmis. Ansamblių dalis buvo ir mediniai skersiniai – išties netikėtas atradimas. Iš pradžių Marijus manė, kad jie reikalingi tik pastatams sutvirtinti. Ir buvo beveik teisus. Ilgai tyręs pastatus jis rado dar vieną priežastį: dėl tų skersinių pastatai tapdavo gana paslankūs ir galėdavo atlaikyti žemės drebėjimus, tokius dažnus saloje. Kai pagalvoji apie tų žmonių sumanumą – juk jie gyveno prieš tris tūkstančius metų... Nuostabu, ar ne?

Rikardas buvo užsisvajojęs. Vos tik dailininkas pradėjo pasakojimą, jis mintimis persikėlė kažkur toli toli.

– Pone Vakareza?

Vlazakis gąstelėjęs pažvelgė į jį.

– Nurimkite. Aš viską girdėjau.

Jis įkvėpė oro ir paklausė:

– O kas nutiko paskui?

– Kalbėjau jums apie blogą akį, nesėkmę. Iš tiesų kaipgi pavadinti šios istorijos baigtį? Prabėgus metams mecenatas mirė. Dėl priežasčių, kurių mes nežinojome ir nežinome ir šiandien, jis nusižudė. O vis dėlto jis turėjo viską, kas gali padaryti žmogų laimingą. Nepaprasta sėkmė prekyboje, žmona, trys vaikai. Ir be to, Marijaus dėka jis buvo beįgyvendinąs savo svajonę... Taip jau atsitinka kai kuriems žmonėms: nė neįtarsi, kad kažkas ne taip, o jie dėl mums nežinomų priežasčių ima trokšti viską pabaigti.

Rikardas pajuto (kodėl, jis nežinojo), kad Vlazakio žodžiai buvo skirti ir jam. O gal jis tik išsigalvojo, nes jo vaizduotė tuo metu dirbo kaip pašėlusi.

Dailininkas tęsė:

– To vyro mirtis reiškė ir darbų pabaigą. Juk suprantate, kad paveldėtojams atrodė juokinga iššvaistyti šitiek pinigų seniems akmenims. Išleidęs paskutinius pinigus Marijus turėjo susikrauti mantą ir grįžti į Atėnus. Po šios istorijos jis taip ir neatsigavo.

– O kasinėjimų vieta?

– Nieko. Ji vis dar apleista. Kas žino? Galbūt kurią nors dieną koks nors kitas graikas perims darbus.

Įsivyravo tyla, regis, vyrai norėjo, kad ji tęstųsi, kol Rikardas ryžtingai ją nutraukė:

– Aš turiu aplankyti Akrotirį. Gal galėtumėte man pasakyti, kokiu keliu reikia eiti?

– Penkiolika kilometrų pėsčiomis? Net negalvokite. Gal ir galėtume pasiūlyti kokiam kaimiečiui nuvežti mus ten vežimu, tačiau kelias labai nelygus. Ne. Pats jus ten nugabensiu. Turiu mažą laivelį, o laivelis, laimei, – dyzelinį variklį. Nukaktume per kokį pusvalandį.

– Jūs tikras? Aš...

– Nagi, vykime! Pasinaudosiu šia kelione – noriu šį bei tą prisiminti. Nesakiau jums, kad ir pats ten dirbau. Aš nuvaliau pirmąją freską. Pamatysite, ji nuostabi.

Dyzelis krenkštė tarsi astma sergantis senis, nors dar neapimtas agonijos. Jam sekėsi iš paskutiniųjų priversti laivelį plaukti lygiu jūros paviršiumi. Laivelio dugne netvarkingai mėtėsi trišakis, drobinis maišas, tinklas, žibalinė lempa.

– Jūs žvejojate? – nustebo Rikardas.

– Labai dažnai. Saloje mėsa – ne pati geriausia. O gal tai

tik pretekstas. Man taip patinka bangų teškenimas po žvaigždėtu dangumi. Jaučiu aistrą žvaigždėms. Šioje vietoje naktys nepaprastai vaiskios. Kurį nors vakarą, jei norėsite, galėsiu ir jus pasiimti kartu.

– O kam žibalinė lempa?

– Paprasčiausiai jos šviesa privilioja žuvis.

Jie plaukė išilgai rausvos pakrantės į pietus.

Už keleto metrų nuo laivelio sklendė baltas paukštis taip arti bangų, kad kartais paliesdavo vandenį.

Aš tave myliu... Šnibždėjo Rikardui vėjas.

Mano gyvenimo aušra... Buvo užrašyta ant kalnų keterų, ant apvalių akmenėlių.

Baimė, didžiulis džiaugsmas, nerimas, abejonė, tūkstančiai jausmų kunkuliavo jame, kaip ir tos spalvos, susiliejančios belapių medžių ir uolų papėdėse, slapčia tikėdamosi atpirkimo.

Jie išlipo mažame geltono smėlio paplūdimyje. Aplinkui – jokio garso, tik jūros paukščio, nepaleidžiančio jų iš akių, sparnų plazdėjimas.

Aleksandras parodė kelią, vinguriuojantį tiesiai priešais juos.

– Čia pagrindinis kelias. Juo eidavo jūra atplaukę keliautojai. Manau, jis labai panašus į kelią, vedantį iš Pompėjos į Herkulanumo uostą.

Nuėjus vieną kilometrą priekyje išniro pirmieji griuvėsiai. Namų ansamblis. Jie buvo tokie, kaip juos apibūdino dailininkas: regis, padengti plonu baltų miltelių sluoksniu, medinės lentelės, langų fragmentai. Kažkur lengvo vėjelio judinamos girgždėjo durys. Štai ten – aikštelės kontūrai, ten – gatvelės. Toliau – girnos.

– Pažvelkite į šį ąsotį, – tyliai pratarė Vlazakis. – Vidun. Tai žuvies, užkonservuotos sūryme, liekanos. Ir šiandien sa-

los gyventojai taiko tą patį būdą žūklės laimikiams konservuoti.

Jis žengtelėjo kelis žingsnius į priekį.

– O čia... Pažvelkite į šią angą. Kitokios audimo staklės. Regis, jų būta kiekvienuose namuose. Taip pat radom svarsčių. Juos dėdavo ant verpstų. O šitame ąsotyje – miežių liekanos. Jaudinami dalykai, ar ne?

Rikardas tylėjo.

Išblyškęs, išdžiūvusiomis lūpomis, jis negalėjo pratarti nė žodžio. Sulig kiekvienu žingsniu augo tikrumas ir baimė. Tikrumas, kad jis tikrai kitados gyvenęs šiame mieste, baimė žengti pėdomis to kito aš vaiduokliškoje aplinkoje.

Aleksandras pažvelgė į kriauklę, padėtą ant vienos palangės. Paėmęs ją parodė savo svečiui:

– Žinote, kas tai?

Nesulaukęs atsakymo paaiškino:

– Suakmenėjusi purpurinė sraigė. Tai jūrinės sraigės rūšis, jų išskyros purpurinės spalvos. Šio miesto amatininkai naudojosi jomis drobėms dažyti.

Žvakių dagtys tirta prieblandoje, apšviečia purpurinę tuniką.

Rikardui teko atsiremti į sieną. Kojos jo nebelaikė.

– O dabar eikite paskui mane. Parodysiu jums patį gražiausią dalyką, kurį mes radome.

Vlazakis pasuko į dešinę ir už kelių metrų įėjo į vieną namą.

– Pažvelkite, – tarė jis pirštu rodydamas į sieną.

Ant jos matėsi rusvai auksinių tonų freska. Joje buvo pavaizduoti du iki pusės nuogi paaugliai pirštinėtomis rankomis, žaidžiantys kumštynes.

– Ką jūs apie tai manote?

Vakarezai ėmė mirgėti akyse. Gal ant šios sienos jis matė save, dar vaiką? Ar jo tai buvo kūnas, pavaizduotas ant ak-

mens – Rikardas jautė, kad taip. Širdis daužėsi. Jis jautėsi leisgyvis.

Vlazakis tikriausiai suprato, kad jam negera, nes su nerimo gaidele balse paklausė:

– Ar jūs blogai jaučiatės?

– Aš pažinojau šitą vietą, – aiškiai ištarė Rikardas. – Mačiau šitas spalvas. Užaugau keletas žingsnių nuo šios freskos.

Jo lūpos drebėjo. Paskui Rikardas skausmo kupinu balsu prisipažino:

– Tai buvo prieš tris tūkstančius metų.

– Ką jūs sakote?

Atsakymo nebuvo. Nustebęs Vlazakis žiūrėjo į savo kompanioną. Iš Vakarezos sielos gelmių išsiveržė širdį verianti rauda.

23

Atsisėdęs ant dulkėtos žemės, nugara atsirėmęs į sieną Aleksandras klausėsi pasakojimo, nedrįsdamas nė krustelėti, sulaikęs kvapą, bijodamas nutraukti nematomą giją, rišusią jį su pasakotoju. Ar tik ir jis pats nesapnavo? Ar tai, ką jis girdėjo, buvo pasaka? Fantastika, klejojančios vaizduotės vaisius, sergančio žmogaus kliedesiai? Į visus šiuos klausimus jo intuicija šnibždėjo jam atsakymą „ne“. Užteko pažvelgti į pasikeitusį Rikardo veidą, didžiulį jaudulį, atsispindintį tame veide, kad suprastumei, jog jis sakė tiesą.

Argentiniečiui nutilus, tyla vis dar virpėjo nuo jo ištartų žodžių.

– Tai štai, mano drauge. Dabar jūs žinote viską...

Dar kartą dailininko galvoje šmėkštelėjo mintis, kad visa ši istorija buvo vien tik fantazijos, tačiau tai tetruko kelias sekundes.

Jis tarė:

– Aš esu graikas. Kaip ir visi graikai, užaugau bijodamas nužiūrėjimų, drauge su senais prietarais, ateitimi, kurią galima numatyti iš kavos tirščių, su mus lankančiomis mirusiųjų dvasiomis ir įsitikinimu, kad yra žmonių, kuriuose įsikūnijęs blogis, kaip ir žmonių, kuriuose įsikūnijęs gėris. Kažkaip tar-

si visą laiką žinojau, kad tokie dalykai gali egzistuoti, tačiau niekuomet, nė vieną akimirką, nekilo mintis, jog man bus leista prie to prisiliesti.

– Jūs bent jau manimi tikite?

– Tikiu jumis be jokių išlygų. Tikiu visa savo širdimi.

Ir kvėptelėjęs, nuleisdamas akis jis ištarė:

– Jūsų pasitikėjimas teikia man garbę, Rikardai. Ir jaudina.

Jis instinktyviai pavadino Rikardą vardu, tarsi tuo parodydamas, jog jie tapo draugais.

Vakareza metė žvilgsnį į tuos nebegyvenamus namus, į jų langus, atvertus į naktį.

– Aš kilęs iš čia, esu tuo tikras. Man nereikia nė menkiausios pastangos, kad įsivaizduočiau save šiame pasaulyje. Aš vaikščiojau šita žeme. Čia gimiau, čia miriau.

– Tačiau iki mirties jūs mylėjote.

– O taip! Mylėjau. Beprotiškai, visu kūnu ir siela, nesistengdamas susilaikyti, nedvejodamas. Mylėjau visiškai atsidavęs. *Aš ją mylėjau*. Ir tebemyliu.

– Jūs nebeturite pasirinkimo. Ir ar apskritai kada nors turėjote? Mes turime ją surasti.

– Mes?

– Aš jums padėsiu. Jūs abejojate?

Rikardas palinko, buvo matyti, koks bejėgis jis jaučiasi.

– Ką daryti? Aš jau nebežinau.

– Aš žinau. Manau, kad žinau, kur yra Sara. Kol jūs kalbėjote, mano galvoje vis sukosi mintys apie vieną žmogų. Apie Evansą. Stergiu, kuris jo taip nemėgsta, buvo vieną kartą su juo susitikęs. Kretoje. Kaip ir mes visi, jis buvo girdėjęs kalbas apie kasinėjimus ir jų keliamas problemas. Jis norėjo viską pamatyti pats ir buvo nuvykęs į Knosą.

– Dabar suprantu, kodėl jis sugebėjo taip išsamiai papasakoti apie restauravimo darbus. Jis pateikė tiek detalių, kad galėjau susiprasti, jog pats buvo aplankęs tą vietą.

– Iš tiesų. Praleido ten dvi dienas. Grįžęs nupiešė tokį patį paveikslą ir išsakė tas pačias abejones kaip ir jums. Tačiau ne vien tai. Jis man taip pat papasakojo apie žmones, dirbusius su Evansu.

Rikardas laukė, ką jis dar pasakys.

– Moteris, – pareiškė Vlazakis. – Ten dirbo moteris.

– Esate tikras?

– Tikras. Jis net patikslino, kad ji atvyko į salą su dešiniąja Evanso ranka. Tokiu Pendelbiuri.

– Iš tiesų kažką prisimenu. Stergiu tikrai minėjo tą vardą, kai mes kalbėjomės.

Rikardas patylėjo ir paskui paklausė:

– Ar žinote, kokios tautybės ta moteris?

– Pasak mūsų draugo, ji graikė.

– Įtariu, kad jos vardo jis jums neminėjo?

Aleksandras papurtė galvą ir tarstelėjo:

– Be abejo, mes negalim būti visiškai tikri. Tačiau tai susiję su jūsų nuojauta.

– Jūs pats sakėte: aš neturiu pasirinkimo. Vyksiu į Kretą. Ar yra koks laivas, plaukiantis ten?

– Į Heraklioną? Žinoma. Tačiau jis išplaukia tik iš Pirėjo.

– Taigi išplauksiu iš Pirėjo.

– Jei leisite, aš jus lydėsiu. Jūs nekalbate graikiškai, o aš pažįstu Kretą. Salos gyventojai gali pasirodyti gana uždaroki su užsieniečiais. Po turkų okupacijos jie dažnai nepasitiki niekuo, net vėju. Ten galėčiau būti jums naudingas. O be to...

Jis patylėjo ir su nostalgijos gaidele balse baigė:

– Man reikia pajudėti.

Rikardas sutiko. Nuo šiol jam tik ši kelionė buvo svarbi; viskas, kas galėjo padėti jam išlošti laiko, buvo priimtina.

– Kada galėsime išvykti?

– Susisiekimas tarp Tyros ir Pirėjo gana nereguliarus. Šian-

dien pirmadienis. Jei truputį pasiseks, galim sulaukti laivo savaitės pabaigoje.

– Laukti? Net negalvokite!

– Deja, kitokios išeities neturime.

Ir jis nusišypsojo:

– Jūs laukėte tris tūkstančius metų... Tad keliomis dienomis daugiau ar mažiau...

Aleksandras buvo teisus. Virš salos tvyranti naktis buvo neapsakomai skaidri. Visas dangus žibėjo tūkstančiais ugnelių. Aukštai aukštai, taip ryškiai, jog atrodė pasiekiamas ranka, mirguliavo Sietynas.

Rikardas gurkštelėjo baltojo vyno ir pakėlė taurę į žvaigždes:

– Už dievus... Kad jie būtų mums maloningi.

– Vis galvoju apie tai, ką man papasakojote, – švelniai pratarė dailininkas. – Matyt, labiausiai mane paveikė akvamarino istorija. Manau, jūs išsaugojote tą brangakmenį?

– Jis visuomet su manimi...

Rikardas įkišo ranką į kišenę ir ištraukė mažą odinę piniginę. Atrišo raištelį ir atsargiai ištraukė akvamariną.

– Jis nuostabus, ar ne? – pratarė tiesdamas jį Vlazakiui.

– Mėlynas smaragdas? Keista. Nieko panašaus nesu matęs.

Dailininkas pakėlė akmenį į žvaigždes, pasukiojo, kad jis sublykčiotų, apčiupinėjo pirštu norėdamas pajusti jo formą.

– Jis tikrai nuostabus.

– Man tai įrodymas, kad Sara egzistuoja. Ir ypač įrodymas, kad mirties nėra; bent jau tokios, kokią įsivaizdavau. Nebegaliu tikėti bjauria nebūtimi, pabaiga, kuri būtų visko pabaiga. Nebetikiu ta absurdiška visko atomazga.

Vlazakis tylėjo. Jo veide atsispindėjo didelis susijaudinimas.

– Viskas taip trapu, – pakitusiu, tarsi iš tolumos sklindančiu balsu ištarė jis.

Atrodė, kad jis nori dar kažką pridurti, tačiau susilaikė.

– Kas yra? Jums atrodo, kad aš perlenkiu lazdą, ar ne?

Vlazakis neatsakė, ištuštino savo taurę ir kurį laiką pamąstė.

– Ar galiu kalbėti su jumis taip atvirai, kaip jūs su manimi šį rytą Akrotiryje?

– Argi tarp mūsų neatsirado ryšys? Galite visiškai manimi pasikliauti. Galite sakyti man viską.

– Ar suvokiate, kokios rimtos jūsų paieškos? Ar pamąstėte, kokie gali būti padariniai?

– Padariniai? Žinoma. Juos galima apibūdinti keliais žodžiais: likimas pavogė iš manęs būtybę, kurią mylėjau, kurią myliu. Šiandien man suteikiama galimybė revanšui, galimybė atsiimti savo turtą.

– Turėtumėte žinoti, kad tokia meilė, meilė, kuri pergyvena mirtį ir nepaiso laiko dėsnių, negali būti pasaulio, kuriame gyvename, meilė. Ji iš kitų matavimų.

– Todėl čia ir atkeliavau. Todėl viską mečiau. Ir todėl svarbu yra tik viena – ją surasti.

– O paskui? Kai stovėsite priešais ją. Kai jūsų rankos apglėbs jos kūną, kai jūsų lūpos įsisiurbs į josios, kas tuomet nutiks? Kas nutiks jums abiem? Ar apie tai pagalvojote?

Rikardas pakėlė į dangų rankas ir vėl jas nuleido.

– Gyventi! Mano drauge, mes gyvensime, tiesiog gyvensime! Visiška pilnatvė. Mes ištirpsime vienas kitame, išgersime iki dugno taurę, kurią iš mūsų jau du kartus buvo pavogę. Ar gali būti gražesnė perspektyva? Jūs veikiausiai skaitėte „Puotą“. Ar pamenate šią ištrauką: „Tas, kuris bus nuvestas iki šios vietos meilės keliais, pamatęs laipsniškai vis gražėjančių ir gražėjančių dalykų, pasiekęs aukščiausiąjį tašką, staiga pamatys nuostabų prigimties grožį“.

– O prakeiksmas?

Nepatiklumo šešėlis nuslinko Vakarezos veidu.

– Taip, – tęsė dailininkas. – Prakeiksmas. Juk neseniai sakiau jums. Meilės, kurią ruošiatės išgyventi, rūšis, tokia meilė, kuri artima dieviškajai, beprotiškai, neišmatuojamai, absoliučiai – ar tik tokia meilė nėra neįmanoma? Pamąstykite apie poras, pažinusias šį neapsakomos palaimos kupiną jausmą. Kur jie? Koks buvo jų likimas? Esu pagalvojęs, kad kartais vakarais, kai būna pilnatis, Kornvalio upėmis liejasi Izoldos ašaros. Vienoje senoje Bretanės pilyje ant sienų galima pamatyti iškaltą iš nevilties mirštančio Tristano ir baltaplaukės Izoldos, krintančios ant savo mylimojo kūno, vaizdą. Nuodai vis dar teka po balta kaip sniegas Džuljetos oda ir Romeo venomis – visa Verona tai prisimena. O Prancūzijoje senasis Aržantejo vienuolynas skamba nuo Eloizos, besišaukiančios mirties prie Abelaro karsto, maldų. Suprantate? Mirtis. Neišvengiama. Visuomet mirtis. Pernelyg didelių meilių dvynė sesuo – meilių, kurios negali išlikti, nes yra pernelyg tobulos. Tarsi egzistuotų tam tikra lemties rūšis, nuo neatmenamų laikų įspaudusi ženklą mylinčiųjų likimuose. Jei absoliuti meilė įkūnija gyvenimo pilnatvę, priešingą mirčiai, ji gali būti išgyventa tik per ją. Tad jei...

Aleksandras nebaigė sakinio, ir tai buvo tarsi grasinimas.

– Kalbėkite...

Jis giliai atsiduso ir tęsė, šiek tiek pakeitęs temą:

– Aš taip pat pažinau tokią beprotybę; taip pat išgyvenau tragišką jos baigtį.

Jis nutilo. Buvo matyti, kaip pulsuoja jo venos. Staiga jis pasirodė toks pasenęs.

– Jis buvo gražus. Jis buvo pats grožis. Jame tūnojo didžiųjų sielų dailumas ir subtilumas. Kadangi jūs citavote Platoną, leiskite ir man jį pacituoti: „Visi tie, kurie yra antroji pirmapradžio vyro dalis, ieško savo antrosios vyriškosios pusės. Visi jaučiasi apimti stebuklingo ir stipraus draugystės, pana-

šumo, meilės jausmo“. Suradau savąją vyriškosios lyties pusę ir, ją suradęs, gyvenau turėdamas vieną tikslą: amžiams susilieti su mylimuoju, tapti drauge su juo viena būtybe.

Aleksandras tyčia nutilo. Jo balsas buvo kažkoks šiurkštus.

– Tai paradoksalu, tačiau Graikijoje, tokių ryšių, kuriuos kai kurie žmonės mano esant nenormalius, lopšyje, tokie dalykai visiškai nėra priimtini. Puikiai suprantate, kad bažnyčia, kuri kišasi visur, taip pat prie to prisideda... Kai buvo sužinota apie mūsų aistrą, visuomenė, šeima – nekenčiu šeimų – mus labai greitai pasmerkė. Tėvui tapau tikru beprotčiu, įsikūnijusia nuodėme ir didžiule negarbe. Motina draskė nagais sau veidą iš nevilties ir gėdos. Man buvo griežtai įsakyta pasirinkti – arba nutraukiu su juo ryšius, arba turiu išeiti iš namų. Susikroviau daiktus. Savo ruožtu mano mylimasis išgyveno tokias pačias kančias. Deja, jis buvo jaunas, daug jaunesnis už mane ir ne toks ištvermingas, kad galėtų pasipriešinti tam siaubingam spaudimui. Jis negalėjo ar nemokėjo kovoti už save.

Vlazakis pakėlė akis į žvaigždes.

– Jūs neaplankėte Suniono kyšulio. Tai nuostabi, kerima vieta; manau, kad pasaulyje kitos tokios nėra. Ant kyšulio dunkso Poseidonui skirta šventykla. Tikriausiai žinote tą mitą. Atėmę iš savo tėvo Krono sostą, Poseidonas ir du jo broliai metė burtus, kas valdys dangų, kas jūras ir kas požeminį šešėlių pasaulį. Dzeusui atiteko dangus, Hadui – požeminis pasaulis, o Poseidonui – jūra. Jis nedelsdamas ėmė statyti vandens gelmėse nuostabius rūmus. Savo arklidėse turėjo baltų žirgų auksiniais karčiais ir bronzinėmis kanopomis bei vežimą, kuriam artinantis rimdavo audros.

Nenuleisdamas žvilgsnio nuo žvaigždžių dusliu balsu Vlazakis baigė pasakoti:

– Tai tuose rūmuose mano mylimasis Stavras (jis pirmą

kartą paminėjo jo vardą) nusprendė susirasti sau prieglobstį. Vieną nuostabų vasaros rytą jis paniro į vandenį ten, prie kyšulio, paskui ėmė plaukti, plaukė tol, kol jėgos jį apleido... Šiandien, prabėgus penkeriems metams, aš dar kartais akylai žiūriu į jūrą ir laukiu pasirodančio vežimo, kad pagaliau nurimtų audra, vis dar siaučianti manyje.

Nuleidęs akis nuo dangaus skliauto jis įbedė jas į Vakarezą:

– Ar dabar suprantate, kodėl norėjau jus perspėti?

Rikardas šiltai suspaudė dailininko ranką.

– Dabar geriau suprantu jūsų kančią ir kenčiu drauge su jumis. Tačiau prisiekiu jums, mano drauge, prisiekiu, kad lemties nėra. Nei Sara, nei jūs, nei aš, nei nelaimingasis jūsų draugas nesame legendų mylimieji, mes paprasčiausi žmonės, kuriems nepaprastai pasisekė – pasisekė rasti antrąją savo pusę. Dėl to nemirštama. Jus, deja, užgriuvo žmonių priešiškumas ir siaubinga netektis.

– O jei aš teisus? – pertarė jį Vlazakis. – Jei mano įsitikinimas nėra vien įsitikinimas, o realybė? O jei kur nors kokioje nors didelėje knygoje parašyta, kad negalima kurstyti dievų pavydo?

– Nežinau, ką jums atsakyti.

– Pasakykite sau, kad, jei ieškosite iki galo, pražudysite savo gyvenimą.

Vakareza abejingai papurtė galvą.

– Man gyvenimas be jos beveik bevertis.

– O Saros gyvenimas? Kaip bus su juo? Nes ji taip pat rizikuoja sumokėti didžiulę kainą. Jei aš teisus, o jūs ne, įtrauksite tą moterį ten, kur jokia protinga būtybė neitų.

Jis bakstelėjo pirštu į žemę:

– Į požeminį pasaulį. Visiems laikams.

Rikardas gūžtelėjo pečiais. Niekas negalėjo sutrikdyti jo ramybės.

– Manau, kad išgyventa tragedija jus klaidina, ir suprantu. Tačiau kiekviena meilės istorija yra vienintelė. Sara ir aš – mudu gyvensime. Žinote, kodėl? Nes neįmanoma, kad prarasčiau ją dar kartą. Pernelyg daug ženklų, įvykių vedė mane prie jos. Atsitiktinumų nebūna.

Dailininkas tylėjo. Jis vėl žvelgė į dangų.

24

Saulės spinduliai krito ant Venecijos statytų įtvirtinimų, skendo senojo Herakliono uosto, vis dar apkurtusio nuo nukankintų vaikų klyksmo, vandenyse. Rūstūs veidai, neskubančios juodai apsirengusios moterys – viskas liudijo, jog Kreta dar nesuskaičiavo visų gedinčių savo šeimų.

Jau kokias dešimt minučių Aleksandras Vlazakis derėjosi su ūsuotu pageltusio veido vyriškiu. Žvelgiant į užsispyrusį jo veidą buvo aišku, kad derybos baigsis negreitai. Pūstos kelnės, juoda liemenė, plačiu su nesuskaičiuojama daugybe klosčių diržu apjuostas liemuo, į lakuotus aulinius batus sukištos kojos – tikras Kretos gyventojo portretas.

Atsisėdęs ant lagamino Rikardas nekantriai laukė, kada jie baigs derėtis. Viskas, kas tik trukdė jam kuo greičiau pasiekti Sarą, buvo nepriimtina. Jau ir taip ilgai reikėjo laukti Tyroje, paskui Pirėjuje: garlaivis, turįs nuplukdyti juos į Kretą, atplaukė pavėlavęs tris dienas. Rikardas pasinaudojo ta proga ir buvo nuvykęs į Atėnus pas Ortizą, kad perduotų laišką Adelmai Maizani. Tarpininkaujant diplomatui buvo daugiau tikimybės, kad laiškas nukeliaus į Buenos Aires per pakenčiamą laiko tarpą. Tačiau rašydamas laišką, kuriame pasakojo psichoanalitikei paskutinius paieškos rezultatus, jis vos tvardėsi.

– Baigta! Sutarėme. Galėsime netrukus išvykti.

Aleksandras Vlazakis džiaugėsi tarsi savimi patenkintas berniūkštis.

– Pokalbis buvo sunkus, – prisipažino jis. – Tačiau aš vis dėlto nusiderėjau iki tokios kainos, kokios norėjau.

– Nesupratau?

– Pusės to, ko jis prašė. Ko gi stebėtis: negali išlikti nenukentėjęs po otomanų ir arabų dviejų okupacijos šimtmečių. Sumetė užkariautojus į jūrą, tačiau išsaugojo jų įprotį derėtis. Eime. Vežimas už tvirtovės. Jei viskas klosis gerai, būsime Knose po pusvalandžio.

Rikardui keliant lagaminą dailininkas pasidomėjo:

– Kaip jaučiatės?

– Nerimauju. Tikėjotės kitokio atsakymo?

Ir nebelaukdamas jis nuėjo susitikimo vietos link.

Aleksandras nelabai nustebo dėl sauso Rikardo tono. Jiems išplaukus iš Tyros, jis iš karto pastebėjo, kaip stipriai pasikeitė jo draugas. Kuo arčiau tikslo jis buvo, tuo nervingesnis ir irzlesnis darėsi. Šiandien, perkreiptu veidu, pajuodusiais paakiais, jis buvo panašus į senį.

Kretietis jų laukė prie vienų iš tų didingų vartų, iškirstų tvirtovės sienoje.

Suglumęs Rikardas sustojo:

– Jūs kalbėjote apie vežimą?

– Tikrai taip.

– Čia tik sena gelda! Ašys susidėvėjusios. Pažvelkite į ratus. Jie suėsti rūdžių. Suolai supuvę nuo drėgmės. O šitas arklys! Jis tuoj nustips. Mes nepasieksim Knoso.

Aleksandras liko ramus.

– Mes esame Kretoje. Ne Buenos Airėse. Verčiau padėkokime dangui, kad galim pasinaudoti šio žmogaus paslaugomis.

– Atleiskite, – atsipeikėjo Rikardas. – Tai nuovargis kaltas.

Jis užsiropštė ant užpakalinės sėdynės. Jo rankos drebėjo.

Kretietis patikrino, ar lagaminai gerai pritvirtinti, ir mostelėjo vadelėmis.

Akinamoje šviesoje miestas atrodė kaip gatvelių ir griuvėsių raizginys. Roma, Konstantinopolis, Venecija, saracėnų palikti pėdsakai, bažnyčios ir mečetės, nimfos ir tritonai – visa tai priminė epochas, kai Heraklionas buvo vadinamas Herakliumu, Kastru, Kandaku. Ore tvyrojo aliejaus ir žvakių kvapas.

Kandijos vartai vėrėsi į kalvas ir kiparisus. Vos juos pervažiavus į veidą pūstelėjo karštas čiobrelių ir muskuso kvapo kupinas vėjo gūsis. Kiek akys užmato – ištisi laukinių figų, sidabro spalvos lapais alyvmedžių laukai nederlingoje žemėje, sklidinoje svirplių čirškesio.

Apvažiavę vieną kalvą jie turėjo pasitraukti į šalikelę ir praleisti laidotuvių eiseną, juodai apsirengusius vyrus ir moteris. Priekyje, koks žingsnis priešais karstą, susikaupusiu veidu ėjo barzdotas igumenas rankoj nešdamas smilkytuvą. Klykė raudotoja, mušdamasi rankomis į krūtinę.

– Laidotuvės? – sušnibždėjo Rikardas.

Vlazakis ir vežikas persižegnojo vienu metu.

– Taip. Kad tik tai neatneštų mums nelaimės!

Jis slapčia mostelėjo vieno silueto pusėn:

– Toji moteris, kuri eina paskui karstą, prilaikoma dviejų jaunuolių, tikriausiai yra našlė. Jai prasidės niūrūs laikai.

– Našlavimas visuomet niūrus.

– Kretoje jis dar ir ypatingas. Keturiasdešimt dienų ji turės išbūti užsidariusi namie, turės uždaryti visus langus ir laikyti tik uždegtą žvakę mirusiojo atminimui. Ji sutrins grūstuvėje kelis savo papuošalus, jei jų turi, ji nesipraus, valgys tik mirusiųjų garbei paruoštus javų grūdus, kad velionio siela

turėtų ką įteikti, kai stos prieš Visagalį. Čia būti našliu arba našle reiškia mirti drauge su mirusiuoju.

Netikėtai Vakareza prisiminė savo motiną. Ji pasielgė geriau, nes iš tiesų mirė kartu su mirusiuoju...

Po trijų ketvirčių valandos jie pasiekė kryžkelę. Ten beveik siekdama žemę kabojo medinė lentelė. Ant suraižyto jos paviršiaus ranka buvo užrašyta: „Knosas".

– Mes beveik atvykom, – pranešė kretietis.

Vlazakis slapta dėbtelėjo į Rikardą: šio rankos dar smarkiau drebėjo.

Už kiparisų juostos pasirodė siena, akmeniniai pakopomis sustatyti suolai.

Vežikas dar kurį laiką važiavo keliu, paskui jis baigėsi.

– Atvažiavome, – pareiškė jis atsisukdamas į keleivius. – Bet kokiu atveju toliau važiuoti aš negaliu.

Rikardas Vakareza vos ne vos išdrįso pakelti akis ir apsižvalgyti. Jo rankos buvo drėgnos, kakta degė, kraujas virė gyslose.

O jei ji bus čia?.. O jei ji stebi jį, o jis nemato?

Išvykti... Pabėgti... Sugrįžti į Buenos Aires... Susirasti Florą... Išvykti.

– Tai čia Knosas? – nusivylęs pratarė Vlazakis. – Galingosios Mino civilizacijos simbolis?

Rikardas ryžosi pakelti galvą. Aplinkui driekėsi daugybė griuvėsių, tačiau visam ansambliui akivaizdžiai trūko didybės. Nieko, kas keltų įspūdį. Jokio didybės pėdsako. Net pastatai, kuriuos galėjai pamatyti tai šen, tai ten, apaugę dilgėlėmis ir gervuogių krūmais, buvo blankūs ir visai neįdomūs.

Dailininkas pastebėjo grupelę iki pusės nusirengusių darbininkų, plušančių vienos kolonos papėdėje.

– Eime pasiklausti.

Jis pastatė vieną koją ant žemės ir laukė, kol jo bendražygis padarys tą patį. Tačiau tas nejudėjo.

– Kas nutiko? Kodėl jūs nelipate?

– Nebežinau. Nežinau...

– Ko? Juk negalvojate apsigręžti ir važiuoti iš čia?

– Lipkite pirmas. Eisiu paskui jus.

Aleksandras išlipo iš vežimo.

Pūtė švelnus vėjelis. Virpėjo medžių lapai ir šakos, ant akmenuotos žemės šoko šešėliai. Rikardas ėjo įbedęs akis į žemę; jam pasirodė, kad ten užrašytas Saros vardas.

Aleksandras jau kalbėjosi su vienu darbininku.

Kur ji buvo? Pasislėpusi šiame hipostilyje? Slepiama šitų sienų? Besistengianti iššifruoti užrašą ant portiko? Kaip ji jį pasitiks? O jis, ar jis gebės rasti tinkamų žodžių? Tik nereikia jos išgąsdinti. Kad ji liktų rami. Užgniaužti savo baimę.

– Jos čia nėra!

– Ką sakote?

– Čia iš tiesų dirbo moteris. Tačiau ji išvyko prieš šešis mėnesius.

– Šešis mėnesius! Ir kur ji išvyko?

– Darbininkas nieko nežino. Kiti taip pat ne.

– Neįmanoma! Kas nors juk turi žinoti! Juk ji dirbo drauge su kitais?

– Nurimkite. Taip, ji dirbo su ta ekipa. Darbininkas sako, kad čia yra vienas žmogus, kuris tikriausiai galėtų mums padėti. Aš...

– Evansas?

– Ne. Jis grįžo į Londoną. Aš...

– Pendelbiuri! Prisiminkite, Pendelbiuri! Jis galės mums pasakyti. Argi jie ne kartu atvyko? Jis žinos...

– Nurimkite, meldžiu jūsų, – paprašė dailininkas. – Leiskite baigti kalbėti. Pendelbiuri čia taip pat nėra. Tačiau yra toks vyresnysis darbininkas, anglas, ponas Dunstanas.

Jis parodė įėjimą į pastatą.

– Jis ten. Eikite paskui mane.

Kvietimas buvo nereikalingas. Rikardas jį aplenkė.

Iki nurodytos vietos buvo apie šimtą metrų. Guviu žingsniu juos įveikę, jie pateko į tokią vietą, kuri kadaise tikriausiai buvo koridorius – dabar po atviru dangumi dunksojo tik jo liekanos. Pačiam gale šmėkšojo apgriuvę laiptai. Jokio vyresniojo darbininko nesimatė. Jie nulipo į apačią ir palikdami už savęs dienos šviesą pateko į skliautuotą salę. Nuėjęs pusę kelio, Rikardas staiga sustojo. Tai nebuvo panika, nebuvo išgąstis – jis tiesiog apstulbo.

„Princo su lelijomis" freska... Tokia, kokią matė savo sapnuose, visiškai identiška jo regėtai vizijai. Bordinės spalvos fone, dešinę ranką laikydamas ant krūtinės, kairę ranką paslėpęs už nugaros „karalius–žynys" šoko jam pasisukęs profiliu.

– Ir atsitik tu man taip, kad iš visų šitų pastatų, šitų liekanų, griuvėsių būtent ši freska pasitinka mus pirmoji.

Jis švelniai delnu apvedžiojo piešinio kontūrus ir atsigavusiu ryžtingu balsu pridūrė:

– Turim rasti tą vyresnįjį.

Ir apgaubti prieblandos jie nuėjo toliau.

Galų gale pasiekė didžiulį akmenimis grįstą kiemą. Ten priklaupęs prieš koloną vyriškis kažką užsirašinėjo.

Vakareza puolė prie jo:

– Ponas Dunstanas?

Nustebęs vyras pakėlė galvą:

– Taip, tai aš.

– Leiskite prisistatyti. Mano pavardė Vakareza. O čia mano draugas graikas. Ponas Vlazakis.

Anglas atsistojo ir rūpestingai nuo kelių nusivalė dulkes.

– Kuo galėčiau jums padėti?

– Mes bandome susisiekti su vienu žmogumi, kuris čia dirbo, su Pendelbiuri.

– Pendelbiuri? Jums nepasisekė. Jūs prasilenkėte. Jis šį rytą išvyko į Atėnus. Ir nesugrįš iki...

– Atleiskite, kad pertrauksiu jus, pone. Regis, jūs nevisiškai aiškiai mane supratote. Mes ieškome ne Pendelbiuri, bet jo pagalbininkės.

– Doros?

Rikardo galvoje tarsi žaibas šmėstelėjo mintis.

Dora... Dora buvo jos vardas.

Jam pavyko susikaupti ir atsakyti:

– Taip... Jos.

Anglas nutaisė liūdną miną:

– Nelaimei, ji čia nebedirba. Iškilo problemų...

– Kas atsitiko?

Vyresnysis darbininkas suraukė antakius ir įtariai pažvelgė į abu vyrus.

– Ar galėčiau sužinoti, ko jums reikia?

– Mes nenorime nieko bloga, nurimkite. Aš esu... Doros draugas (jis vos nepasakė „Saros“), atvykau iš Argentinos ir labai norėčiau ją pamatyti.

– Neturiu ką ypatinga jums pasakyti. Gal tik tiek, kad gyvenimas, kai kasinėji, ne visuomet lengvas. Kai verdi savose sultyse, anksčiau ar vėliau atsitinka nesklandumų. Trumpai tariant, Evansas ir Dora ne visada sutarė.

– Ar žinote, kur galėtume ją rasti? Tai labai svarbu.

– Paskutinėmis mano žiniomis, ji turėtų dirbti Feste drauge su italais archeologais.

Įsikišo Aleksandras:

– Festas kitoje salos pusėje, pietuose, Mesaros lygumoje.

– Koks atstumas?

– Apie šešiasdešimt kilometrų. Gal daugiau.

Įsivyravo tyla, Vakareza užgniaužęs kvapą žvelgė į tolį.

Dailininkas tarė:

– Jau per vėlu ten vykti. Be to, aš net nežinau, ar vežikas galės mus nuvežti iki Festo.

Staiga apsisprendęs Rikardas atšovė:

– Žinoma, kad galės. Tik mes nebesiderėsime. Visą gyvenimą derėjausi dėl niekų. Gal jūs jau pamiršote, kad aš turiu pinigų, Aleksandrai. Daug pinigų. Už juos galėčiau nusipirkti visus vežimus, visus arklius, visus šios salos vežikus. Jei reikės, pasiūlykite kretiečiui šimtą, tūkstantį kartų didesnę sumą. Tačiau jis turės nuvežti mus į Festą šiandien.

– Jau beveik vidurdienis!

– Na ir kas? Važiuosime ir naktį. Permiegosime bet kur. Turiu būti Feste vėliausiai rytoj.

Jis sugriebė dailininko ranką:

– Nepykite, Aleksandrai. Jūs galite suprasti, esu tuo tikras. Vieną dieną pasakėte man: „Jūs laukėte tris tūkstančius metų... Tad keliomis dienomis daugiau ar mažiau...“ Aš nebegaliu laukti.

Anglas, iki šiol stebėjęs sceną tyliai, nedrįsdamas kištis, surizikavo ir droviai paklausė:

– Tris tūkstančius metų?

Rikardas apsimetė neišgirdęs. Nuo pat pokalbio pradžios vienas klausimas degino jo lūpas:

– Sakykite, pone Dunstanai, juk jūs gerai pažinojote Dorą, ar ne?

– Žinoma. Mes dirbome vienas šalia kito beveik dvejus metus.

– Tuomet prašom pasakyti. Ar ant jos veido... Vis dar yra apgamėlis?

Anglas išplėtė akis:

– Apgamėlis? Žinoma.

Jis uždėjo smilių ant kairės šnervės.

– Čia. Būtent čia... Kodėl klausiate?

25

Atsigulęs ant nugaros Rikardas niekaip negalėjo atplėšti žvilgsnio nuo žvaigždžių. Nesuskaitoma daugybė mažyčių įpjovų dangaus skliaute. Už jų, nebeįžiūrima, turėjo degti didžiulė nuostabi kosmoso ugnis. Rikardas mėgino įsivaizduoti, kad pats Dievas turėtų apakti, jei vieną gražią dieną šis skliautas sprogtų. Jo paties sieloje toks sprogimas jau įvyko. Jis buvo čia, gulėjo Kretos dulkėse, dykvietėje, už tūkstančių kilometrų nuo gimtosios žemės, atskirtas nuo visko, kas anksčiau buvo jo gyvenimas. Jis sudegino visus simbolius, išrovė savo paties šaknis tarsi kokias piktžoles, paliko namus, kuriuose gimė, savo ūkį ir sužeidė širdį moteriai, kuri vienintelė iš tiesų jį mylėjo.

Būčiau pasitenkinusi tuo, ką man būtumei davęs...

Toks tikras ramus gyvenimas iškeistas į šitokias abejones. Perteklius iškeistas į nieką – juk taip irgi gali atsitikti.

Saugok save. Žinau, kad tave užvaldžiusi jėga, kurios aš nepažįstu. Kur ji nori tave nutempti? Į kokį tikslą?

Iš tiesų, į kokį tikslą? Jis negalėjo įvardyti tų galių, su šitokia jėga atvedusių jį čia. Ar tai ir buvo meilė? Kvietimas, kuriam neįmanoma atsispirti? Begalinis troškimas sunaikinti save, paversti pelenais? Ar žmogus turi save sunai-

kinti, kad atgimtų didingesnis? O gal jis tiesiog pasmerktas; Orfėjo žvilgsnis, įsmeigtas į Euridikę prie įėjimo į mirusiųjų pasaulį?

Tarsi egzistuotų tam tikra lemties rūšis, įspaudusi ženklą mylinčiųjų likimuose nuo neatmenamų laikų.

Nakties tyloje skambėjo Floros ir Vlazakio žodžiai.

Jis pasisuko ant šono. Vežikas ir dailininkas miegojo kūdikių miegu. Kodėl Vlazakis taip norėjo vykti su juo? Kaip ir Adelma Maizani, norėdamas stebėti iš arti arti, kuo gi baigsis ši istorija? Patikrinti, ar buvo teisus? Ar tarsi koks narkomanas per Rikardo jausmus dar kartą išgyventi tai, ką jau buvo išgyvenęs?

Kad tik jam pavyktų nors trumpai užmigti. Tačiau užmigti jam nesisekė, miegas bėgo nuo jo, kaip Sara išnykdavo jam iš akių sapnuose.

Sara, Dora. Praeitis ir dabartis. Kokia bus ateitis?

Aušra užklupo Rikardą, taip ir nesudėjusį bluosto. Nepailsėjęs jis atsikėlė ir pažadino abu vyrus.

– Drąsos, – tarė Vlazakiui. – Truputis daugiau nei trisdešimt kilometrų – ir jūsų kančios baigsis.

Dailininkas pasirąžė, jo veidas atrodė išvargęs.

– Nebe tie metai, kad galėčiau miegoti po atviru dangumi. Paskutinis kartas.

Į Festą vedantis kelias vinguriavo per Mesaros lygumą. Žemė čia buvo nepaprastai derlinga, atrodė, jog užtektų mesti į ją grūdą bet kur, net ant akmens, ir tučtuojau užderėtų koks vaisius, išaugtų koks medis – tiesiog atsirastų gyvybė. Jei per lygumą tekėtų ne viena, o keturios upės, šią vietą galėtumei laikyti tikru Edenu. Tačiau ir taip Mesara buvo puikus kontrastų, kuriuos galėjai išvysti saloje, pavyzdys. Vienas salos šonas akmenuotas, kitame veši augalai. Dangų siekiantys kal-

nai, lygumos be menkiausios kalvelės, didžiulės į Afrikos pakrantę besiveriančios įlankos, mažutės uždaros įlankėlės, išgąsdintos metalinio jūros mėlio.

Trijulė nepersimetė nė žodžiu, kol horizonte nepasirodė kalva. Žvelgiant į šiaurę buvo matyti Idos kalno viršūnė.

– Negalite įsivaizduoti simboliškesnės vietos, – staiga pasakė Vlazakis. – Pagal mitą, čia Rėja, Dzeuso motina, paslėpė savo naujagimį, kad Kronas jo neprarytų. Todėl maitintas nimfų ir užaugęs jų globoje jis galėjo tapti pasaulio valdovu.

Vlazakis nusišypsojo.

– Kaip ir jūs, Rikardai. Kai susitiksite Sarą, būsite nugalėjęs mirtį.

– Palyginimas man atrodo perdėtas. Geriau pasakykit man, kodėl tėvas norėjo praryti savo paties sūnų?

– Kad neprarastų sosto. Dievams, kaip ir žmonėms, mintis, jog reikės dalytis valdžia, kelia siaubą.

– Festas, – pranešė vežikas.

Priešingai nei vakar, šiandien Rikardas visiškai nesinervino. Jo žvilgsnis skleidė ramybę. Rankos nedrebėjo. Visą laiką neišleidęs jo iš akių Vlazakis nusprendė, kad Rikardas buvo tikras, jog šį kartą pamatys Sarą.

Takelis į kalvos viršūnę buvo sunkiai įveikiamas ir kelis kartus jau atrodė, jog kretietis sustos ir toliau nebevažiuos. Tačiau nieko panašaus neatsitiko. Vežikas žinojo, kad užteks jam pasiekti kalvos viršūnę ir jis taps turtingu žmogumi. Niekuomet jis net pagalvojęs nebuvo, kad per tokį trumpą laiką galėtų užsidirbti pinigų visam likusiam gyvenimui. Tad mintyse laimino bepročius iš užsienio.

Pasiekus viršūnę atsivėręs vaizdas jiems užgniaužė kvapą. Jūra, lyguma, kalnai. Po nykaus išdžiūvusio Knoso – šviesus derlingos žemės gamtovaizdis. Tiesa, griuvėsiai susižavėjimo

nekėlė ir čia, tačiau jie buvo gražūs jau vien todėl, kad atrodė tarsi įdėti į brangenybių dėžutę.

Kaip ir Knose, po išraustą žemę vaikštinėjo darbininkai. Tačiau čia jiems, regis, vadovavo vyriškis balta skrybėle, su akiniais ant nosies.

– Aš nematau moters, – išdrįso prabilti Aleksandras.

Atsakymo jis nesulaukė.

Rikardas nušoko ant žemės ir nuėjo tiesiai vyriškio link.

Pagaliau jis artėjo. Jis buvo įsitikinęs.

Jis artėjo prie jos.

Vidinis balsas kuždėjo jam tai. Vėjas, žemė, medžiai jam tai šnibždėjo.

Išvydęs ją, Rikardas suvirpėjo.

Ji išdygo tarsi iš po žemių.

Ji stovėjo už kokių dvidešimties metrų ir kalbėjosi su skrybėliuotu vyriškiu.

Staiga ji apsisuko ir nuėjo peristilio link.

Jis pagreitino žingsnį.

Aleksandras taip pat ją pamatė. Jis nedrįso nė krustelėti.

Ji ką tik dingo už vienos sienos.

Rikardas dar labiau pagreitino žingsnį. Jis beveik bėgo.

Praėjo pro nustebusį baltą skrybėlę užsidėjusį vyriškį ir pasuko už sienos.

Ji buvo čia. Stovėjo nugara į jį, užsiėmusi dievai žino kuo.

Jis aiškiai matė jos šviesų subtilų pakaušį, storus į kuodą susuktus plaukus.

Ar ji jautė, kad jis buvo čia? Ji atsisuko. Laikė rankose keraminį ąsotį. Jos akys buvo įkypos. Jos švietė. Juodas kaip derva apgamėlis.

– *Tha thélatè káti?*

Ji kalbėjo graikiškai.

Rikardas giliai įkvėpė ir paklausė:

– Jūs kalbate angliškai arba prancūziškai?

– Prancūziškai, jei norite. Kuo galėčiau jums padėti?

Jis susvyravo, mėgino numalšinti širdies plakimą.

– Gal pasirodysiu jums kiek įžūlus, tačiau man reikia su jumis pasikalbėti. Tai svarbu.

Ji pastatė ąsotį ant žemės.

– Kas jūs toks, pone?

Taigi ji jo neatpažino. Ji jo neieškojo. Ji neišgyveno viso to siaubo, kurį išgyveno jis, neperėjo per tas audras, kurias jam teko iškęsti.

Nejaugi ji nejaučia, kaip jis ją apkabina, glaudžia prie savęs? Ar ji nejaučia jo karšto kūno, nejaučia, su kokia palaima jis geria jos lūpas, kaip pametęs galvą be žodžių puola prie jos? Nejaugi ji nemato?

– Mano vardas jums nieko nesakys. Esu Vakareza. Rikardas Vakareza.

– Puiku, klausau jūsų.

Jos veide nušvito nuoširdi šypsena.

Rasti žodžių. Kokių žodžių? Staiga Rikardas suvokė visą padėties groteskiškumą. Jis jautėsi taip pat kaip tada, kai pas jį pranešti apie Janpos mirtį atėjo policijos inspektorius, o jis negalėjo suregzti rišlaus sakinio. Pasakoti apie šamanus, reinkarnaciją, indėnus, kurie kalba medžiams? Ji taip pat galėjo palaikyti jį bepročiu.

– Paklausykite. Čia mums veikiausiai trukdys, o tai, ką turiu jums pasakyti, yra taip svarbu, kad norėčiau, jog mūsų niekas nepertraukinėtų.

Nuoširdi šypsena virto įtarumo kupina mina.

– Gal bent jau užsimintumėte, apie ką mes kalbėsimės?

Štai mes ant bedugnės krašto.

Ji žengia nesvyruodama. Atrodo, tarsi pleventų ore.

Rikardas nėrė stačia galva į vandenį:

– Kalba apie jus. Apie mus.

Ji suglumo:

– Apie mus? Pone, aš jūsų nepažįstu!

– O aš vis tiek prašau jūsų patikėti manimi. Tai ne žaidimas, kad ir ką jūs galvotumėte, mano ketinimai dori. Turite manimi patikėti.

Tučtuojau jis pridūrė:

– Nukeliavau tūkstančius kilometrų, kad su jumis susitikčiau. Aš iš Argentinos.

Apstulbusi ji pakartojo:

– Atvykote iš Argentinos?

– Taip. Ir būčiau atvykęs iš dar toliau.

Ir žvelgdamas tiesiai jai į akis prisipažino:

– Dėl jūsų.

Šis prisipažinimas moteriai atėmė žadą. Paskui ji pratrūko juoku. Vaikišku juoku, be jokios pašaipos; kupinu linksmo švelnumo juoku. Ir, kaip ir sapne, tas juokas sužeidė Vakarezos širdį taip skaudžiai kaip įkaitinta geležis.

– Dėl manęs? – paklausė ji springdama juoku. – Pone, juk jūs kalbate nerimtai. Jūs juokaujate.

Kepino saulė. Jos geltona akis žibėjo tarsi bepročio žvilgsnis.

Esu įsitikinęs, kad kažkas traukia ją prieš jos valią.

Jis negalėjo sustoti. Turėjo nugalėti stiprų norą bėgti kiek kojos neša, nepasirodyti juokingas.

– Ne. Jūs manęs nesupratote. Žmogus neplaukia per Atlantą, Vidužemio jūrą, Egėjo jūrą vien tam, kad pasimėgautų juokais. Įtikinčiau jus, jei sutiktumėte skirti man vieną valandą. Tik vieną valandą. Čia ar kur kitur. Pasakysiu jums viską. Jūs suprasite.

Ir karštligiškai paklausė:

– Ar jums teko kada nors patikėti tuo, kas atrodo neįmanoma, ir įsivaizduoti, kad tai, kas neįmanoma, gali įvykti?

Ji linksmai nusijuokė.

– Ar žinote, pone, kas aš esu? Noriu pasakyti, ar žinote, su kuo kalbatės?

Matau pro jos tuniką taip pažįstamą randą, tiesiai virš gaktos. Dievinamoji krūtinė kilnojasi. Audinys aptempęs jos krūtis.

– Jūs esate Dora.

– Taip, iš tiesų esu Dora, tačiau taip pat dar esu archeologė, mokslininkė. O mokslininkas tiki tik tuo, ką gali įrodyti. O dėl viso kito...

Ji atsainiai mostelėjo ranka ir griežtokai paklausė:

– Ką norite pasakyti?

Rikardas visiškai suglumo. Mintys pynėsi galvoje, tarsi būtų pasiklydusios labirinte.

– *Mano gyvenimo aušra, pažvelk į mane.*

– *Aš esu čia.*

– *Kodėl gi tu dvejoji?*

– *Bijau...*

Rikardas susikaupė.

– Šį vakarą. Ar galėsite atsilaisvinti?

– Negali būti nė kalbos.

Ji susierzino:

– Kalbėkit dabar. Arba palikit mane ramybėje.

Niūri aušra švito horizonte; viskas baigsis su ja. Jis įkvėpė ir pasilenkė tarsi kovotojas, kuris tikisi mirtino smūgio.

– O jei pasakyčiau jums vieną paslaptį? Jei apibūdinčiau vieną jūsų fizinį požymį, apie kurį gali žinoti tik labai artimas žmogus, ar skirtumėte man laiko?

Ji įsisprendė rankomis į šonus ir permetė Rikardą akimis nuo galvos iki kojų:

– Labai gerai. Klausau jūsų.

Kraujas mušė Rikardui į galvą. Nuo minties, kad gali prarasti ją amžiams, jam svaigo galva.

Jis sunėrė pirštus lyg melstųsi:

– Drįstu tikėtis, kad nebūsite man labai griežta. Ir ypač viliuosi, kad mano žodžiuose neįžvelgsite nieko begėdiška. Leidžiu sau taip laisvai elgtis tik todėl, kad manau, jog tai vienintelis būdas įtikinti jus savo ketinimų dorumu ir ypač papasakoti jums, kokią slegiančią paslaptį savyje nešioju. Ar suprantate mane?

Ji neatsakė ir tylėdama laukė.

– Čia, – ištarė jis tyliu balsu, tiesdamas ranką jaunos moters link. – Ant jūsų kūno, vienoje tam tikroje vietoje, yra randas. Nedidelis. Horizontalus. Beveik nematomas, bet yra.

Dora užsiėmė rankomis burną ir atšoko:

– Kaip... – sumikčiojo. – Kokiu būdu?..

Taigi jis sužinojo, kad nemirs.

Išsigandusi, šokiruota ji dar kartą paklausė:

– Iš kur jūs žinote?

– Tik negalvokite apie mane blogai. Ne! Vienintelis mano noras yra viską jums paaiškinti. Paaiškinti, kodėl visur jūsų ieškojau. Papasakoti jums, kaip nuolatos gyvenote mano naktyse, mano kraujyje, kad net kvėpuoti galėjau tik jumis. Prisipažinti jums, kodėl viską palikau, artimus žmones, turtą ir gimtąją šalį. Kodėl tapote mano gyvenimo „centru“, iki tokios ribos, jog viskas, kas neturi jūsų vardo, neturi ir prasmės, neturi net gyvybės.

Ji tik sumurmėjo:

– Mano randas... Kokiu būdu...

Tai nebuvo klausimas; tiesiog pamąstymas balsu.

– Vieną valandą. Tik vieną valandą. Meldžiu jūsų.

– Tik kada? Čia brangi kiekviena minutė. Ar jums teko dirbti panašius darbus?

– Ne. Tačiau manau, kad sutemus darbai stoja.

Jis pasiūlė:

– Šį vakarą.

– Šį vakarą?

– Nesvarbu kur.

Nuvargusiu balsu jis dar kartą paprašė:

– Meldžiu jūsų... Neverskite manęs labiau žemintis.

Ar ji pamanė, kad jis sako tiesą? O gal ji taip pat susijaudino ir susigraudino, matydama tokį sutrikusį žmogų? Ji pasidavė.

– Tebūnie! Šį vakarą. Už dviejų kilometrų prie jūros kranto yra kaimas. Ten rasite užeigą. Ji ten viena. Joje mes paprastai vakarieniaujame. Septintą valandą.

– Septintą valandą.

Jis atsisveikino mostelėjęs ranka ir nuėjo.

Dora neišleido jo iš akių. Ji palaukė, kol jis išnyks už sienos, ir apsidairiusi palietė rankomis pilvo apačią, tą vietą, kur buvo randas...

26

Jūra skendo prieblandoje. Netrukus visai sutems.

– Kiek valandų? – paklausė Vlazakis.

Rikardui nereikėjo žiūrėti į laikrodį:

– Aštuoniolika valandų penkiolika minučių.

Užeigos terasa buvo tuščia. Ten, žemiau, į jūrą plaukė žvejai.

Dailininkas pasiūlė cigaretę.

– Ne, dėkoju. Visas šias dienas ir taip per daug rūkiau.

Argentiniečio kakta buvo suraukta, veidas rimtas, tačiau atrodė, kad jis sugeba valdytis.

– Žaviuosi jumis, – prisipažino Aleksandras. – Žaviuosi viskuo, ką padarėte.

– Žavitės manimi?

– Mes visi svajojame. O kiek iš mūsų įgyvendina savo svajones?

– O kiek išgyvena tai, ką aš išgyvenau? Flora – dabar žinote, kas ji tokia, – Flora vieną dieną man pasakė, kad gimiau po laiminga žvaigžde. Ji buvo teisi. Man iš tiesų labai pasisekė. Niekada man nebūtų užtekę jėgų nueiti tokį ilgą kelią, jei nebūčiau sutikęs kai kurių žmonių.

Jis išvardijo:

– Janpa, Oracijus, Toledanas, Paskalis, Flora, Maizani ir netgi jūs. Juk nieko naujo jums nepasakysiu teigdamas, kad žmogui daug greičiau ir daug įtikinamiau nei tūkstančiai kalbų padeda tobulėti kiti gyvenime sutikti žmonės. Kartoju jums – man labai pasisekė.

– Esat labai kilnus, kad ir mane priskiriat prie jų, – pasakė Vlazakis. – Tik aš vis tiek nesuprantu, kaip galėjau jums padėti.

Ir paklausė:

– Manote, ji ateis?

– Noriu tikėti.

– Juk galų gale ta jauna moteris galėjo jus palaikyti bepročiu, apsėstuoju?

– Iš tiesų tai yra įmanoma, tačiau aš atmetu šią galimybę.

– Kurių galų?

– Nežinau, Aleksandrai. Nežinau.

Rikardas atsakė su nevilties gaidele balse. Paskui kalbėjo toliau:

– Gal todėl, kad man maloniau įtikinėti save, jog *ji žino.*

Vlazakis įdėmiai pažvelgė į argentinietį, o pastarasis patikslino mintį:

– Nesąmoningai. Tokia, kokia ji yra iš išorės, turėtų manyti, kad esu beprotis, apsėstas. Tačiau gali būti, kad kažkas jos viduje, kažkas, kas tūno jos sielos gilumoje, tas kažkas žino tiesą.

Jis trumpai nutilo.

– Ar jūs manote, kad galima nešioti savyje kito gyvenimo žaizdas ir niekada to nepajusti?

Dailininkas nutaisė skeptišką miną:

– Jei reinkarnacija egzistuoja, jūs būtumėte jos įrodymas; daugelis žmonių, gal net beveik visi, neprisimena ankstesnių savo gyvenimų. Kodėl Dora turi būti kitokia? Jei sutinkame

su mintimi, jog ji iš tiesų yra ta moteris, kurią regėjote savo sapnuose, nežinau, kodėl ji turi – cituoju jus – *žinoti* tai, ko nežino paprasti mirtingieji.

– Ką galiu jums atsakyti? Be abejo, jūs teisus. Vis dėlto...

– Taip?

– Gali būti, kad mano buvimas greta, žodžiai, kuriuos jai pasakysiu, padės jai prisiminti. Net jei man nepavyks, noriu tikėti, kad jos pasąmonė pati ras kelią.

Jis atsiduso:

– Bet kokiu atveju, mano drauge, jūs pats suprantate, kad aš neturiu pasirinkimo. Galiu tik viltis.

Dailininkas pritariamai palingavo galva.

– Iš visos širdies linkiu jums sėkmės. Dabar turiu jus palikti. Mirštu iš nuovargio, o rytoj auštant išvykstu. Visa laimė, kad užeigoje buvo laisvų kambarių. Niekados gyvenime taip netroškau atsigulti į lovą.

– Ar vežikas laikysis žodžio? Jūs įsitikinęs, kad jis neprapuls?

– Prapuls? O tie milžiniški pinigai, kuriuos jam pažadėjote, jei nuveš mane ten, kur liepsiu?

Jis patapšnojo švarko kišenę:

– Laimės raktas yra čia. Jūs buvote pernelyg dosnus. Vietiniai įpratę sakyti „turtingas kaip argentinietis“. Nemaniau, kad posakis taip atitinka tikrovę.

Rikardas ištraukė iš portfelio mažą ranka prirašytą lapelį:

– Neturiu voko. Tai keli žodžiai Maizani. Ar galėčiau paprašyti jūsų išsiųsti, kai būsite Pirėjuje? Jums tereikės užrašyti adresą, jis kitoje lapelio pusėje.

– Žinoma, nebijokite. Bus padaryta.

Jis pakilo.

– Palaukite!

Rikardas atsistojo ir paėmė dailininko ranką:

– Kad ir kas atsitiktų, žinokite, jog niekuomet neužmiršiu, ką man padarėte. Prieš kelias akimirkas nustebote, kad paminėjau jus tarp kitų žmonių, kurie man daug reiškė gyvenime. Tačiau tai tiesa. Jūs palydėjote mane iki pat galo. Ir darėte tai kantriai ir kilniai. Tačiau ypač svarbu, gal net svarbiausia, kad niekuomet nesijuokėte iš mano beprotiškų užmačių. Dėkoju jums už viską. Ačiū.

Vlazakio žvilgsnis apsiblausė. Kurį laiką jis patylėjo, paskui pasakė:

– Jei kuris iš mūsų dviejų turi dėkoti, tai aš. Taip, buvau greta jūsų visos šios kelionės metu, tačiau nebuvau vienas. Stavras buvo kartu. Jūsų dėka supratau, kad kažkas gali egzistuoti ir po mirties. Kad mūsų gyvenimas nesibaigia absurdiškai, tai yra nesibaigia nebūtimi. Už veidrodžio yra perėjimas. Nežinau, kur jis mus veda, tačiau nuo šiol žinau, kad jis yra. Stavras gyvena. Kažkur. Man tik reikia išmokti jį matyti.

Jam nuėjus Vakareza susiėmė rankomis galvą. Dabar jis buvo vienas. Vienas tarsi karys, likęs be ginklų prieš paskutinį mūšį. Visą laiką, kol dailininkas buvo šalia, jis jautė jo paramą. Aleksandrui pasitraukus jis neteko jėgų.

Jis išsitraukė iš kišenės odinę piniginėlę ir išsiėmė iš jos akvamariną.

Būsimuosius šamanus moko gamta. Jie turi nueiti ilgus kelius, kopti į kalnus, skverbtis į nežinomas žemes iki tos dienos, kol suranda Tamaciną, stebuklingą elnią.

Likimas taip lėmė, kad jis nuėjo Janpos mokytojų keliu. Jam beliko įkopti į vieną kalną; kodėl gi ne į Idos? Gal ten laukė stebuklingas elnias.

Užsisvajojęs jis nepastebėjo, kaip ji atėjo. Tik išgirdo balsą:

– Labas vakaras, pone Rikardai.

Jis tučtuojau įsikišo akvamariną į kišenę ir mikliai atsistojo:

– Labas vakaras, Dora.

Ji buvo ne viena. Kartu atėjo vyriškis su balta skrybėle ir akiniais.

– Norėčiau jums pristatyti profesorių Albertą Krispį. Jūs esate argentinietis, jis italas. Turėtumėte gerai sutarti.

Rikardas sudrebėjo nuo minties, kad tas vyriškis gali būti jos vyras. Jis turbūt vyresnis už ją kokiais dvidešimčia metų. Ar tai įmanoma? Jam buvo sunku įsivaizduoti Dorą, ištekėjusią už šio akiniuoto storapilvio.

Jis ištiesė Rikardui ranką:

– Ir ką gi gali veikti argentinietis tokiame užkampyje?

– Jis nori numalšinti savo aistrą.

Ir Rikardas paslapčiomis žvilgtelėjo į Dorą.

– Archeologijai.

– Tuomet jums labai pasisekė, – patikino jaunoji moteris. – Profesorius Krispis yra vienas geriausių archeologų. Jam bus vienas malonumas aprodyti jums mūsų kasinėjimų vietas.

Ir linksmai nusiteikusi pasisuko į italą:

– Ar ne, profesoriau?

– Su džiaugsmu. Tarp kitko, atvykote pačiu laiku. Rytoj griebsimės Senųjų rūmų. Galėsite pats įsitikinti, kokia magiška vieta yra Festas.

– Neabejoju.

– Ar radote, kur apsistoti?

– Apsistojau čia.

– Jums pasisekė. Mes miegame palapinėse. O tai, pripažįstu, turi savotiško žavesio.

Jis pernelyg ilgai užsibuvo... Ar jis galų gale nueis? Ar vakarieniaus su jais?

Tikriausiai archeologas pajuto, kad Rikardas ima nekantrauti.

– Gerai, paliksiu jus. Netrukus ateis ir mano kolegos.

Jis švelniai apkabino Dorą per pečius ir nutaisęs gudrią miną perspėjo argentinietį:

– Patikiu ją jums. Pasirūpinkite ja, ji man labai brangi. Tarp kitko, nežinau jūsų vardo.

– Rikardas Vakareza.

– Sužavėtas, senjore Rikardai. Taigi iki rytojaus.

– Matote, – pasakė ji, sėsdamasi ant pintos kėdės, – aš laikausi žodžio.

Jis neatsakė. Jo dėmesį patraukė laikraštis, kyšojęs iš jos rankinės.

– Ar tai graikų dienraštis?

– Žinoma, ne, – kandžiai atsakė ji. – Ką jūs sau manote? Feste visi skaito „Harper's Bazaar".

Ji kalbėjo toliau:

– Mirštu iš troškulio. Mielai išgerčiau didelį stiklą uzo. O jūs?

– Prisipažįstu, jog man labiau prie širdies vynas. Užaugau tarp vynuogienojų. Galbūt todėl.

Jis pašaukė smuklės savininką; Dora užsisakė.

Ten toliau, jūroje, ant žvejybinių laivų stiebų žybčiojo pakabintos lempos.

– Pone Rikardai, jūs atrodote pavargęs.

Išgirdęs tokią asmenišką užuominą Rikardas krūptelėjo.

– Iš tiesų pavargau. Visai nebeturiu jėgų.

Priėjo užeigos savininkas. Jis pastatė uzo stiklą ir grafiną baltojo vyno.

– Deja, geresnio negausite, – pasakė Dora. – Tačiau ir šitas labai geras. Tai vynas, darytas su razinomis. Tik atsargiai. Jis išdavikiškas. Labai greitai apsvaigina ir nebegali jam atsispirti. Tarp kitko, jei jau kalbame apie apsvaigimą, gal pasakysit man, kodėl jūs toks išvargęs? Kodėl taip norėjote su manimi pasikalbėti?

Rikardas prisipylė į taurę vyno ir tylėjo.

Ji laikėsi savo:

– Aš ištesėjau pažadą. Dabar jūsų eilė.

– Gerai. Tik turite pažadėti man vieną dalyką; kad leisite man kalbėti iki galo, nepertrauksite manęs, kad ir kaip skeptiškai ar nepatikliai būsite nusiteikusi.

– Manau, kad jūs labai reiklus, – atšovė ji keldama prie lūpų stiklą. – Sutarta. Pažadu.

– Neturiu jokių iliuzijų – iš pradžių jūs netikėsite nė vienu istorijos, kurią jums pasakosiu, žodžiu. Tarp kitko, tai ne istorija, tai kronika, laivo žurnalas. Jūs jį parašėte. Mes jį parašėme.

Jis trumpai nutilo.

– Prieš tris tūkstančius metų...

Ji vos nepaspringo:

– Gal galite pakartoti?

– Prieš tris tūkstančius metų...

Jis giliai įkvėpė, išgėrė iki dugno ir pradėjo savo išpažintį:

– Vieną kartą...

Ir žodžiai pradėjo sruventi į jūrą. Iš pradžių neaiškūs, paskui vis tikslesni. Iš žodžių susidarė užrašai, iš užrašų – giesmė, ir toji giesmė susiliejo su vakaro šešėliais. Jis pasakojo seną kaip pasaulis istoriją, istoriją apie praeitį prieš praeitį, apie neišmatuojamo gylio paslaptį, gimusią pirmojo ryto pirmosios aušros spinduliuose. Giesmė palietė Doros veidą – iš pradžių brutaliai, paskui rimtai. Jo pasakojimas sukėlė jai šypseną, po šypsenos ėjo nepasitikėjimas, didžiulis nepatiklumas, susijaudinimas, ir galų gale buvo matyti, jog ji sumišusi. Paskui sukrėsta – kai Rikardas palietė iš rankinės kyšantį laikraštį, kurio pavadinimo nesimatė, ir sumurmėjo: *Élèfteron Víma*; kai Rikardas jai padavė Janpos akvamariną, jos jaudulys dar sustiprėjo.

Kai stojo tyla, Dora virpėjo visu kūnu. Jos akys degė ugnimi. Jos nuogomis rankomis ir jos pilvu tekėjo seno ugnikalnio lava.

Jų lūpos buvo stipriai sučiauptos. Atrodė, jog jie niekada neprabils.

Užeigos savininkas atitraukė juos nuo minčių. Vyno grafinas buvo tuščias ir jis pasiūlė vėl jį pripilti bei atnešti Dorai dar vieną stiklą uzo. Ji sumirksėjo:

– Nežinau, ką pasakyti, – galų gale ištarė glostydama akvamariną. – Esu sujaudinta? Be galo, jūs matote, sukrėsta taip, kaip niekada gyvenime nebuvau. Kai šį rytą palikote mane, galvojau apie tūkstančius dalykų, bandžiau įsivaizduoti viską, kas tik įmanoma. Viską, tačiau tik ne tai. Ir be to, kas gi galėtų įsivaizduoti tokius dalykus? Nebent beprotis.

Vos ištarusi šį žodį ji pasitaisė:

– Ne! Nesupraskite manęs neteisingai. Nė vieną akimirką nesuabejojau nė jūsų nuoširdumu, nė pasakojimo tikrumu. Patikėjau jumis. Tikiu jumis. Gal esu pernelyg naivi ar vaikiška, dėl to man dažnai priekaištaujama, tačiau man tai veikiau komplimentas. Stebėjau jus. Jūs negalėjote meluoti. Mačiau, kaip kentėjote pasakodamas.

Staiga ji nutilo.

– Aš taip...

Sakinio ji nebaigė. Atrodė, kad nebeturi ką pasakyti.

Rikardas palietė jos ranką, paimti nedrįso.

– Kalbėkite... Žinau, kad tai nelengva. Turiu jus išklausyti. Kad ir ką jūs nutartumėte, sakykite be baimės.

Ji vengė jo žvilgsnio. Jos drėgnos akys apsiblausė.

– Taip norėčiau jums pasakyti, kad esu Sara. Kad prisimenu ją, kad ji – mano kūno dalis. Negaliu. Kam žaisti? Meluoti, kad jums palengvėtų, būtų nežmoniška.

Ji pakartojo:

– Aš negaliu.

– Jūs klystate. Neprašau jūsų būti Sara. Užtenka, kad esa-

te tokia, kokia esate. Aš nemylėjau į jus nepanašios būtybės. Aš mylėjau jus, jūsų veidą, jūsų lūpas, jūsų apgamėlį...

Rikardo balsas suvirpėjo:

– Ir myliu...

Ji staigiai čiupo Vakarezos ranką:

– Ne! Tik ne tai! Meldžiu jūsų. Jūs negalite manęs mylėti. Jūs nieko apie mane nežinote. Jūsų žodžiai skirti Sarai.

Ir užsispyrusi tarsi kirste nukirto:

– Aš nesu Sara.

Rikardas palietė ranka jos skruostą ir atsargiai nušluostė riedančią ašarą:

– Vis dėlto aš viską apie jus žinau.

– O jei aš ištekėjusi? Jei turiu vaikų? Įsivaizduokite, man trisdešimt šešeri. Pas mus, Graikijoje, moterys nemiršta neištekėjusios.

Jis švelniai pasakė:

– Jūs neištekėjusi. Jūs neturite vaikų.

– Kaip galite būti toks tikras? Gal jūs ir galėjote sužinoti mano praeitį, tačiau, kaip suprantu, apie dabartį nieko negalite žinoti!

– Net jei būtumėte ištekėjusi, tai nieko nekeistų.

– Ką? Ar jūs rimtai kalbate?

Prieš išdrįsdamas paklausti Rikardas kurį laiką patylėjo:

– Ar jūs ištekėjusi?

Jai prireikė kelių sekundžių, kad atsakytų:

– Taip. Ištekėjusi.

– Tikrai?

– Tikrai.

Nustebusi ir pralinksmėjusi ji pažvelgė į jį ir tarsi paklusni mokinukė pasitaisė:

– Ne, pone Rikardai. Aš nesu ištekėjusi. Niekuomet nejutau jokio poreikio tekėti. Pernelyg myliu savo laisvę, perne-

lyg daug aistros skiriu archeologės darbui, kad galėčiau tai paaukoti ant šeimyninio altoriaus.

– Ar nemanote, kad išgyvenau pakankamai kančių ir baimės?

– O jūs? Ar nemanote, kad piktybiškai bet kokia kaina norite viską atspėti apie mano gyvenimą?

– Ar aš suklydau?

– Nesvarbu.

Iš užeigos išėjo paskutiniai klientai. Rikardas mintyse padėkojo Albertui Krispiui. Priešingai, nei buvo galima tikėtis, jis jų nebetrukdė. Gal jis taip elgėsi, nes buvo labai mandagus, o gal tiesiog pastebėjo, kad nei Dora, nei jis nesijus užgautas, jei jiems niekas netrukdys? Tikriausiai ir viena, ir kita.

– O dabar, – paklausė Dora, – ką ketinate daryti?

– Pasilikti šalia jūsų.

– Net negalvokite apie tai!

– Kodėl?

Ji sumurmėjo:

– Nes... Todėl, kad... Kad viską jums paaiškinau. Man regis, aiškiai.

Rikardas pasilenkė prie jos:

– Jūs man paaiškinote, kad nesate Sara. Labai gerai. Jūs Dora. Ir man be galo reikia Doros.

– Būkite protingas. Nemanykite, kad veju jus šalin, aš tiesiog noriu apsisaugoti nuo jūsų. Jei būčiau baisi egoistė, leisčiau, kad pasiliktumėte šalia manęs. Taip. Leisčiau, nes nėra pasaulyje tokios moters, kuri liktų šalta kaip ledas, išgirdusi panašų pasakojimą. Niekuomet gyvenime joks vyras su manimi taip nekalbėjo. Jūsų žodžiai palietė mano širdį. Jie mane sujaudino, sukrėtė. Jei tikėtume jūsų žodžiais, mes buvome mirę Tyroje, paversti dulkėmis ugnikalnio lavos. Būtent tai pajutau jūsų klausydama. Taip, leisčiau jums pasilikti, kad

ir vien tam, jog kartotumėt man tuos pačius žodžius... Mano gyvenimo aušra. Tačiau tai būtų neteisinga. Neteisinga, ir jūs to nenusipelnėte. Aš...

– Dora, kartoju jums. Aš nieko neprašau. Nieko nereikalauju. Tik keletą dienų pabūti šalia jūsų. Keletą dienų. Maldauju. Pasakykite taip...

27

– Viena iš Festo didybės priežasčių, – aiškino Albertas Krispis, – tai jo geografinė padėtis. Iš vienos pusės – jūra, iš kitos – labai derlinga lyguma.

Jis parodė Idos kalną, boluojantį ryto rūke.

– Gerai įsižiūrėkite į viršūnę. Ar nieko nepastebite?

Rikardas pažvelgė į nurodytą vietą ir turėjo prisipažinti, kad nieko ypatinga nematė. Be to, jis dar buvo užsimiegojęs. Naktis buvo beveik bemiegė – be košmarų, be sapnų, tiesiog žvelgiant tikrovei į akis. Ir ši tikrovė kėlė kur kas daugiau nerimo nei sapnų pasaulis.

– Manęs tai nestebina. Pirmą kartą aš taip pat nepastebėjau vienos detalės. Pažiūrėkite dar kartą.

Vakareza vėl pamėgino susikaupti.

– Gal aš ir klystu, tačiau ar ten tik ne ragai matyti?

– Bravo! Jaučio ragai. Švento gyvūno, pagrindinio Mino civilizacijos simbolio.

– Ar galima prielaida, jog to laikotarpio žmonės pastatė miestą būtent čia dėl geografinės padėties?

– Tai įmanoma.

Rikardas iš mandagumo turėjo palaikyti pokalbį; jo mintys skrajojo kažkur toli toli.

– Man regis, supratau, jog tie žmonės buvo labai galingi, šiame regione juos lenkė tik Egiptas; kaipgi ši civilizacija galėjo išnykti?

– Tiksliai pasakyti mes negalime, turime tik hipotezių. Neginčijamas archeologinis faktas – tai, kad daugelis Kretos gyvenviečių, o Festas taip pat, buvo stipriai apgriautos. Kai kurie mokslininkai mano, kad jas sugriovė...

– Išsiveržęs Tyros ugnikalnis...

Krispis pasisveikino su atėjusia Dora.

– *Buon giorno, cara*. Ar gerai miegojote?

– Nesumerkiau akių beveik visą naktį (ji slapčiomis žvilgtelėjo į Vakarezą), sapnavau kažkokius košmarus.

– Man labai gaila, – mestelėjo Rikardas.

Ir suglumęs šyptelėjo:

– Kiekvienam savo eilė...

Dora nieko jam neatsakė ir atsiprašė Alberto:

– Atleiskite, aš jums sutrukdžiau. Kalbėjote apie Mino civilizacijos žlugimą...

– Taip. Mūsų draugui įdomu, kodėl ji žlugo.

Iš kurgi italas galėjo žinoti, kad jo pašnekovo susidomėjimas tebuvo akių dūmimas, kad jo galvoje sukosi vienintelė mintis: kaip laimėti laiko. Kiekviena sekundė, praleista šalia Doros, buvo tokia brangi, tokia brangi. Ji sutiko, kai jis paprašė, ir jai ištarus „taip“ Rikardas atgimė. Nors ir nelabai noriai, vis dėlto ji leido jam keletą dienų praleisti Feste; o jam tereikėjo jos sutikimo.

Slapta jis ją stebėjo. Ji dėvėjo lininę suknelę, per petį buvo persimetusi krepšį. Plaukai vėl susukti į kuodą. Ji jam pasirodė dar gražesnė nei vakar.

Archeologas toliau aiškino:

– Taigi sakiau jums, kad kai kurie žlugimą sieja su ugnikalnio išsiveržimu. Tačiau ši prielaida mažai tikėtina. Jau įrody-

ta, kad nesvarbu, kokio stiprumo buvo išsiveržimas ir jo sukeltas potvynis, kataklizmas negalėjo sunaikinti saloje pastatytų miestų, ypač tų, kuriuos pastatė aukštai, kaip Festą.

– Bet kokiu atveju, – įsiterpė Dora, – kokios nors civilizacijos žlugimo priežastis negali būti vienas vienintelis įvykis, tam tikru istorijos metu turi susidėti į krūvą daug aplinkybių.

– O mūsų likimas, – tarstelėjo Rikardas, – ar tai nepanašu?

Ji vėl nieko neatsakė, o Krispis tęsė pasakojimą:

– Baigiant galima pasakyti, kad sala daug kartų kentėjo nuo žemės drebėjimų įvairių epochų metu ir patyrė didžiulių nuostolių. Prie šitų kataklizmų veikiausiai prisidėjo ir konfliktai. Vargšai galėjo pasinaudoti žemės drebėjimais ir sukilti prieš despotiškus salos valdovus, apiplėšti ir padegti rūmus. Galbūt atplaukdavo ir plėšikų iš priešiškai nusiteikusių salų. Galų gale šis Mino „karas" baigėsi pralaimėjimu, Kretos miestai ir rūmai buvo sugriauti. Tokia Evanso hipotezė; tačiau ji pagrįsta.

– Kiek girdėjau kalbant, – pasakė Vakareza atsisukdamas į Dorą, – jūs ir Evansas nebuvote geriausi draugai.

– Jūs labai švelniai pasakėte, brangusis, – pridėjo Krispis. – Jie sutarė kaip vilkas su ėriuku.

– Jis puikus archeologas, – atsakė Dora. – Tačiau negali pakęsti, jei kas nors bando užginčyti jo hipotezes; ypač moteris.

Ir nenuleisdama nuo Rikardo akių pridūrė:

– Visi vyrai tokie patys. Kai jiems kyla kokia idėja, niekas negali jų sustabdyti.

– Reikia pripažinti, jūs elgėtės labai jau akiplėšiškai, – pridėjo italas.

– Gal galėtumėte man paaiškinti? – paprašė Vakareza. – Nelabai suprantu, ką kalbate.

– Ar tai jus iš tiesų domina?

Jis vos nepasakė: „Mane domina viskas, kas susiję su jumis“, tačiau pasitenkino galvos linktelėjimu.

– Trumpai tariant, esu įsitikinusi, kad jis klaidingai aiškina Knoso istoriją. Ten ne rūmai, o kulto pastatas, šventyklų ir laidojimo pastatų ansamblis, kokių yra Aukštutiniame Egipte. Rūmai egzistuoja tik įaudrintoje pono Evanso vaizduotėje. Tas pat ir dėl salių, pavadintų „sosto sale“, „karalienės megaronu“, ar dėl pastatų, tokių kaip „karavansarajus“. Tas atseit karavansarajus taip buvo pavadintas todėl, kad, Evanso įsitikinimu, jame buvo baseinų su bėgančiu vandeniu. Jis ir dėl to klysta. Mano manymu, ten buvo užeiga. Žinoma, jis su tuo nesutinka. Man sunku sakyti, tačiau jis kuria mitą. Štai kad ir garsioji „Princo su lelijomis freska“, ar žinote, kad ji netikra? Evansas prisirankiojo įvairių freskų fragmentų ir pats ją sukūrė. „Karalius–žynys“ yra *made in England* produktas.

Nuvargusi ji mostelėjo ranka:

– Galėčiau apie tai kalbėti valandų valandas... Nebenoriu apie tai galvoti.

– O gal vieną gražią dieną, kas žino? – ištarė Rikardas. – Archeologai patvirtins jūsų prielaidas. Aš tikiu, jog teisingumas visuomet laimi.

Ji nusijuokė:

– Jūs labai naivus. Tokio pobūdžio teisingumas neegzistuoja.

– Taip, tiesa, esu naivus. Kaip ir kai kurie asmenys, aš taip pat kartais būnu vaikiškas.

Jis persakė vakar jos ištartus žodžius:

– O jei man kas nors tai pasako, priimu kaip komplimentą.

Doros skruostus užliejo raudonis. Ji skubiai tarė Albertui:

– Paliksiu jus. Turiu grįžti prie darbų B5.

– O kas tas B5? – paklausė Rikardas.

– Kiekviena komplekso dalis turi koduotą pavadinimą. Šiaip B5 yra paprastas puodžiaus namas.

– Galiu eiti su jumis? Tikrai jums netrukdysiu, nebijokite.

Ji šiek tiek padvejojo, paskui tarė:

– Jei norite, kodėl gi ne? Tačiau įspėju jus: stebėti, kaip dirba archeologas, nėra jau taip įdomu.

– Paliksiu jus, vos tik man pasidarys nuobodu.

Albertas Krispis įsiterpė:

– Dora, neužmirškit patikrinti, ar diskas gerai supakuotas. Žinote, ką manau apie kai kurių darbininkų stropumą.

– Žinoma. Ruošiausi tai padaryti.

– Diskas? – nustebo Vakareza.

– Unikalus radinys! Molinis skritulys, kurį surado vienas prieš mane dirbęs archeologas. Abiejose jo pusėse hieroglifai, kurių niekas iki šiol dar neiššifravo. Tas daiktas – tikra mįslė, ir ją įminti mes kol kas nesame pasiruošę. Šiaip jau jis saugiai guli Herakliono muziejuje. Tačiau prieš savaitę prasidėjus potvyniui supanikavo muziejaus konservuotojas, jis manė, jog bus išmintingiau patikėti jį mums, kol tvarkys sales. Šiandien jo pasiimti atvyksta visas būrys atsakingų darbuotojų.

– Einu, – pareiškė Dora. – Iki greito.

Ji mostelėjo Rikardui:

– Einate?

Aplinkui juos prie kasinėjimo vietų jau dirbo prakaituoti ir dulkini vyrai, apsiginklavę kastuvais bei iš vytelių pintais krepšiais. Pūstomis kelnėmis, ant galvų nuo saulės užsidėję turbanus – veikiausiai otomanų okupacijos palikimas – jie buvo panašesni į kariauti pasiruošusius valstiečius nei į archeologų padėjėjus darbininkus.

Praeidama pro šalį Dora šiltai su jais pasisveikino. Regis, ji žinojo visų jų vardus. Nors ji buvo labai moteriška, tačiau

šioje rūsčioje vyriškoje aplinkoje jautėsi daug geriau, nei būtų jautusis arbatos svetainėje.

– Iš tiesų, – pareiškė Vakareza. – Jūs mėgstate savo darbą.

– Mėgstu? Archeologija – mano aistra. Galėčiau netgi sakyti, jog ji – mano gyvenimo prasmė.

– Manau, kad įsitvirtinti turint šitokią vyrišką specialybę nebuvo lengva?

– Žinoma, ne! Man prireikė ištisų metų. Viską paaukojau. Savo moterišką prigimtį, savo šeimą. Viską.

– Jūsų tėvai priešinosi?

– O ar galėjo jie elgtis kitaip? Puikiai žinote, kad dukterys pasirinkimo neturi: arba jos išteka, arba tampa atstumtosiomis. Antroji bausmė man buvo priimtinesnė už pirmąją.

Rikardas nesusilaikė nešyptelėjęs:

– Nes vedybos jums taip pat yra bausmė?

– Žinoma, jei jos ne iš meilės. Jūs nepažįstate Graikijos. Kai kuriose šeimose, o gal net daugumoje šeimų, dukros neturi savo žodžio. Sprendžia tėvas. Tarsi visagalis Dzeusas jis įsako, jis verčia. Graikų vedybos panašesnės į prekybos sandorį nei meilės aktą.

– Gal ir nustebinsiu jus, tačiau Argentinoje padėtis panaši. Mes – lotynai, su visais suvaržymais ir tradicijomis. Mano tėvas taip pat buvo truputį panašus į Dzeusą. Jei būčiau mergaitė, šiandien čia manęs nebūtų, dabar megzčiau mitenes bambekliui vyrui.

Ji nusikvatojo:

– Tai būtų jus apsaugoję nuo daugybės nemalonumų.

Ir įdėmiai į jį žiūrėdama pridūrė:

– Ir nuo daugybės košmarų...

– Dėl jų nesigailiu. Nes jie mane atvedė pas jus.

Ji nieko į tai jam neatsakė, tik pareiškė:

– Puodžiaus namas.

Rikardas apsidairė aplinkui. Vietoj namo jis pamatė tik apgriuvusių sienų liekanas, ten, kur turėjo būti grindys, mėtėsi keraminių plokščių šukės bei įvairūs daiktai iš terakotos.

– Matau, koks jūs nusivylęs, – linksmai pasakė ji. – Tai irgi archeologijos dalis; reikia turėti lakią vaizduotę.

Ji padėjo savo krepšį ant žemės ir išsitraukė pieštukų bei žemėlapį.

– O ką dabar darysite? Aš užtruksiu ilgokai.

– Nieko. Įsitaisysiu kokiame kampe ir žiūrėsiu į jus. Man reikia užpildyti kelių amžių spragas.

Ji kritiškai pažvelgė į Rikardą:

– Rikardai, nenoriu nesusipratimų. Sakiau jums, kad nemačiau priežasčių neleisti jums čia pabūti kelias dienas. Tačiau nieko daugiau nežadėjau.

– Taip ir supratau.

Ji gūžtelėjo pečiais ir pasinėrė į darbą.

– Ar jūs gimėte Atėnuose? – paklausė jis sėsdamasis turkiškai netoli jaunosios moters.

– Taip. Likabeto papėdėje.

– Likabeto?

– Tai nedidelė uolėta kalva, iškilusi virš miesto. Pasak padavimo, ją išmetė Atėnė, nešdama iš Panteliko kalno karjerų į Akropolį. Nieko itin originalaus. Graikijoje nerastumėte nė vieno akmens, kuris neturėtų savos legendos.

– Štai iš kur pašaukimas archeologijai...

– Ne. Mano pašaukimas atsirado, kai skaičiau vieną žurnalą, jame radau pasakojimą apie Šlymano gyvenimą. Jūs gal žinote, kas jis toks?

Rikardas linktelėjo galva.

– Buvau vos trylikos metų. Pasakojimas mane pavergė. Straipsnyje buvo rašoma, kaip tas didis žmogus atrado Trojos miestą vadovaudamasis beveik vien savo intuicija; kaip

praradusio turtą pastoriaus sūnus pats vienas puolė mokytis senųjų ir šiuolaikinių kalbų. Ar žinotė, kad jis mokėjo kokių dvidešimt kalbų?

Įsijautusi, su įkarščiu ji ėmė pasakoti apie Šlymaną, apie jo žygdarbius, veik užmiršusi, kad Rikardas šalia. O jis klausėsi. Nedrįsdamas jos pertraukti, net ir nenorėdamas to daryti. Jis gerte gėrė jos žodžius. Pasijuto, kaip ir ji, apimtas entuziazmo. Jam patiko jos balso tonų kaita. Jis ją mylėjo.

– Atleiskite man, – ištarė ji staiga. – Per daug įsijaučiau. Kiekvieną kartą, kai kalbu apie archeologiją apskritai ir ypač apie Šlymaną, taip nutinka.

– Neatsiprašinėkite. Jūs man atveriate pasaulį, kuris mane domina, apie kurį prieš atvykdamas į jūsų šalį neturėjau nė menkiausio supratimo.

– Jūs išties įdomus žmogus, pone Rikardai. Kai žiūri į jus, toks impozantiškas, juodomis akimis, rūsčių bruožų, toks... Lotynų tipo... Toks...

Ji ieškojo žodžių.

Rikardas ironiškai pratarė:

– Kuris jaučiasi esąs viršesnis už moteris?

– Tam tikra prasme, taip. Visiškai nenoriu jūsų įžeisti, tačiau jūsų išvaizda tokia, kad neatrodo, jog turėtumėt jautrią sielą.

Rikardas prajuko:

– Taip jau yra. Išvaizda visuomet apgaulinga.

Jis pasislinko prie jos.

– Štai kad ir jūs. Tokia moteriška, moteris – vaikas...

Surizikavo švelniai paliesti jos veidą:

– Ar manote, kad žvelgiant į jus galima įsivaizduoti, jog jūs archeologė? Kad dirbat vyrišką darbą.

Ji neatsakė, pati nustebo, kad nesistengė išvengti jo prisilietimo. Tie pirštai, palietę jos odą, buvo tokie švelnūs, tokie

artimi. Virpulys perbėgo jos kūnu, ji mėgino susivaldyti. Kas jai? Ji prisiminė, kad patyrė tokį patį jausmą vakar, kai jis nušluostė jos skruostu riedančią ašarą.

Dora pasitrynė kaklą ir mėgindama nutaisyti griežtą toną pareiškė:

– Turiu baigti šį darbą. Ir taip labai vėluoju.

Jis atsistojo.

– Suprantu. Eisiu pasivaikščioti. Kelintą valandą galėtume susitikti?

– Maždaug po pusvalandžio. Jei norite, nuvesiu jus pažiūrėti disko, apie kurį kalbėjo Krispis. Man reikia įsitikinti, kad darbininkai kruopščiai atliko savo darbą.

– Taigi po pusvalandžio.

Jis dar kurį laiką į ją žiūrėjo, paskui nusisuko ir nuėjo.

Likusi viena ji pasistengė ramiai viską apmąstyti.

Iš tiesų tame vyriškyje slypėjo paslaptinga jėga. Iki šios akimirkos ji manė, kad gali bet kada suvaldyti savo jausmus. Vieną kartą kažkas net buvo jai sakęs, kad jos veidas ramus, „lygus“. Veidas žmogaus, nepažinusio didžiulės aistros. Ir tai nebuvo netiesa. Vyrai praplaukė per jos gyvenimą tarsi laivai. Su jais ji plaukdavo, tačiau išlipdavo iš jų laivų po pirmo škvalo. Ir ji niekuomet nebuvo jiems pasakiusi „aš tave myliu“, nes žodžiai įstrigdavo gerklėje, be to, manė, kad jie nuvalkioti.

Tad iš kur tas jaudulys šiandien? Ji susipažino su Vakareza tik prieš kelias valandas, o jis kėlė jai iki šiol nepatirtus jausmus. Kodėl? Ar priežastis glūdėjo tame beprotiškame pasakojime, užmirštuose kito gyvenimo prisiminimuose? Ne. Tai neįmanoma. Ji Dora. Ji visuomet buvo tik Dora.

*

Kai jie įėjo į salę, du darbininkai rengėsi užantspauduoti medinę dėžutę.

– Luktelėkite, – liepė jiems Dora.

Ji priėjo prie dėžės, patikrino jos turinį ir iš karto suirzo:

– Taip ir maniau! Skubotas darbas.

– Kodėl skubotas? – paprieštaravo vienas darbininkas. – Pridėjom vatos daugiau nei reikia, kad nesudužtų nuo kokio nors smūgio.

– To neužtenka. Buvau prašiusi jūsų pirmiausia įvynioti diską į vilnonį audinį.

Darbininkai persimetė pavargusiais žvilgsniais.

– Nebeturime. Reikėtų nuvažiuoti į Vorį nupirkti.

– Na ir? Tai problema? Jis ne pasaulio krašte! Nagi! Greičiau! Netrukus atvyks žmonės iš muziejaus.

Darbininkai atsiduso ir išėjo.

– Neįtikėtina, – pratrūko Dora. – Niekada negali jais pasikliauti.

Rikardas pasilenkė prie dėžės.

– Galiu pažiūrėti?

Per kelias minutes ji nuėmė aplink diską išdėliotus vatos gabalus ir pakėlė jį taip atsargiai, tarsi keltų naujagimį.

– Ką apie jį manote?

Ant disko paviršiaus buvo išraižyta daugybė ženklų. Jie buvo išraižyti pradedant nuo šonų centro link, o gal atvirkščiai, ir vaizdavo žmones, gyvūnus, įrankius, augalus, kuriuos skyrė nesuprantamos figūros. Abi disko pusės buvo identiškos.

– Manau, kad jau suskaičiavote hieroglifus?

– Du šimtai keturiasdešimt vienas. Jie veikiausiai buvo išraižyti drėgname molyje puansonais arba įspausti spaudais. Įdėmiai pasižiūrėjus matyti, kad jie suskirstyti po šešiasde-

šimt ir į grupeles po du – septynis ženklus, atskirtus vertikalia linija. Trisdešimt vienas ženklas vienoje pusėje, trisdešimt kitoje.

– Ir niekam nepavyko jų iššifruoti?

– Mėginta buvo daug. Ir daug siūlyta interpretacijų, tik nė viena iki šiol nepasiteisino. Be to, gali būti, kad diskas ne iš Kretos, kadangi nieko panašaus saloje nebuvo rasta. Manoma, kad kiekvienas ženklas atitinka vieną skiemenį ir kiekviena grupė, atskirta vertikaliomis linijomis, – vieną žodį. Albertas taip ir sakė: tai mįslė, ir mes dar negalime jos įminti.

Vos jiems įėjus į salę Rikardas pasijuto blogai. Dabar, apžiūrinėjant diską, jį pradėjo pykinti. Per kelias sekundes negalavimas virto niekuo nepaaiškinama baime. Kūnu perbėgo drebulys, jam pasidarė šalta.

In extremis Dora sugriebė diską, kurį jis paleido iš rankų.

– Kas jums? – išsigandusi paklausė.

Ji pamanė, kad Rikardui prasidėjo epilepsijos priepuolis arba infarktas. Išgąstingai apsidairė, tarsi ieškodama pagalbos.

Rikardas nugriuvo ant žemės.

Ji padėjo diską ir puolė prie jo:

– Rikardai! Atsakykit man!

Jo burna buvo pražiota, jis mėgino šaukti, tik negalėjo išrėkti nė garso. Kojos pradėjo trūkčioti, tarsi jį krėstų elektros srovė.

Ji atsiklaupė ir suėmė jo šaltas rankas, priglaudė jas prie lūpų.

– Kvėpuokit, giliai kvėpuokit.

Ji manė, kad jis miršta ir kad ji negalės niekuo jam padėti.

– Rikardai! Atsipeikėkit!

Iš nevilties ji prisiglaudė prie jo.

To negali būti. Tik ne dabar.

Ji pradėjo jam kalbėti, drauge ieškodama nusiraminimo savo pačios balse.

Tai truko kelias minutes; amžių. Paskui iš lėto, kaip plaukikas iškyla į paviršių, Rikardas atsigavo.

– Rikardai... Čia aš, Dora, ar jūs mane girdite?

Jis linktelėjo galva ir nerišliai trūkčiojančiu balsu ėmė atsiprašinėti.

Tik tuomet ji atsitraukė. Atrodė, kad ir ji buvo paskendusi tamsoje.

– Jūs mane išgąsdinote. Taip išgąsdinote...

– Nežinau, kas man atsitiko. Staiga pajutau begrimztąs į bedugnę. Grimzdau suvokdamas, kad ten, apačioje, bus galas. Galas viskam.

– Jūs kalbėjote. Mėginote kažką pasakyti. Regis, išgirdau vieną žodį. Tikriausiai aš klystu.

– Kokį žodį?

Ji dvejojo, galų gale ištarė:

– *Píthos*.

– Nieko neprisimenu. Ar tas žodis ką nors reiškia?

– Žodis graikiškas. Sakau dar kartą, tikriausiai blogai išgirdau. Jūs nerišliai kažką murmėjote.

Jis šiek tiek pasikėlė:

– Vis dėlto pasakykit man...

– Jis reiškia „ąsotis“.

– Ąsotis? Kažkoks absurdas. Iš kur galėjau jį ištraukti?

Ji neatsakė, tačiau buvo matyti, jog kažko iki galo nesako.

Rikardas atsistojo ir sugriebė ją už pečių:

– Jūs kažką nuo manęs slepiate.

Dora visiškai sutrikusi nuleido galvą:

– Tarp ant disko išraižytų hieroglifų yra vienas, pažymėtas 24 numeriu, vaizduojantis medinę buveinę, panašią į uolose iškirstus kapus Likijoje.

– Likijoje?

– Tai Turkijos pietvakariuose esantis pusiasalis. Daugelis mokslininkų, tiriančių, iš kur šis diskas, išsakė prielaidą, kad jis iš Mažosios Azijos.

– O koks ryšys su žodžiu „ąsotis“?

Ji vėl dvejojo.

– Maždaug prieš šešis mėnesius vienas archeologas, vadovavęs kasinėjimo darbams Likijoje, vienose senojo bronzos amžiaus kapinėse rado didžiulį ąsotį iš terakotos, ant jo šono buvo išrėžti ženklai, ir vienas iš tų ženklų buvo labai panašus į 24 numerio ženklą, tai yra vaizdavo uoloje iškirstą primityvią buveinę.

– Neįtikėtina. Juk nieko nesu apie tai girdėjęs.

– O kaip galėjote girdėti? Akivaizdu, kad negalėjote žinoti. Tuo labiau kad ši informacija nebuvo viešai paskelbta; žinojo tik archeologai. Tarp kitko, neįsivaizduoju, kokiu būdu būtumėte galėjęs nustatyti tokį sudėtingą sąryšį, net jei būtumėte matęs disko reprodukciją.

Rikardas uždėjo ranką ant kaktos.

– Taigi visą šį laiką aš klydau. Toledanas taip pat.

– Klydote?

– Sakiau jums, kad man teko papasakoti savo košmarus. Kai papasakojau savo sapną, kuriame jūs buvote apsirengusi kaip indėnė, kartu su Toledanu mes nutarėme, kad aš kalbėjau zunjų dialektu. Mes apsirikome. Tai akivaizdu – kalbėjau graikiškai.

Salėje ilgam įsivyravo tyla. Galiausiai Rikardas vėl prakalbo:

– Dora... Matote, aš jums nemelavau.

– Dėl Dievo meilės! Net minties tokios neturėkite, kad jumis nepatikėjau. Aš patikėjau. Nesuabejojau nė akimirką.

Jį sujaudino virpantis Doros balsas.

– Jei tik jūs galėtumėte patirti tai, ką aš patiriu, – sušnibždėjo jis. – Žiūriu į jus ir matau savo žvilgsnį. Jaučiu, kaip kvėpuojate, – ir aš kvėpuoju jūsų burna. Jūs kalbate, ir aš girdžiu savo paties balsą. Mes viena ir ta pati būtybė, kurią pavydūs dievai buvo ilgam padaliję į dvi dalis. Jūsų instinktas turėtų rėkte rėkti jumyse. Aš jus myliu, Dora. Myliu, ir viskas.

Ji klausėsi Rikardo, akis aptraukė migla. Ji jautėsi apnuoginta, beginklė. Karšta banga užliejo jos kūną. Iš kur ši nenusakoma jėga, traukianti prie jo? Ji beveik nesąmoningai prisiglaudė prie Rikardo. Akyse šmėstelėjo ant sienos nutapytas į uostą įplaukiantis burlaivis. Jos degančios, išdžiūvusios lūpos ieškojo Vakarezos lūpų. Rikardo lūpos prasivėrė, priėmė Doros bučinį, ir ją užliejo gaivinantis lietus.

28

Temo, švito.

Šeštosios dienos aušra užklupo juos vaikštinėjančius Matalos paplūdimiu.

Žvelgdama tiesiai priešais save Dora pareiškė:

– Niekada nebūčiau patikėjusi, kad tokie dalykai įmanomi. Jaučiuosi visiškai sutrikusi.

– Dabar geriau supranti, kodėl perplaukiau Atlantą, kodėl gyvenimas be tavęs neturėjo jokios prasmės.

– Suprantu tik tai, kad mes abu išgyvename kažką, ko negaliu suvokti. Galiu mąstyti kiek noriu, vis tiek nerandu įtikinamo paaiškinimo.

– Kodėl reikia mėginti paaiškinti laimę, kodėl reikia jai priešintis?

– Aš nesipriešinu, Rikardai. Ar nematai, kaip leidžiuosi jos svaiginama?

Jis sustojo ir priglaudė Dorą:

– Myliu tave. Niekam nesu to sakęs. Myliu tave.

– Šis sutapimas dar labiau mane trikdo. Man taip pat buvo svetimi šitie žodžiai. Jie man atrodė...

– Nuvalkioti. Žinau. Tačiau dabar jie tokie aiškūs.

Ji pakėlė veidą:

– Pasakyk man, ar tu tikras, kad tavo sprendimas teisingas? Ar tikras?

– Dėl Argentinos?

Ji linktelėjo.

– Esu įsitikinęs. Negali būti nė kalbos apie tai, kad išvažiuotum iš Graikijos, kad paliktum savo darbą. Tu man sakei. Viską paaukojai, kad įgyvendintum savo svajonę – būti archeologe. Sumokėjai didžiulę kainą. Būčiau tikras pabaisa egoistas, jei verščiau tave vykti su manimi gyventi į Argentiną. Ne. Tai aš turiu keisti savo gyvenimą, apsigyventi čia, šalia tavęs. Aš užverčiau puslapį. Niekas manęs nebelaiko Amerikoje.

Jis kalbėjo toliau:

– Tačiau tu pažadėjai man keliauti kartu į Buenos Aires, palaukti, kol sutvarkysiu finansinius reikalus. Man bus didelis džiaugsmas parodyti tau šalį, kurioje gimiau; taip pat norėčiau paskutinį sykį aplankyti tėvų kapus, su tavimi.

– Juk pažadėjau tau. Jau perspėjau Krispį. Jis sutinka. Galim iškeliauti kada tik nori.

– Kuo greičiau, tuo geriau. Sužinojau, kad italų laivas *Doria* išplaukia iš Pirėjo po aštuonių dienų.

– Aš pirmą sykį išvyksiu į tokią ilgą kelionę. Mėnuo laive...

Ji trumpai nutilo, paskui, tarsi kažkokia mintis būtų šovusi jai į galvą, tarė:

– Išplauksiu tik su viena sąlyga.

– Sąlyga?

Ji priglaudė lūpas prie jo ausies:

– Jei pažadėsi man, kad mylėsimės visos kelionės metu...

Jis apkabino ją:

– Aš myliu tave! Nebegaliu net kvėpuoti be tavęs. Ar nesupranti, kad tokios meilės niekas nėra jautęs. Kad nėra daugiau tokių kaip mes.

Ji nusijuokė:

– Jūs ne žmogus, pone Rikardai, jūs – audra, uraganas, norintis viską nušluoti savo kelyje.

– Taip. Tu teisi. Aš pasiruošęs nušluoti viską, kas tik mėgins mus išskirti.

Ji bučiavo jį degančiomis lūpomis. Ji buvo apkerėta: išnyko bet koks neryžtingumas, varžtai, kaustę ją anksčiau, tuos kelis kartus, kai turėjo meilužių; ji jautėsi išlaisvinta iš pančių. Kartais, prašviesėjus galvai, tardavo sau, kad pametė protą. Tačiau kokią palaimą tai teikė!

– Tu buvai nuplaukusi į Tyrą?

Rikardo balsas grąžino ją į žemę.

– Ne, niekuomet.

– Ar nenorėtumei ten nuvykti prieš mums išplaukiant į Argentiną?

– Nežinau, ar noriu. Esu mačiusi tiek salų.

Jis nustebęs pažvelgė į ją:

– Juk gerai žinai, kad Tyra nepanaši į kitas salas.

Dora tylėjo. Jis primygtinai pakartojo:

– Tyra buvo mūsų gyvenimo dalis. Tai būtų tarsi maldininkų kelionė.

Ji vis tiek liko nebyli.

– Tu nesi tikra...

Dora atsigulė ant smėlio.

– Jei tu nieko prieš, nekalbėkim apie praeitį.

– Kodėl? Ar ne praeitis suvedė mus šiandien?

Jūros puta ištiško prie jų nuogų kojų.

Dora ištiesė Rikardui ranką:

– Eikš pas mane.

Jis pakluso.

– Žinai, kaip tave myliu, – neapsakomai švelniai ištarė ji. – Taip myliu, kad ši meilė mane akina; todėl, kad myliu tave

labai stipriai, ir todėl, kad pamilau taip staiga. Regis, šis jausmas turi pavadinimą: meilė iš pirmo žvilgsnio. Manau, supranti, kad iki šiol ja netikėjau. Kai apie ją man pasakodavo draugės, negalėdavau susilaikyti nenusišypsojusi. Dabar žinau, kad tokia meilė esti. Myliu, tačiau, nors ir nustebinsiu tave, nesieju šios meilės su ta mistine praeitimi, kuri atvedė tave prie manęs. Myliu tave tokį, koks esi dabar, ne tokį, koks galėjai būti. Tu nesi šmėkla, aš taip pat ne. Aš esu Dora, tu esi Rikardas. Taigi kaip sakė Kristus: „Leiskime mirusiesiems laidoti mirusiuosius".

– Pasakyk man teisybę. Tu netiki reinkarnacija.

– Tikiu, kad išgyvenai kažką labai nepaprasta. Juk mačiau savo akimis ten, Feste. Tačiau nemanau, kad esu šios neįtikėtinos istorijos dalis.

Jis norėjo ją nutraukti, tačiau Dora sustabdė jį rankos mostelėjimu:

– Nesunku suprasti kodėl. Niekada nesapnavau tokių sapnų kaip tu, niekada nebuvau sutikusi savo kelyje indėno, mano intuicija tylėjo, nemačiau laikraščių pavadinimų, man niekas nedavė akvamarino. Visa tai išgyvenai tu, Rikardai, tu vienas.

– Dora! Tu buvai ten. Tu buvai mano gyvenime. *Kitame mano gyvenime*.

– Kartoju tau: tai žinai tu vienas. Nereikalauk, kad vien iš meilės sutikčiau tau pasakyti, jog aš taip pat atgimiau iš naujo. Tai pranoksta mano jėgas. Neatimk iš manęs tos menkutės proto dalelės, kuri man liko.

– O vis dėlto tai pati esmė.

– Esmė – tai, kas vyksta šiandien, čia.

– Jei tu netiki, jog mes išgyvename kažką itin reta, nepaprasta, anksčiau ar vėliau tarp mūsų kils nesklandumų. Anksčiau ar vėliau mano meilė užgoš tavąją. Nes mano meilė – tai meilė, kuria mylimos deivės. Ji nežmogiška.

– Uždėk ant manęs savo ranką. Paglostyk mano krūtis, mano pilvą. Pažiūrėk, kokia iš kūno ir kraujo esu. Visai nesu panaši į deivę, o...

Ji nebaigė sakinio.

– O aš į dievą, štai ką norėjai pasakyti?

Ji tyliai ištarė „taip".

– Mes žmonės. Paprasčiausi žmonės.

Jis mikliai atsistojo:

– Tyra! Tu turi nuvykti į Tyrą. Tu turi.

– Liaukis! Prašau tavęs, liaukis. Užmiršk praeitį.

– Ne! Tu turi plaukti su manimi. *Aš noriu, kad tu žinotum*. Kad pajustum tai, ką pajutau aš.

Ji susiėmė rankomis veidą:

– Dėl kokios priežasties ruošiesi mane taip kankinti?

– Dora, pasigailėk. Suteik man šią didelę malonę. Kai mes grįšime iš ten, duosiu tau priesaiką niekuomet apie tai nebekalbėti.

Ji pakėlė į jį akis:

– Prisieki? Niekuomet.

– Prisiekiu.

– Gerai. Vykime į Tyrą.

Ir įdėmiai į jį žiūrėdama pridūrė:

– Kad išvarytume iš tavęs piktąsias dvasias.

Tyra Rikardui padarė tokį patį įspūdį kaip ir aną kartą: milžiniškas sužeistas paukštis. Ta pati vandens nugludinta raudonai juoda uola, kalkėmis baltinti namukai vis taip pat snūduriavo saulėje.

Išlipęs ant prieplaukos Rikardas apkabino Dorą:

– Aš neužmiršiu. Esu nepaprastai tau dėkingas.

– Ir būk, nes ši kelionė mane labai išvargino.

– O sunkiausia dar priešaky.

Ir jis parodė jai takelį, vedantį iki pat kyšulio.

– Ne! – negalėdama patikėti savo akimis sušuko ji. – Pasakyk man, kad aš apsirinku. Pasakyk, kad yra kitų būdų.

Rikardas papurtė galvą.

– Tu iš tiesų sumanei mane palaužti ir tiesiogine, ir perkeltine prasme.

Ji bedė į jį pirštu ir perspėjo:

– Tu pažadėk. Po šių kryžiaus kelių mes visiems laikams užversime knygą apie vaiduoklius. Sutariame, ar ne?

– Pažadu.

Aleksandro Vlazakio namus jie pasiekė tik po valandos. Pamatęs juos prie durų dailininkas kelias sekundes negalėjo pratarti nė žodžio.

– Jūs? Jūs čia? – galiausiai sumurmėjo.

Paskui susivaldęs tarė:

– Užeikite, prašau, užeikite. Jūs atrodote išsekę.

– Tokie ir esame, – patikino Dora, šypsodamasi nuvargusia šypsena.

– Sėskitės, atnešiu jums atsigerti.

Ir jis išėjo.

Kambarys nebuvo pasikeitęs. Molbertas, paveikslai, teptukai. Kaip visuomet, stiklinės durys buvo praviros, už jų buvo matyti jūra.

Rikardas paėmė jaunosios moters ranką ir priglaudė prie skruosto:

– Net minties tokios neturėjau, kad kada nors būsi čia, šiame kambaryje, kuriame tiek daug kalbėjau apie mus... Gyvenimas – tikras stebuklas.

– Taip. Be jokios abejonės.

Ji pažvelgė į ant sienos kabančius paveikslus:

– Tu buvai teisus. Šis vyras talentingas.

– Tokių kaip jis nedaug. Palaidotas gyvas. Jo kančia didžiu-

lė: jis kenčia dėl savo gyvenimo ir dėl kitų. Pasakojau tau, kas jam nutiko. Jis tai jau tikrai nesirengia užversti knygos apie vaiduoklius.

Pasirodė Vlazakis ir pokalbis nutrūko.

– Štai, – ištarė jis pildamas jiems atsigerti. – Manau, jūs labai ištroškę.

Jis įsitaisė ant suolo priešais Rikardą ir Dorą.

– Jūs... Jūs ilgai užtruksite saloje?

Jo balse Rikardas išgirdo nerimo gaidelę.

– Nors ir gaila, ne. Mes turime grįžti atgal šiandien pat.

– Taip greitai?

– Norėjau, kad Dora pamatytų Akrotirį. Ji nesilankė šiose vietose. Maniau, kad ji būtinai turi pamatyti dėl savęs pačios ir dėl manęs.

Dailininkas tylėjo.

– Kas yra? – paklausė Dora. – Jūs ne taip entuziastingai nusiteikęs kaip Rikardas.

Užkluptas Vlazakis sumurmėjo:

– Ne, ne. Jūs klystate.

Rikardas meiliai palietė dailininko ranką:

– Aleksandrai, drauge mano. Nebijokite. Jūs galite viską jai pasakyti. Aš nesu Tristanas, Dora ne Izolda. Ar prisimenate mano žodžius, kad kiekviena meilės istorija yra nepakartojama?

– Gal galite man paaiškinti, apie ką jis čia? – sunerimo jaunoji moteris.

– Pasakykit jai, – padrąsino dailininką Rikardas.

Kad ir kaip dvejojo Vlazakis, galiausiai pasilenkė prie Doros ir prakalbo:

– Galbūt pamanysite, kad esu pesimistas. Tačiau man baisu dėl jūsų. Dėl abiejų. Ir tiek.

– Baisu? Kodėl?

– Niekai. Absurdiškos mintys. Manau, Rikardas teisus. Pernelyg duodu valią vaizduotei. Ko gi norėti? Menininkai dažnai esti tokie. Geriau pasakykit man, ar galėčiau jums kuo nors padėti.

– Minutėlę, – užprotestavo Dora. – Norėčiau suprasti.

Rikardas paklausė dailininko:

– Ar leidžiate jai paaiškinti?

Vlazakis iškėlė į viršų rankas ir vėl jas nuleido – o ką jis dar gali pakeisti?

– Jei manote, kad reikia.

– Aleksandras turi savo teoriją, – pradėjo pasakoti Rikardas. – Jis mano, kad egzistuoja tam tikra lemties rūšis, įspaudusi ženklą mylinčiųjų likimuose nuo neatmenamų laikų. Jis įsitikinęs, kad meilė, kuri yra panaši į dievišką, bus nubausta dievų.

Dora išplėtė akis:

– Dievai? Bausmė?

Ir ji nuoširdžiai nusikvatojo.

– Pone Vlazaki, ir jūs tikite tomis pasakomis? Dėl kokios gi priežasties, sakykit man, dievai, jei jie egzistuoja, turėtų kištis į pasigailėtinus mūsų jausmus?

– Jūs teisi, ponia... Jie nesikiša... Kol tie jausmai pasigailėtini; tai yra žmogiški. Tačiau kai mes peržengiame tam tikrą ribą, kai priartėjame prie jų, tuomet jie baudžia griežtai. Dievų pavydas kraugeriškas.

– Jei tai padės jums nurimti, manykit, kad Rikardas ir aš – mes kol kas nepasiruošę prie jų priartėti. Mes mylime vienas kitą *kaip žmonės*.

Vlazakis tylėjo. Jis tikrai nenorėjo jiems primesti savo įsitikinimų; negalėjo, nes buvo diskretiškas ir jautrus.

– Kad ir kaip ten būtų, – tarė Rikardas, – noriu pasakyti, kad jūsų rūpestis mus jaudina. Sakau nuoširdžiai.

Dailininkas prisivertė nusišypsoti ir apsimestinai lengvabūdiškai mostelėjo ranka:

– Aš kvailas. Nepykite. Verčiau pakalbėkim apie tai, ko jums reikia. O jums reikės laivelio. Galite jį imti. Kada norite išplaukti?

– Būsiu atviras... Kuo greičiau, – atsakė Rikardas. – Mūsų laivas už dviejų valandų išplaukia į Pirėją. Negalim pavėluoti.

– Tuomet eime. Nuvesiu jus prie laivelio.

Jis nuramino Dorą:

– Jums nereikės eiti tuo pačiu keliu. Jis stovi rytinėje pusėje, ten nedidelis šlaitas.

Ir mostelėjo jiems eiti iš paskos.

Dyzelinis variklis ir vėl šnopavo kaip astma sergantis senis. Pakrantė buvo tokia pat rausva. Tačiau kai jie priplaukė Akrotirį, balto paukščio, lydėjusio Aleksandrą ir Rikardą, nebuvo.

Nebuvo vėjo. Nebečirškė svirpliai, virš griuvėsių tvyrojo įspūdinga tyla.

Dora ironiškai vyptelėjo:

– Ar tik ne tavo draugas lygino Knosą su nekropoliu? Šita vieta neką prastesnė už tariamus sero Evanso rūmus.

Tačiau ironiją nustelbė susidomėjimas: juk ji buvo archeologė. Kai ji pamatė griuvėsius, girnas, audimo stakles, buvo sužavėta.

– Nepaprasta, – pasakė virpančiu balsu. – Laike sustingęs pasaulis. Įsivaizduoju, kiek lobių dar slypi po žeme. Kokia laimė laukia Stergiu sekėjo!

Rikardui reikėjo pasistengti, kad galėtų jai atsakyti. Jį vėl užvaldė anksčiau patirti jausmai; jam gniaužė gerklę.

– Darbus galėtų tęsti koks archeologas graikas. Pavyzdžiui, tu.

– Norėčiau.

Ji paklausė:

– Pasakojai man apie freską, kur ji?

Jis mostelėjo ranka apgriuvusio būsto link:

– Ten, jei gerai pamenu.

Dora iš karto pasuko ta kryptimi.

Netrukus jie stovėjo priešais du paauglius.

Rikardo širdis daužėsi kaip pašėlusi. Dora buvo apimta ekstazės.

– Kaip puiku! Nors čia viskas išliko identiška. Tavo draugas dailininkas pavyzdingai pasidarbavo.

Nepaisydamas jaudulio Rikardas bandė įžvelgti jaunosios moters veide ką nors, kas rodytų, jog ji sukrėsta: matė tik senoviniu kūriniu susižavėjusią archeologę.

Šiek tiek padvejojęs jis vis dėlto išdrįso paklausti:

– Ar tu nejauti nieko ypatinga?

– Laukiau šio klausimo. Ne, meile mano. Nieko. Tik pagarbą ir susižavėjimą šia vieta, ir ypač šia freska.

Rikardas turėjo atsisėti. Jis sukniubo viename kambario kampe.

– Pyksti ant manęs? – sunerimo ji.

– Ne. Pykstu ant savęs, tik ant savęs. Aš suklydau. Apakintas to, ką išgyvenau, tikėjausi, kad durys atsivers ir tau. Tai, ką patyriau, patyriau aš vienas, ir tai nepersiduoda. Atleisk man.

Ji atsiklaupė prieš jį:

– Atleisti tau? Už ką? Tavo dėka radau nuostabią vietą. Be to, ir taip rengiausi čia vykti. Aš nesigailiu.

Ir švelniai šypsodamasi ji pridūrė:

– Galų gale, argi mes čia negyvenome?

– Tu atlaidi, ir aš manau, kad būtų gerai užversti knygą apie vaiduoklius tuojau pat.

Be žodžių ji prisiglaudė prie jo.

O ten, saulėje, atrodė, jog abu paaugliai tyčiojasi iš jų.

– Jau vėlu, – po ilgos pauzės tarė Rikardas. – Laivas nelauks.

Ji atsistojo ir jie pasuko išėjimo link.

Už griuvėsių Doros koja užkliuvo už kažkokio iš žemės kyšančio daikto. Ji susvyravo ir griebėsi Rikardo rankos.

– Kas tai? – sušuko klaupdamasi.

Ji ėmė kasti žemę aplinkui tą daiktą. Be įrankių tai nebuvo paprasta.

– Liaukis, – pasiūlė Rikardas. – Nusilauši nagus.

Ji jo neklausė.

Jai pavyko sugriebti daiktą už krašto ir iš lėto, tai traukdama, tai kišdama atgal, ji ištraukė jį iš smėlio.

– Dieve mano! Nuostabu... Lėlė...

Iš tiesų tai buvo lėlė.

Gležna medinė lėlytė.

Mažyte ovalia galva.

Be akių, be lūpų.

Tik nosis veido centre.

Kurį laiką ji į ją žiūrėjo, švelniai pirštais perbraukė per jos nudilusį paviršių.

– Stebuklinga, – pakerėta ištarė. – Dievų dovana. Matai, tavo draugas klydo. Jie laimina mūsų sąjungą.

Ji švelniai pažvelgė į lėlę.

– Aš ją pasiimsiu. Ji visuomet bus su manimi.

– Tu teisi. Tai bus paskutinis mūsų ryšys su Tyra.

Jie pasuko laivelio link.

Dora glaudė lėlę prie krūtinės, tarsi tai būtų koks itin brangus jai daiktas.

– Ačiū, – žvelgdama į Rikardą susijaudinusi ištarė.

– Už ką man dėkoji? Juk nieko nepadariau. Aš tau už viską skolingas.

– Jei nebūčiau aplankiusi šios vietos, mūsų istorijai kažko trūktų. Buvai teisus.

Jis apkabino ją per liemenį ir tylėdami jie ėjo toliau.

Rikardas pirmas įlipo į laivelį ir ištiesė ranką jaunajai moteriai. Keista, tačiau ji nepastebėjo jo gesto.

– Mano meile, tu...

Sakinio jis nebaigė. Dora žingtelėjo atgal, atrodė tarsi apkvaišusi.

Rikardas šoko iš laivelio.

– Kas nutiko?

Atsakymas buvo ausį rėžiantis riksmas. Kaip klykia gyvūnai agonijoje. Kažkieno įniršusi ranka gniaužė jos širdį. Ji susvyravo ir būtų nukritusi, jei Rikardas nebūtų jos sulaikęs:

– Dora, Dora...

Rauda krėtė visą jos kūną siaubingais protrūkiais. Rikardas norėjo ją priglausti, tačiau ji atstūmė jį, jos veidas buvo panašus į pamišėlės. Ji nematė jo, nejautė jo. Ji pateko į kitą pasaulį, į kitą laiką. Į praeities prieš praeitį laiką. Senovės šnabždesiai skambėjo jos ausyse užgoždami visus kitus garsus. Dabartis išnyko – jos atmintyje iškilo praeities vaizdai. Vaikas, mergiūkštė. Kiek metų ji turėjo, kai jos tėvas iš alyvmedžio išdrožė jai šitą lėlę? Ketverius? Šešerius? Tūkstantį? Kiek naktų ji praleido su šia dovana, padėta ant krūtinės, kad galėtų apsiginti nuo demonų, kad nebūtų taip baisu per audras? Kada tai buvo? Vaikas, mergiūkštė...

Dora riktelėjo dar kartą ir nugrimzdo į tamsą, į juodą, be sapnų miegą.

29

Po nuostabiu dangumi *Doria* skrodė Vidužemio jūros bangas.

Viršutinio denio 24 numeryje, gulėdama po Rikardu, atvira tarsi pavasario žiedas, Dora dejavo iš malonumo.

– Mano gyvenimo aušra. Ateik į sudrėkusį sodą. Išvaduok mane nuo šio alpulio. Tu esi šeimininkas. Tu mano valdovas. Niekas mūsų nebesustabdys.

– Tu teisi. Kas mums tie dievai!

– Taip, elkis, kaip tau atrodo reikalinga. Imk mane! Duok man! Viską ar kaip nors kitaip. Per mano gyvenimą tavyje.

Į laivo pirmagalį triukšmingai sudužo banga. Tačiau ar tai banga?

– Aš myliu tave, myliu tave, myliu tave, – šnibždėjo Dora. – Mylėjau tave tris tūkstančius metų. Ir nežinojau.

Ašarų pilnomis akimis Rikardas panėrė pirštus į palaidus jos plaukus.

– Nutilk. Pasigailėk, nieko daugiau nesakyk. Mano širdis sprogs. Nenoriu mirti iš meilės. Dar ne dabar.

Jis pakėlė jos šlaunis ir dar giliau į ją įsiskverbė.

Ji beveik šaukė:

– Giliau, giliau, taip bus geriau, nei sava ranka įstumčiau jį į save ir nuraminčiau savo įsčias!

Jie mylėjosi ilgai, kol pradėjo leistis saulė.

Keletas žingsnių nuo apvalaus jų kajutės langelio junga blizgino varinius laivo bortus.

– Išsiunčiau telegramą Maizani, – pasakė Rikardas rišdamas kaklaraiščio mazgą. – Tikiuosi, ji bus ją gavusi, kai mes atplauksime.

– Nekantrauju ją pamatyti. Spėju iš tavo pasakojimų: ji turi būti nepaprasta moteris. Taip pat nekantrauju pamatyti Buenos Aires, tavo miestą, vietą, kurioje gyvenai.

– Netrukus pamatysi. Po aštuoniolikos dienų.

Ji gracingai pasisuko ir paklausė:

– Ar aš tau patinku?

Ji dėvėjo mėlyno satino suknelę su iškirpte. Kašmyro skara gaubė nuogus jos pečius.

– Tu nuostabi. Nors šita iškirptė atrodo kiek įžūloka.

– Kas po ja paslėpta, priklauso tik tau...

Junga perėjo į laivo pirmagalį.

Rikardas aistringai priglaudė Dorą prie savęs, tarsi norėdamas susilieti su ja.

– Tokių kaip mes daugiau nėra, sakiau tau vieną kartą. Tai tokie teisingi žodžiai. Dievai klysta...

Junga pirmasis pastebėjo didžiulį juodą rutulį, plūduriuojantį vandenyje, už kelių metrų nuo pirmagalio. Jis patraukė už rankovės jūreivį, ėjusį pro šalį, ir paklausė:

– Kas tai? Atrodo kaip metalinis kamuolys.

Jūreivis pasižiūrėjo ir tą pačią sekundę siaubingai išsigandęs suriko:

– Dieve mano! Mina... Ten mina! Mes plaukiame tiesiai ant jos...

Adelma Maizani trečią kartą perskaitė Rikardo Vakarezos jai atsiųstą telegramą.

Brangioji Adelma Maizani,

Dora ir aš. Taškas. Rytoj išplaukiame Dorios *laivu. Taškas. Būsime Buenos Airėse liepos 12 rytą. Taškas. Būtume labai laimingi matydami jus krantinėje.*

Nuoširdžiai jūsų. Rikardas.

Psichoanalitikės žvilgsnis nukrypo į pirmame „El Diario" puslapyje išspausdintą straipsnį.

Italų laivas užplaukė ant minos. Visi keleiviai žuvo.

Straipsnyje buvo aprašoma tragedija. Pasak ekspertų, laivas nuskendo užplaukęs ant minos. Vienos iš tų minų, kurių rusai Pirmojo pasaulinio karo metais prikimšo visą Bosforo sąsiaurį, kad negalėtų išplaukti turkų flotilė. Straipsnio autoriaus išvada buvo tokia: rusai išminavo sąsiaurį 1918 metais, ir panašios katastrofos rizika buvo viena tikimybė iš dešimties milijonų.

Sutapimas? Lemtis ar prakeiksmas?

Maizani sulankstė telegramą, laikė ją sugniaužtame delne.

Taigi jis neapsiriko. Sara iš tiesų egzistavo. Visą tą laiką jis buvo teisus. Ir didžiausia likimo ironija, kad ji, Maizani, taip pat tai žinojo, tik nedrįso jam prisipažinti. Ji buvo gydytoja ir negalėjo sutikti su žmogumi, kuris vadovavosi vien savo intuicija. Iš tiesų tai buvo ne intuicija, tai buvo meilė. Tokia didelė, tokia stipri, kad atsilaikė prieš laiko tėkmę ir metė iššūkį mirčiai. Metė iššūkį mirčiai.

Ant stalo tebegulėjo trumpas prieš dvi dienas gautas Vakarezos laiškas. Ji tiek kartų jį skaitė, kad jau mokėjo atmintinai.

Aš laukiu Doros. Sėdžiu mažoje užeigoje, Festo papėdėje. Laukiu. Viską jai papasakosiu. Neišsisukinėdamas, be baimės, nes jaučiu savyje vidinę ramybę – nė nemaniau, kad galiu jausti ką panašaus. Kad ir kuo pasibaigtų mūsų susitikimas, jau niekuomet nebebūsiu toks, koks buvau anksčiau. Man buvo duota patirti nepakartojamų dalykų. Mano veidas nebėra lygus. Ir širdis nebejauna. Taigi esu absoliučiai tikras. Ir tas įsitikinimas suteikė man tokius turtus, kad visa Vakarezų imperija, viso pasaulio turtai niekis prieš juos. Dabar aš žinau.

Gimstam, mirštam, gimstam, mirštam... Iki begalybės.

Autorius nori išreikšti didžiulį dėkingumą Karlui Gustavui Jungui. Beveik visi Adelmos Maizani pateikti sapnai ir teorijos priklauso jam.

Serija „Garsiausios XX a. pabaigos knygos“

- ✓ Peter Høeg „Panelės Smilos sniego jausmas“
- ✓ Jostein Gaarder „Sofijos pasaulis“
- ✓ Kerstin Ekman „Įvykiai prie vandenų“
- ✓ Umberto Eco „Fuko švytuoklė“
- ✓ Michael Ondaatje „Anglas ligonis“
- ✓ Einar Már Guðmundsson „Visatos angelai“
- ✓ Robert Schneider „Miego brolis“
- ✓ Andréï Makine „Prancūziškas testamentas“
- ✓ Peter Høeg „Moteris ir beždžionė“
- ✓ Milan Kundera „Nemirtingumas“
- ✓ Nino Ricci „Šventųjų gyvenimai“
- ✓ Thomas Brussig „Herojai kaip ir mes“
- ✓ Andrzej Zaniewski „Žiurkinas“
- ✓ Gabriel García Márquez „Apie meilę ir kitus demonus“
- ✓ Michael Larsen „Netikrumas“
- ✓ Alessandro Baricco „Šilkas“
- ✓ Viktor Pelevin „Čiapajevas ir Pustota“
- ✓ Irvine Welsh „Traukinių žymėjimas“ (Trainspotting)
- ✓ Ute Ehrhardt „Geroms mergaitėms dangus, blogoms – viskas“
- ✓ Susanna Tamaro „Eik kur liepia širdis“
- ✓ Umberto Eco „Vakarykštės dienos sala“
- ✓ E. Annie Proulx „Akordeono nusikaltimai“
- ✓ Elfriede Jelinek „Geidulys“
- ✓ Zyranna Zateli „Grįžtantys su vilkų šviesa“
- ✓ Svava Jakobsdóttir „Gunlodos saga“
- ✓ Agneta Pleijel „Žiema Stokholme“
- ✓ Lydie Salvayre „Šmėklų draugija“
- ✓ Ute Ehrhardt „Kaip tapti bloga mergaite“
- ✓ Carl-Johan Vallgren „Lošėjo Rubašovo dokumentai“
- ✓ Michael Larsen „Gyvatė Sidnėjuje“
- ✓ Alina Fernández „Alina“
- ✓ Margaret Atwood „Greis“
- ✓ Ingrid Noll „Šaltas vakaro dvelksmas“
- ✓ Eva Wlodarek „Neliksiu nepastebėta“
- ✓ Catherine Clément „Teo kelionė“
- ✓ Connie Palmen „Dėsniai“

- ✓ Robert Schneider „Oreigė“
- ✓ Nikolaus Piper „Feliksas finansininkas“
- ✓ Lennart Hagerfors „Svajonė apie Ngongą“
- ✓ Arto Paasilinna „Zuikio metai“
- ✓ Judith Krantz „Tesės Kent brangenybės“
- ✓ Elizabeth Wurtzel „Prozaco karta“
- ✓ Marie-Claire Blais „Geismai“
- ✓ Ian McEwan „Amsterdamas“
- ✓ Ragnhild N. Grødal „Grobuonis!“
- ✓ Zoë Jenny „Žiedadulkių kambarys“
- ✓ Denis Guedj „Papūgos teorema“
- ✓ John O'Donohue „Anam čara. Keltų pasaulio dvasinė išmintis“
- ✓ Jean-Pierre Vernant „Pasaulis, dievai, žmonės. Mitų interpretacijos“
- ✓ Philippe Delerm „Pirmas gurkšnis alaus ir kiti maži malonumai“
- ✓ Chuck Palahniuk „Kovos klubas“
- ✓ Carl Sagan „Demonų apsėstas pasaulis“
- ✓ Alessandro Baricco „Jūra vandenynas“
- ✓ Milan Kundera „Atsisveikinimo valsas“
- ✓ Umberto Eco „Rožės vardas“
- ✓ John Banville „Parodymų knyga“
- ✓ Michal Viewegh „Mergaičių auklėjimas Čekijoje“
- ✓ Pentii Lempiäinen „Skaičių simbolika“
- ✓ Milan Kundera „Juokingos meilės“
- ✓ Milan Kundera „Gyvenimas yra kitur“
- ✓ Dietrich Schwanitz „Vyrai“
- ✓ Finn Skårderud „Nerimas“
- ✓ John O'Donohue „Amžinybės atbalsiai“
- ✓ José Donoso „Tamsus nakties paukštis“
- ✓ Joseph Heller „22-oji išlyga“
- ✓ Karl Ove Knausgård „Anapus pasaulio“
- ✓ Frédéric Beigbeder „Meilė trunka trejus metus“
- ✓ Milan Kundera „Lėtumas“
- ✓ Arthur Hailey „Detektyvas“
- ✓ Umberto Eco „Baudolinas“
- ✓ Lucía Etxebarria „Meilė, smalsumas, prozakas ir abejonės“
- ✓ Gilbert Sinoué „Dienos ir naktys“

Milan Kundera „Pokštas“

Sinoué, Gilbert

Si-104 Dienos ir naktys : romanas / Gilbert Sinoué ; iš prancūzų kalbos vertė Liucija Baranauskaitė. – Vilnius : Tyto alba, 2002. – 284[4] p. – (Garsiausios XX a. pabaigos knygos)

ISBN 9986-16-274-2

Turtuolis Rikardas Vakareza turi didžiulę problemą: jį kamuoja sapnai, kuriuose jis kalba nežinoma kalba kito žmogaus balsu ir mylisi su paslaptinga moterimi. Kad galėtų tapti savo paties šeimininku, Rikardas turi vykti į Graikiją, kur, kaip jis pats mano, laukia širdies išrinktoji, atimta iš jo ne anksčiau kaip prieš 3000 metų. Svajojame visi, tačiau ar daug kas iš mūsų įgyvendiname savo svajones. Šio romano personažas Rikardas Vakareza tai padarė.

UDK 840-3

GILBERT SINOUÉ

DIENOS IR NAKTYS

Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė *Liucija Baranauskaitė*
Viršelyje panaudotos *Tanios Serket* ir *Arūnės Tornau* nuotraukos
Viršelio dailininkai *Ilona Kukenytė*, *Daumantas Každailis*

SL 1686. 2002 11 25. 9,50 apsk. l. l. Tiražas 3000 egz. Užsakymas 1453
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino UAB „Standartų spaustuvė", S. Dariaus ir S. Girėno 39, 2038 Vilnius

„Jei tu netiki, jog mes išgyvename kažką itin reta, nepaprasta, anksčiau ar vėliau tarp mūsų kils nesklandumų. Anksčiau ar vėliau mano meilė užgoš tavąją. Nes mano meilė – tai meilė, kuria mylimos deivės. Ji nežmogiška.“

Garsaus šiuolaikinio prancūzų rašytojo Gilbert'o Sinoué (g. 1947), pelniusio ne vieną literatūrinę premiją, kūriniai traukia paslaptimi, įtaiga, netikėtumais. Šis jo romanas – apie absoliučią meilę.

Argentinoje ir išdegusioje Graikijos žemėje, nuostabioje Santorino saloje, rutuliojasi sena kaip pasaulis istorija: vyras ieško moters. Yra tik vienas šios istorijos keistumas: regis, Rikardas Vakareza bus pažinojęs Sarą prieš... tris tūkstančius metų. Tai pasakojimas apie didelę, begalinę meilę (neatsitiktinai romane minimi amžinai įsimylėję Romeo ir Džuljeta), pasakojimas, balansuojantis ties fantastikos riba, „papuoštas“ magiškomis detalėmis. Jame labai svarbūs sapnai, galintys sugriauti paprastą žmogišką laimę ir paneigti bet kokius proto argumentus. Kartu tai patrauklus tekstas apie archeologijos istoriją, Graikiją, Kretą, Santoriną ir kitas fantastiškas vietas.

ISBN 9986-16-274-2
9 789986 162742
TYTO ALBA
www.tytoalba.lt